

Státní památkový ústav v Pardubicích

Výroční zpráva za rok 2001

ISBN: 80-903148-0-5

OBSAH

Úvodní slovo	5
Vědecká rada	7
Organizační schéma a seznam osob zaměstnaných v SPÚ v roce 2001	8
Zpráva o plnění plánu hlavních a mimořádných úkolů zadaných zřizovatelem na rok 2001	27

Přehledy činnosti

Odbor ekonomický a správy majetku	29
Odbor památkové péče v roce 2001	35
Oddělení nemovitých památek	38
Oddělení movitých památek a restaurování	41
Finanční příspěvky na obnovu památek (Programy ZAD, Regenerace MPR, střešní fond, Restaurování)	44
Přehled restaurátorských akcí na nemovitých kulturních památkách regionu	52
Oddělení archeologie	56
Oddělení evidence a dokumentace památek	59
Odbor správy památkových objektů a provozu	87
Oddělení technického dozoru a investorské činnosti	109
Institucionální výzkum a vývoj	113
Seminář lidové architektury v Broumově 12. - 14. září 2001	120
Publikační a přednášková činnost pracovníků ústavu	125

Tematické příspěvky

Jana Benešová – Jan N. Prostředník – Jiří Kalferst: Troskovice, SH Trosky - výzkum severního předhradí	128
Jiří Bláha: Zámecké divadlo v Litomyšli a činnost občanského sdružení Milislav	142

Tomáš Čurda: Zpráva o archeologickém výzkumu v Pardubičkách v roce 2000 a 2001	148
Tomáš Čurda: Hrad Litice - archeologický výzkum v roce 2001	165
Miloš Hošek – Martin Jakl – Oldřich Vaňura: Problematika restituce státního zámku Opočno	174
Martin Ježek: Terénní úpravy v areálu Braunova Betléma	179
Josef Jiráček: Ke stavebnímu vývoji zámku Opočno od 16. do 18. století	190
Petr Kovařík: Statika zděných konstrukcí kostela sv. Jana Křtitele v Tatenici	198
Jaroslav Šůla: Colloredové a opočenští Colloredové	204
Oldřich Vaňura: Několik poznámek k rozporuplné atmosféře doby Šporkova Kuksu I. poloviny 18. století	247
Ilona Vojancová – Magda Křivanová M.: Rekonstrukce usedlosti z Mokré Lhoty v Souboru lidových staveb Vysočina	257
Ilona Vojancová - Magda Křivanová: 30 let Souboru lidových staveb Vysočina	260
Ilona Vojancová: Medailónek jubilanta Lud'ka Štěpána	264
Zkratky	267
Barevná příloha	269

Úvodní slovo

Vážení čtenáři,

po roce se vám opět dostává do rukou výroční zpráva Státního památkového ústavu v Pardubicích. Bilancuje výsledky naší práce v roce 2001 a podává nezbytné informace o ústavu, o nichž předpokládáme, že by mohly být užitečné pro veřejnost zájímající se o památkovou péči v regionu východních Čech, tedy na území jedenácti okresů bývalého Východočeského kraje. Územní působnost našeho ústavu je totiž zatím i nadále vymezena hranicemi těchto okresů a k její změně dojde až na počátku roku 2003.

Dovolte mi malou bilanci výsledků naší práce v roce 2001. Podrobnější údaje naleznete v jednotlivých částech výroční zprávy. Hlavní a mimořádné úkoly zadané zřizovatelem, tedy Ministerstvem kultury ČR, jsme i v roce 2001 splnili. Jako vždy byly v převážné většině zaměřeny na výkon činností odborné organizace památkové péče a až na malé výjimky se netýkaly hospodaření ústavu a zajištění provozu státních hradů a zámků, se kterými ústav hospodaří. Poprvé v uplynulém roce nám byly na základě rozhodnutí Ministerstva kultury ČR stanoveny úkoly v odborných činnostech také Státním ústavem památkové péče v Praze jako organizací nám metodicky nadřazenou. Vesměs šlo o úkoly vyplývající z Koncepce účinnější péče o památkový fond v ČR do roku 2005, schválené vládou ČR. Při jejich plnění se projeví určité problémy především z hlediska koordinace mezi naším ústavem a Státním ústavem památkové péče, celkem přirozené s ohledem na to, že z obou stran šlo o první rok takto úzké spolupráce. V příštím roce ovšem bude třeba věnovat této oblasti naší činnosti zvýšenou pozornost na odboru památkové péče našeho ústavu. Vzhledem k tomu, že naprostá většina památkových objektů v přímé správě našeho ústavu je s účinností od 1. ledna 2002 národními kulturními památkami, bude nezbytná velmi úzká spolupráce se Státním ústavem památkové péče i v oblasti péče o tyto objekty.

Pro provoz a ekonomiku nebyly zřizovatelem stanoveny hlavní a mimořádné úkoly, nicméně úkoly, které jsme si stanovili vnitropodnikově a které vyplývají každoročně z potřeb zajištění provozu památkových objektů a jejich údržby a z nutnosti zabezpečit řádný chod ekonomiky ústavu jako celku při nedostatku finančních prostředků a stále se měnících podmínek z hlediska legislativy, byly velmi náročné. O to větší ocenění zaslouží, že i s nimi jsme se vyrovnali se ctí.

Obnova památkových objektů v naší správě, zajišťovaná z větší části z prostředků Programu záchrany architektonického dědictví, probíhala opět na většině našich hradů a zámků, v největším finančním objemu na Kuksu, v Litomyšli a na Hrádku u Nechanic. Plán se podařilo splnit a účelové dotace vyčerpat v souladu s daným účelem.

V uplynulém roce se také podařilo v rámci Souboru lidových staveb Vysočina dokončit opravy dalších tří domků v památkové rezervaci Betlém v Hlinsku a byla v podstatě dokončena stavba statku přeneseného z Mokré Lhoty na Veselý Kopec. Tento objekt, který je dovršením koncepce Souboru, byl slavnostně zpřístupněn po vytvoření expozice veřejnosti 14. června 2002. V loňském roce nebyla zpřístupněna žádná nová expozice na našich památkových objektech s výjimkou menší expozice útrpného práva na Kunětické Hoře, ale probíhaly práce na dokončení druhého návštěvníckého okruhu na náhodském zámku. Tato interiérová expozice byla slavnostně otevřena 11. června 2002. V zámku v Litomyšli byla provedena rozsáhlá úprava expozice v prvním patře západního a spojovacího křídla. Práce na obou expozicích probíhaly ve spolupráci se Státním ústavem památkové péče v Praze a v obou případech jde o významné rozšíření nabídky pro návštěvníky.

Od začátku roku 2003 čekají celou státní památkovou péči závažné změny, které pochopitelně výrazně ovlivní i činnost našeho ústavu. Smyslem výroční zprávy za uplynulý rok 2001 však není zabývat se prognózami a předčasným hodnocením očekávaných změn. Proto mi jen, vážení čtenáři, dovoluji na závěr vyslovit přání, aby kulturní dědictví zanechané nám našimi předky zůstalo v plné míře a kráse zachováno i dalším generacím. Pracovníci Státního památkového ústavu v Pardubicích se budou jistě snažit i nadále dostát závazkům, které v této souvislosti pro naši organizaci vyplývají.

Mgr. Jiří Švec
ředitel

Vědecká rada ředitele Státního památkového ústavu v Pardubicích

Pavel Jerie

(Státní ústav památkové péče Praha) – předseda rady

Mgr. Petr Kovařík

(Státní památkový ústav v Pardubicích) – tajemník rady

Ing. arch. Karel Blank

(BC projekt Ústí nad Orlicí)

Doc. PhDr. Tomáš Durdík, DrSc.

(Archeologický ústav Akademie věd Praha)

PhDr. Alena Horynová

(Státní ústav památkové péče Praha)

PhDr. Vladimír Hrubý

(Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové)

Ing. Petr Kotlík

(Vysoká škola chemicko-technologická, České vysoké učení technické Praha)

PhDr. Květa Křížová

(Státní ústav památkové péče Praha)

PhDr. Petr Sommer, CSc.

(Archeologický ústav Akademie věd Praha)

Ing. arch. Ondřej Šefců

(Státní ústav památkové péče Praha)

Organizační struktura a seznam pracovníků v hlavním pracovním poměru k 31. 12. 2001

I. ŘEDITEL ÚSTAVU

Mgr. Švec Jiří	ředitel	tel.: 040/679 77 99 fax: 040/51 66 62 (650 16 62) mobil: 0603/81 65 28 e-mail: reditel@pupce.cz
----------------	---------	--

sekretariát ředitele

Pilná Vlasta	sekretářka ředitele, referát osobní agendy	tel.: 040/679 77 52 fax: 040/51 66 62 (650 16 62) email: vlasta.pilna@pupce.cz
--------------	--	--

Chaloupka František	referát BOZP, PO a ochrany objektů	tel.: 040/679 77 55
---------------------	------------------------------------	---------------------

2. ODBOR PAMÁTKOVÉ PÉČE

Mgr. Kovařík Petr	zástupce ředitele a vedoucí odboru památkové péče	tel.: 040/679 77 98 mobil: 0602/18 55 54 e-mail: petr.kovarik@pupce.cz
-------------------	---	--

Uchytlová Olga	provozně technický pracovník (0,5)	tel.: 040/679 77 46 e-mail: olga.uchytlova@pupce.cz
----------------	------------------------------------	--

oddělení nemovitých památek, historického urbanismu a architektury

Ing. Adámková Blanka	vedoucí oddělení, památkář (město Hradec Králové)	tel.: 040/679 77 40 mobil: 0602/87 90 36 e-mail: adamkova_dp@volny.cz
----------------------	---	---

Bojadžiev Petr Ing. arch. Jitka Svobodová)	památkář (okr. Hradec Králové) (od 1. 1. 2002 tel.: 040/679 77 43 tel.: OkÚ: 049/585 34 49 e-mail: jitka.svobodova@pupce.cz
Brožová Jarmila	památkář (okr. Havlíčkův Brod) tel.: 0451/42 77 89 tel.: OkÚ: 0451/47 12 43 mobil: 0606/56 71 87 e-mail: brozova_dp@volny.cz
Ing. arch. Falta Jan	památkář (objekty státních hradů a zámků podle Úmluvy) tel.: 040/679 77 43 tel.: 049/551 14 63 e-mail: jan.falta@pupce.cz
Ing. Jakesch Radim	památkář (okr. Ústí nad Orlicí) tel.: 0465/52 23 97 tel.: OkÚ: 0465/55 13 48 mobil: 0724/03 19 62 e-mail: jakesch.pu@quick.cz
Ing. arch. Kadlec Jan	památkář (okr. Pardubice) tel.: 040/679 77 30
Kesner Tomáš	památkář (okr. Semily) tel.: 0428/39 04 31 tel.: OkÚ: 0431/66 33 31 mobil: 0605/71 14 32
Mgr. Kočí Petr	památkář (okr. Svitavy) tel. OkÚ: 0461/56 61 43 mobil: 0723/58 28 74 e-mail: koci_dps@volny.cz
PhDr. Madaj Miroslav	památkář specialista (lidová architektura, památky vědy a techniky) tel.: 040/679 77 58 mobil: 0602/88 86 97

Ing. Medek Václav	památkář (okr. Chrudim) tel.: 0455/67 20 90 tel.OkÚ: 0455/65 74 82 e-mail: medek_dpch@volny.cz
Ing. Nyklová Lenka	památkář (okr. Jičín) tel.: 0434/62 44 79 tel. OkÚ: 0433/58 02 36 mobil: 0606/44 98 24 e-mail: nyklova_dp@volny.cz
Ing. arch. Paterová Vladimíra	památkář (okr. Trutnov) tel.: 0439/88 62 24 tel. OkÚ: 0439/85 92 86 mobil: 0602/88 86 11 e-mail: paterova_dp@volny.cz
Ing. Rais Radomír	památkář (okr. Rychnov n. Kněžnou a stav. úřad Jaroměř) tel.: 0445/53 56 35 (záznamník) tel. OkÚ: 0445/50 93 51 mobil: 0602/89 06 95 e-mail: rais_dp@volny.cz
Mgr. Rubáček Antonín	památkář (okr. Náchod) tel.: 0439/88 81 70 tel. OkÚ: 0441/44 35 38 e-mail: rubacek_dp@volny.cz
Ing. Skálová Věra	památkář specialista (parky a zahrady) tel.: 040/679 77 63 mobil: 0602/88 68 29
Ing. Slavík Jiří	monitoring UNESCO, památkář (stav. úřad Lito- myšl) tel.: 0444/32 35 11 e-mail: slavik_dp@volny.cz
Uchytilová Olga	provozně technický pracovník (0,5) tel.: 040/679 77 46 e-mail: olga.uchytilova@pupce.cz

Ing. Vosáhlo Karel památkář specialista (územní plán, historický
urbanismus)
tel.: 040/679 77 30

oddělení movitých památek a restaurování

PhDr. Paukert Václav	vedoucí oddělení, památkář specialista (restaurování nemovitých památek) tel.: 040/679 77 62 mobil: 0606/56 16 63 e-mail: vaclav.paukert@pupce.cz
Mgr. Kovaříková Jarmila	památkář (okr. Ústí nad Orlicí, Svitavy) tel.: 0462/32 41 42
Mgr. Krmencíková Markéta	památkář (okr. Hradec Králové, Havlíčkův Brod, Pardubice) tel.: 040/679 77 44 e-mail: marketa.krmencikova@pupce.cz
Kučerová Vladimíra	provozně technický pracovník (0,5) tel.: 040/679 77 31
Martinec Milan	památkář (okr. Jičín, Semily) tel.: 0433/53 52 20
PhDr. Paukertová Zdeňka	památkář specialista (restaurování movitých památek) tel.: 040/679 77 32 e-mail: zdena.paukertova@pupce.cz
Mgr. Slavičková Jitka	památkář (okr. Rychnov n. Kněžnou, Chrudim) tel.: 040/679 77 44
Vakulová Marie	památkář (okr. Náchod, Trutnov) tel.: 0441/42 10 05

oddělení evidence, dokumentace a ISO

Mgr. et Mgr. Vaňura Oldřich	vedoucí oddělení, památkář tel.: 040/679 77 15
-----------------------------	---

Mgr. Arijčuk Petr	památkář	tel.: 0443/224 75
Mgr. Blažek Viktor	památkář	tel.: 0431/62 26 19 mobil: 0607/68 96 54
Dědková Irena	dokumentátor	tel.: 040/679 77 16
Jakl Martin	památkář	tel.: 040/679 77 19
Křištof Milan	fotograf	tel.: 040/679 77 25
Maryšková Ivana	dokumentátor	tel.: 040/679 77 26
Milská Vlastimila	dokumentátor	tel.: 040/679 77 25
Mrázová Šárka	památkář (mateřská dovolená)	
Nováková Ludmila	dokumentátor	tel.: 040/679 77 17 e-mail: ludmila.novakova@pupce.cz
Mgr. Panoch Pavel	památkář	tel.: 040/679 77 14 e-mail: pavel.panoch@pupce.cz
Provazník Karel	památkář	tel.: 040/679 77 48 e-mail: karel.provaznik@pupce.cz
Pykalová Zuzana	fotograf	tel.: 040/679 77 25
Setínková Zora	dokumentátor	tel.: 040/679 77 87
Ščuková Věra	památkář	tel.: 040/679 77 47
Šeda Bohdan	památkář	tel.: 040/679 77 18
Šimečková Věra	dokumentátor	tel.: 040/679 77 87
Švadlenka Jakub	fotograf, kameraman	tel. . 040/679 77 19
Švecová Eva	archivář	tel.: 040/679 77 38 e-mail: eva.svecova@pupce.cz
Mgr. et Bc. Tobiášková Irena	památkář	tel.. 040/679 77 25

MgA. Václavík Radek	památkář	tel.: 040/679 77 13
Zelenka Jiří	památkář	tel.: 040/679 77 14
		e-mail: jiri.zelenka@pupce.cz

oddělení archeologie

PhDr. Šulcová Julie	vedoucí oddělení, archeolog	tel.: 040/679 77 27 mobil: 0603/81 65 27 e-mail: julie.sulcova@pupce.cz
Adámková Jana	geodet	tel.: 040/679 77 68 mobil: 0606/30 36 12 e-mail: jana.adamkova@pupce.cz
Mgr. Benešová Jana	archeolog	tel.: 040/679 77 39 mobil: 0602/89 06 98 e-mail: jana.benesova@pupce.cz
Čurda Tomáš	archeolog	tel.: 040/679 77 50 e-mail: tomas.curda@pupce.cz
Fabián Tomáš	dokumentátor	tel. 040/679 77 51
Líbalová Ivana	konzervátor	tel.: 040/679 77 57
Matoušková Alena	geodet	tel.: 040/679 77 28
Bc. Němcová Jana	dokumentátor	tel.: 040/6797751
Sedláková Věra	konzervátor	tel.: 040/679 77 49
Vašatová Marta	odborný provozní referent	tel.: 040/679 77 39 e-mail: marta.vasatova@pupce.cz

referát odborné knihovny

Šedová Anna	knihovnice	tel.: 040/679 77 88
-------------	------------	---------------------

3. ODBOR EKONOMICKÝ A SPRÁVY MAJETKU

Sládková Zdenka vedoucí odboru
tel.: 040/679 77 24
e-mail: zdenka.sladkova@pupce.cz

Loužilová Veronika provozní pracovnice, účetní (0,5)
tel.: 040/679 77 79
e-mail: veronika.louzilova@pupce.cz

oddělení finanční účtárny

Flídrová Jana vedoucí oddělení, finanční účetní
tel.: 040/679 77 41
e-mail: jana.flidrova@pupce.cz

Herinková Libuše finanční účetní
tel.: 040/679 77 42
e-mail: libuse.herinkova@pupce.cz

Kvapilová Lenka finanční účetní
tel.: 040/679 77 42
e-mail: lenka.kvapilova@pupce.cz

oddělení práce a mzdy

Rejzková Miroslava vedoucí oddělení, mzdová účetní
tel.: 040/679 77 12
mobil: 0603/78 11 95
e-mail: mirka.rezkova@pupce.cz

Puskášová Iveta mzdová účetní
tel.: 040/679 77 10
e-mail: iveta.puskasova@pupce.cz

Školníková Jindřiška mzdová účetní
tel.: 040/679 77 10
e-mail: jindriska.skolnikova@pupce.cz

referát plánu a rozboru

Dušková Dagmar referent plánu a rozboru
tel.: 040/679 77 54
e-mail: dagmar.duskova@pupce.cz

referát správy a aplikace výpočetní techniky

Palonci Miroslav operátor výpočetní techniky
tel.: 040/679 77 77
mobil: 0724/02 45 84
e-mail: mirek.palonci@pupce.cz

oddělení správy majetku a vnitropodnikových služeb

Mynaříková Jindřiška vedoucí oddělení, odborný pracovník správy ma-
jetku tel.: 040/679 77 66
e-mail: jindriska.mynarikova@pupce.cz

Fejtová Petra odborný referent evidence a ochrany majetku
tel.: 040/679 77 45

Fibichová Milada samostatný referent MTZ a dopravy
tel.: 040/679 77 88

Hájková Jana telefonista, podatelna a rozmnožovna
tel.: 040/679 77 11

Kruml Lubomír řidič
tel.: 040/679 77 67
mobil: 0602/88 86 98

Loužilová Veronika provozní pracovnice, účetní (0,5)
tel.: 040/679 77 79

Pšeničková Marta odborný pracovník správy majetku
tel.: 040/679 77 45
e-mail: marta.psenickova@pupce.cz

Slepičková Helena (urč.) odborný referent - spisovna (Litomyšl)
tel.: 0464/61 50 67

Špolák Petr domovník, údržbář
tel.: 040/679 77 67

4. ODBOR SPRÁVY PAMÁTKOVÝCH OBJEKTŮ A PROVOZU

Ing. Sklenář Václav	vedoucí odboru tel.: 040/679 77 21 mobil: 0602/22 31 21 e-mail: vaclav.sklenar@pupce.cz
Cobl Josef	odborný pracovník propagace a restaurování tel.: 040/679 77 33 mobil: 0723/46 81 85 e-mail: josef.cobl@pupce.cz
Haitman Jaroslav	odborný referent provozu památkových objektů tel.: 040/679 77 59
Mgr. Kesič Lubura Vera	referát právní tel.: 040/679 77 51 e-mail: pravnik@pupce.cz
Kučerová Irena	odborný výtvarný pracovník tel.: 040/679 77 60 e-mail: irena.kucerova@pupce.cz
Zábranský František	referát kontroly a energetiky tel.: 040/679 77 70

oddělení technického dozoru a investiční inženýrské činnosti

Ing. Bouček Martin	vedoucí oddělení, odborný pracovník technického dozoru (od 1. 1. 2002 Ing. Ivo Přichystal) tel.: 040/679 77 35 mobil: 0603/49 30 91 e-mail: ivo.prichystal@pupce.cz
Krejčová Vlasta	odborný pracovník technického dozoru tel.: 040/679 77 37 e-mail: vlasta.krejцова@pupce.cz
Kučerová Vladimíra	administrativní pracovnice (0,5) tel.: 040/679 77 31

Vašata Jaroslav

odborný pracovník technického dozoru

tel.: 040/679 77 36

mobil: 0723/45 54 27

e-mail: jaroslav.vasata@pupce.cz

5. ODBOR SPRÁVY STÁTNÍCH HRADŮ A ZÁMKŮ

Státní zámek Hrádek u Nechanic

Šenk Ivan

vedoucí objektu

tel.: 049/593 12 44

fax: 049/593 30 10

mobil: 0604/58 86 69

e-mail: zamek.hradek@tiscali.cz

Beníček Petr

konzervátor, údržbář

Dandová Vladislava (urč.)

uklízečka

Doležal Václav

zahradník

Doležalová Naděžda

zahradník

Kohout Oto (urč.)

noční hlídač

Kohoutová Jaroslava

pokladní

Němec Roman (urč.)

noční hlídač

Nosek Petr

dokumentátor, průvodce

Petráčková Jaroslava (urč.)

uklízečka

Podsadlo Jan (urč.)

hlídač

Stěhulka František

údržbář

Šenková Hana

ekonom

Státní zámek Hrubý Rohozec

Zeman Jindřich

vedoucí objektu

tel.: 0436/32 10 12

mobil: 0606/40 14 22

e-mail: h.rohozec@iol.cz

Bis František (urč.)

hlídač

Drahoňovská Ivana

odborný referent

Schmidt Jiří (urč.)

hlídač

Tomsová Jana (urč.)

uklízečka

Tymráková Dagmar (urč.)

ekonom, pokladní

Hospital Kuks a Betlém

Ing. Křížkovský Ladislav	vedoucí objektu tel.: 0437/63 21 61 fax: 0437/63 21 36 mobil: 0606/41 92 10 e-mail: sz.kuks@tiscali.cz
Dvorský Jaromír (urč.)	manipulační dělník
Dvorský Martin (urč.)	pokladní, průvodce
Feist Rudolf	údržbář
Fejksová Eva (urč.)	noční hlídač
Kárová Petra (urč.)	pokladní, průvodce
Ledvinka Tomáš	zahradník
Ledvinková Martina (urč.)	uklízečka
Skořepová Viera	zahradník
Zavoral Martin (urč.)	noční hlídač

Státní hrad Kunětická Hora

Jiroušek Miloš	vedoucí objektu tel., fax: 040/641 54 28 mobil: 0606/80 63 03 e-mail: kuneticka.hora@cmail.cz
Ing. Urban Dalibor	pokladní

Státní hrad Lipnice

Hanzlík Marek	vedoucí objektu tel.: 0451/48 61 89, 48 61 14 mobil: 0606/52 19 73 e-mail: hrad.lipnice@quick.cz
Váverka Milan (urč.)	pokladní

Státní zámek Litomyšl

Holub Josef	vedoucí objektu tel., fax.: 0464/61 50 67 mobil: 0606/52 19 42 e-mail: chateua.litomysl@tiscali.cz
Černý Zdeněk (urč.)	noční hlídač

Filipi Stanislav	zahradník
Franěk Ludvík	údržbář
Faltysová Soňa	uklízečka
Havlíková Irena	pokladní
Podmele Vlastimil (urč.)	hlídač
Poslová Hana	ekonom
Radimecký Karel (urč.)	noční hlídač
JUDr. Síč Jaroslav (urč.)	noční hlídač
Slepičková Helena	průvodce
Švecová Marie (urč.)	uklízečka
Vostruha Karel (urč.)	hlídač
Žáček Miloslav	údržbář
Žáčková Jitka	uklízečka
Žáková Magda	odborný referent

Státní hrad Litice

Ing. Fritzl Stanislav
vedoucí objektu od 1. 3. 2002
Ing. Dalibor Vrbán
mobil: 0603/23 22 12
e-mail: hrad.litice@post.cz

Státní zámek Náchod

Růžička Jiří
vedoucí objektu
tel., fax: 0441/42 62 01
mobil: 0602/88 38 42
e-mail: sz.nachod@tiscali.cz

Dvořáková Zdeňka (urč.)	pokladní
Herzánová Veronika (urč.)	uklízečka
Jurůj Vlastimil (urč.)	hlídač
Kaválek Roman (urč.)	pokladní
Líbal Zdeněk	údržbář
Libich Josef	zahradník
Meisner Karel (urč.)	stálý průvodce
Nožička Jaromír (urč.)	hlídač
Petr Miroslav (urč.)	noční hlídač
Prátová Milena	zahradník
Prouzová Helga	ekonom
Rotterová Jana	uklízečka

Ing. Svobodová Ilona (urč.)	noční hlídač
Troutnar David (urč.)	manipulační dělník
Troutnar Ladislav	údržbář
Urban Milan (urč.)	noční hlídač

Státní zámek Opočno

Ing. Jiráček Josef	vedoucí objektu tel.: 0443/64 22 16 fax: 0443/64 18 02 mobil: 0606/52 19 49 e-mail: zamek@opocno.cz
Čížek Jaroslav (urč.)	noční hlídač
Flégl Pavel	údržbář
Gažíková Štěpánka (urč.)	uklízečka
Holancová Eva (urč.)	pokladní
Hrušovská Jitka (urč.)	zahradník
Jiráková Štefánia	odborný pracovník - ekonom
Junek Milan (urč.)	stálý průvodce
Neumann Jaroslav (urč.)	zahradník
Šintáková Ludmila (urč.)	uklízečka
Šulcek Jaroslav	zahradník
Tomeš Karel (urč.)	noční hlídač

Státní zámek Ratibořice

Ing. Stránská Jana	vedoucí objektu tel.: 0441/45 21 23 Mlýn: 0441/45 25 72 Bělídlo: 0441/45 25 73 mobil: 0723/46 81 83 e-mail: sz.ratiborice@tiscali.cz
Janků Zdeněk (urč.)	hlídač
Michal Zdeněk (urč.)	hlídač
Polončková Romana (urč.)	uklízečka, manipulační dělník
Stránský Ladislav (urč.)	hlídač
Šrůtková Lada	ekonom
Štefan Jan	údržbář
Štefanová Anna	zahradník
Valtera František	zahradník

Vojtas Rudolf	údržbář
Vojtasová Marie	uklízečka
Záliš Milan (urč.)	hlídač

Státní zámek Slatiňany

Ing. Havlíček Jaroslav	vedoucí objektu tel.: 0455/68 11 12 fax: 0455/68 23 84 mobil: 0602/88 86 23 e-mail: zamek.slatinany@tiscali.cz
Bouška Bohumír (urč.)	hlídač
Dalecký Václav (urč.)	hlídač
David Josef (urč.)	zahradník
Doležalová Věra (urč.)	ekonom provozu
Ficková Drahomíra	zahradnice
Havel Miroslav (urč.)	hlídač
MVDr. Kostecká Blažena	manipulační dělník
Kučera Zdeněk	manipulační dělník
Koreček Zdeněk (urč.)	údržbář
Malina Jaroslav	zahradník
Malinová Anna (urč.)	uklízečka
Nováková Petra (urč.)	průvodce
Pavlas Josef	údržbář
Pohorský Josef (urč.)	zahradník
Prosová Stanislava (urč.)	manipulační dělník
Ing. Šmejč Vladimír (urč.)	hlídač

Soubor lidových staveb Vysočina

PhDr. Vojancová Ilona	vedoucí objektu tel., fax: 0454/33 31 75 Betlém: 0454/31 14 29 Veselý Kopec: 0454/33 31 75 mobil: 0723/46 82 54 e-mail: sls.vysocina@atlas.cz
Bureš Josef (urč.)	zedník, údržbář
Černá Veronika	pokladní
Dalecká Ludmila (urč.)	pokladní
Häuszler Jiří (urč.)	technik

Klas Petr	údržbář
PhDr. Křivanová Magda	památkář
Macháček Alois	konzervátor
Obolecká Bohuslava (urč.)	odborný referent evidence sbírkových předmětů
Páclová Dagmar	průvodce
Rothanzlová Václava	ekonom
Rücker Josef	tesař
Rückerová Marie	uklízečka
Straka Vladimír (urč.)	zedník, údržbář
Mgr. Štěpánková Jana	odborný referent - výtvarník

Státní hrad Trosky

Tomáš Ladislav	vedoucí objektu (od 1. 1. 2002
Mgr. Martinek Lubomír)	tel., fax: 0436/31 39 25
	mobil: 0606/52 19 46
	e-mail: hrad@trosky.cz
Tomášová Olga (urč.)	pokladní

Zpráva o plnění plánu hlavních a mimořádných úkolů zadaných zřizovatelem na rok 2001

Petr Kovařík

Program MK pro restaurování movitých památek. Restaurátorským akcím, které jsou zařazeny pro rok 2001 do tohoto programu bude věnován zvýšený odborný dohled. Do stanoveného termínu budou na MK předány akce, které budou zařazeny do Programu na rok 2002. Program bude ve větší míře zabezpečovat vyrovnanost jmenovité skladby se zaměřením na uplatnění hodnotných mobilií ze zámeckých depozitářů ve větší kvantitě.

Zadání tohoto úkolu se podařilo až na ojedinělé výjimky splnit. Do této oblasti ústav zařadil i přípravu mobiliáře pro připravovanou expozici na NKP SZ Náchod i doplňkové akce pro NKP SZ Litomyšl. Pro zařazení do Programu se připravují i exponáty pro NKP Hospital Kuks.

Spolupráce na vydání výroční zprávy za rok 2001. Přehled akcí zařazených do Programu restaurování za rok 2001, text o činnosti odd. MPaR, přehled restaurátorských akcí na nemovitých památkách za rok 2001, odborná vyjádření, návrhy na zapsání do ÚSKP, revize karet za rok 2001.

Úkol byl splněn v požadovaném rozsahu.

Spolupráce s odbornými pracovníky jiných institucí na monitoringu souboru soch v Kuksu – Betlémě.

Aktivní monitoring je zajišťován průběžně odbornými pracovníky VŠCHT Praha a pravidelně vyhodnocován v daných intervalech. Výsledné hodnocení shrnuje závěrečná zpráva vydaná v české a anglické mutaci.

Ústav spolupracuje v této oblasti s nadací Nový les a expertní komisí složenou z předních odborníků oboru.

Pro potřeby WMF byla pracovištěm VŠCHT Praha vypracovaná souhrnná vědecká studie s vyhodnocením získaných výsledků.

Zajištění koordinace a alokace finančních příspěvků v rámci PPZAV za rok 2001.

Úkol byl plněn průběžně, včetně termínovaných zadání.

Podíl úkolů APP stanovený pro SPÚ Pardubice ředitelem SÚPP Praha.

Úkol plněn průběžně v souladu s požadavky archeologického pracoviště SÚPP Praha.

Podíl na zpracování plánu zásad památkové ochrany a hodnocení území v MPR Moravská Třebová v návaznosti na předchozí etapy archeologického výzkumu a zpracování příslušného podílu na MPZ Broumov.

Úkol splněn za koordinace výsledků činnosti pracovníků oddělení archeologie a oddělení nemovitých památek.

Zpracování podkladů pro výroční zprávu SPÚ. Činnosti oddělení archeologie, VaV, PPZAV, odborné příspěvky.

Splněno v požadovaném rozsahu a termínu.

Zajistit pokračování archeologického výzkumu v rámci rehabilitace a monitoringu areálu Kuks – Betlém.

Úkol splněn. Spolupráce oddělení archeologie s ostatními subjekty, které se podílejí na rehabilitaci areálu Betléma v Kuksu, byla zaměřena na aktivní přípravu celkové koncepce terénních úprav v jejich projektové přípravné fázi. Byly provedeny terénní zásahy při odvodňování prostoru plastik při centrální komunikaci.

Dohled nad obnovou a výběrem akcí obnovy památek (programy MK ČR, spolupráce s OkÚ).

Odborný dozor a koordinace akcí se u všech realizovaných dotačních programů MK provádí v úzké spolupráci s příslušnými okresními úřady.

Havarijní střešní fond 2001 – zajištění podkladů spolupráce s OkÚ.

Úkol byl plněn v požadovaných termínech a ve spolupráci s okresními orgány. Alokace dotací byla realizována dle metodického pokynu a v daných termínech. Požadované doklady, platební poukazy a smlouvy byly na MK ČR předány. Drobné kolize a nedostatky (způsobené vesměs žadateli) byly operativně odstraněny během řízení.

Spolupráce se SÚPP – podle jejich požadavků (aktualizace koncepce ochrany historických měst ČR, revize hranic MPZ).

Tento náročný úkol byl splněn v několika etapách po dohodě a v součinnosti s příslušnými pracovníky SÚPP. V průběhu revize hranic MPZ bylo třeba odstraňovat i některé dílčí formální a technické nedostatky vzniklé při prvotním zpracování.

Zajištění vyhodnocení soutěže o Cenu za nejlepší přípravu a realizaci programu regenerace MPR, MPZ za rok 2000.

Zpracované návrhy byly předány hodnotící komisi. Koordinace akce v regionu byla úspěšně zajištěna. Úkol byl splněn.

Organizace a zajištění materiálů pro soutěž o Cenu za program regenerace pro rok 2001.

Úkol byl splněn.

Dopracování Plánu ochrany pro MPR Moravská Třebová a MPZ Broumov podle přidělených finančních prostředků.

Úkol byl splněn i přes vzniklé objektivní potíže a problémy. Výsledné materiály byly předány v daném termínu. Pro další realizaci je třeba počítat se zvýšenými náklady pro zabezpečení dokumentačních a grafických prací včetně fotografických.

Doplňování evidenčních karet.

Plnění tohoto úkolu je spojeno zejména s časovými problémy, které vyplývají z četnosti nutných jednání při obnově nemovitých památek. Je nutno konstatovat, že úkol je plněn diferencovaně dle jednotlivých okresů.

Pokračování v monitoringu NKP UNESCO SZ Litomyšl.

Monitoring je zajišťován vyčleněným odborným pracovníkem na velmi dobré odborné úrovni, včetně kumulované činnosti konzultačních výkonů na úseku nemovitých památek na území MPR Litomyšl a v obvodu stavebního úřadu Litomyšl.

Spolupráce se zpracovateli ÚPD.

Úkol je plněn průběžně, dle požadavků investorů a orgánů památkové péče.

V odůvodněných případech navrhnout další památky na zapsání dle Státního seznamu památek.

Úkol je plněn průběžně.

Pokračování na dlouhodobém úkolu – Reidentifikace nemovitých kulturních památek v České republice podle zadání Státního ústavu památkové péče.

Práce na reidentifikaci nemovitých kulturních památek jsou vyčleněnými pracovníky zajišťovány průběžně a na vysoké odborné úrovni. Úkol je plněn v daném rozsahu bezzbytku.

Odbor ekonomický a správy majetku

Zdena Sládková

Státní památkový ústav v Pardubicích je státní příspěvkovou organizací, zřizovanou Ministerstvem kultury České republiky. Hospodaření organizace se řídí příslušnými platnými předpisy. Organizace sestavuje vyrovnaný rozpočet, který v průběhu roku doplňují účelové prostředky v rámci jednotlivých programů. Výnosy jsou tvořeny převážně státním příspěvkem od zřizovatele a výnosy z vlastních činností. Největší skupinu nákladů tvoří náklady na opravy a udržování a osobní náklady.

VÝSLEDKY HOSPODAŘENÍ V ROCE 2001

VÝNOSY v tis. Kč

Příspěvek od zřizovatele na provoz	46 974
Program záchrany architektonického dědictví	13 900
Program regenerace MPR a MPZ na zpracování plánů zásad	300
Program restaurování movitých kulturních památek	188
Příděl neinvestičních institucionálních prostředků na výzkum a vývoj	1 100
Příděl neinvestičních prostředků na záchranný archeologický výzkum	928
Příděl neinvestičních prostředků z programu integrovaného systému ochrany movitého kulturního dědictví	250
Příděl neinvestičních prostředků na výkup předmětů kulturní hodnoty	480
Tržby za vstupné	17 299
Tržby za KVČ	545
Tržby za odborné činnosti	911
Tržby za ostatní služby	101
Tržby za prodej zboží	717
Ostatní výnosy (nájemné, úhrady pojišťoven, filmování...)	7 525
Úroky	416
Aktivace materiálu	7
Tržby z prodeje materiálu	41
Výnosy z hospodářské činnosti	911
CELKOVÉ VÝNOSY ORGANIZACE	93 609

NÁKLADY v tis. Kč

Spotřeba materiálu	4 646
Spotřeba energie	2 489
Náklady za prodané zboží	505
Údržba a obnova	28 075
Cestovné	821
Reprezentační fond	13
Služby (telefony, placené nájmy, náklady na KVČ, stravování, drobný NHIM)	9 938
Osobní náklady (platy, OON, pojištění)	37
Daně a poplatky	61
Pokuty a penále	2
Propagace	3
Manka a škody	1
Ostatní náklady	628
Odpis nedobytných pohledávek	248
Odpisy HIM	3 788
Náklady na hospodářskou činnost	1 848
CELKOVÉ NÁKLADY ORGANIZACE	90 120

HOSPODÁŘSKÝ VÝSLEDEK**3 489****INVESTIČNÍ PROSTŘEDKY**

V roce 2001 byly zřizovatelem přiděleny tyto investiční prostředky v tis. Kč

Z programu ISO na rozšíření a provoz pracovišť ISO	327
Z programu EZS určeno pro SZ Litomyšl	154
Z programu EZS určeno pro SZ Náchod	338
INVESTIČNÍ PROSTŘEDKY CELKEM	819

MIMOROZPOČTOVÉ ZDROJE

V průběhu roku 2001 se na některých akcích finančně podílely i další subjekty:

Město Litomyšl – oprava oddílné kanalizace na SZ Litomyšl	1 724
Město Litomyšl – čištění potoka Gregorka	240
Město Hlinsko – na kulturní akce pro SLS Vysočina	18
MÚ Náchod – oprava komunikace „Alej K. Zaháňské“	400
Město Turnov – oprava venkovního osvětlení SZ Hrubý Rohozec	25
OkÚ Semily – obnova sochy v areálu SZ Hrubý Rohozec	30
MIMOROZPOČTOVÉ ZDROJE CELKEM	2 437

DARY V ROCE 2001

Dalším významný zdroj finančních prostředků tvoří dary, které rovněž pomáhají při opravách a udržování památek:

Skupina historického šermu DRAGO – Vysoká nad Labem
(na vybudování vnitřního ochozu ve věži Baba na SH Trosky) 36 237,-- Kč

GRANÁT, družstvo umělecké výroby Turnov (na pořízení dobových kostýmů a kulturní akce na SZ Hrubý Rohozec) 15 000,-- Kč

Jiří Kořínek – LUKOR, Turnov (na pořízení dobových kostýmů a kulturní akce na SZ Hrubý Rohozec) 2 500,-- Kč

CRYTUR s.r.o. Turnov (na pořízení dobových kostýmů a kulturní akce na SZ Hrubý Rohozec) 4 000,-- Kč

Odborové sdružení PRAD, záv. 4 – Preciosa a.s. Turnov (na pořízení dobových kostýmů a kulturní akce na SZ Hrubý Rohozec) 3 000,-- Kč

DIAS Turnov s.r.o. (na pořízení dobových kostýmů a kulturní akce na SZ Hrubý Rohozec) 5 000,-- Kč

UNIPRESS s.r.o. Turnov (na pořízení dobových kostýmů a kulturní akce na SZ Hrubý Rohozec) 5 000,-- Kč

DIOPTRA a.s. Turnov (na pořízení dobových kostýmů a kulturní akce na SZ Hrubý Rohozec) 1 000,-- Kč

Josef Plátek s.r.o. Turnov (na pořízení dobových kostýmů a kulturní akce na SZ Hrubý Rohozec) 3 000,-- Kč

Stavby Ouvín s.r.o. Turnov (na pořízení dobových kostýmů a kulturní akce na SZ Hrubý Rohozec) 4 000,-- Kč

Sdružení zdravotně postižených v ČR Turnov (na pořízení dobových kostýmů a kulturní akce na SZ Hrubý Rohozec) 500,-- Kč

Mgr. David Řehák, advokát, Praha (na veřejnou kulturní událost „Letní koncert“ na SZ Ratibořice) 4 000,-- Kč

Stavební firma KOZÁK Turnov (na pořízení dobových kostýmů a kulturní akce na SZ Hrubý Rohozec) 500,-- Kč

Ladislav Bukovic, výroba a prodej zlatých šperků Turnov (na pořízení dobových kostýmů a kulturní akce na SZ Hrubý Rohozec)	700,-- Kč
Muzeum Boženy Němcové Česká Skalice (na pořádání Dnů evropského kulturního dědictví v r. 2001)	1 000,-- Kč
Společnost pro záchranu Babiččina údolí, Česká Skalice (na pořádání Dnů evropského kulturního dědictví v r. 2001)	2 000,-- Kč
Východočeská energetika a. s. Hradec Králové (na záchranu soch Matyáše Brauna v areálu Betléma Kuks)	30 000,-- Kč
TIBA a.s. Dvůr Králové nad Labem (na pořádání Dnů evropského kulturního dědictví v r. 2001)	1 500,-- Kč
Město Česká Skalice (na pořádání Dnů evropského kulturního dědictví v r. 2001)	2 000,-- Kč
ČEZ a.s. Praha (na záchranu fortifikačního systému a SH Kunětická hora)	100 000,-- Kč
Drobné dary „kasička“ na SZ Náchod	12 227,60 Kč
Drobné dary „kasička“ na SZ Ratibořice	77 907,-- Kč
Drobné dary „kasička“ na SH Lipnice	2 014,-- Kč
DARY V ROCE 2001 CELKEM	313 085,60 Kč

SPRÁVA MAJETKU

V roce 2001 byla odprodána pozemková parcela č. 753/3 ost. plocha o výměře 59 m² v k. ú. Daliměřice (SZ Hrubý Rohozec) panu Vladimíru Juskovi. Na této parcele stojí opěrné pilíře domu, který je ve vlastnictví pana Jusky.

RESTITUCE

V roce 2001 bylo pravomocně rozhodnuto příslušnými soudy o naší povinnosti uzavřít dohodu o vydání se žalobci - Dipl. Ing. Jerome Colloredo-Mannsfeldem a Kristinou Colloredo-Mansfeldovou o vydání sbírky obrazů (celkem 68) z obrazárny státního zámku v Opočně. K uzavření dohody do konce roku 2001 nedošlo.

Neuzavřeno zůstává další soudní jednání týkající se SZ Opočno, a to vydání věcí nemovitých Kristině Colloredo-Mansfeldové. Restituční spor projednal Nejvyšší soud a vrátil celou kauzu Okresnímu soudu v Rychnově nad Kněžnou. Jednání u tohoto soudu proběhne v měsíci dubnu 2002.

Neuzavřena zůstává žádost o vydání areálu zámku Hrubý Rohozec dle zákona o půdě č. 229/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů - žadatel JUDr. Karel Des Fours Walderode. Vdova po žadateli Dr. Johanna Kammerlander podala ústavní stížnost proti rozsudku Městského soudu v Praze, kterým bylo rozhodnuto, že JUDr. Des Fours Walderode, právní předchůdce stěžovatelky není vlastníkem nemovitostí z důvodu nesplnění podmínky nepřetržitosti státního občanství. Ústavní soud proběhl 14. března 2002 s tím, že svým nálezem zrušil rozsudek Městského soudu v Praze a rozhodnutí Okresního pozemkového úřadu v Semilech, kterým se právě z výše uvedeného důvodu nemovité věci nevydávají. Náš ústav vystupoval jako vedlejší účastník.

Nevyřešen zůstává právní nárok na vydání nemovitostí SZ Hrádek u Nechanic, kde byla podána ústavní stížnost proti rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové právníkem žadatele Ernsta Harracha.

V roce 2001 nedošlo k žádnému vydání majetku v rámci restitucí.

Přírůstky kulturního mobiliáře za rok 2001

SH Kunětická hora – zpracované archeologické nálezy z r. 1984 a 1994

SZ Ratibořice – nákupy a převody od r. 1998 - 2001 + 1 vícenález

SZ Hrubý Rohozec v počtu ks 165 - nejsou v tabulce zaneseny z důvodu dosud nezpracovaných karet

Není vykazován kulturní mobiliář hradu Svojanov (správa MěÚ Polička) a hradu Pecka (správa ObÚ Pecka).

Skutečný stav kulturního mobiliáře

Objekt	Stav roku 2000	Přírůstky zjištěné inventurami 2001	Skutečný stav po inventurách 2001	Počet knižních svazků
Lipnice	504	2	506	-
Hrádek u Nechanic	6.318	-	6.318	5.468
Slatiňany	15.645	-	neinventováno	4.468
Vysočina	1.995	-	neinventováno	-
Náchod	4.725	-	neinventováno	25.917
Ratibořice	787	53	840	1.437
Kunětická Hora	62	6	66	-
Hrubý Rohozec	17.509	-	neinventováno	10.070
Litomyšl	5.802	-	neinventováno	-
Kuks	3.372	-	neinventováno	8.808
Litice	49	-	neinventováno	-
Opočno	14.994	-	neinventováno	10.886
Celkem r. 2001	71.762	61	71.823	67.054

Číselné údaje jsou uváděny na základě zjištěných informací při inventarizacích r. 2001.

Odbor památkové péče v roce 2001

Petr Kovařík

Činnost odboru památkové péče v regionu bývalého Východočeského kraje (11 okresů) byla zaměřena i v roce 2001 na plnění úkolů vycházejících ze zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči v platném znění ze statutu a Organizačního řádu Státního památkového ústavu v Pardubicích.

Pracovní aktivity odborných i provozních zaměstnanců byly směřovány především na plnění úkolů zadaných zřizovatelem, tedy Ministerstvem kultury ČR, dále pak na plnění úkolů obsažených v plánu hlavních a interních úkolů organizace. Uvedené podklady byly sestaveny se zřetelem na pokrytí odborné činnosti ústavu s ohledem na jeho ekonomické a personální možnosti.

Zvýšený odborný dohled byl vykonáván mimo jiné u realizací v rámci dotací MK ČR Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón, Programu zachrany architektonického dědictví, Programu péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny a u Havarijního střešního fondu.

Sledování těchto programů bylo prováděno podle instrukcí MK ČR příslušnými regionálními pracovníky na jednotlivých okresech v součinnosti s pracovišti příslušných okresních úřadů v rámci územní působnosti SPÚ v Pardubicích.

Souběžně byla na žádost stavebníků, investorů a restaurátorů poskytována pomoc formou odborných konzultací v terénu i při úředních jednáních a při projednávání podkladů předprojektové a projektové přípravy.

Do závěrečných fází dospěly i koncepce památkové ochrany MPR Moravská Třebová a MPZ Broumov, zpracované na velmi dobré odborné úrovni.

Kontrolní činnost regionálních odborných pracovníků pro nemovité kulturní památky je zajišťována formou pravidelných kontrolních dnů na okresních úřadech a lze ji hodnotit jako méně problémovou. Případné rozporné situace řeší na požádání regionálního pracovníka odborná komise SPÚ jmenovaná ředitelem.

Odborný dohled nad realizací Programu restaurování movitých památek vykonává v podstatě jedna pracovnice – specialista pro restaurování movitých památek, v menší míře pak i pověření pracovníci na okresech.

Průběh roku 2001 ukázal, že je nutno provést v této věci organizační změny ve smyslu vytvoření podmínek ke kvalitnějšímu plnění odborných i administrativních úkolů Programu, zejména při jeho přípravě a průběžné kontrole.

Specifická činnost odboru památkové péče si vynutila přípravu realizace organizačního opatření, které by mělo odbornou agendu především zkvalitnit, urychlit a některých případech zprůhlednit. V roce 2001 byly dokončeny přípravné práce na této změně a v červnu 2002 byla oficiálně zřizovatelem schválena s platností od 1. 7. 2002.

Pracovníci odboru památkové péče se podíleli na vědeckovýzkumných úkolech a projektech v rámci institucionálního projektu vědy a výzkumu MK ČR i na pokračujících pracích na prognostických projektech řízení organizací památkové péče v součinnosti se SÚPP Praha.

Dále pokračuje terénní průzkum památkového fondu v územní působnosti ústavu, je monitorován současný stavebně technický stav kulturních památek a úroveň jejich vypovídací hodnoty.

V rámci této činnosti jsou vyhledávány nemovité a movité věci vhodné k návrhu na prohlášení za kulturní památky.

I v roce 2001 byla věnována náležitá pozornost Státního památkového ústavu v Pardubicích písemným odborným vyjádřením k obnově a restaurování nemovitých a movitých kulturních památek i k zásahům v archeologických lokalitách, zejména jejich včasnému zpracování a kvalitativní úrovni.

Naši pracovníci se průběžně zabývají i odbornou kontrolou mobiliárního vybavení státních hradů a zámků ve správě SPÚ z nichž většina (kromě SH Litice nad Orlicí, Vizmburk, areál SLS Vysočina a kostel Zahrádka) byla prohlášena za národní kulturní památky.

Do této oblasti patří i přípravy nové expozice jižního křídla 2. patra zámku v Náchodě (otevřena 1. června 2002), expozice Kuronských tamtěž a přípravné práce na novém prohlídkovém okruhu v Kuksu.

Specifickou činností našeho ústavu je provádění záchranných archeologických výzkumů pro cizí investory ale i pro objekty ve správě SPÚ. Značným obohacením stavu poznání SH Kunětická Hora byly nálezy v prostoru druhé a třetí hradní brány. Průzkumové práce se nadále rozšiřují.

Rovněž v areálu Braunových plastik v Betlémě v Novém lese v Kuksu provádí archeologické oddělení SPÚ významné průzkumové práce podmiňující realizaci koncepce terénních úprav lokality směřující k revitalizaci území v součinnosti s Nadací Nový les a World Monuments Fund (WMF).

Státní památkový ústav v Pardubicích prošel v roce 2001 mnoha složitými situacemi, které v některých případech znamenaly vážná úskalí pro jeho odbornou činnost. Přes všechny komplikace a objektivní problémy odborného či ekonomického rázu byly za pochopení jednotlivých pracovníků, nadřízených i spolupracujících institucí překonány a zvládnuty ve prospěch kulturních památek.

Oddělení nemovitých památek

Blanka Adámková

Nejdůležitějším úkolem, který plní oddělení nemovitých památek, je zpracovávání odborných vyjádření, jež jsou nutným podkladem pro vydání pravomocných rozhodnutí příslušných okresních úřadů k žádostem vlastníků ke stavebním úpravám nemovitých kulturních památek. Vypracovávání těchto vyjádření je časově náročné, protože pro kvalitní vyjádření je obvykle nutná osobní návštěva konkrétního památkově chráněného objektu. Tato činnost je nadále, stejně jako v minulých letech, zajišťována pracovníky na jednotlivých okresech a dále specialisty na SPÚ.

Po vydání rozhodnutí na větší akce obnovy pracovníci pravidelně navštěvují kontrolní dny na stavbě a poskytují odbornou radu při stavebních pracích. Přesto všechno jsou odborná vyjádření vydávána ve velmi krátkých termínech, k prodávám dochází pouze u složitých případů nebo když vlastníci nedoloží dostatečné podklady.

I v letošním roce SPÚ Pardubice zajišťoval dotace z Havarijního střešního programu. Pro rok 2001 činila celková částka dotace pro region SPÚ 4,6 mil. Kč. Účelově bylo z této částky poskytnuto na pokyn MK ČR 600 tis. Kč na opravu mostu na hradě Pecka v okr. Jičín. Zbytek dotace byl rovnoměrně rozdělen na ostatní okresy. Přidělení jednotlivých dotací bylo konzultováno s příslušnými okresními úřady, aby nedocházelo k nežádoucí kumulaci finančních příspěvků a bylo zajištěno účelné pokrytí nároků v rámci možností. Oproti loňskému roku konečné vyúčtování Programu prováděly okresní úřady.

Odborní pracovníci úzce spolupracovali s okresními a městskými úřady na výběru akcí obnovy dotovaných z dalších programů ministerstva kultury ČR (Program záchrany architektonického dědictví, Program regenerace městských památkových zón a rezervací, Program péče o vesnické památkové zóny, rezervace a krajinné památkové zóny).

Dalším náročným úkolem bylo provedení revize hranic všech městských památkových zón a rezervací v regionu SPÚ (36 MPZ a 7 MPR). Pracovníci oddělení dále dopracovávali návrhy na vyhlášení nových MPZ.

V rámci zpracovávaných Plánů zásad památkové ochrany byly dokončeny MPR Moravská Třebová a MPZ Broumov.

Opět proběhlo vyhodnocení soutěže Ceny o nejlepší přípravu a realizaci programu regenerace. V roce 2001 bylo hodnocení prováděno podle nově

vzniklých krajů. V kraji pardubickém podalo přihlášku do soutěže pouze Jablonné nad Orlicí, v kraji královéhradeckém Nové Město nad Metují, Police nad Metují a Dvůr Králové nad Labem. Města v kraji hradeckém byla hodnocena ve výše uvedeném pořadí. V kraji Vysočina a kraji libereckém z regionu SPÚ Pardubice do soutěže nepodalo přihlášku žádné město. Celkové hodnocení bylo vypracováno ve spolupráci se zástupci Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska a zástupci ministerstva pro místní rozvoj ČR.

V rámci časových a finančních možností byly nadále zpracovávány a revidovány evidenční karty památek a návrhy nových památek na zapsání do celostátního seznamu památek.

Pracovníci v rámci IFVV koncepčně rozpracovávali především dokumentační úkoly památkové péče.

území pracovník	počet vyjád- ření	počet návrhů na zapsání	počet zpraco- vaných karet, doplnění
okres Havlíčkův Brod J. Brožová	136	4	10
okres Hradec Králové Ing. B. Adámková	145	-	-
okres Chrudim Ing. V. Medek	203	-	4
okres Jičín Ing. L. Nyklová	481	1	2
okres Náchod Mgr. A. Rubáček	175	5 1 VPZ	5
okres Pardubice Ing. arch. J. Kadlec	524	3	-
okres Rychnov n. K. Ing. J. Rais	211	-	95
okres Semily T. Kesner	164	-	-
okres Svitavy Mgr. P. Kočí Ing. J. Slavík - Litomyšl	151 104	5 3 SHP	17 2
okres Trutnov Ing. arch. V. Paterová	252	3	34
okres Ústí n. O. Ing. R. Jakesch	269	-	20
lidová architektura PhDr. M. Madaj	133	-	-
urbanismus Ing. K. Vosáhlo	124	-	-
parky Ing. V. Skálová	76 3 PD	-	-
SHZ Ing. arch. J. Falta	32	-	-

Oddělení movitých památek a restaurování

Václav Paukert

Vedle základní metodické činnosti (např. sledování stavu, uložení, ochrany, přesunů mobiliáře, jeho základní údržby atd.) prováděli pracovníci oddělení revizi evidenčních karet movitých kulturních památek. Při ní jsou údaje buď doplňovány, nebo v případě velké mezerovitosti, zpracovány nové evidenční karty. V mnoha případech spolupracovali na fotodokumentaci tohoto mobiliáře, kdy současně probíhal i výběr movitých věcí pro návrh na zapsání do ÚSKP. V loňském roce bylo v interní komisi SPÚ projednáno 575 navrhovaných mobilií za poslední období a připraveno k odeslání na MK ČR k zapsání do ÚSKP. Pokračovala spolupráce na videodokumentaci církevního mobiliáře na čtyřech okresech regionu východních Čech a byly zpracovány evidenční karty u přírůstků základní evidence mobiliárních fondů na objektech SPÚ. Z důvodu dlouhodobé nemoci pracovníků oddělení pro okresy Svitavy, Ústí nad Orlicí a Jičín, Semily, zajišťovali ostatní pracovníci oddělení nezbytnou agendu na těchto okresech.

V průběhu roku 2001 probíhala v menší míře příprava nové expozice Kuronských na SZ Náchod. Hlavní pozornost na tomto objektu byla soustředěna na nově budovanou expozici ve 2. patře křídla Smiřických. Obě expozice jsou připravovány ve spolupráci se SUPP Praha.

Po vystěhování depozitáře Státního oblastního archivu z přízemí západního křídla hospitalu v Kuksu, byly zahájeny přípravné práce na přebudování a rozšíření stávající expozice. Ve druhé polovině loňského roku proběhla na všech objektech ve správě SPÚ prohlídka expozic a depozitářů za účasti příslušných pracovníků oddělení, pracovníků odboru správy a provozu SPÚ a jednotlivých vedoucích objektů. Cílem bylo zjistit stav expozic a depozitářů, uložení mobiliáře s návrhy na případná opatření, která by zlepšila zjištěnou situaci (instalování vlhkoměrů, vysoušečů, aplikace UV folií do oken atd.). Současně byly vybírány nejvíce ohrožené mobilie, které vyžadují včasné restaurování.

Tak jako v minulých letech zajišťují dohled nad restaurátorskými pracemi v regionu stále jen dva pracovníci oddělení. Proto bylo třeba, aby ostatní pracovníci oddělení v rámci svých okresů sledovali, jako v minulém období, restaurování mobiliáře, který je součástí chráněné nemovité památky nebo zvonů, nástrojů varhan. Při prohlídkách před zahájením restaurování nemovitých památek, u rozpracovaných akcí a jejich kolaudací je příslušným pra-

covníkem oddělení pro tuto restaurátorskou oblast pořizována barevná fotodokumentace. Stejně jako v minulých letech byly zpracovány evidenční karty restaurátorských akcí za rok 2000 a předány na SÚPP Praha. Jednání komise MK ČR pro udělování povolení k restaurátorské činnosti a komise Programu restaurování movitých památek při Ministerstvu kultury se zúčastňovala pracovnice oddělení pro restaurování movitých památek. Tato pracovnice sledovala rovněž restaurování některých mimořádných sbírkových předmětů v muzeích východočeského regionu, která o to požádala, protože nemají odborného pracovníka pro tuto oblast nebo v případech, kdy restaurování bylo hrazeno z grantů MK. Ve spolupráci s pracovníky oddělení pro jednotlivé okresy zajišťovala tato pracovnice i veškerou agendu Programu MK pro restaurování movitých památek na rok 2002.

Odborná vyjádření, revize evidenčních karet, návrhy na zapsání do ÚSKP, videodokumentace, dohled nad restaurátorskými akcemi v roce 2001 – oddělení movitých památek a restaurování

Okres	Odborná vyjádření	Revize Evidenčních karet	Videodokumentace	Návrhy na zapsání do ÚSKP
Havlíčkův Brod	15	50		
Hradec Králové	10	50 + 30 (zákl. evidence)		
Chrudim	17	9	10	20
Jičín	25			
Náchod	70	78	1	12
Pardubice	8	50		
Rychnov nad Kněžnou	13	8	2	
Semily	41	23		
Svitavy	1			
Trutnov	30	100	14	12
Ústí nad Orlicí	9			

Odborná vyjádření k restaurátorským akcím na nemovitých památkách východočeského regionu	305
Počet sledovaných restaurátorských akcí na nemovitých památkách východočeského regionu	107
Odborná vyjádření k restaurátorským akcím na movitých památkách východočeského regionu	310
Počet sledovaných restaurátorských akcí na movitých památkách východočeského regionu	135

FINANČNÍ PŘÍSPĚVKY NA OBNOVU PAMÁTEK

Program záchrany architektonického dědictví

Obec	Objekt	Dotace (v tis. Kč)
------	--------	-----------------------

Okres Havlíčkův Brod

Lipnice nad Sázavou	hrad	800
Pohled	kostel sv. Ondřeje a proboštství	1 600
Vilémov	zámek čp. I	1 600

Okres Hradec Králové

Hrádek - Lubno	zámek Hrádek u Nechanic	3 200
Sloupno	zámek čp. I	1 200
Smiřice	kaple Klanění tří králů	600

Okres Chrudim

Luže	kostel Panny Marie	1 100
------	--------------------	-------

Okres Jičín

Holovousy - Chodovice	kostel sv. Bartoloměje	500
Chyjice	kostel sv. Šimona a Judy	1 200
Jičín - Sedličky	areál Valdštejnské loggie	1 200
Nová Paka	dům čp. 68 a 283	750

Okres Náchod

Božanov	kostel sv. Máří Magdaleny	1 700
Broumov	benediktinský klášter čp. I a 2	5 000
Jaroměř	kostel sv. Mikuláše	2 000
Martínkovice	kostel sv. Jiří a Martina	2 000
Náchod	zámek	1 300
Nové Město nad Metují	zámek čp. 1201	500
Teplice nad Metují	kostel sv. Vavřince	1 400

Okres Pardubice

Kladruby nad Labem	areál Národního hřebčína čp. 48	1 500
Ráby	hrad Kunětická Hora	700

Okres Rychnov nad Kněžnou

Kostelec nad Orlicí	zámek čp. I	2 500
---------------------	-------------	-------

Potštejn	hrad	800
Rychnov nad Kněžnou	zámecká jízdárna	2 000

Okres Semily

Bozkov	kostel Navštívení P. Marie	400
Maršov	hrad Valdštejn	500
Mírová pod Kozákovem	hrad Rotštejn	600

Okres Svitavy

Litomyšl	zámek čp. 93	1 500
Litomyšl	zámek čp. 93	1 000
Litomyšl	kostel Povýšení sv. Kříže	1 000
Moravská Třebová	zámek čp. 185 (JZ křídlo)	5 600
Pomezí	kostel sv. Jiří	900

Okres Trutnov

Havlovice	zemědělská usedlost čp. 36	800
Kuks	areál hospitalu čp. 81	4 000

Okres Ústí nad Orlicí

Brandýs nad Orlicí	sokolovna čp. 117	600
Litice nad Orlicí	hrad	1 400

Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny

Obec	Okres	Objekt	Dotace (v tis. Kč)
Všestary	Hradec Králové	mauzoleum na parc. č. 176	265
Nasavrky	Chrudim	zámek	860
Nasavrky	Chrudim	zámek čp. I/II	40
Vesec u Sobotky (Libošovice)	Jičín	usedlost čp. 11	100
Karlov (Stará Paka)	Jičín	chalupa čp. 35	65
Studeňany (Radim)	Jičín	dům čp. 43	30

Program regenerace Městských památkových rezervací a Městských památkových zón

Obec	Objekt	Dotace (v tis. Kč)
Okres Havlíčkův Brod		
Havlíčkův Brod	dům čp. 19	195
Havlíčkův Brod	dům čp. 52	55

Okres Hradec Králové		
Hradec Králové	dům čp. 36/37	1500
Hradec Králové	budova čp. 58	500
Hradec Králové	budova čp. 465	2000
Hradec Králové	Sbor kněze Ambrože čp. 729	1440
Nový Bydžov	židovský hřbitov p. č. 190/I	50
Nový Bydžov	Jiráskovo divadlo čp. 562	1240

Okres Chrudim		
Heřmanův Městec	budova čp. 808	600
Chrast	kostel Nejsvětější Trojice	805
Chrast	areál zámku čp. I	145
Chrudim	dům čp. 43 a fortna	200
Chrudim	dům čp. 85	400
Chrudim	městské opevnění p. č. 203	710
Luže	radnice čp. I	400
Luže	fara čp. 137	140
Luže	synagoga p. č. 206	100

Okres Jičín		
Jičín	kostel Panny Marie de Sale	1260
Jičín	Valdštejnský zámek čp. I	1000
Jičín	dům čp. 8	137
Jičín	dům čp. 10	175
Jičín	dům čp. 100	78
Sobotka	dům čp. 10	830

Okres Náchod		
Jaroměř	dům čp. 6	70
Jaroměř	dům čp. 28	54
Jaroměř	dům čp. 31	30

Jaroměř	dům čp. 39	40
Jaroměř	domy čp. 50 až 65	805
Jaroměř	dům čp. 63	80
Jaroměř	budova čp. 240	321
Josefov	areál důstojnického pavilonu čp. 9	180
Josefov	dům čp. 73 a 74	690
Josefov	dům čp. 75	100
Náchod	radnice čp. 40	350
Nové Město nad Metují	dům čp. 1001	30
Nové Město nad Metují	dům čp. 1206	90
Nové Město nad Metují	dům čp. 1229	30
Nové Město nad Metují	městské opevnění p. č. 391/I	70
Police nad Metují	kostel Nanebevzetí Panny Marie	300
Police nad Metují	ohradní zeď hřbitova p.č. 87	50

Okres Pardubice

Pardubice	dům čp. 93	45
Pardubice	dům čp. 114	46
Pardubice	dům čp. 26	34
Pardubice	dům čp. 46	100
Pardubice	dům čp. 18	31
Pardubice	dům čp. 49	34
Pardubice	dům čp. 31	58
Pardubice	dům čp. 47	94
Pardubice	dům čp. 111	53
Pardubice	dům čp. 16	61
Pardubice	dům čp. 38	49

Okres Rychnov nad Kněžnou

Opočno	budova čp. 2	348
Opočno	dům čp. 20	29
Opočno	kamenná cesta p.č. 1662	413

Okres Semily

Jilemnice	budova čp. 288	510
Turnov	kostel Narození Panny Marie	700
Turnov	dům čp. 618	100
Turnov	dům čp. 1294	270

Okres Svitavy

Bystré	sokolovna čp. 315	410
Jevíčko	kostel Nanebevzetí Panny Marie	100
Jevíčko	synagoga	50
Jevíčko	sousoší sv. Jana Nepomuckého	450
Jevíčko	budova čp. 167	560
Jevíčko	dům čp. 224	30
Jevíčko	zámek čp. 451	90
Litomyšl	mariánský sloup p. č. 2138/I	1290
Litomyšl	býv. gymnázium čp. 9	257
Litomyšl	dům čp. 41	280
Litomyšl	dům čp. 49	509
Litomyšl	dům čp. 61	739
Litomyšl	dům čp. 62	302
Litomyšl	budova čp. 133	263
Litomyšl	dům čp. 175	60
Litomyšl	Lidový dům čp. 392	760
Litomyšl	sokolovna čp. 628	40
Moravská Třebová	kostel Nalezení sv. Kříže	300
Moravská Třebová	kostel Nanebevzetí Panny Marie	1300
Moravská Třebová	socha sv. Floriána	88
Moravská Třebová	sousoší Loučení Krista s Marií	161
Moravská Třebová	dům čp. 27	171
Moravská Třebová	dům čp. 29	438
Moravská Třebová	radnice čp. 32	244
Moravská Třebová	dům čp. 38	210
Moravská Třebová	dům čp. 40	170
Moravská Třebová	dům čp. 42	190
Moravská Třebová	dům čp. 44	75
Moravská Třebová	dům čp. 51	135
Moravská Třebová	dům čp. 63	245
Moravská Třebová	dům čp. 86	235
Moravská Třebová	dům čp. 92	210
Moravská Třebová	dům čp. 99	565
Moravská Třebová	dům čp. 110	546
Moravská Třebová	lapidárium p. č. 2114	292
Polička	kostel sv. Jakuba	510
Polička	městské opevnění	2500
Svitavy	budova čp. 38	310
Svitavy	dům čp. 106	40

Okres Trutnov		
Hostinné	Olivetská kaple čp. 278	350
Kuks	kaskádové schodiště p.č. 551	450
Trutnov	areál měst. hřbitova p. č. 700/2, 4	48
Trutnov	areál měst. hřbitova p. č. 700/2, 4	471
Vrchlabí	kostel sv. Vavřince	2238

Okres Ústí nad Orlicí		
Česká Třebová	rotunda sv. Kateřiny	186
Česká Třebová	rotunda sv. Kateřiny	38
Česká Třebová	rotunda sv. Kateřiny	340
Česká Třebová	rotunda sv. Kateřiny	156
Jablonné nad Orlicí	fara čp. 1	90
Jablonné nad Orlicí	dům čp. 79	180
Jablonné nad Orlicí	dům čp. 87	100
Králíky	areál kostela Nanebevzetí Panny Marie	450
Králíky	areál kostela Nanebevzetí Panny Marie	1572
Králíky	socha sv. Floriana	68
Lanškroun	kostel sv. Václava	300
Lanškroun	areál kostela sv. Anny	1260
Lanškroun	sloup Nejsvětější Trojice	210
Letohrad	zámek čp. 1	310
Letohrad	zámecký areál, zahr. domek čp. 2	210
Letohrad	Nový dvůr čp. 72	30
Letohrad	Nový dvůr čp. 266	100
Letohrad	budova čp. 702	150
Ústí nad Orlicí	Boží muka p. č. 281/1, 282/1	68
Ústí nad Orlicí	areál gymnázia p.č. 281/1, 282/1	1252
Vysoké Mýto	Mariánský sloup p. č. 4783	301
Vysoké Mýto	zvonice p. č. 146/1	186
Vysoké Mýto	budova čp. 163, 167	66
Vysoké Mýto	budova čp. 273	147
Žamberk	fara čp. 65	223
Žamberk	dům čp. 149	53
Žamberk	budova čp. 472	153

Smiřice (okres Hradec Králové) zámecká kaple Klanění Tří králů, nem. památka č. 700/2, Městský úřad Smiřice

hlavní oltář - rejstř. č. 4955 - 1. etapa

boční oltář sv. Jana Nepomuckého - rejstř. č. 4958

v celkové hodnotě příspěvku 1 000 000 Kč

Hlavní oltář restaurovali ak. mal. Milena Nečasová, ak. mal. Zdena Kafková,
ak. mal. Milena Šoltészová, ak. mal. Dafina Cechlová, ak. mal. Jan Cechl

Programy restaurování movitých kulturních památek

Přehled restaurátorských akcí, provedených v roce 2001 ve východních Čechách prostřednictvím státní podpory Programu restaurování movitých kulturních památek

	Dotace
Havlíčkův Brod, Okresní galerie, <i>Uhrovský oltář</i> , mov. památka rejstř. č. 2349 restaurovali ak. soch. Miloslav Smrkovský, Marta Nadějová	68 000,-
Hradec Králové kostel sv. Jana Křtitele, <i>oltář sv. Jana Křtitele</i> , mov. památka rejstř. č. 4650 restaurovali ak. mal. Roman Ševčík, Patricie Volková	320 000,-
Lázně Bohdaneč (okres Pardubice), farní kostel sv. Maří Magdaleny, ŘK farnost Lázně Bohdaneč <i>oltář sv. Jana Nepomuckého</i> - 2. etapa, mov. památka rejstř. č. 69 restaurovali ak. mal. Hana Vítová, ak. mal. Roman Ševčík, Patricie Volková	300 000,-
Náchod, zámek, Státní památkový ústav v Pardubicích <i>konzolový stolek se zrcadlem</i> , B. Poličany 31 restauroval Zdeněk Koušek <i>chaise longue</i> , Náchod 3144 restauroval Jiří Věneček <i>barokní skříň</i> , Náchod 3206 restauroval Radovan Šulc	celkem 113 000,-
Náchod, zámek, Státní památkový ústav v Pardubicích <i>12 vitráží</i> , Náchod 6001 restauroval ak. mal. Martin Jiříčka	75 000,-
Nové Město nad Metují (okres Náchod), zámek <i>nástěnná tapiserie renesanční</i> – dokončení, inv. č. N. Město n. M. 1650 restaurovala ak. mal. Jana Slámová	192 000,-

Opočno (okres Rychnov n. K.), kaple ambitu kapucínského kláštera, ŘK farnost Opočno <i>oltář Panny Marie Bolestné</i> - 2. etapa, mov. památka rejstř. č. 5252 restaurovali ak. mal. Vaica Hejdová a ak. mal. Jiří Štork	250 000,-
Turnov (okres Semily),.kostel, ŘK farnost <i>oltář sv. Antonína</i> . – mov. památka rejstř. č. 2791 restaurovali ak. mal. Pavla Vosátková, Jan Boubín ml.	170 000,-
Vysoké Mýto (okres Ústí n. O.), kostel N. Trojice, ŘK farnost. <i>socha Víry</i> , mov. památka rejstř. č. 5365 restauroval ak. mal. Radim Klouza	59 000,-

Přehled restaurátorských akcí na nemovitých kulturních památkách ve východočeském regionu v roce 2001

Obec	Umělecké dílo	r. č.
Okr. Havlíčkův Brod		
Habry	sousoší sv. Floriána	153/3
Havlíčková Borová	Pomník Karla Havlíčka Borovského	172
Havlíčkův Brod	Mariánský sloup	48
Havlíčkův Brod	Boží muka	77
Havlíčkův Brod	Boží muka	87
Havlíčkův Brod	Pomník Josefíny Havlíčkové	118
Havlíčkův Brod	Památník dr. M. Tyrše	114
Hostačov	Malovaný kazetový strop v zámku	4369/1
Vilémov	Sousoší mladé ženy s dítětem	354/2
Okr. Hradec Králové		
Chlumec nad Cidlinou	Torzo postavy na delfínu	629/3
Chlumec nad Cidlinou	Torzo putta na delfínu	629/2
Nový Bydžov	šest náhrobníků	671
Předměřice nad Labem	Boží muka	
Smiřice	Kaple Zjevení Páně, malby nad oltářem	700/2
Okr. Chrudim		
Heřmanův Městec	Ornamentální malby v synagoze	5522/1
Chrast	Ornamentální malby v zámku	862/1
Chrudim	Plastika Múzy z atiky divadla	773
Chrudim	Restaurátorský průzkum štuků v čp. 43	750
Chrudim	Štuky v čp. 43, I. etapa	750
Chrudim	Dvě vázy z novoměstské kašny	782
Licibořice	Malby v kostele sv. Michaela	899/1
Luže	Kaple u kostela P. Marie na Chlumku	912/2
Nasavrky	Zámek, kamenné prvky	921
Nové Hrady	Sochy sv. Floriána a sv. Jana Nep., špýchar	925
Předhradí	Hrad Rychmburk, kamenné ostění	947/1
Svratouch	Zámek Karlštejn, vstupní portál	994/1

Okr. Jičín

Budčeves	Socha Immaculaty	1122
Hořice	Památník padlých sovětských vojáků	157
Hořice	Sousoší Husité na stráži	1175/3
Hořice	Pomník Antonína Dvořáka	1175/5
Kal u Pecky	Socha sv. Jana Nepomuckého	6151
Nová Paka	Suchardův dům, sgrafita, sochy, malby	1296/1
Sobčice	Socha sv. Jana Nepomuckého	1377
Třebnouševy	Socha sv. Vavřince	1410

Okr. Náchod

Božanov – Studená Voda	Krucifix	
Broumov	Pět náhrobníků u kostela	3513, 3514
Červený Kostelec	Mariánský sloup	1565/7
Česká Metuje	Smírčí kříž	1568
Jaroměř	Sekaná kopie sochy sv. Jana Nepomuc.	1645
Náchod	Zámek, záp. Křídlo, II. patro, průzkum	1462/1
Náchod	Krucifix	6030
Nové Město nad Metují	Kostel Nejsvětější Trojice, průzkum	2913
Nové Město nad Metují	Kostel Nejsvětější Trojice, malby	2913

Okr. Pardubice

Lázně Bohdaneč	Socha sv. Jana Nepomuckého	2044
Pardubice	Mariánský sloup	1939
Pardubice	Malby v okenních výklencích domu čp. 26	1990
Pardubice	Čp. 3, štuky, terakotová ostění	1951
Pardubice	Čp. 4, štuky	4840
Pardubice	Čp. 47, terakota, průzkum	1954
Zdechovice	Socha Panny Marie	2181

Okr. Rychnov nad Kněžnou

Častolovice	Zámek, malby na fasádě jižního křídla	2234/1
Deštné	Sousoší sv. Rodiny	2249
Lhoty u Potštejna	Homole, schodišťová ramena - 3. etapa	2229/3
Rychnov nad Kněžnou	Socha Immaculaty	
Rychnov nad Kněžnou	Socha Krista Dobrého pastýře	2197
Rychnov n. Kn. - Dlouhá Ves	Socha Immaculaty	2253
Skuhrov n. Bělou	Sochy sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého	2427/1a/2

Skuhrov n. Bělou
Zdobnice

Krucifix
Socha sv. J. Nepomuckého z Kunštátské kaple

Okr. Semily

Blatec	Socha sv. Jana Nepomuckého	253 I
Bozkov	Malby v presbytáři kostela Navštívení P. M.	2499/1
Bradlecká Lhota	Sousoší Korunování P. Marie N. Trojicí	2507
Hrubý Rohozec	Socha sv. Barbory v parku u zámku	2836/3
Jilemnice	Socha sv. Barbory u kostela	2579/5
Jilemnice	Kostel sv. Vavřince, průzkum maleb u vchodu	2579/1
Levínská Olešnice	Socha sv. Maří Magdaleny u kostela	2726/7
Turnov	Sousoší sv. Václava, sv. Antonína, sv. J. Nepomuckého	2832
Turnov	Socha Immaculaty	2828

Okr. Svitavy

Dolní Újezd	Sousoší Panny Marie	3028
Jaroměřice	Křížová cesta	3054/6
Jevíčko	Kašna	6197
Křenov	Sousoší Immaculaty, I. etapa	3096
Kunčina	Balustráda, sochy sv. Simeona, Alžběty, Panny Marie	3099/3
Litomyšl	Mariánský sloup	4229
Litomyšl	Průzkum vstupní síně domu čp. 96	4198
Litomyšl	Zámek, malby v místnostech č. 31 I, 315 - 318	4176/1
Moravská Třebová	Socha sv. Floriána	3229
Moravská Třebová	Sousoší Loučení Panny Marie s Kristem	3230/3
Moravská Třebová	Hřbitovní kostel sv. Kříže, secesní malby	3224/1
Pustá Kamenice	Kostel sv. Anny, malby v kupoli	3301
Starý Svojanov	Kostel sv. Mikuláše, gotické malby	3338/1

Okr. Trutnov

Dolní Olešnice	Kostel sv. Jakuba, sgrafita	3461
Dvůr Králové nad Labem	Kohoutův dvůr, brána	3498/2
Dvůr Králové nad Labem	Kohoutův dvůr, kašna	3498/3
Hostinné	Olivetská kaple, průzkum maleb	3543
Hostinné	Olivetská kaple, malby, I. etapa	3543

Hostinné	Olivetská kaple, sousoší Krista s apoštoly	3543
Hostinné	Socha sv. Jana Nepomuckého	
Kuks	Hospital, průzkum v I. patře severových. rizalitu	3580/1
Starý Rokytník	Sousoší Dělostřelce	3672/4
Trutnov	Krakonošova kašna	5247
Trutnov	Mříže hrobek u hřbitovní kaple sv. Kříže	5640/2
Trutnov	Stupně u hrobek u hřbitovní kaple	5640/2
Vlčice	Socha sv. Floriána	3722
Žíreč	Kaple sv. Odilona, průzkum	
Okr. Ústí nad Orlicí		
Česká Třebová	Rotunda sv. Kateřiny, průzkum	3837/1
Horní Dobrouč	Terasa se souborem soch, I. etapa	3898
Choceň	Kostel sv. Františka, sochy na presbytáři	3909/1
Králíky	Socha sv. Floriána	3955
Lanškroun	Sloup se sochou Immaculaty	3976
Lanškroun	Krucifix u kostela sv. Anny	3970/6
Lanškroun	Sloup se sousoším Nejsvětější Trojice	3975
Mlýnický Dvůr	Kostel Narození P. Marie, malby v presbytáři	3825/1
Ústí nad Orlicí	Boží muka	3782
Vysoké Mýto	Mariánský sloup, I. etapa	4134
Vysoké Mýto	Sochy na atice domu čp. 199/II	4395
Vysoké Mýto	Kostel N. Trojice, nástěnné malby, II. etapa	4112

Oddělení archeologie

Julie Šulcová

Oddělení archeologie ve smyslu zákona 20/87 Sb. o pam. péči ve znění následujících zákonů a zřizovací listiny SPÚ Pardubice zajišťovalo v roce 2001 následující činnosti.

- Vědecký záměr SPÚ – 3 projekty záchranných arch. výzkumů: SH Trosky (Mgr. J. Benešová), SH Kunětická hora (PhDr. J. Šulcová), Pardubice – Pardubičky (Mgr. T. Čurda), účelové prostředky nad rámec stanoveného objemu fin. prostředků SPÚ (+ 600 tis. Kč).

- PPZAV – regionální koordinace výzkumů: oddělení archeologie SPÚ provádělo celkem 7 akcí : Heřmanův městec - synagoga; Mikulovice - rodinné domky; Ráby, Hruběšova louka – rodinné domky, Ráby II – rodinné domky; SH Lipnice – nádvoří (2.brána); SH Litice – nádvoří; Pohled – probošství; v celkovém objemu + 843 tis.Kč – účelové prostředky nad rámec rozpočtu SPÚ.

Program podpory záchranných archeologických výzkumů – alokace dotací v roce 2001

Vykonavatel	Obec	Lokalita	Dotace (tis. Kč)
ARÚ Praha	Chrudim	Rybičkova ul	85
SPÚ Pardubice	Mikulovice	výstavba 3 rod. domů	250
SPÚ Pardubice	Ráby	bazén pro RD – p. Nešetřil	80
SPÚ Pardubice	Ráby	stavba I RD – Hruběšova louka	38
SPÚ Pardubice	Heřmanův Městec	synagoga	185
SPÚ Pardubice	SH Lipnice	nádvoří – sev. parkán	150
SPÚ Pardubice	SH Litice	hrad – I. nádvoří	100
SPÚ Pardubice	Pohled	probošství	40
Celkem			928

Investorské výzkumy – v roce 2001 bylo uzavřeno na základě § 22 zákona o státní památkové péči **208 smluv** na provedení záchranných archeologických výzkumů v okresech východočeského regionu.

K 31. 12. 2001 bylo konzultováno a zpracováno archeology oddělení 461 odborných vyjádření (viz tabulka).

Okres	Měsíc												Celkem
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Pardubice	5	11	14	5	10	11	9	5	6	6	15	15	112
Chrudim	3	11	17	16	12	10	6	8	9	4	17	7	120
Havlíčkův Brod	2	1	2	2	5	0	1	1	0	5	1	0	20
Svitavy	4	3	6	1	2	4	4	1	2	0	5	4	36
Ústí nad Orlicí	0	6	6	0	4	4	2	2	2	9	2	1	38
Rychnov n. K.	5	1	4	2	3	1	2	1	0	2	2	1	24
Náchod	12	1	9	7	4	7	1	7	4	2	5	2	61
Trutnov	4	1	1	3	4	0	1	1	2	0	2	0	19
Jičín	1	0	4	0	0	1	0	0	0	0	0	1	7
Hradec Králové	2	1	0	3	0	5	0	2	0	0	0	0	13
Semily	1	2	1	0	2	2	2	0	0	1	0	0	11
Celkem	39	38	64	39	46	45	28	28	25	29	49	31	461

Na všech vyjmenovaných výzkumech IFVV a PPZAV se podílela rovněž geodetická skupina, pracovníci konzervátorských dílen, dokumentátor a provozní pracovníci oddělení. Náročnost všech odborných činností a jejich velký kvantitativní nárůst avizuje potřebu rozšíření pracoviště o stálou funkci dokumentátora. Uvedené opatření dovoluje zkvalitnění všech prováděných činností, jejich urychlení a možnost rozšíření spektra prací v rámci prevence a péče o archeologické památky.

Odborní garanti z hlediska archeologické památkové péče

PhDr. Šulcová Julie - okr. Pardubice, Chrudim, Havlíčkův Brod,
SZ Litomyšl

- spolupráce s oprávněnou organizací: Okr. muzeum Havlíčkův Brod –
Mgr. P. Rous
Věda a výzkum (IFVV)
- Program podpory záchranných archeologických výzkumů (PPZAV)
- Východočeská archeologická komise (VRAK)
- Archeologická komise MK ČR

Mgr. Benešová Jana - okr. Hradec Králové, Jičín, Náchod, Trutnov, Semily

- spolupráce s oprávněnými organizacemi:
Muzeum východních Čech – Hradec Králové, regionální působnost -
PhDr. J. Sigl, PhDr. V. Vokolek, PhDr. J. Kalferst
Okresní vlastivědné muzeum v Jičíně - E. Ulrychová
Okresní muzeum Českého ráje Turnov – Dr. J. Prostředník
Okresní muzeum Náchod - Mgr. J. Tůma
Krkonošské muzeum Trutnov – Mgr. H. Burdychová

Mgr. Čurda Tomáš - okr. Rychnov n. Kněžnou, Ústí n. Orlicí, Svitavy

- spolupráce s oprávněnou organizací: Okresní muzeum Orlických hor
Rychnov n. Kněžnou, PhDr. M. Beková

Garanti zajišťovali vyjádření k jednotlivým akcím a dle žádosti investorů návrhy smluv na záchranný archeologický výzkum dotčených lokalit. Geodetická skupina ARO zajišťovala geodetické zaměření dle potřeb ARO a na základě písemných požadavků ostatních pracovišť SPÚ. Konzervátorská dílna zajišťuje laboratorní zpracování a dokumentaci nálezů ze záchranných archeologických výzkumů zajišťovaných odd. archeologie SPÚ.

Oddělení evidence a dokumentace

Oldřich Vaňura

Návrhy prohlášení, zrušení a přírůstky včetně tabulkových přehledů

Přehled celkového počtu památek v působnosti Státního památkového ústavu v Pardubicích k 31. 12. 2001

Nemovité kulturní památky	6 238 rejstříkových čísel
Movité kulturní památky	6 408 rejstříkových čísel
Kulturní památky celkem	12 646 rejstříkových čísel
(v počtu není zahrnut mobiliář hradů a zámků prohlášený hromadně za kulturní památku - viz tabulka ZEMF)	

Oddělení evidence a dokumentace (EDOP) je pověřeno vedením ústavu v rámci úkolů, které s tím souvisejí, kontrolovat kvalitu a rozsah zpracování evidenčních karet kulturních památek, jež jsou zapsány v ÚSKP (Ústřední seznam kulturních památek). Revize movitých kulturních památek se rozvíjí poměrně dobře v rámci probíhající videodokumentace, kdy se postupně aktualizují údaje na evidenčních listech movitých kulturních památek, uložených v církevních objektech a zároveň se nové movité předměty navrhuji na prohlášení věci za kulturní památku. Z toho vyplývající úkoly se dějí za spolupráce s oddělením movitých památek a restaurování. V oblasti nemovitých kulturních památek se provádí reidentifikace nemovitého památkového fondu, která intenzivně probíhá v okrese Rychnov nad Kněžnou. Současně s těmito úkoly se realizuje aktualizovaná barevná fotodokumentace již u zapsaných nemovitých a movitých kulturních památek (u nejvýznamnějších z nich jsou pořizovány diapozitivy). U nových návrhů na prohlášení věci za kulturní památku jsou zpracovávány identifikační údaje včetně fotodokumentace, další nutné přílohy aj., poté se posuzují v komisích, které za tímto účelem byly zřízeny.

Nově napsané kompletní evidenční listy kulturních památek včetně přílohové dokumentace se průběžně předávají na Státní ústav památkové péče v Praze.

V roce 2001 byla v rámci videodokumentace a fotodokumentace pořízena dokumentace ve 110 objektech římskokatolické církve (kostely, kaple a fa-ry) oproti původnímu plánu 55. Při této činnosti pomáhali i pracovníci z oddělení movitých památek a restaurování, koordinátor Biskupství královéhradeckého, i když celý mechanismus zabezpečování koordinace problematiky výhradně závisí na oddělení evidence a dokumentace.

V rámci pasportizace na pracovišti nemovitých kulturních památek se postupně revidují evidenční listy nemovitého památkového fondu (vše se zpracovává v ostravském programu „Dědictví,“) a postupně se zkvalitňuje stav evidenčních listů nemovitých památek.

V roce 2001 pokračovala reidentifikace nemovitých kulturních památek v okrese Rychnov nad Kněžnou, který je prvním územím, kde započala systematicky reidentifikace nemovitého památkového fondu. Při této činnosti se zpracovávaly, doplňovaly a zpřesňovaly evidenční karty nemovitých kulturních památek (v okrese je evidováno celkem 331 rejstříkových čísel nemovitých kulturních památek). Při úkolech spojených s touto problematikou byla provedena základní terénní rešerše současného stavu nemovitých kulturních památek a současně se aktualizovala jejich fotodokumentace. Výsledkem reidentifikace byla aktualizace popisů i ostatních údajů části nemovitých kulturních památek do softwarového programu Dědictví. Z celkového počtu 68 katastrálních území na okrese Rychnov nad Kněžnou je týmem pracovníků dokončena terénní identifikace asi na celé polovině okresu, tj. na ploše 34 katastrálních území.

V rámci zkvalitnění úkolů, jež souvisejí s problematikou péče o památkový fond, se započaly významně rozvíjet stavebně-historické průzkumy. Nastupující trend rozšířených odborných činností v rámci oddělení EDOP vnáší do této oblasti již první konkrétní kladné výsledky v podobě nově zpracovaných SHP. V roce 2001 byly v oddělení zpracovány stavebně-historické průzkumy těchto objektů: kostel Nanebevzetí Panny Marie s částí bývalého pavlánského kláštera v Nové Pace (okres Jičín), dům čp. 91 v Bartolomějské ulici v Pardubicích (okres Pardubice) a dům čp. 14 na Trčkově náměstí v Opočně (okres Rychnov nad Kněžnou). Další činnost pracoviště směřovala na dokumentaci nálezových situací při rekonstrukci památkových objektů: věže kostela ve Věstarech (okres Hradec Králové), jihovýchodní rondel hradu Kunětická Hora (okres Pardubice), hradební zeď zámku v Pardubicích, zaměření kostela v Honbicích (okres Chrudim). V rámci dokumentování historických staveb, jež

byly ohroženy asanací, se pracoviště SHP podílelo na mapování barokní sýpky v Podlažicích (okres Chrudim), zámku v Kamenici u Konecchlumí (okres Jičín). Nedílnou součástí úkolů spojených s touto problematikou bylo předběžné hodnocení a průzkum objektů v souvislosti s připravovanou rekonstrukcí kostela ve Třech Bubeněch, v Ranném, v Stolanech, v Podlažicích a ve Skutči (všechny lokality v okrese Chrudim).

V minulém roce pokračovala odborná činnost, která byla soustředěna na sbírání poznatků a informací k technickým památkám na území, jež spadá metodicky v oblasti památkové péče pod naši organizaci. Zkoumány byly zejména drobné technické stavby v okrese Pardubice (mosty, kašny, mlýny aj.). Probíhala jejich aktualizovaná fotodokumentace a zpracování orientačního soupisu, jehož výsledkem postupně vznikne stručný katalog. V roce 2002 se budou obdobně zpracovávat technické památky v okrese Chrudim.

V archivu oddělení EDOP se pokračovalo ve zpracování inventáře plánové dokumentace i restaurátorských zpráv, v rozšiřování fondu plánové dokumentace a dle finančních možností získávání SHP. Zároveň spisový a plánový archiv, bohatý na materiále z oboru památkové péče – mimo jiné restaurátorské zprávy a SHP, byl hojně navštěvován badateli – studenty, vědeckými pracovníky, majiteli kulturních památek, orgány státní správy, samosprávy i další veřejností.

Na pracovišti ZEMF se dokončilo počítačové zpracování mobiliáře SZ Náchod – zpracovány byly kulturní památky, zároveň se pořídila příslušná fotodokumentace, která chyběla na evidenčních listech. Rovněž se pokračovalo v kontrole počítačově zpracovaných evidenčních karet SZ Opočno včetně revize a doplnění fotodokumentace. Odborný pracovník z oddělení evidence a dokumentace dokončil nové evidenční karty ZEMF doposud nezpracovaných kulturních památek. Na Státní ústav památkové péče v Praze bylo dne 24. 10. 2001 předáno 2 105 evidenčních listů a zbylých 3 076 je připraveno k odevzdání. V roce 2001 se pokračovalo v kódování karet SZ Hrubý Rohozec včetně dohledávání chybějící fotodokumentace, probíhala fotodokumentace mobilií, počítačově se zpracovával mobiliář – bylo nakódováno celkem 7 200 evidenčních listů, počítačově zpracováno 5 543 karet. V minulém roce se dokončilo i počítačové zpracování SZ Slatiňany.

V rámci ISO (Integrovaného systému ochrany movitého kulturního dědictví) se spolupracovalo s PČR, s MK ČR, s římskokatolickou církví a s ostatními regionálními ústavy při zjišťování údajů o odcizených, popřípadě ztotožnění nalezených památek (předmětů kul-

turní hodnoty) formou digitalizovaných dat nebo písemných podkladů. Rovněž se průběžně vyřizovala agenda osvědčení dle zákona č. 71/94 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty včetně jejich počítačové evidence. V roce 2001 se pokračovalo v počítačovém zpracování předmětů sakrální povahy v programu MacArt Pro z pořízené videodokumentace z církevních objektů.

V rámci fotopracoviště a v součinnosti s příslušnými úseky evidence a dokumentace nebo i jiných oddělení v rámci Státního památkového ústavu v Pardubicích probíhala fotodokumentace předmětů sakrální povahy v objektech římskokatolické církve, nemovitých kulturních památek, mobiliáře ve veřejných budovách aj. Průběžně se poskytovala fotodokumentace odcizených movitých předmětů Policii včetně podrobných popisů na zadní straně fotodokumentace – (428 kusů fotografií), rovněž byla poskytována fotodokumentace římskokatolické církvi (314 kusů). V průběhu roku 2001 se pořizovala barevná fotodokumentace zámeckého mobiliáře SZ Opočno a SZ Náchod. Dle potřeby byla prováděna fotodokumentace k návrhům na prohlášení věci za kulturní památku, probíhala aktualizace dosavadního fotografického fondu, průběhy restaurátorských i rekonstrukčních prací a fotodokumentace archeologických výzkumů. Na základě spolupráce s odbornými pracovníky ústavu byly poskytovány fotografie i diapozitivy k tiskovým účelům. Zároveň s tím se zpracovával veškerý fotografický materiál, byla prováděna evidence výpůjček i reversů a čtené agendy spojené s badatelskou činností ve fotografickém archivu. V důsledku intenzivní práce fotografií bylo od 1. 1. 2001 do 31. 12. 2001 nafotografováno 15 467 nových snímků barevné i černobílé fotodokumentace, diapozitivů bylo zhotoveno úhrnem 1 676 kusů. Archivní přírůstek ve fotoarchivu oddělení evidence a dokumentace činil 14 867 nových snímků.

Prohlášení za nemovitou kulturní památku za rok 2001

Okres Havlíčkův Brod

Úsobí

Budova fary čp. 27, parc. č. 74/1, k. ú. Úsobí, r. č. 6183

Původně barokní stavba umístěná při kostele sv. Petra a Pavla pochází z let 1708 – 1709. Má půdorys písmene L a je částečně podsklepena. V období klasicismu prošla přestavbou – tympanon v průčelí, nástavba portálu a řada dalších vnitřních i vnějších úprav. V interiéru jsou dochovány podlahy ze ši-

rokých prken a dřevěné výplňové dveře. Mansardová střecha s krovem hambalkové soustavy má krytinu z břidlice.

Okres Chrudim

Luže

Fara se vstupní branou a historickou ohradní zdí, čp. 137, Komenského ul., st. parc. č. 98/1, r. č. 6-6163

Vysoká patrová budova obdélného půdorysu s valbovou střechou je zděna převážně z lomové opuky. Část místností a chodba jsou klenuté, ploché stropy v patře mají zdobné štukové rámce. Přízemní dispozice a vysoké klenutí odpovídají renesančnímu založení stavby. Objekt byl dále upravován v 18. a 19. století. V interiéru se dochovala celá řada hodnotných historických detailů – barokní dveře, konstrukce oken a dveří z 19. stol.

Okres Jičín

Žeretice

Socha sv. Jana Nepomuckého, parc. č. 1302/3, k. ú. Žeretice, r. č. 6187

Pískovcová původně polychromovaná socha stojí poblíž návsi při odbočce ze silnice Jičín – Vrbice. Na jednoduchém kamenném fundamentu je usazen profilovaný sokl. Bohatě zdobený trnož, nahoře s volutovými křídly, má na čelní straně letopočet 1797 a reliéf Panny Marie s Ježíškem v naznačené nise, dole s nápisem vztahujícím se ke sv. Janu Nepomuckému. Na trnoži je umístěna římsa, na níž spočívá vlastní socha. Světec stojí v kontrapostu s pokrčenou pravou nohou a oběma rukama přidržuje krucifix opírající se o levé rameno. Oděn je v kanovnické roucho, popelkovou pláštěnku a na hlavě má bired. Na soše i na podstavci jsou zachovány zbytky polychromie.

Okres Náchod

Božanov

Soubor nemovitých objektů u čp. 289, parc. č. 359, 1618, k. ú. Božanov, r. č. 6191

Soubor sestává ze stodoly, výklenkové kapličky, venkovního schodiště a oplocení. Samostatně stojící stodola, obdélného půdorysu, je situována na protilehlé straně dvora souběžně s obytným traktem. Původně klasicistní stavba má zvýšené polopatro z konce 19. století, které je ve dvorní části bedněno ze svisle kladených prken. Z původního oplocení předzahrádky se dochovala nižší kamenná podezdívka s kamennými jehlancovitě zakončenými sloupky. Přístup k obytnému stavení pískovcovým schodištěm s podestami. Vlevo u domovního vchodu se nachází novogotická výklenková kaplička. Ve spodní části je odstupněný sokl čelně s německým textem. Na něm stojí vysoký nástavec s edikulou završenou lomeným obloukem. V mělké nise

stojí na konzoli mušlovitého tvaru socha světice se zkříženými rukama, oblečena v roucho s bohatou drapérií. Kaplička je svrchu opatřena stříškou a kvádrem, který pravděpodobně sloužil jako podstavec kříže.

Broumov

Dům, čp. 161, ul. Obránců míru, st. parc. č. 25, k. ú. Broumov, r. č. 6204

Původně gotický dům zachovávající středověkou parcelaci, s dochovanými částmi sklepa a obvodového zdiva ze 14. století, dostavěn po požáru v roce 1836. Nyní řadový dvoupatrový dům s trojosým průčelím a nízkým polopatrem. Velmi bohatě členěná pozdně klasicistní fasáda. Okna lemována stuhovými šambránami.

Broumov

Dům, čp. 147, Krátká ul., st. parc. č. 22, k. ú. Broumov, r. č. 6205

Velký nárožní jednopatrový dům byl místním stavitelem J. Wildem dokončen roku 1894 v novobarokním slohu. Dominantní stavba na okraji skalního ostrohu má bohatě zdobenou fasádu členěnou výrazně vystupujícími římsami. Ve výšce prvního patra se nachází nárožní arkýř zakončený věžičkou. V interiéru se dochovaly hodnotné architektonické detaily (dlažba chodby, schodiště s litinovým zábradlím).

Broumov

Dům, čp. 199, ul. Protifašistických bojovníků, st. parc. č. 52, k. ú. Broumov r. č. 6206

Dům byl postaven na počátku 19. století na goticko – renesančních sklepech. Fasáda uličního průčelí je členěna kordonovými římsami a četnými plastickými architektonickými detaily. Její podoba z 19. století zůstala téměř nezměněna. Dvorní průčelí je tříosé s polopatrem a hladkou omítkou.

Broumov

Dům, čp. 39, ul. Na Příkopech, st. parc. č. 444, k. ú. Broumov, r. č. 6220

Původ objektu bývalé prádelny benediktinského kláštera sahá pravděpodobně až do středověku. Poslední velké stavební úpravy pocházejí z empírové přestavby města. Přízemní stavba na obdélném půdorysu má fasádu členěnou lizénami. Okna rámuje šambrány, štít dělí patrová římsa. V interiéru trámové stropy se záklopem, podepřené průvlakem, část je zaklenuta. Polovalbová střecha krytá břidlicí, na jižní straně podélný vikýř téměř přes celou délku objektu a nad ním tři vikýře segmentového tvaru.

Broumov

Soubor věcí náležejících k objektu čp. 239 (dnes areál MěÚ), st. parc. č. 475/1 – 3, 667 a parc. č. 548/1, k. ú. Broumov, r. č. 622/1

Hodnotná novorenesanční zástavba vily továrníka Schrolla včetně parkových úprav navazujících na klášterní zahradu pochází z r. 1888. Volně stojící jednopatrová hlavní budova čp. 239 s uličním průčelím o třinácti osách. Fasáda bohatě členěna římsami, štukovou pásovou bosáží, lizénami a pilastry. Dvorní průčelí bočního křídla se zasklenou arkádou v přízemí. V interiéru mnoho hodnotných architektonických detailů. Hospodářské budovy s jednoduchými fasádami s římsami. Novorenesanční pavilon, zdobně provedené prosklené kovové konstrukce na zděném soklu. Všechny objekty vhodně začleněny do parku, který je nedílnou součástí celého souboru.

Broumov

Budova čp. 89 s předzahrádkou, vnějším schodištěm a plotem, ul. V Kopečku, st. parc. č. 662 a parc. č. 100/1, k. ú. Broumov, r. č. 622/3

Dvoupatrový řadový novorenesanční objekt, od přílehlé komunikace oddělen předzahrádkou se vzrostlou zelení a stylovým plotem. Hlavní průčelí dvoukřídlého domu má sedm os a ve svém středu mělký rizalit završený tympanonem a znakem broumovsko - břevnovského opatství. Vstupní průčelí členěné římsami a bohatou štukovou výzdobou. Stavba z roku 1890 vybudovaná benediktinským opatstvím jako nalezinec.

Broumov

Dům čp. 168, Malé náměstí, st. parc. č. 32/1, k. ú. Broumov, r. č. 622/5

Řadový dvoupatrový dům převyšující hladinu okolní zástavby nízkým polopatrem završeným atikou, zdobenou pískovcovými jehlany. Tříosé průčelí má ve svém středu balkon vyložený na profilovaných konzolách. Novobarokní fasáda zdobená římsami, frontony a štukovou bosáží. Objekt na místě gotického domu, z něhož se dochovaly sklepy.

Pěkov, obec Police nad Metují

Kaple, st. parc. č. 142, k. ú. Pěkov, r. č. 6-6162

Drobná podélná stavba situovaná uprostřed obce. Má barokní válcovou apsidu a přístavek v přední části z pozdějšího období (1888). Průčelí s nárožní bosáží je prolomeno třemi mělkými nikami a vstupním pravouhlým portálem s profilovaným ostěním a supraportou ve tvaru trojúhelníku s křížem ve vrcholu.

Police nad Metují

Dům čp. 117, Žďárská ul., parc. č. 84, k. ú. Police nad Metují, r. č. 6228

Menší přízemní roubená chalupa se sedlovou střechou a štítem vertikálním lištovaným bedněním. Ze střechy vystupuje vikýř na ukládání sena. Na obytnou část navazuje bedněná kolna. Ve světnici zachováno těleso pece a trámový záklopový strop.

Okres Pardubice

Choltice

Dřevěná zvonice, st. parc. č. 27, k. ú. Choltice, r. č. 6207

Stavba před vstupem do zámeckého areálu na místě starší zděné zvonice, která shořela v roce 1848. Na cihlové konstrukci je dřevěný komolý jehlan završený pultovou stříškou. Nad ní na konzolách vystupuje zvonové patro, opatřené okny s žaluziemi. Nízká sedlová střecha.

Labské Chrčice

Dům čp. 46, bývalá kovárna, st. parc. č. 34/2, k. ú. Labské Chrčice, r. č. 6211

Přízemní stavba se sedlovou střechou se skládá z obytné části, kovárny a stodol. V průčelí kovárny je prostor pro kování koní, otevřený dvojicí otvorů se segmentovým záklenkem. Stavba si plně dochovala svůj charakter z 19. století.

Pardubice

Dům, čp. 84, Bartolomějská ul., st. parc. č. 56/1, k. ú. Pardubice, r. č. 6174.

Řadový dvoupatrový měšťanský dům pozdně gotického původu s výraznou klasicistní úpravou. Přední sklep s kamennou valenou klenbou z doby výstavby objektu. V dvoutraktovém přízemí navazuje na vstupní mázhaus schodiště do patra a úzký klenutý průchod na dvůr. Dále pak komora s cennou valenou klenbou. Segmentový nadsvětlík domovního vchodu v přízemí zaklenut částí archivoly pozdně gotického portálu. Současný vchod je rámován pískovcovým pravoúhlým ostěním s lištou z 19. století. Klasicistní fasády byly novodobě upraveny v šedesátých letech 20. století.

Pardubice

Dům čp. 113, třída Míru, st. parc. č. 277/2, k. ú. Pardubice, r. č. 6198.

Nárožní dům byl postaven v r. 1860 na místě tří domů. V roce 1924 došlo ke stavebním úpravám (změna vstupu, fasáda, některé části interiéru). Stavba je nad korunní římsou zakončena balustrovou atikou, za níž je skryta nízká valbová střecha. Ve sklepe se z dřívější zástavby dochovala část gotické

klenby s otisky bednění do malty a zbytky dlažby z lomového kamene. V r. 1854 se tu narodil aviatik, astronom a sportovec Artur baron Kraus. Archivními prameny doloženy návštěvy panovníků – účastníků pruskorakouské války r. 1866 (saský král Jan, pruský král Vilém I. s kancléřem Otto von Bismarck a korunním princem Vilémem, císař František Josef I.), v r. 1881 korunní princ Rudolf s manželkou Štěpánkou Belgickou.

Srch

Vodárna, parc. č. 514/27, k. ú. Srch, r. č. 6193

Na návsi do svahu zahloubená zděná nádrž zaklenutá valenou cihelnou klenbou. Nad zatravněný terén vystupuje pouze průčelí z režného zdiva v jehož horní části je vsazena pískovcová deska s textem: „Postaveno za Viléma z Pernštejna roku 1515,“. Dle obecní kroniky byla odtud pomocí 8 km dlouhého dřevěného potrubí, které muselo překonat i řeku Labe, dodávána voda do pardubického zámku a kašny na náměstí.

Valy

Kostel sv. Michala archanděla v Lepějovicích se zvonicí, st. parc. č. 49/1, 49/2, k. ú. Valy nad Labem, r. č. 6192

Kostel a samostatně stojící zvonice na území zaniklé obce Lepějovice. První písemná zmínka o kostelu pochází z r. 1344. Obdélná loď kostela je zakončena pravoúhlým presbytářem, ke kterému je na severní straně připojena sakristie. Loď i kněžiště mají barokní dřevěný plochý strop, sakristie zaklenuta valeně. Valbová střecha má nad kněžištěm nízkou lucernu, krytina z bobrovek. Na místě starší kamenné zvonice proti západnímu vstupu do kostela je v ohradní zdi malá zvonička s jehlancovou střechou.

Okres Semily

Benešov u Semil

Kamenný kříž v Podolí, parc. č. 1808, k. ú. Benešov u Semil, r. č. 6210

Kříž z červeného pískovce stojí při silnici ze Semil. Na soklu s vročením 1788 stojí trnož s volutovými křídly, nahoře i dole zdobený mohutnými profilovanými římsami. Na čelní straně reliéf. Vrchní část osazena litinovým křížem s korpusem Krista a nápisovou páskou.

Bukovina u Čisté

Socha sv. Jana Nepomuckého, parc. č. 1/2, k. ú. Bukovina u Čisté, r. č. 6219

Skulptura je složena z částí z červeného pískovce datovaných rokem 1770 a z částí z okrového pískovce datovaných rokem 1857. Na základové desce spočívá sokl s římsou a podstavcem, který je čelně opatřen bohatou, dnes již téměř nečitelnou reliéfní výzdobou. Vedle podstavce na římsu klečící andělek. Na postavci stojí figura sv. Jana Nepomuckého v kanovnickém rouchu, s biretem. V levé ruce má položený krucifix, jenž přidržuje pravou rukou s kovovou palmou. Hvězdy na kovovém kruhu za hlavou se nedochovaly.

Bukovina u Turnova

Socha sv. Jana Nepomuckého, parc. č. 208, k. ú. Bukovina u Turnova, r. č. 6231

Socha z šedého pískovce na křižovatce polních cest. Na trnoži vytesáno vročení 1894. Volutový trnož má ve střední části vytesán mariánský reliéf a ukončen je pravoúhlými volutami se stupňovitou římsou. Na ní je umístěn plintus se světcovou sochou v kanovnickém rouchu s biretem na hlavě a křížem opřeným o levé předloktí.

Dolní Sytová, obec Háje nad Jizerou

Dům, čp. 139, st. parc. č. 173, k. ú. Dolní Sytová, r. č. 6165

Převážně roubená přízemní chalupa z poloviny 19. století, trojdílná dispozice komorového typu s průchozí síní. V jižním podélném průčelí vystupuje zděné těleso pece. Okna mají bohatě profilované šambrány, střecha je sedlová s mimořádně hodnotnou skládanou lomenicí.

Háje nad Jizerou

Dům, čp. 8, st. parc. č. 9, k. ú. Háje nad Jizerou, r. č. 6168

Stavení komorochlévního typu na úpatí kopce Strážník, s trojdílnou dispozicí s průchozí síní valeně sklenutou do pasů. Střecha s polovalbou přesahuje nad zápraží. Lichoběžníkový štít je pobíjen svisle kladenými prkny. V západním průčelí se nachází roubená světnice a zděná komora.

Háje nad Jizerou

Areál rolnické usedlosti, čp. 125, st. parc. č. 104, k. ú. Dolní Sytová, r. č. 6170

Areál sestává z domu a stodoly. Přízemní obytné stavení chlévního typu na půdorysu L. Sedlová střecha s lomenicí s klasovitě skládanými prkny, dělenou na čtyři vodorovná pásma. Okna osazena v jednoduše profilované šam-

bráně s obloukovitě vykrajovaným poprsníkem. Roubená světnice s trámovým stropem. Za síní jsou napojeny zděné chlévy se třemi vstupy s kamenným ostěním. Rovnoběžně s obytným stavením roubená průjezdná stodola.

Háje nad Jizerou

Areál zemědělské usedlosti, čp. 114, st. parc. č. 117, 118, 1365, k. ú. Dolní Sytová, r. č. 6171

Areál ve střední části obce sestává z bývalé rychty, stodůlky a křížku. Rychta je přízemní stavení s roubenou světnicí a kamenným chlévem. Má trojdílnou dispozici komorochlévního typu s průchozí síní. Střecha sedlová s námětky a bohatě skládanou lomenicí dělenou na tři vodorovná pásma. Okna mají dřevěné šambrány s vykrajovaným poprsníkem. Součástí areálu je samostatně stojící dřevěná stodůlka o jedné perně, se sedlovou střechou a kovový křížek s korpusem Krista, na vrcholu zakončený stříškou. Ten je umístěn na profilovaném podstavci z hrubozrnného pískovce před domem.

Háje nad Jizerou - Loukov

Kaplička, parc. č. 382/6, k. ú. Rybnice, r. č. 6201

Drobná stavba z roku 1908 je zbudována z omítnutého cihelného zdiva a završena latinským křížem z pískovce. Bohatě kamenicky zdobené průčelí se secesními prvky v pískovcovém ostění a na kovářském zpracování jednotlivých dveřních částí. Vnitřní prostor ve tvaru apsidy je uzavřen konchou s pozůstatky secesní výmalby. Nadpraží nese nápis: „Sv. Maria oroduj za nás!„. Na jednoduché menze socha Panny Marie Lurdské v podživotní velikosti.

Jablonec nad Jizerou

Dům, čp. 289, st. parc. č. 59, k. ú. Jablonec nad Jizerou, r. č. 6180

Menší přízemní roubená chalupa poblíž náměstí. Dispozice trojdílná komorového typu. Sedlová střecha má mírně předsazený vertikálně bedněný lištovaný štít. Okna mají dřevěné šambrány. V celém objektu jsou dochovány hodnotné architektonické prvky.

Jablonec nad Jizerou

Socha sv. Jana Nepomuckého, parc. č. 2223, k. ú. Jablonec nad Jizerou, r. č. 6209

Skulptura z růžového pískovce nad silnicí z Vysokého nad Jizerou. Na základové desce spočívá sokl s trnožem. Ten je v dolní části zdoben volutovými křídly a vročením 1761. Na bocích reliéfy sv. Mikuláše, sv. Václava a blíže

neurčeného světce s palmovou ratolestí. Vrchní část tvoří mohutná profilovaná římsa. Na trnoži stojí vlastní socha sv. Jana, oděného v kanovnické roucho, s palmovou ratolestí v pravé ruce a křížem položeným na předloktí levé ruky.

Jesenný

Socha sv. Josefa, parc. č. 293, k. ú. Jesenný, r. č. 6196.

Socha při silnici z Bozkova do Jesenného. Na kamenné desce masivní sokl, v líci s kartuší s vročením 1772 a nápisem. Na něm stojící trnož je ze všech čtyř stran zdoben reliéfy (Ježíš Kristus, Svatá rodina, Panna Marii Bozkovská s Ježíškem a sv. Florián). Trnož ukončuje profilovaná římsa s nástavcem a sochou světce. Ten je zachycen stojící v kontrapostu v mírně podživotní velikosti. Je prostovlasý, bez svatozáře a oblečen ve splývavé roucho chová malého Ježíška.

Jilemnice

Kaple Božího těla se zvonem, parc. č. 1051, k. ú. Jilemnice, r. č. 6202

Drobná orientovaná stavba na čtvercovém půdorysu s ústupkovými nárožími vybudována v roce 1903 na místě zbořeného kostela Božího těla. Ploché nadpraží je upraveno jako štít přes celou výšku střechy kapličky, která je kryta bobrovkami. Nad ní pak vystupuje nízká věž zvoničky opatřená plechovou krytinou.

Košťálov

Areál rolnické usedlosti, čp. 70, st. parc. č. 663, k. ú. Košťálov, r. č. 6169

Areál obytného stavení, chlévů a dvou stodol. Obytné stavení má trojdílnou dispozici komorového typu s průchozí síní. Bohatě skládaná lomenice rozčleněna profilovanými římsami do čtyř vodorovných pásem. Nad vstupními dveřmi je umístěna pavláška s plným bedněním. V kolmé ose napojen zděný objekt chlévů. Na protilehlé straně, souběžně s obytným traktem usedlosti, dvě samostatně stojící pilířové stodoly.

Košťálov

Areál mlýna čp. 63, parc. č. 588, k. ú. Košťálov, r. č. 6184

Areál sestává z obytného stavení, dvou chlévů a stodoly. Patrový obytný objekt s mlýnicí má polovalbovou střechu s lomenicí dělenou na dvě vodorovná pásma. Nad vstupními dveřmi dvorního průčelí vystupuje balkónek. Při západním průčelí šachta na vodní kolo se zachovanou hřídelí. Souběžně s mlýnem stojí pilířová stodola. Západní stranu dvora uzavírají dva kamenné

chlévy se vstupním empírovým, pískovcovým portálem zdobeným naivním rostlinným reliéfem.

Ktová

Socha Panny Marie Immaculaty s železným kovaným plůtkem s brankou, parc. č. 7, k. ú. Ktová, r. č. 6234

Socha ze světlého pískovce, datovaná 1890, stojí uprostřed obce. Na nízkém fundamentu spočívá užší podstavec s okosenou horní hranou, na který dosedá zužující se pilíř. Čelní plocha je ozdobena citátem z Bible. Pilíř zakončuje nízká římsa s plintem. Na něm stojí na zeměkouli obtočené hadem štíhlá světiice v životní velikosti. Panna Marie s klidným výrazem, sepjatýma rukama a s korunkou na hlavě je oděna v bohatě řasené roucho. Okolo skulptury je železný kovaný plůtek s brankou na čelní stěně.

Libštát

Soubor staveb Českobratrské církve evangelické, st. parc. č. 173/1 – 2, parc. č. 1498 a 1499/1, k. ú. Libštát, r. č. 6227

Soubor sestává ze hřbitovní kaple, dřevěné zvonice a ohradní zdi. Kaple umístěná téměř ve středu hřbitova byla zbudována v roce 1839. Stojí na podélném půdorysu s válcovou apsidou. Vstupní dvoukřídlé dveře, usazené v kamenných portálech, mají klasicistní kování. Dřevěná zvonice na kvádrovém soklu. Vnější bednění rozčleněno vodorovnými prkny do třech pomyslných pater. V horní části jsou dvě dvojice oken. Ohradní zeď, vyzděná z nepravidelných kvádrů červeného pískovce, má korunu krytou kamennými deskami.

Lomnice nad Popelkou

Budova čp. 43 – 44 s dvěma schodišti, Husovo náměstí, st. parc. č. 186 a 187/1, k. ú. Lomnice nad Popelkou, r. č. 6 - 6233.

Objekt nazývaný „Hrubý dům“, byl původně určen pro bydlení a zároveň sloužil jako textilní manufaktura továrníka Šlechty. Mohutná zděná klasicistní budova na nepravidelném půdorysu o třech nadzemních podlažích, krytá valbovou střechou s hospodářským křídlem bývalé konírny připojeným ve dvorní části. Do dnešních dnů se dochovalo původní členění a četné architektonické prvky.

Peřimov

Areál rolnické usedlosti řp. 93, st. parc. ř. 59, k. ř. Peřimov, r. ř. 6182

Areál tvořř obytný dřm s chlévř a volně stojřřř stodola. Obytné zděné přřzemnř stavenř je opatřeno strmou střechou oboustranně ukonřenou valbičkami. Šřřřřvř prřřřelř řleněno řtukovřmi pilastry s kamennřmi volutovřmi hlavicemi a okny lemovanřmi jednoduchřmi řambrřnami. řřstečně se zachovalo řleněnř interiěru vřetně řerně kuchyně. Kolmo k ose obytněho stavenř stojř roubenř, prřřřně prřřezdnř stodola se dvěma pernami.

Peřimov

Soubor budov zemědělské usedlosti řp. 89, parc. ř. 80, k. ř. Peřimov, r. ř. 6190.

Soubor sestřvř z obytněho stavenř, chlévř a sloupkř přvodnřho oplocenř. Objekt je zděný komorověho typu s přdorysem přsmene L. Plasticky řešenou omřtku rozřřenřř pilastry a profilované řřmsy. Okna bohatě zdobeněho řřřřřvěho prřřřelř, řřmovaná profilovanou řambrřnou, majř segmentovř zakonřenř. Řřda architektonickřch detailř i sloupky oplocenř jsou provedeny z přskovce. Plochostropř svřtnice i komora majř strop zdobenř ovřlnřm zrcadlem s rostlinnřm motivem. Klenutě ze dvora přřřřřpně chlévř navazujř v kolmě ose na obytně stavenř.

Přřkrř

Bořř muka, st. parc. ř. 1012, k. ř. Přřkrř, r. ř. 6185

Uprostřed nřvsi plastika z ředěho přskovce. Z hranolověho soklu vyrřřřř jen o mřlo uřřřř podstavec s tesanřm nřpisem na řelnř straně: „TATO BOŘř MUKA – WIZDWIŘENA NAKLADEM WACLAWA řILI KE CTI RODICE BOŘř PANIE MARIE 1731“. Na podstavci je umřřřřena mohutnř řtyřbokř a směrem nahoru křnicky se zuřřřřřř kaplice se zasklenřm vřklenkem.

Roprachtice

Socha sv. Jana Nepomuckěho, parc. ř. 833, k. ř. Roprachtice, r. ř. 6216

Skulptura z řerveněho přskovce přř polnř cestě na Dolnř Sytovou. Na nřzkř sokl navazuje subtilnř dřřřk, řelně s nřpisem, v dolnř řřřř se stlačenřmi volutovřmi křřřř. Na profilované odstupněné řřmse a nřzkěm podstavci s plintem je vlastnř socha svřtce. Stojř v kontrapostu v mřrně podřřřřřnř velikosti, na levě ruce chovř krucifix. Oděn je v kanovnickě roucho a biret. Dřřlo pochřřřř z dvacřřřch let 19. stoletř.

Roprachtice

Kamennř sloupkovř Bořř muka, parc.ř. 2913/1, k. ř. Roprachtice, r. ř.

6229

Skulptura z červeného pískovce při polní cestě. Na soklu s vročením 1776 je usazen hranolový trnož s jednoduchou patkou a stupňovitou římsou. Na ní spočívá čtyřboká kaplice s mělkými tesanými nikami s reliéfy Kalvárie, sv. Františka a sv. Vojtěcha. Kaplici ukončuje kamenná stříška s reliéfem Boha Otce.

Semily

Náhrobek Františka Preislera z Příkrého, parc. č. 313, k. ú. Semily, r.

č. 6226

Náhrobek na hřbitově u sakristie kostela sv. Jana Křtitele. Na kamenné základně je umístěn sokl s výklenkem, v němž je Boží hrob, a reliéfy andělů po stranách. Sokl kryje obdélníková deska čelně opatřená reliéfem. Na ní stojí zdobený dřík s hlavicí završený křížem. Pomník vytvořil v roce 1855 kameník Josef Zeman z Tatobit.

Stružinec

Chalupa u čp. 24, parc. č. 109, k. ú. Stružinec u Lomnice nad Popelkou, r. č. 6194

Menší přízemní roubené stavení dvoudílné dispozice. Sestává z obytné světničky a napojené hospodářské části. Sedlová střecha je přetažena přes zápraží. Štít má vertikální bednění s lištováním. Segmentově zakončená okna jsou doplněna dřevěnými šambránami.

Svatoňovice

Kamenný kříž, parc. č. 817/3, k. ú. Karlovice, r. č. 6208

Pískovcový kříž v dolní části obce nad odbočkou ze silnice vedoucí do Semil. Na hranolovém soklu je osazen trnož, ve spodní části s volutovými křídly. Na přední straně má vysoký reliéf Panny Marie. Trnož je svrchu osazen plasticky pojatým krucifixem.

Tamplé, obec Svojeck

Skulptura Kalvárie v Tampli, parc. č. 147, k. ú. Tamplé, r. č. 6218

Kalvárie při hlavní komunikaci ve směru na Roztoky u Jilemnice. Na kamenné základně přístupné po dvou schodech a ohrazené kamennými sloupky stojí sokl s navazujícím trnožem, dole zdobeným volutami. Na čelní stěně reliéf se sv. Floriánem s praporcem v levé ruce a v pravé ruce se džberem, z něž vytéká voda na hořící dům. Dřík završuje mohutná profilovaná římsa s volutovými křídly, na níž je podstavec kříže čelně s reliéfem Božího oka. Po stranách kříže je socha Panny Marie a Jana Evangelisty v bohatě řasených

oděvech. Celý podstavec i obě sochy pocházejí z počátku 19. století. Stávající krucifix na kříži datován 1882.

Turnov

Dům, čp. 80, ul. Na Sboře, st. parc. č. 616, k. ú. Turnov, r. č. 6172

Částečně podsklepenou budovu s obdélným půdorysem a později upraveným podkrovím lze datovat minimálně k roku 1875, zřejmě je však ještě starší. Hladká vápenná omítka je kolem oken členěna jednoduchými šambránami. Střecha je sedlová. Dvoukřídlé vstupní dveře jsou usazeny v jednoduchém kamenném ostění. V domě se narodil buditel, spisovatel a básník Antonín Marek a podle některých pramenů se zde dříve scházeli čeští bratři.

Turnov

Socha sv. Jana Nepomuckého, parc. č. 2802, k. ú. Turnov, r. č. 6217

Pískovcová socha v Rývových sadech při komunikaci vedoucí z náměstí do Dolánek. Na základové desce a hranolovém soklu spočívá trnož, ve spodní části opatřený volutovými křídly. Ve svém středu má reliéf s oválným věncem zdobeným stuhou a vnočením 1806. Na profilované odstupňované římse je podstavec zdobený mušlí. Jeho vrchní část nese plintus s postavou světce v životní velikosti. Sv. Jan Nepomucký oblečený v kanovnickém rouchu s biretem má na pravém předloktí položen krucifix, ke kterému sklání hlavu. Za hlavou je v kovovém kruhu pět hvězd s patrnými zbytky zlacení.

Turnov

Náhrobek rodiny Boháčkovy, rodiny Kuhnovy a JUDr. Vojtěcha Fotra, st. parc. č. 1497, k. ú. Turnov, r. č. 6224

Náhrobek v sektoru E pod č. 197 na městském hřbitově při kostele Panny Marie. Desky kryjící hrob, sloupky a do stran zvlněná madla ohraničující boční strany z černé leštěné žuly. Na okraji hrobky stojí zdobená bronzová nádobka na květiny. Na podstavci je osazena monumentální bronzová plastika (220 x 180 cm) klesajícího anděla s rozepjatými křídly. Náhrobek je dílem sochaře Viléma Amorta.

Víchová nad Jizerou

Socha sv. Jana Nepomuckého, parc. č. 1828, k. ú. Vichová nad Jizerou, r. č. 6215

Pískovcová socha při místní komunikaci na levém břehu Chlumského potoka. Na sokl opatřený čelně nápisem, navazuje podstavec s vročením 1867. Na jednoduché okosené římse, čelně s rostlinným dekorem, stojí světcova socha. Sv. Jan Nepomucký je zachycen v životní velikosti oděn v kanovnické roucho s biretem. Skulptura je částečně chráněna proti povětrnosti plechovou stříškou.

Vítkovice

Roubená chalupa, čp. 121, st. parc. č. 356, k. ú. Vítkovice v Krkonoších, r. č. 6200

Přízemní celodřevěná stavba z tesaných trámů. Obdélná okna mají vyřezávané rámy. Obě lomenice jsou velmi prosté, svisle bedněné, s přelištovanými spárami. Čelní lomenice má tři prosvětlovací okna. Sedlová střecha, směrem ke svahu prodloužená téměř k zemi, je kryta lepenkou.

Okres Svítavy

Jevíčko

Městská kašna, Palackého náměstí, parc. č. 96/1, k. ú. Jevíčko, r. č. 6197

Pozoruhodné kamenické dílo bylo vytvořeno v r. 1838 Leopoldem Fischerm z Boskovic. Osmiboká nádrž sestavena z bloků jemnozrnného maletínského pískovce. Střed kašny tvoří kruhová mísa s postavcem ozdobeným městským znakem a nápisem.

Moravská Třebová

Budova bývalé piaristické koleje, čp. 178, Olomoucká ul. 2, parc. č. 189, r. č. 6173

Rozsáhlý jednopatrový objekt s trojkřídlou dispozicí a masivní hranolovou věží v severním křídle. Ta má ze tří stran osazeny ciferníky a je zakončena helmicí s lucernou. Byla postavena v r. 1803, přičemž vlastní pozdně barokní objekt vznikl v letech 1769 – 1773. Severní průčelí má 15 okenních os, z nichž 3 střední vystupují v mělkém rizalitu.

Radišov, obec Staré Město u Moravské Třebové

Kaple sv. Rocha, st. parc. č. 1, k. ú. Radišov, r. č. 6189

Stavba pochází z 80. let 19. stol. Západní vstupní průčelí tvoří otevřená předsíň, která se symetricky připojuje k obdélné lodi zakončené presbytářem. Nad předsíní před vrchol štítu vysoké sedlové střechy lodi vystupuje

jehlancová kukla. Při západním štítu ze střechy vystupuje sanktusník. Předsíň je zaklenuta klenbou plackové konstrukce, nesenou antikizujícími sloupy. Lod' má valenou klenbu, v prostoru vytvářející nápodobu pozdněgotické síťové klenby. Okno za hlavním oltářem vyplňuje vitráž se zobrazením sv. Rocha. Příklad kvalitní historizující architektury.

Okres Trutnov

Dolní Dvůr

Dům, čp. 114, st. parc. č. 11, k. ú. Dolní Dvůr, r. č. 6164

Přízemní roubený dům se sedlovou střechou má svisle bedněné štíty. Vchod je opatřen kamenným portálem a okna mají dřevěné šambrány. Ve světnici trámové stropy. K obytnému objektu je napojena zděná hladce omítnutá hospodářská část.

Jánské Lázně

Dům, čp. 165, st. parc.č. 59/1, k. ú. Černá Hora v Krkonoších, r. č. 6181

Patrový lázeňský dům na členitém půdoryse. Na roubené přízemí navazuje patro bedněné vertikálně kladenými prkny s lištovanými spárami. Štít se šikmým bedněním má ve svém vrcholu polovalbu. Kolem oken i ve štítech množství řezbářských prvků.

Pec pod Sněžkou – Richterovy boudy

Dům, čp. 85, st. parc. č. 135, k. ú. Pec pod Sněžkou, r. č. 6167

Přízemní převážně roubená stavba se sedlovou střechou a ve východní části s obytným podkrovím. Ve štítové stěně je proti svahu vstup do půdního seníku. Jižní část objektu je z kamene. Štíty mají bednění provedeno vertikálně kladenými prkny s přelištováním spár.

Trutnov

Dům, čp. 3, Havlíčkova ul., st. parc. č. 3, k. ú. Trutnov, r. č. 6186

Řadový dvoupatrový městský dům středověké dispozice, s historickými konstrukcemi představuje cenný doklad vývoje zástavby města. Ve středu přízemí je umístěn hlavní vchod, po stranách s nečleněnými výkladci. Patro, v dolní části s horizontální kordonovou římsou, rozčleňují šestitabulková okna. Horní polopatro osazené třemi téměř čtvercovými okny ukončuje korunní římsa a sedlová střecha. Všechny přízemní prostory jsou zaklenuté, patra mají stropy ploché.

Vrchlabí

Objekt, čp. 407, Vančurova ul., st. parc. č. 449, k. ú. Vrchlabí, r. č. 6222

Secesně komponovaná dvoupodlažní solitérní stavba na levém břehu Labe, postavená před rokem 1905 Friedrichem Erbenem jako kartounka společně s obytným domem. V první polovině 20. století došlo k úpravě fasády. Pozoruhodná polyfunkční stavba sloužila výrobním i obytným účelům. Původní podoba zachována v konstrukcích i detailech.

Okres Ústí nad Orlicí

Kerhartice

Soubor staveb hřbitovní kaple Povýšení svatého Kříže, st. parc. č. 100 a 101, k. ú. Kerhartice nad Orlicí, r. č. 6199

Secesní stavba byla postavena v areálu hřbitova v roce 1902. Kaple má obdélný půdorys ukončený pětibokým presbytářem. Po levé straně k ní přiléhá sakristie na čtvercovém půdorysu. Hlavní vstup je proveden asymetricky v předsazeném rizalitu. Nade dveřmi a výklenkem, který je po jejích pravé straně, je odstupněná římsa se třemi okny. Ostatní stěny jsou členěny probíhající horizontální římsou. Mansardová střecha je završena sanktusníkem. Směrem k ohradní zdi je soubor tvořen samostatně stojícím menším objektem (dnes WC a sklad).

Králíky

Dům, čp. 359, Valdštejnova ul., st. parc. č. 305/I, k. ú. Králíky, r. č. 6203

Přizemní řadový dům vznikl zřejmě v 18. století na místě staršího objektu. Pětiosé uliční průčelí má ve svém středu hlavní vstup. Novorenesanční dvoukřídlové dveře v bohatě štukem zdobeném ostění. Severozápadní průčelí pobito eternitem na bednění.

Králíky

Dům, čp. 3. Velké náměstí, st. parc. č. 233, k. ú. Králíky, r. č. 6212

Nárožní třípodlažní částečně podsklepený dům s okoseným nárožím a sedlovou střechou. Dobře dokumentuje rozsáhlou přestavbu náměstí na přelomu 19. a 20. století. Novorenesanční fasáda do náměstí má tři okenní osy a bohaté členění kordonovými římsami, bosáží i rustikou. Hlavní vstup do budovy je proveden v bočním podobně zdobeném dvouosém průčelí. Na něj navazuje architektonicky pojednaná zeď dvora. Okosené nároží má na dvou konzolách vynesení arkýř s terasou a balustrádou.

Králíky

Dům, čp. 5, Velké náměstí, st. parc. č. 235/1 a 235/2, k. ú. Králíky, r. č.

6213

Třípodlažní řadový dům s dvorní přístavbou, pochází z rozsáhlé přestavby centra města na přelomu 19. a 20. století. Průčelí do náměstí je v přízemí zdobeno bosáží, nad ní fasádu člení kordonová římsa. Vstup do budovy má asymetrické umístění. Nad ním se nachází balkón s kovovým zábradlím. Dvorní průčelí je pavlačové.

Králíky

Budova fary, čp. I, Velké náměstí, st. parc. č. 230, k. ú. Králíky, r. č.

6214

Dvoupodlažní částečně podsklepená stavba ze 17. století na půdorysu tvaru písmene L. Valbová střecha má eternitovou krytinu. Suterén a přízemí jsou klenuté. V patře stropy ploché s fabiony a v některých místnostech se štukovými zrcadly. Vnější průčelí mají hladkou štukovou omítku a v horní části profilovanou korunovou římsu. V budově zůstaly dochovány některé starší prvky (např. výplně oken).

Litice, obec Záchlumí

Kamenný kříž u domu čp. 34, parc. č. 227, k. ú. Litice nad Orlicí, r. č.

6230

Prostý kamenný kříž, nesoucí korpus Krista, je umístěn na odstupňovaném soklu. Je zakončen konvexní profilovanou římsou se sloupkem ve vrcholu. Na čelní straně podstavce je reliéf planoucího srdce.

Výprachtice

Pilíř se sousoším Nejsvětější Trojice, parc. č. 3148/22, k. ú. Výprachtice, r. č. 6188

Pilíř 4 - 5 m vysoký zhotovil Fr. Sindermann r. 1862, o rok byl později osazen na uměle navržené pódium z neopracovaných žulových bloků. Na nízkém sloupu vzadu s vytesaným datem osazení a vpředu s citátem z Bible stojí odstupněný dřík, po stranách opatřený volutami. Jeho čelní strana obsahuje reliéf zobrazující Pannu Marii Immaculatu. Vrchní část ukončuje segmentově zvlněná římsa ozdobena hlavičkami andělů. Na ní je nástavec s tvarově členěným zužujícím se sloupem, čelně s akantovým listem a písmeny IHS. Nejvyšší část představuje sousoší Boha Otce a Ježíše Krista sedících v oblacích spolu s holubicí Ducha svatého. Bůh Otec i Ježíš Kristus mají řasnatá roucha a pravé ruce na prsou. Kristus drží v levé ruce kříž.

Vysoké Mýto

Budova Sokolovny čp. 55, st. parc. č. 305, k. ú. Vysoké Mýto, r. č. 6195

Pozoruhodná budova podle projektu architekta Podhajského v eklektickém neorenesančním a neobarokním slohu z r. 1902. Výjimečně dobře dochovaný interiér se zavěšenou dřevěnou klenbou, četnými nástěnnými malbami a bronzovými plastikami M. Tyrše a J. Fügnera v životní velikosti.

Prohlášení za movitou kulturní památku za rok 2001

Okres Havlíčkův Brod

Uhelná Příbram

Varhany, kostel sv. Michaela Archanděla, r. č. 36-6399

Rokokový nástroj z roku 1774 je uzavřen ve dvou skříních rozdělených podle velikosti píšťal na dvě výškově odlišné části. Píšťalová pole jsou v horní části krytá zlacenými vyřezávanými mřížkami s rokajovým ornamentem. Kvalitní regionální řezbářská práce.

Okres Hradec Králové

Hradec Králové

Socha Madony s Ježíškem, soukromý majetek, r. č. 36-6401

Jedná se o řemeslný výrobek v přežívajících barokních tradicích z poloviny 19. století. Stojící Madona je vysoká 35 cm, má strnulé držení těla, je oděna v červené roucho s modrým zlatě lemovaným pláštěm, na hlavě má závoj s korunkou. Na pravé ruce drží sedící Jezulátko oděné v červenou tuniku, které pravou rukou žehná, v levé drží globus. Socha je v reverzu jen hrubě opracovaná, a opatřena zlacenou paprscitou svatozáří s hlavičkami andělů.

Okres Chrudim

Chrast

Pískovcové rámy, soukromý majetek, r. č. 36-6400

Jedná se o čtyři rámy obdélného půdorysu vysoké 165 cm, šířka a hloubka je 35 cm. Horní plocha okraje je mírně konvexní. Vnitřní stěny jsou nahrubo

osekané špičákem. Kamenická práce z přelomu 18. a 19. století. Vnější stěny rámu jsou zahrazené, okraj profilovaný – obloun a odsazený výžlabek. Horní plocha je mírně konvexní.

Okres Pardubice

Dražkovice

Sochařské dílo – andělé, soukromý majetek, r. č. 36-640.

Protěšková dvojice andílků ikonoférů vysokých 82 cm – jejich těla jsou lukovitě prohnutá. Mají plné barokní tvary, růžový inkarnát, světlé polodlouhé vlasy a minimální bederní roušky. Z reversu jsou vyžlabené. Polychromovaná dřevořezba pocházející z 1. třetiny 18. století.

Pardubice

Část Betléma – král Baltazar, soukromý majetek, r. č. 36-6406

Jedná se o drobné sousoší dvou figurek. Vpředu kráčí černý král v žluté haleně s modrou suknicí, s dlouhým červeným pláštěm přes ramena a se žlutým turbanem na hlavě. Za králem přidržuje královskou vlečku černé páže v modrém rouše a se žlutým turbanem na hlavě. Polychromovaná dřevořezba pochází z 1. čtvrtiny 20. století.

Přelouč, kostel sv. Jakuba

Hlavní oltář sv. Jakuba, r. č. 36-6403/1

Dřevěná novogotická oltářní architektura z roku 1863 doplněná obrazem Apoteóza sv. Jakuba od A. Lhoty, deskami s obrazy evangelistů a sochami sv. Cyrila a sv. Metoděje.

Oltář sv. Josefa, r. č. 36-6403/2

Dřevěná novogotická oltářní architektura z roku 1871, které vévodí současný obraz sv. Josefa. Po stranách obrazu jsou na konzolách umístěny sošky světců s charakteristickými atributy od E. Wesselého – sv. Petr a sv. Pavel.

Oltář sv. Jana Nepomuckého, r. č. 36-6403/3

Novogotická dřevěná oltářní architektura z roku 1871, v jejímž středu je obraz světce od A. Lhoty. Po stranách obrazu na konzolách stojí dřevěné sochy světců od E. Wesselého – sv. Václav zpodoběný jako kníže s praporem, sv. Vojtěch jako biskup s atributem veslem.

Kazatelna, r. č. 36-6403/4

Jedná se o novogotickou práci ze 2. poloviny 19. století. Dřevěná poprseň a zábradlí schodiště jsou ozdobené obrazy evangelistů a světců. Stříška je

zlacená a bohatě zdobená vyřezávanými fiálami s kraby a kytkami. Na její spodní straně je zobrazen Duch svatý v podobě holubice s plaménky okolo. Kazatelna stojí na pískovcové noze zakončené hlavicí s vegetabilním motivem.

Střední zvon Maria, r. č. 36-6403/5

Kvalitní kovolitecká práce z 2. poloviny 16. století. Zvon o rozměrech 65 x 50 cm je v horní části ozdoben reliéfním pásem s rostlinným motivem a s letopočtem 1566.

Kristus ležící v hrobě, r. č. 36-6403/6

Dřevořezba ležícího Krista zavinutého do roušky, jehož levá ruka pokojně spočívá na hrudi a pravá je volně podél těla, je vysoká 124 cm. Dlouhé hnědé vlasy jsou rozprostřené na podložce, oči zavřené, ve tváři trpitský výraz.

Dva andělé z Božího hrobu, r. č. 36-6403/7

Na nízkých podstavcích zdobených volutou jsou situovány klečící postavy andělů se sepnutými rukama a se skloněnou hlavou. Levý je vysoký 88 cm a pravý má výšku 95 cm. Jde o polychromovanou a částečně bronzovanou dřevořezbu z poslední čtvrtiny 19. století.

Socha sv. Jana Nepomuckého, r. č. 36-6403/8

Kvalitní ukázka řezbářské práce místní provenience z konce 18. století. Dřevěná polychromovaná socha se zlacenými detaily oděvu a svatozáří je znázorněna klasickým způsobem. Postava světce, vysoká 76 cm, je mírně poklesnutá v kolenou, hlava se jemně sklání ke kříži.

Socha sv. Antonína Paduánského, r. č. 36-6403/

Polychromovanou dřevořezbu světce o výšce 100 cm vyřezal v roce 1901 Ota Lux. Z klasického pojetí znázorňování se socha vymyká postavou dítěte na levé světcově ruce. To, oděné do bílé košilky, chytá pravou ručkou sv. Antonína Paduánského za bradu a oba se na sebe dívají.

Socha Vzkříšení (Kristus Vítězný), r. č. 36-6403/10

Rokoková polychromovaná dřevořezba s pozlacenými detaily je vysoká 70 cm. Sochu Krista částečně zakrývá široká rouška s bohatou drapérií, kolem hlavy svatozář ze tří svazků paprsků. Levou rukou drží praporec se zlatým křížem (pravděpodobně nepůvodní).

Krucifix, r. č. 36-6403/11

Na dřevěném kříži se zlatou linkou po okraji spočívá pozlacené, esovitě prohnuté tělo Krista, vysoké 70 cm. Hlava obklopená svatozáří je mírně nachýlena. Široká, bohatě zřasená rouška je na boku svázána do uzlu. Nápisový štítek je nahoře zavnutý, dole rozeklaný. Korpus z 1. poloviny 18. století, kříž novodobý.

Náhrobek, r. č. 36-6403/12

Pískovcový náhrobek rozměrů cca 64 x 45 cm je datován do roku 1626. Znázorňuje postavu dítěte – dívky v dlouhých šatech s krajkovým límcem a s dlouhými vlasy, u jejíž levé nohy je kartuš s červenkou. Po obvodu náhrobku je nečitelný nápis.

Náhrobek, r. č. 36-6403/13

Pískovcový náhrobek o rozměrech 190 x 90 cm je datován do roku 1626. Znázorňuje postavu muže v krátkých kalhotách, v brnění a s okružím, v levé ruce svírajícího meč. U pravé nohy je postavena přilbice s chocholem. Po obvodu nečitelný nápis.

Svícen, r. č. 36-6403/14

Kvalitní cínová práce z 2. poloviny 18. století. Kovový hrot svícnu je zasazen do kruhové misky, balustrové rozšíření dříku je odděleno prstencem. Dřík dosedá na prstencový nodus, který je nesen trojbokou podstavou na nožkách, reliéfně zdobenou palmetami.

Přelouč, hřbitovní kostel Navštívení Panny Marie

Hlavní oltář, r. č. 36-6404/1

Novobaroční oltář z polychromovaného dřeva s pozlacenými detaily, se dvěma postranními brankami, byl vytvořen v roce 1880 řezbářem Antonínem Suchardou z Nové Paky dle nákresu Františka Schmoranze. Menza hranolová, v ose predely je schránka svatostánku. Ve vrcholu portálového retabula se štítovým nástavcem je umístěn reliéf Navštívení Panny Marie. Originál oltářního obrazu Madony Čenstochovské (olej na plátně) je uložen na faře, na oltáři je replika.

Svícný, r. č. 36-6404/2

Kvalitní kovolitecká (cín) práce z 1. poloviny 18. století. Kovový hrot svícnu je zasazen do kruhové misky. Balustrové rozšíření dříku je odděleno prsten-

ci. Dřík dosedána nodus, který je nesen trojbokou podstavou na nožkách, reliéfně zdobenou medailonem, rokaji a palmetami.

Újezd, kostel sv. Jiljí

Socha Panny Marie, r. č. 36-6402/1

Řezbářská práce z 1. poloviny 17. století s přeřezbami z počátku 18. století. Jedná se o polychromovanou dřevořezbu vysokou 68 cm. Světiče je oděna v tradiční dvouvrstvý šat, modrý plášť se zlatým podšitím a spodní bohatě řasené červené roucho. Svrchní šat vytváří široké záhyby, před tělem se rozvírá a ohýbá rubovou stranu. Hlavu má zavinutou rouškou.

Relikviář, r. č. 36-6402/2

Relikviář tvaru kříže je vysoký 34,5 cm, vyrobený z cínu, se zlacenými detaily, ozdobné kameny se dochovaly pouze zčásti. Jetelový kříž má za křížením a za korpusem Krista umístěnou svatozář s nestejnými hroty paprsků. Na zadní straně schránka na relikvii. Pochází z 1. poloviny 18. století.

Monstrance, r. č. 36-6402/3

Umělecká práce z 1. poloviny 18. století je vyrobena z pozlaceného stříbra. Bohatě zdobená monstrance s paprskovou gloriolou a s křížkem ve vrcholu je vysoká 53 cm. Vnitřní ovál svatozáře je ozdoben barevnými kameny.

Okres Rychnov nad Kněžnou

Opočno

Soubor hudebních nástrojů, soukromý majetek, r. č. 36-6398

Soubor hudebních nástrojů tvoří cenný soubor, ve kterém jsou obsaženy nástroje užívané v armádě, myslivectví a církevní hudbě. Z tohoto rámce vybočuje exotický čínský klobouk a tamburína. Svým významem se tyto hudební nástroje řadí mezi soubory zásadního významu z hlediska hudebního řemeslného umění 18. a 19. století. Jedná se o následující předměty: 1) Signální roh (trubka signálová), Bohland a Fuchs, Wien 1885, inventární číslo Národního muzea/signatura : 576/983 E, 2) Poštovský roh (trubka signálová), Josef Wolf, Praha po polovině 19. století, 577/980 E, 3) Lovecký roh in G (lesnice lovecká), M. Masspacher, Paris 19. století, 578/964 E, 4) Lovecký roh in C (lesnice lovecká), M. Masspacher, Paris 19. století, 579/968 E, 5) Lesní roh přirozený (lovecký) in D Couturier – Pelisson, Guinot, Bianchon 8 Cie, Lyon – Paris cca 1875 až 1914, 580/969 E, 6) Lovecký roh in F (lesnice lovecká), nesignováno, 19. století, 581/967 E, 7) Lovecký roh in F (lesnice lovecká), nesignováno, 19. století, 582/966 E, 8) Trompeta klarina in F (klarina), J. A. Bauer, Praha 1. třetina 19. století, 583/882 E, 9) Trompeta klarina in As, J. A. Bauer, Praha před polovinou 19. století, 584/1212 E, 10) Trom-

peta klarina in C, P. Schmidt, Nürnberg po roce 1740, 585/953 E, 11) Trompeta klarina in C, Joh. Werner, Dresden 1753, 586/954 E, 12) Trompeta klarina (in Es?), nesignováno, počátek 19. století, 587/883 E, 13) Buben vojenský (vířivý s malovaným rakouským orlem), 588/2055 E, 14) Buben vojenský (vířivý s mosazným erbem) a dvě paličky, počátek 19. století, 589/1376 E, 15) Kotle jezdecké malé (pár), přelom 18. a 19. století, 590/1900 E, 16) Čínský klobouk (lyra s mosaznými zvonky a dvěma žíněnými střapci), anonym, 2. polovina 19. století, 591/1822 E, 17) Tamburína (vykládaná perletí), anonym, 19. století, 592/1379 E, 18) Vojenský kotel (buben kotlového tvaru), 18. století, 593/2048 E.

Okres Svitavy

Janov

Sokl – náhrobek, soukromý majetek, r. č. 36-6407

Kamenosochařská práce ze 4. čtvrtiny 19. století. Jedná se o dvě části soklu náhrobku. Obě jsou hranolového tvaru, mají stupňovitou patku a hlavici ve tvaru komolého jehlanu. Z čelní stěny byly odstraněny nápisy.

Okres Ústí nad Orlicí

Lanškroun

Varhany, kostel sv. Anny, r. č. 36-6405

Varhany jsou umístěny uprostřed kůru, hrací stůl je vestavěn zezadu. K jednomanuálovému pozitivu byl později dostavěn pedál, píšťaly jsou cínové. Prospekt varhan je trojdílný, s centrální, konvexně prohnutou převýšenou píšťalovou věží se dvěma přilehlými poli. završen je profilovanou zalamanou korunní římsou. Křídla píšťalové skříně zdobí bohatá akantová řezba se stuhou. Mramorování je šedomodré, ornamentální prvky křídované, částečně zlacené. Od jednoduchého postamentu je píšťalová skříň oddělena vysokým podstavcem a prospektovou římsou. Na zadní straně varhaní skříně se nachází malovaná kartuše s vročením 1774.

Svou výtvarnou výzdobou tvoří varhany protějšek výtvarného pojetí výzdoby oltáře sv. Anny. Jejich raritou je zachované původní ladění.

Přírůstky mobiliárních fondů za rok 2001

SH KUNĚTICKÁ HORA		
Perokresba „Vilém z Pernštejna	V. Kopecký, 73 x 55 cm, r. 2000	
Groš pražský, 3 ks	ražba z let 1461 - 1494	archeologický nález r. 1984
Fenik mnichovský	se čtyřřázem, ražba z let 1397 - 1435	archeologický nález r. 1984
Meč	celková délka 69 cm, šířka čepele 5,5 cm, datace v rozpětí 1070 - 1330	archeologický nález r. 1994
Hrací kostka		archeologický nález r. 1994
SZ NÁCHOD		
Okenní vitráže 12 ks		původně evidovány jako součást interiéru
Modlitební koberec	s dvojitým mihrábem, trojdílnou arkádou a třásněmi, barva žlutá, 142 x 90 cm	Nákup Antik Luma Praha
Lustr křišťálový	osmiramenný s ověsky, elektrický, čiré sklo s výbrusem, výška 90 cm, přelom 19. - 20. stol.	Nákup Starožitnosti Froněk
Lustr mosazný	dvanáctiramenný, elektrický, výška 63 cm, přelom 19. - 20. stol.	Nákup Antik Housa
Registrační skříňka	dvoukřídlá, s předsazeným soklem a osmi přihrádkami, 127 x 160 x 39 cm, přelom 19. - 20. stol.	Převod ze zámku Stárkov

Skříň odkládací	tříkřídla, na konzolových nohách, intarzovanou linkou, 135 x 222 x 42 cm, počátek 20. stol.	Převod ze zámku Stárkov
Skříň odkládací	tříkřídla, na šesti konických nohách, s intarzovaným motivem, 135 x 222 x 42 cm, počátek 20. stol.	Převod ze zámku Stárkov
Truhla	Dřevořezba s motivy palm, rozvilinami a kanelováním, 66 x 145 x 57 cm, polovina 17. stol.	Nákup od A. Vizváryho
Gobelín	krajina s listnatými stromy, rostlinami a zvířaty, vlna a hedvábí, 350 x 250 cm, Nizozemí po roce 1700	Nákup od A. Vizváryho
SZ OPOČNO		
Nábytek, 4 ks	Komoda třízásuvková, stolek, křeslo, sekretář	Nákup od A. Vizváryho
SZ RATIBOŘICE		
Koberec	typu Terbiz, s medailonem, zvířecí motivy a třásně, Iránská oblast, 358 x 252 cm, 30. – 40. léta 20. stol.	Nákup Antik Luma Praha
Koberec - předložka	s geometrickým vzorem osmiúhelníků, rozet a motivu „S“, 175 x 84 cm, počátek 20. stol.	Vícenález
Hoblce, 2 ks		Dar J. Kubáta Nákup od Mgr. P. Kovaříka

Odbor správy památkových objektů a provozu

Václav Sklenář

Kalendářní rok 2001 byl pro odbor provozu státních hradů a zámků Státního památkového ústavu v Pardubicích významný z několika důvodů. Tou nejpodstatnější je postupná přeměna řízení státu a delegování určitých pravomocí na nově vznikající kraje, reforma celé veřejné správy a pohledu nových či staronových úředníků i z jiných míst a řídicích struktur na práci naší organizace. To se významně dotklo především myšlení některých lidí, jak v provozních tak i ekonomických oblastech. Dále se ve značné míře diskutovala problematika restitucí majetku movitého i nemovitého na několika našich objektech. Tato problematika je veřejnosti známa a byla značně medializována i díky diskusím okolo dekretů prezidenta republiky. Nejvíce jednání bylo okolo objektů SZ NKP Opočno, SZ Hrubý Rohozec, SZ Slatiňany, SZ Náchod, SZ NKP Hrádek u Nechanic, ale i u mnohých dalších bylo nutné zjišťovat a dohledávat určitá historická fakta. Některé tyto kauzy běží již více jak 8 let a zřejmě budou ještě často medializovány a soudně řešeny. To vůbec nepřispívá ke stabilizaci pracovních kolektivů na jednotlivých hradech a zámcích a napjatá atmosféra se přenáší často i do práce jednotlivých zaměstnanců.

Od roku 2000, kdy byl novým ředitelem ústavu jmenován Mgr. Jiří Švec, se vedení ústavu i jednotliví pracovníci potýkají s velkým množstvím hlavních i mimořádných úkolů, velmi častým jevem byla též přítomnost kontrolních orgánů z různých oblastí státní správy (Finanční ředitelství Hradec Králové, Úřad pro hospodářskou soutěž, Policie ČR – odbor hospodářské kriminality, apod.). Tyto kontroly probíhaly na základě plánu kontrolních činností jiných orgánů a organizací, ale i na základě udání bývalých zaměstnanců. Práce všech zaměstnanců byla tímto faktem významně poznamenána a mezilidské vztahy a komunikace mezi jednotlivými pracovníky byly často obtížné. Od počátku roku 2001 pracoval na zámku na Hrubém Rohozci nový vedoucí pan Jindřich Zeman a od poloviny roku se zacvičoval na SH Trosky nový pracovník pan Mgr. Luboš Martinek. Závěr roku poznamenala na posledním jmenovaném objektu tragická událost, kdy při dopravní nehodě zahynul dlouholetý

vedoucí pracovník SH Trosky pan Ladislav Tomáš. Tato událost všemi jeho spolu-pracovníky značně otřásla, neboť od 1. února se chystal odejít do sta-robního důchodu. Pod jeho vedením se významně zvýšila návštěvnost této dominanty Českého ráje. Dále po skončení návštěvnické sezóny oznámil úmysl ukončit pracovní poměr z osobních a rodinných důvodů pan Ing. Stanislav Fritzl na SH Litice. I jeho práce v sezóně při prezentaci objektu a komunikaci s návštěvníky byla velmi kladně hodnocena ze všech úrovní. Objekt velmi získal na pověsti a podařilo se též mírně zvýšit jeho návštěvnost.

K 31. 10. 2001 podal žádost o rozvázání a ukončení pracovního poměru dle ZP vedoucí oddělení TD a IČ pan Ing. Martin Bouček. Jeho žádosti ředitel organizace vyhověl a k 31. 12. 2001 ukončil tento pracovník u organizace pracovní poměr. Jednalo se o zkušeného pracovníka, který práci na oddělení vykonával 4 roky a zanechal za sebou kus poctivé práce. Jeho práce byla soustředěna především na objekty SH Kunětická hora, SZ Kuks, SZ Slatiňany a značný kus práce odvedl též v areálech na Veselém Kopci u Hlinska a v Betlémě v Hlinsku. I jemu patří z hlediska vykonané práce v organizaci za celé období dík za odvedenou práci.

Na počátku kalendářního roku 2001 byla po dokončení všech prací v objektu čp. 2 na Bělobranském náměstí (dům U koule) dokončena dislokace ústavu, která se významně dotkla především pracovníků našeho odboru. Mimo pracovnice sekretariátu vedoucího oddělení TD paní Vlad'ky Kučerové a právníka organizace Mgr. Lubury-Kesíč jsou všichni pracovníci odboru pracující v Pardubicích soustředěni v objektu „U koule“, což značně zjednodušuje komunikaci a řešení provozních otázek.

Stěhování pracovníků památkového ústavu bylo pracovně i organizačně velmi náročné jak na konci roku 2000, tak též v lednu 2001. Současně byla zhotovována strukturovaná kabeláž se zasítováním pracovišť s pevným mikrovlnným přístupem k internetu a byla koupena a zprovozněna nová digitální telefonní provolbová ústředna. Tyto práce se z převážné většiny podařilo realizovat v již roce 2000, dokončení bylo provedeno v prvních měsících roku 2001. Od února byl zahájen zkušební provoz, což kladlo poměrně velké nároky na seznamování se s novými technologiemi a ovládnutí nových komunikačních toků všemi pracovníky.

Tyto skutečnosti byly podmíněny kauzou navrhované „směnné smlouvy nemovitostí“ s navrhovatelem panem Milanem Jonášem, která byla v polo-vině roku 2001 zamítnuta ministrem kultury panem Pavlem Dostálem. Do té doby se v Pardubicích uskutečnilo několik jednání s pracovníky odboru PP MK ČR. Současně s tím však bylo I. náměstkem ministra kultury Ing. Zdeňkem Novákem a ředitelem odboru PP MK ČR panem Ing. arch. Janem Kaiglem přislíbeno financování postupné obnovy areálu „Příhradek“. Vzhledem k potížím při zajišťování finančních zdrojů v roce 2001 tyto sliby nebyly naplněny, takže dochází ke skluzům v návaznostech na zpracovaný investiční záměr této akce. Celý problém komplikují nájemní vztahy s bývalým pronajímatelem objektů pardubického zámku (Východočeské muzeum Pardubice), neboť novým zřizovatelem této organizace se stal od roku 2001 v důsledku reformy veřejné správy Pardubický kraj. Po tomto rozhodnutí a po vyhodnocení celé situace tím nastalé, bylo operativně ke konci roku přikročeno k provizorním opravám a zasítování objektů Příhrádku. Vedení ústavu opakovaně upozorňovalo (a stále upozorňuje), že personální obsazení ústavu je nedostatečné (převážně v přidělu mzdových finančních prostředků jak v položkách mzdových nákladů) jak na pracovišti v Pardubicích tak i na převážně většině památkových objektů. Většina činností je sice odborně i personálně zabezpečena, ale počet pracovníků je limitován, takže často není možné dosáhnout jejich zastupitelnosti, což s sebou přináší někdy neřešitelné problémy v případě nemoci či dovolených. Také v případě nárůstu úkolů, ke kterému v posledních letech neustále dochází i vlivem rozšiřování prezentací veřejnosti (nové návštěvní okruhy i nové objekty a zpřístupněné trasy, změna legislativy a nutná zpracovávaná agenda ve vztahu ke všem složkám v organizaci i mimo ní), se často dostáváme až za fyzický limit možností pracovníků. Přenášení veškerých informací a dat též není zcela možné, neboť některé kompetence pracovníků jsou nepřenosné. Navíc v případě, že některý z pracovníků déle či dlouhodobě onemocní, vznikají velmi závažné problémy. Řešení tohoto problému však není plně v možnostech vedení ústavu, neboť limity počtu pracovníků stanovuje zřizovatel na základě přidělu prostředků pro resort a přiděluje přepočtený limit mzdových prostředků a OON pro jednotlivé organizace. Na přepočtený počet pracovníků nám potom přiděluje mzdové prostředky a tento ukazatel je závazný a nepřekročitelný. Smutným pa-

ra-doxem, který zůstává ze strany zřizovatele, vlády a poslanců neřešen a tím se v posledních letech prohlubuje, je doplácení mzdy do minimální mzdy v nižších platových třídách a stupních. Je to zcela nemotivující jev i pro pracovníky ostatní a stává se závažným časovaným problémem, který pokud nebude efektivně řešen, přinese organizaci i státu nemalé ekonomické problémy. Tento fakt se v posledních letech neustále prohlubuje (díky zvyšování hranice minimální mzdy) a zhruba třetina zaměstnanců na objektech v kategoriích zahradník, manipulační dělník, sezónní pokladník, noční hlídač a dalších se s tímto jevem střetává reálně. Zákonné skutečnosti jsou jim vysvětlovány, leč některými velmi těžce přijímány a chápány.

V oblasti provozu a správy státních hradů a zámků se podařilo udržet stávající kvalitu z minulých let i trend jejího dalšího zvyšování úrovně poskytování služeb návštěvníkům objektů. K tomu přispěly i technické úspěchy, kdy i na většině objektů mají vedoucí správ možnost komunikace v elektronické podobě a využívají i možnosti mobilního spojení s potencionálními návštěvníky. O těchto faktech svědčí četné kladné zápisy v knihách návštěv na jednotlivých objektech.

Kauzou promítající se do činnosti organizace a odboru provozu je podání výpovědi (již v roce 2000) bývalému pracovníkovi oddělení SHZ. Celou tuto záležitost řešil tento pracovník s odborovou organizací a též podal žalobu k Okresnímu soudu v Pardubicích. V roce 2001 proběhlo několik soudních stání v této věci a byl vynesен rozsudek. Dle sdělení právničky se dotčený pracovník odvolal ke Krajskému soudu.

Dále bylo na odboru provozu ve spolupráci s ředitelem organizace ukončeno několik jiných soudních sporů – o znehodnocení nemovitostí s panem Peroutkou ve Svobodných Hamrech, o narovnání dlužných částek nájemníků z minulých období a o dalších provozně-ekonomických záležitostech. Ve většině případů byl rozsudek již vynesен a záležitosti uzavřeny. Zbylá část těchto agend se průběžně řešila a přešla do následujícího období.

Státní památkový ústav v Pardubicích v průběhu celého roku 2001 vykonával právo hospodaření k 13 památkovým areálům v regionu východních Čech a ve čtrnáctém sám sídlil a úřadoval. Nařízením vlády v roce 2001 došlo s účinností od 1. ledna 2002 k vyhlášení

dalších objektů za národní kulturní památku (NKP), takže současný stav spravovaných objektů je následující:

státní zámek Hrádek u Nechanic , NKP	(okres Hradec Králové)
státní zámek Hrubý Rohozec , NKP	(okres Semily)
státní zámek Kuks , NKP	(okres Náchod)
státní zámek Ratibořice , NKP	(okres Náchod)
státní zámek Opočno , NKP	(okres Rychnov n. Kněžnou)
státní zámek Náchod , NKP	(okres Náchod)
státní zámek Slatiňany , NKP	(okres Chrudim)
státní zámek Litomyšl , NKP, památka UNESCO	(okres Svitavy)
státní hrad Kunětická Hora , NKP	(okres Pardubice)
státní hrad Lipnice , NKP	(okres Havlíčkův Brod)
státní hrad Litice	(okres Ústí nad Orlicí)
státní hrad Trosky , NKP	(okres Semily)
soubor lidových staveb Vysočina a areál Betlém Hlinsko	(okres Chrudim)
městský areál Příhrádek	(okres Pardubice)

Kalendářní rok 2001 a návštěvnická sezóna na objektech byla poznamenána několika skutečnostmi. Na třech ze 13 památkových objektů došlo k úpravám vstupného (mírné zvýšení) oproti roku 2000. Tato skutečnost byla ovlivněna dlouhodobým a prohlubujícím se nedostatkem finančních prostředků naší organizace v základním rozpočtu od zřizovatele. Bohužel tento nepříznivý vývoj se neustále prohlubuje a naše hospodaření, prezentace objektů i vlastní provoz organizace je tím značně negativně ovlivňován a omezován. Pracovníci naší organizace zajistili společně s pracovníky SÚPP Praha (především za pomoci paní PhDr. Květy Křížové a paní Ilony Bydžovské) postupné zkvalitňování I. návštěvnického okruhu na SZ NKP Litomyšli, rozpracovali scénáře dalších okruhů pro návštěvníky v nově opravených renesančních prostorech na SZ Náchod, které budou slavnostně otevřeny v roce 2002. Dále na středisku SLS Vysočina v areálu Veselého Kopce u Hlinska se podařilo dokončit přenos statku z Mokré Lhoty, začalo se intenzivně s přípravou a projekty expozice v tomto objektu. Ten by měl být veřejnosti představen a zpřístupněn zhruba v polovině návštěvnické sezóny 2002. Před zahájením sezóny byl nákladem 6 000 výtisků vydán bulletin – Zpřístupněné hrady a zámky východních Čech. Část byla určena k propagaci a informovanosti veřejnosti, část byla určena na prodej návštěvníkům na památkových objektech. V tomto bulletinu jsou

uveřejňovány i jiné objekty v regionu (mimo naše vyčlenění ze zřizovací listiny). Dále bylo v průběhu sezóny vydáváno několik nových sad pohlednic, leporel a jiných propagačních i prodejních materiálů k jednotlivým objektům.

V návštěvnické sezóně 2001 navštívilo všechny objekty v naší správě celkem 633 543 platících návštěvníků, což bylo asi o 4 % méně než v roce předešlém. Tržby ze vstupného však vlivem úpravy cen vstupného vzrostly o 14,5 % a dosáhly celkově 16, 531 tis. Kč. Celkem objekty dle statistik 679 397 návštěvníků, což je asi o 10 % méně než byl stejný počet v roce minulém. Tento fakt byl převážně zaviněn propadem návštěvnosti na některých objektech, na kterých se největším vlivem podepsalo špatné počasí především při pořádání doprovodných kulturních programů, kdy návštěvnost jinak výrazně stoupá.

Na objektech jsme nemuseli řešit žádnou závažnou mimořádnou událost, nepovažujeme-li za tyto události tradiční povodně na objektech SZ Ratibořice, kde došlo k menším hmotným škodám, které byly operativně odstraněny a uhrazeny pojišťovnou na základě uzavřené pojistné smlouvy. Dále drobné škody vznikly vandalstvím neukázněných návštěvníků – na SH Vízmburk – zcizování pískovcových prvků, na SZ Kuks – rozbití oken aj. Vše bylo řešeno ve spolupráci s Policií ČR. Vlivem přepětí v elektrické síti za bouřek došlo na objektech ke škodám, které bylo nutné operativně odstraňovat. Vše se úspěšně podařilo bez omezování návštěvnického provozu. Bezpečnost objektů byla zajištěna a vyřešeny byly i návazné ekonomické aspekty z uzavřené pojistné smlouvy.

Za dobu celé sezóny nebyla podána na provoz hradů a zámků ani SLS žádná zásadní stížnost. Drobné připomínky k provozním záležitostem vyplynuly z neinformovanosti veřejnosti, či podání neseriózních nebo zkreslených zpráv v denním celostátním či regionálním tisku. Tomuto faktu jsme se snažili předejít organizováním tiskové konference před zahájením sezóny a poskytováním informací pro ČTK. Ve většině případů se nám to povedlo, avšak v regionálních a místních novinách jsou často tyto informace podávány neúplně či zkresleně. To vyplývá z faktu, že patřiční novináři nevyžadují od nás korektury svých textů, či využívají a upravují již jednou publikované či zveřejněné informace svými slovy a často se dopouští i zásadních změn a úprav.

Stížnosti návštěvníků se jako již tradičně týkaly především výše vstupného na objekty v době konání akcí (kdy je většinou na objektech vybírán příplatek – vzhledem k vyšším finančním nárokům na zajištění akcí) nebo naopak výše slev v době republikových akcí – tj. při Dni památek a dnech EHD. Někteří občané nárokovali vstup zdarma na základě informace v tisku. Odmítali platit vstupné (ve většině případů naše objekty poskytovaly vstup zdarma pro děti, seniory a organizované skupiny mládeže), jinak bylo vybíráno vstupné obvyklé s tím, že na většině objektů bylo zpřístupněno či připraveno pro návštěvníky něco navíc. Někteří neurvalí návštěvníci se ani s tímto nespokojili a znepříjemnili život pokladníkům i průvodcům.

Propagace objektů, výstavy a veletrhy

V měsíci lednu 2001 se pracovníci našeho oddělení účastnili veletrhu GO v Brně společně s ostatními Památkovými ústavy. Následně v únoru roku 2001 provozní odbor zajistil účast na veletrhu cestovního ruchu Holiday World 2001 v Praze. Ohlas odborné veřejnosti byl velký a rovněž tak i zájem ze strany našich dnešních klientů, cestovních kanceláří, informačních center, škol a spolků. V květnu 2001 se naše organizace též mohla opět účastnit na veletrhu HABITAT v Praze, avšak z finančních důvodů tuto možnost musela odmítnout. Odbor zajišťoval rovněž běžnou prezentaci pomocí výroby upomínkových předmětů, pohlednic, knih, dětského pexesa a dalších předmětů s tematikou hradů a zámků. Před zahájením sezóny na objektech uspořádala naše organizace tiskovou konferenci za účasti i pracovníků SÚPP v Praze a Státního památkového ústavu středních Čech na České centrále cestovního ruchu v Praze. Ta se setkala s velkým zájmem novinářů. Dále pracovníci v Pardubicích i na jednotlivých objektech pravidelně informovali o kulturních akcích jak místní tisk a sdělovací prostředky, tak přímo ČTK. Nejvíce informací bylo poskytováno k návštěvní době, vstupnému, kulturním a doprovodným programům, novým či rozšířeným expozicím, ale též k restitučním kauzám.

Kulturní akce byly kladně hodnoceny a přispěly k dobré návštěvnosti našich hradů a zámků. Je zřejmé, že pouze podobné akce mohou cestovním kancelářím představit ty objekty, které doposud nejsou ve středu jejich pozornosti, a tak přivést návštěvníky i na tyto objekty. To potom může pomoci při zvyšování tržeb, což se zpětně pro-

jeví v obnově a údržbě objektů. Přehled nejvýznamnějších těchto akcí je uveden u jednotlivých objektů.

Kontrolní činnost

Pracovníci odboru provozu společně s finanční účtárnou (včetně pracovníka vnitropodnikové kontroly) zajistili průběžně plánované i neplánované kontroly na střediscích v souladu se zákonem o účetnictví. Jednalo se o řádné a mimořádné inventarizace obchodního zboží a kontroly hotovosti na střediscích z prodeje obchodního zboží a vstupenek. Nebyly zjištěny žádné rozdíly ve stavech zásob i hotovostí. Dále vzhledem k přijatým vnitropodnikovým směrnicím a příkazům ředitele o oběhu účetních dokladů, registraci a evidenci uzavíraných smluvních vztahů byla kontrola zaměřena i těmito směry. Bohužel v této oblasti ještě drobné nedostatky přetrvávají, pracovníci jsou na ně upozorňováni a nedostatky se průběžně řeší.

Restaurování na objektech SPÚ Pardubice v roce 2001

Restaurování na objektech SPÚ Pardubice se provádí dodavatelským způsobem na základě smlouvy o dílo. Pro rok 2001 byla z běžného rozpočtu SPÚ vyčleněna částka 1,1 mil. Kč. Z rezervního fondu SPÚ byl účet restaurování posílen o částku 200 000 Kč. Celkové konečné plnění účtu restaurování k 31. 12. 2001 činilo 1 317 984 Kč.

Předmětné plnění na jednotlivých objektech:

SZ Hrubý Rohozec: V zámeckém parku byla zrestaurována za přispění OkÚ Semily socha sv. Barbory.

SZ Litomyšl: Byly restaurovány 2 ks intarzovaných komod do nové otevřené expozice v 1. patře SZ

SZ Náchod: Při přípravě expozice ve 2. patře severozápadního křídla SZ (otevření v roce 2002) byl největší objem finančních prostředků ve výši 1 172 034 Kč dislokován na restaurování mobiliáře tohoto objektu. V rámci Programu restaurování movitých památek poskytlo MK ČR rozpočtovou úpravou finanční příspěvek ve výši 187 600 Kč na restaurování dvanácti renesančních a barokních vitráží a na restaurování části souboru nábytku.

Expozice na objektech SPÚ v roce 2001

Finanční plán pro expozice v roce 2001 ve výši 1 000 000 Kč byl přečerpán na celkovou částku 1 173 945 Kč.

V předmětném plnění byl plán expozic pro rok 2001 na objektech SPÚ plně realizován. Největší objem finančních prostředků byl přesunut na přípravu podmínek pro otevření expozice renesančního zaměření ve 2. patře severozápadního křídla SZ Náchod v roce 2002. Velký podíl práce byl udělán také na SZ Slatiňany doplněním expozice nových místností za kuchyní a na SZ Hrádek u Nechanic znovuotevřením půlkruhové ložnice v 1. patře zámku.

Provoz na památkových objektech, kulturní akce a návštěvnost

státní zámek Hrádek u Nechanic

Zámek navštívilo v průběhu celé sezóny 44 192 platících návštěvníků. Tržby za vstupné byly oproti roku předešlému vyšší o více jak 20 % a přesáhly částku 1,7 mil Kč. Prodej upomínkových předmětů a prodeje UP v komisním prodeji byl zhruba stejný jako v roce předešlém.

V průběhu celé sezóny správa zámku připravovala pro návštěvníky hodnotný doprovodný kulturní program, který se již tradičně setkává s velkým zájmem především dětských návštěvníků. Tržby za vstupné i upomínkové předměty byly mírně nižší jak v roce 2000 a 1999. Na objektu v hlavní návštěvnické sezóně probíhalo v měsíci srpnu 10 dní filmování, takže objekt byl pro veřejnost uzavřen.

Prvním kulturním aktem bylo připojení se k oslavám Dne památek o víkendu ve dnech 20. a 21. 4. 2001.

Po zahájení plné letní sezóny ve dnech 5. a 6. května 2001 byla připravena akce „*Přijelo panstvo*“ – což je akce, která každoročně návštěvníky láká na prohlídky zámku s průvodci (hraběcí rodinou a služebnictvem) v dobových kostýmech.

Koncem května – dne 26. 5. proběhlo tradiční setkání příznivců vojenské historie v zámeckém parku – nazvané „*X. c. a k. Manévry*“, které připomínaly události prusko-rakouské války z roku 1866.

Současně s touto akcí celý víkend 26 a 27. 5. 2001 probíhal „*Zámecký dětský den*“, kdy se všem návštěvníkům představilo několik desítek účinkujících – lukostřelců, šermířů, sokolníků, zahrálo loutkové divadlo, bylo možné projet se v kočáře, aj.

V termínu 14. až 17. 6. probíhal III. Ročník festivalu klasické a romantické hudby pod názvem – „*Romantický Hrádek*“.

V polovině července, tedy v termínu 14. a 15. 7. 2001 proběhly „*Zahradní slavnosti*“, což je jakási retrospektiva starých časů s letní zábavou a dobrým jídlem i pitím v kouzelném prostředí zámeckého renesančního areálu, prohlídky zámku s průvodci v dobových kostýmech a ukázky zvyků tehdejší šlechty i služebnictva.

18. a 19. 8. byla úspěšná akce „Hrádek – zámek romantiků“, která naplní celý areál zámku i přilehlé prostranství bohatým kulturním programem, jsou prováděny prohlídky zámku opět v dobových kostýmech. V sobotu po setmění byl uspořádán ohňostroj a návštěvníci se mohli zúčastnit noční prohlídky zámku.

25. 8. proběhlo na zámku setkání s folklórem - za účasti folklórních souborů s mezinárodní účastí.

O víkendu 8. a 9. 9., kdy bylo mimo jiné oslavováno dny EHD, proběhla akce „*Panstvo odjíždí...!*“, kdy před odjezdem z letního romantického sídla se hraběcí rodina a nejbližší služebnictvo loučí s návštěvníky i objektem.

V době Adventu od 24. 11. do 16. 12. 2001 probíhala akce „*Vánoce na zámku*“, kdy byla expozice vánočně vyzdobena, návštěvníkům byla zpřístupněna zámecká kuchyně, kde kuchařky vaří návštěvníkům vánoční punč a podávají i jiné občerstvení. V termínech 24. 11., 1., 8., 12., a 15. 12. proběhlo několik Adventních koncertů.

Po celou dobu letních prázdnin, tj. od 1. 7. do 31. 8. 2001 byla otevřena doprovodná výstava „*Areál zámku Hrádek u Nechanic na přelomu tisíciletí*“, která na dobových dokumentech z 19. a 20. století, vztahujících se k zámeckému areálu a k rodu Harrachů, charakterizovala vývoj a přeměny objektu.

Provoz objektu byl při určitých akcích limitován významnou a rozsáhlou stavební činností, která se týkala především severních fasád a celého severního průčelí na objektu. Stavební práce prováděla stavební firma „*Stavatelství Roman Kvapil s. r. o.*“. Až na drobnější stavební a truhlářské práce a práce vitrajistů (na které již v roce 2001 nebylo zajištěno finanční krytí) byla celá tato část akce dokončena. Vedoucí objektu společně s pronájemci – společností „*Golf Hrádek*“ – vzorně udržovali zámecký park, a akce golfistů přivedly do areálu i na zámek samý mnoho návštěvníků.

státní zámek **Hrubý Rohozec**

Zámek navštívilo 32 508 platících návštěvníků, což je asi o 2 000 více jak v roce předešlém. Tržby za vstupné i prodej upomínkových předmětů, vlivem mírného zvýšení cen vstupného, byly v sezóně 2001 skoro o 80 tis. Kč vyšší jak v roce předešlém a přiblížily se hranici 1 milion Kč.

Druhým rokem byly na objektu pořádány ve větším rozsahu i svatební obřady, což se setkává s zvýšeným zájmem veřejnosti. Řízení provozu v roce 2001 převzal po mimořádné předávací inventuře, která souvisela s odchodem bývalé vedoucí správy paní Marie Novákové do starobního důchodu, pan Jindřich Zeman. Tento fakt se však vůbec v průběhu sezóny neprojevil. Byl připraven hodnotný kulturní program, který převážně probíhal ve spolupráci s městským informačním centrem v Turnově. V dubnovém termínu, jako na všech objektech, se též na zámku na Hrubém Rohozci připojili k oslavám Dne památek. V květnu volné sdružení vokální hudby „Rosex“ připravilo v termínu 24. 5. varhanní koncert se zpěvem a následně proběhlo asi na desítku dalších podobných kulturních akcí. Mezi nejvýznamnější patřilo dne 10. 6. 2001 setkání věřících na poutní mši v zámecké kapli Nejsvětější Trojice, 21. 6. koncert kytařového tria, v termínech 1., 15. a 29. 7. a dále 5. a 19. 8. 2001 se předvedli loutkáři s historickým divadélkem na akci nazvané „Loutkáři dětem“. V termínu 5. až 8. 7. 2001 proběhlo oživení zámku při akci „Vítejte ve starých časech“, kdy byli návštěvníci v objektu průvodci prováděni v dobových kostýmech. V sezóně proběhlo několik koncertů vážné hudby, vystoupení skupin historického šermu a historického tance.

Vedoucí správy byl velmi často cílem novinářů, neboť probíhala významná jednání na úrovni ústavního soudu v souvislosti s řešením restitučních nároků rodiny posledního soukromého vlastníka, kterému byl objekt na základě dekretů prezidenta republiky vyvlastněn.

státní zámek **Kuks**, NKP

Areál Hospitalu na Kuksu navštívilo v roce 2001 téměř 39 000 platících návštěvníků. Počet návštěvníků v areálu „Betléma“ nelze přesně určit, ale odhadujeme, že jej navštívilo též více jak 30 000 lidí. Jeho zapsání na prestižní seznam 100 nejohroženějších památek světa a medializace v našem i zahraničním tisku, rozhlase i televizi stále přitahuje nové a nové obdivovatele barokního sochařství, té doby

i díla M. B. Brauna. Prodej upomínkových předmětů v hlavní činnosti i v komisním prodeji se již delší čas pohybuje okolo 180 až 200 tis. Kč. Na vstupném do expozic bylo vybráno 1 617 tis. Kč.

Od roku 2001 je v nabídce průvodcovské trasy též možnost shlédnout mimo dříve prezentované „Lékárny u jednorožce“ i vývoj lékárnictví, výroby, uchovávání a distribuce léků a jiných medikamentů od počátku 20. století zhruba do konce 60. let. Po dokončení stavební části se toto povedlo za značného přispění a práce pracovníků a studentů FF UK v Hradci Králové, které vedl a odborně řídil především Doc. MUDr. Václav Rusek, DrSc. Je zde prezentován jak výzkum, tak i tovární výroba a kontrola léčiv, farmaceutický velkoobchod, školství, vojenská farmacie za světových válek, tak též umění výtvarné a sochařské k farmacii se vážící. V polovině června byla tato rozšířená expozice slavnostně otevřena a akce se účastnilo asi 400 významných farmaceutiků.

V opravených a upravených sklepních prostorách zámku působí Galerie F. A. Šporka, kterou po dohodě s naší organizací provozuje společnost DAG, s. r. o. s jednatelem panem Mgr. Cílem. V těchto prostorech proběhlo několik výstav našich i zahraničních současných umělců z oblastí malířství a sochařství, kovářů i řezbářů. V prodejně je možné též koupit drobné umělecké předměty ze skla, keramiky, porcelánu, kůže, kovu i dřeva.

Kulturní program na objektu byl soustředěn na spolupráci s organizacemi a spolky okolo objektu působícími. Ať již to byly výše uvedené společnosti DAG a FF UK v Hradci Králové, společnost Nový les – která svůj předmět činnosti zaměřuje především na zachranu a prezentaci Braunova Betléma, sdružení a Řád svatého Huberta, sdružení betlémářů či mnozí další. V době sezóny bylo uspořádáno několik koncertů, vystoupení historických umělců, byly konány mše, proběhly varhanní koncerty a příležitostné výstavy.

Objekt aktivně participoval jak na Dnech památek v polovině měsíce dubna, tak též se aktivně připojil k oslavám Dne historických měst a sídel na počátku měsíce září. Počátkem října proběhly na hospitalu již tradiční „Svatohubertské slavnosti“, kterých se účastnilo na několik stovek návštěvníků jak z domova, tak i z ciziny. Současně s těmito slavnostmi probíhá též na závěr této akce i ukázka parforsního honu, Hubertovy jízdy, ukázky lovu dravých ptáků a akce je ukončena slavnostním ohňostrojem s laserovu šou. Celá akce přitáhne na objekt množství návštěvníků.

státní zámek **Ratibořice**, NKP

Areál zámku a jeho prohlídkové trasy navštívilo v roce 2001 46 100 návštěvníků, což je asi o 10 % méně než v roce předešlém. Tržby vybrané na vstupném činily 1 665 tis. Kč. Prodej upomínkových předmětů jak v hlavní činnosti tak i vedlejší činil skoro 200 tis. Kč. Hlavní návštěvnost zámku je exponována do doby školních výletů (konec května a červen) a dále v letních měsících. Správa zámku připravila pro návštěvníky hodnotný kulturní program, který se návštěvníkům velmi líbil.

Kalendář kulturních akcí započal v dubnu připojením se k oslavám Dne památek, kdy návštěvníci mohli mimořádně nahlížet i do zámeckých prostor, které nejsou běžně součástí prohlídkové trasy a do sklepů. V polovině května byl uspořádán jarní koncert, kdy na programu uměleckého souboru „Musica per Quattro“ byla díla skladatelů 18. a 19. století.

V termínu 4. až 10. 6. 2002 proběhl týden „Oživení postav z Babičky Boženy Němcové“, který pořádá správa zámku s agenturou A. Řehákové z České Skalice. Tento týden přitahuje značné množství návštěvníků a po celou dobu jsou v prostorech zámku prováděny prohlídky v historických kostýmech a v zámeckém parku vystupují postavy z díla „Babička“. Taktéž na Ludrově mlýně a na „Starém Bělidle“ vystupují členové agentury a celý týden oživení je pro návštěvníky – především z řad školní mládeže – velmi zajímavý.

V polovině července po dobu jednoho týdne správa společně s mladými umělci připravila „týden prohlídek s hudbou“, kdy v rámci návštěvnické trasy jsou návštěvníkům přehrávána krátká hudební vystoupení – především na klavír a flétnu.

V době hlavní sezóny a ke Dni EHD na podzim byly uspořádány správou větší koncertní představení z děl Bedřicha Smetany, Antonína Dvořáka a dalších, například italských renesančních i jiných umělců.

V době adventu vystoupil pro návštěvníky a zvané hosty na zámku Vysokoškolský umělecký soubor Univerzity v Pardubicích se sbormistrem J. Kožnarem.

Provoz a návštěvnost objektu byly v sezóně 2001 vcelku vydařené. V polovině roku se podařilo pro veřejnost zpřístupnit novou část expozice v Ludrově mlýně, za spolupráce emeritního pracovníka ústavu pana Lud'ka Štěpána. Byla zkvalitněna a upravena i expozice

v horní části této stavby. Doplněna byla též expozice na historickém vodním mandlu.

V době zvýšeného průtoku vody v řece Úpě jsou již dlouhodoběji ohrožovány spravované objekty v Babiččině údolí. Správa společně s pojišťovnou Kooperativa musela řešit jednu pojistnou událost při záplavách z první poloviny roku.

Stavebně došlo k opravám a úpravám toku náhonu a opravám na stavebních objektech v tomto náhonu poškozených při povodni.

V rámci této problematiky byla vedena jednání s Agenturou ochrany přírody, s Okresním úřadem v Náchodě a s Povodím Labe. Celá jednání nebyla dokončena, a zainteresované strany se smluvně dohodly, že v jednáních budou pokračovat (za účelem zpracování dokumentace a pravidel správy vodního toku a vzájemné informovanosti o připravovaných změnách).

Na Městském úřadu v České Skalici byla vedena též jednání v návaznosti na údržbu a prezentaci historické technické památky – hřebenových závlah, které jsou ještě částečně funkční. K tomuto účelu jsou zpracovány i odborné studie, jednání však dosud též nebyla dokončena.

Při přípravě a prezentaci objektu a celého areálu významně se správu spolupracuje „Společnost za záchranu Babiččina údolí“.

Protikladem této spolupráce je velmi špatný stavebně technický stav historických objektů, součástí NKP v soukromém majetku pana Wolfa. Část této problematiky řeší i stavební úřad v České Skalici a některá z jednání byla dokonce vedena na úrovni Ministra kultury. Pokud nedojde k významnému zlepšení stavebně technického stavu (objekty jsou staticky narušeny, zatéká do nich a některé vyhořely a chybí jim střecha), hrozí, že by mohly zcela zaniknout.

státní zámek **Opočno**, NKP

Sezóna 2001 byla pro vedoucího správy i zaměstnance poznamenána častými soudními jednáními (řízení probíhá již déle než 9 let) s rodinou posledních vlastníků Colloredo-Mansfeldů. Všichni zaměstnanci se o výsledek jednání stále zajímají, neboť tento fakt významně limituje jejich pracovní vztahy (organizace uzavírá pracovní smlouvy s nimi na dobu určitou). I přes částečné vítězství restituentů v kauze mobiliárních sbírek zůstávají tyto na objektu a jsou veřejnosti prezentovány v celém rozsahu.

Probíhající soudní jednání nijak neovlivňují kvalitu a přípravu objektu na sezónu a její průběh. Zámek v Opočně je jedním z navštěvovanějších v tomto regionu. V roce 2001 na zámek přišlo 46 634 platících návštěvníků. Vzhledem k neúplným informacím v tisku a televizi vyjadřovali podiv nad tím, že zámek ještě spravuje stát a že sbírky jsou kompletní, bohaté a kvalitně prezentovány. Oproti roku 2000 však návštěvnost na tomto zámku mírně poklesla (asi o 10 %). Tento fakt se projevil též v tržbách za vstupné – též asi 10 % propad, na vstupném tedy bylo vybráno skoro 2 mil. Kč. Tržby za prodej upomínkových předmětů a v komisním prodeji dosáhly částky ke 200 tis. Kč, což bylo zhruba stejně jako v roce předešlém. Domníváme se, že v tomto směru sehrálo restituční řízení značný vliv na veřejnost, která jako cíl návštěv zvolila raději jiný objekt. Na zámku byl během návštěvnické sezóny připraven bohatý kulturní program, který byl zaměřen především do oblasti hudební tvorby – koncertní vystoupení, vystoupení trubačů a pozounů. Na zámeckém nádvoří i v zámeckém parku se konalo několik ukázek chovu dravých ptáků, loveckých psů, myslivosti, aj. Dále proběhlo několik vystoupení skupin historického šermu, ukázky dobových tradic, zvyků a řemesel.

státní zámek **Náchod**

Zámek navštívilo v roce 2001 pouze 32 348 platících návštěvníků. To bylo o více jak 5 500 lidí méně než v roce předešlém. Tržby byly nižší o téměř 25 %, což se svým způsobem negativně projevilo při hospodaření tohoto plánovacího místa. Tržby za upomínkové předměty v komisním prodeji v hlavní činnosti se pohybovaly okolo 140 tisíc korun, tedy stejně jako v roce minulém.

Správa zámku připravila bohatý doprovodný kulturní program, ale ani ten nedokázal významně zmírnit propad v návštěvnosti objektu. Pravdou je, že značné úsilí vedoucího objektu i většiny zaměstnanců bylo též věnováno přípravě a realizaci reinstalace stávající a instalace nové prohlídkové trasy ve 2. patře, současně s řešením částečné instalace expozice Kuronských v prvním patře. Nejednalo se jen o výběr, předávání a přebírání mobiliárních fondů k restaurování, jejich ošetřování a údržbu, přenášení, zabezpečování, aj. V přípravě expozice naší organizaci významně pomáhá paní PhDr. Květa Křížová ze SÚPP. Od zpřístupnění dalších prostor takto rozsáhlého areálu si

naše organizace slibuje zvýšení zájmu veřejnosti o objekt a následně i zvýšení návštěvnosti na objektu.

V minulé návštěvnické sezóně se správa zámku připojila k oslavám Dne památek v polovině měsíce dubna, následně na zámku v rámci květnových městských oslav u příležitosti 56. výročí osvobození proběhl v termínu 7. 5. 2001 slavnostní večerní ohňostroj. V den oslav do města i na zámek zavítal ministr kultury pan Pavel Dostál. V termínu 21. až 26. 5. 2001 ve spolupráci s Agenturou paní Řehákové z České Skalice bylo připraveno oživení zámku – prohlídky v dobových kostýmech, krátká hudební a umělecká vystoupení. V termínu 16. 6. a 21. 7. 2001 proběhlo na zámeckém nádvoří několik ukázek historického šermu, dobových zvyklostí, ukázky řemesel, chovu dravých ptáků a zazněla dobová hudba.

V termínech 23. 6. a 18. 8. skupina IRIS předvedla ukázky renesančních tanců, zámeckých slavností a zvyklostí. Zazněla klasická sólová a koncertní hudba.

V zářijovém termínu správa zámku upozornila návštěvníky na oslavy EHD koncerty klasické hudby a při prohlídkových trasách upozorňovala na připravované rozšíření expozic zhruba od poloviny roku 2002.

V termínu 7. 12. 2001 byl uspořádán slavnostní adventní koncert.

Provoz objektu po celou sezónu byl značně ovlivňován probíhající stavební obnovou ve 2. patře a dále v oblasti dokončování prostor pro nové expozice. Současně s tímto faktem byla řešena částečně v závislosti na finančních možnostech organizace a přidělu prostředků z PZAD od zřizovatele statika opěrných zdí v zámeckém parku nad městem a u medvědária na 3. zámeckém nádvoří. Finanční prostředky na tyto akce nebyly v celém objemu uvolněny, takže provoz bude omezen i v následujícím období. To značně ztěžuje i omezuje v práci na objektu a celou sezónu též narušuje dojem z prohlídky objektu u návštěvníků.

Ve spolupráci s Městským úřadem v Náchodě se podařilo za jeho finanční účasti zajistit opravu zámecké cesty k vojenskému hřbitovu v aleji Kateřiny Zaháňské, což se u většiny obyvatel Náchodu setkalo s příznivým ohlasem a tato alej se stala častým místem jejich vycházek a odpočinkových tras.

státní zámek **Slatiňany**

Zámek ve Slatiňanech po dobu návštěvní sezóny navštívilo skoro 23 000 platících návštěvníků, tedy asi o 10% více než v roce předešlém. Na tržbách za vstupné bylo vybráno bezmála 750 tis. Kč. Prodej upomínkových předmětů a komisního prodeje se pohyboval okolo 100 tisíc korun, tedy zhruba stejně jako v roce předešlém.

Vedoucí správy i všichni zaměstnanci a příznivci zámku připravili zajímavý kulturní doprovodný program po celou dobu návštěvnícké sezóny 2001. Jednalo se zejména o doprovodné výstavy, koncertní vystoupení umělců jednotlivců i skupin v zámecké knihovně, akce v zámecké kuchyni a výstavních sálech. Byly pořádány též odborné přednášky s danou tematikou a videoukázkami.

V rámci běžné údržby se podařilo dokončit opravy a úpravy historické zámecké kotelny z dvacátých let 20. století, doplnit a rozšířit vybavení mobiliáře zámecké kuchyně. Velká údržba na objektu již čtvrtým rokem neprobíhá, přes veškeré snahy pracovníků zařadit do ní opravu sgrafit v anglických dvorcích i úpravy a opravy skalního masivu k řece Chrudimce.

státní zámek **Litomyšl**, NKP, památka UNESCO

Zámek byl na konci roku 1999 zařazen mezi památky Unesco. To se přes zvýšenou medializaci a prezentaci objektu doma i v zahraničí i přes zřízení nového návštěvního okruhu v polovině roku 2000 a postupné doplnění a zkvalitnění stávajícího návštěvního okruhu v roce 2000 a 2001 v návštěvnosti příliš nepromítlo. Návštěvnost naopak zvýšily aktivity správy objektu. Většina návštěvníků volí prohlídku obou okruhů, což se následně významněji též promítá do tržeb ze vstupného. Oproti roku 2000 navštívilo objekt asi o 4 % více návštěvníků, celkem tedy téměř 44 500 platících, ale tržby ze vstupného vzrostly oproti srovnatelnému období v roce 2001 k roku 2000 o plných 33 %, a převýšily tak částku 2 mil. Kč. Mírně se v návštěvnosti projevuje větší zájem cizinců. Prodej upomínkových předmětů a komisního prodeje značně zaostává však za ostatními objekty. Dosáhl částek pouze okolo 50 tis. Kč. Tato skutečnost je dána polohou objektu ve městě, blízkostí dalších podobných prodejen s obdobným, někdy i stejným upomínkovým sortimentem. Správa zámku připravila pro návštěvníky bohatou nabídku kulturních a doprovodných vystoupení. Jako již tradičně naše organizace ve spolupráci s dalšími organizacemi a spolky spolupořádá i jiné kulturní akce. Mezi nejvýznamnější patří naše spoluúčast na operním festi-

valu „Smetanova Litomyšl“, který proběhl v druhé polovině měsíce června 2001. Tento festival má velké jméno mezi odborníky i laiky z domova i ze světa a účastní se jej několik desítek tisíc návštěvníků. Mírně problémovou zůstávají pouze stavba a demontážní práce na konstrukci hlediště a zastřešení 2. zámeckého nádvoří při konání festivalu.

Na festival následně navazují mezinárodní houslové kurzy a festival Mladá Smetanova Litomyšl.

Správa zámku připravuje ve spolupráci s mladými umělci a spolky z Litomyšle samotné i z okolí města loutková vystoupení pro mateřské školy, hudební vystoupení mladých i začínajících umělců a skupin. V době adventu bylo uspořádáno několik adventních koncertů v zámecké kapli s hrou na varhany a zpěvem vánočních písní a koled.

Zámecká kaple byla v roce 2001 místem svateb několika desítek manželských párů z Litomyšle i okolí.

Správa zámku musí též zajišťovat součinnost při provádění restaurátorských prací ve 2. patře zámku, dále při obnově a záchraně Salletu, udržuje rozsáhlé depozitární prostory s místními i svozovými předměty, stará se o piaristický kostel, zahradu a zámecký park včetně bývalé hospodářské budovy v níž je v současnosti umístěna školka.

státní hrad **Kunětická Hora**

Vedoucí správy již dlouhodobě připravuje pro návštěvníky zajímavý a bohatý kulturní program, snaží se na hrad přivést především mladou generaci. Hrad v minulé sezóně navštívilo skoro 24 000 platících návštěvníků, tedy asi o 12 % méně než v roce předešlém. Tržby za vstupné byly nižší pouze zhruba o 5 % a dosáhly částky 641 tis. Kč. Prodej upomínkových předmětů a komisního prodeje, stejně jako na jiných objektech v naší správě byl v minulé sezóně srovnatelný s minulými obdobími a pohyboval se ve výši okolo 85 000 Kč.

Vedoucí správy připravil první kulturní akce u příležitosti Dne památek, na konci měsíce dubna následovala akce nazvaná „Čarodějný slet“ – kdy proběhl koncert, zahrálo noční divadlo a proběhlo tradiční a oblíbené pálení čarodějnic. Na počátku května následovaly Velké lukostřelecké dny – s ukázkami různých druhů luků a kuší, ukázkami a výukou střelby a nakonec někteří z návštěvníků si mohli sami vyzkoušet tuto činnost na zámeckém nádvoří. Na konci května

byla pro návštěvníky, jako již několikátým rokem po sobě, připravena akce středověkých slavností na hradě a v podhradí nazvaná „Kunětické kralování,..“ Tu ve spolupráci s vedoucím objektu zajišťuje vždy společnost FABER, kdy je představována veřejnosti středověká společnost s řemesly, zvyky a dovednostmi, diváci jsou vtahováni přímo do děje. Tyto slavnosti mají velký ohlas především mezi mládeží a nad patronací těchto akcí převzala záštitu i paní senátorka a členka rady UNESCO paní MUDr. Mooserová, DrSc.

V průběhu měsíců května, června a září bylo společně s Městským divadlem v Pardubicích připraveno několik odpoledních a nočních představení slavného muzikálu „Noci na Karlštejně“ v hlavní roli s panem Radoslavem Brzobohatým. Veřejností jsou tyto akce velmi vyhledávány a kvitovány, i když některá představení musela být přeložena nebo zrušena pro nepřízeň počasí.

V letních měsících především o víkendech a svátcích na hradě vystupovalo několik skupin historického šermu s ukázkami bojů a dále zde byl předváděn chov dravých ptáků s ukázkami lovu ve volné přírodě.

Na závěr prázdnin byla uspořádána akce Kunětická hora dětem, která jako rozloučení se školními prázdninami přitáhla větší množství dětských návštěvníků na soutěže, dětské divadelní představení, ukázky střelby z luků, apod.

státní hrad **Lipnice**

Na hrad přichází ročně okolo 20 tis. návštěvníků, v loňské roce jich bylo 18 210 platících. Tržby za vstupné činily loni 446 tis. Kč. Prodej upomínkových předmětů a komisního zboží je poměrně vysoký a činil loni více než 200 tisíc korun, což je ale v dané lokalitě a k druhu zboží a historické tradici na tomto objektu obvyklé.

Vedoucí správy připravil pro návštěvníky hodnotný kulturní program na celou sezónu i když v důsledku filmování na objektu po část sezóny nebylo možné všechny prostory a část nádvoří na objektu zcela veřejnosti zpřístupnit.

V dubnu se připojil objekt k oslavám Mezinárodního dne památek, v květnu a červnu zde proběhlo několik divadelních představení pro školní mládež. V letních měsících zde byla pořádána pravidelně vystoupení šermířů, kejklířů, koncerty dobové hudby, hrálo divadlo dětem.

V září na objektu proběhly oslavy EHD a ukázky chovu a lovu dravých ptáků.

Stavebně byla dokončena sanace vnějšího obvodového zdiva části Kapitulního paláce, projektově byla připravena obnova části paláce s věží Samson. Na nádvoří byly prováděny rozsáhlé archeologické výzkumy.

státní hrad **Litice**

Vedoucí správy objektu pan Ing. Stanislav Fritzl po skončení návštěvnické sezóny ukončil s organizací pracovní poměr z osobních rodinných důvodů, přesto je nutné konstatovat, že tento pracovník činnosti na hradě a prezentaci objektu velmi pozvedl. Po dobu jeho relativně krátkého působení na hradě (19 měsíců) se objekt zařadil významně výše mezi prezentovanými objekty ve východních Čechách. Objekt byl veřejností velmi dobře přijímán i díky připravenému kulturnímu programu, který sice nemůže být vůči ostatním objektům v možnostech zázemí hradu tak bohatý, ale svou přitažlivostí a vhodným načasováním dokáže návštěvníky přivést na objekt a nabídnout jim vhodnou formou prezentaci hradní torzální architektury.

Objekt navštívilo v roce 2001 celkem 12 294 platících návštěvníků, na vstupném bylo vybráno více jak 186 000 Kč. Obě tyto položky naznačily možnosti objektu a jsou zhruba o 10 % vyšší jak v roce předešlém. K tomuto rozhodně přispěl vedoucí správy a výše citovaný kulturní program který především byl zaměřen na historický šerm, ukázky lovu dravých ptáků a drobná divadelní představení historického rázu.

Ze stavebních prací na objektu realizovaných a dokončených v roce 2001 stojí za zmínku částečná dostavba vnějšího opevnění, úpravy hradeb a dokončení akce na baště a konírně. Přínosem byly nové poznatky a ošetření jednotlivých prvků nalezených při archeologickém průzkumu v minulém období.

státní hrad **Trosky**

Objekt v roce 2001 navštívilo bezmála 110 000 platících návštěvníků. Tato dominanta v Českém ráji přitahuje stále mnoho příznivců torzální hradní architektury, ale i milovníků přírody a dobrého položení v rámci pěkné vyhlídky z věže Baba. Svým způsobem se o to

významnou měrou zasloužil i vedoucí správy objektu pan Ladislav Tomáš, který tuto sezónu na hradě prezentoval jako svojí poslední před odchodem do starobního důchodu. Od poloviny roku 2001 začal na své místo zacvičovat nového pracovníka, pana Mgr. Lubomíra Martinka. Celá sezóna na hradě proběhla velmi úspěšně a o to více se nás všech dotkla před vánoci velmi smutná zpráva, že pan Ladislav Tomáš byl účastníkem tragické dopravní nehody a na místě zahynul. Za jeho více než osmiletou práci na hradě, prezentaci této památky široké veřejnosti a spolupráci s dodavateli a ostatními spolu-pracovníky v organizaci, i za významné zvýšení návštěvnosti a zájem o tuto památku a celou oblast Českého ráje mu patří velký dík. Během sezóny na Troskách proběhlo zhruba na desítku významných kulturních doprovodných akcí. Na konci měsíce dubna to byly „Historické dny na Troskách“ s ukázkami historického šermu, dobových zvyků a řemesel. Tyto dny byly ukončeny „pálením čarodějnic“. Obdobné akce s ukázkami historického šermu, divadla a dobové muziky byly uspořádány též v termínu 2. a 3. 6. 2001 a následně dále 18. a 19. 8. 2001 a na závěr sezóny v termínu 22. a 23. 9. 2001. Dále vedoucí správy zajistil ukázky „Dobývání hradu“ v termínech 5. až 8. 7. 2001 a dále 28. a 29. 7. 2001, které návštěvníkům přibližovaly dobývání hradu za třicetileté války. Všechny tyto akce byly návštěvníky se zaujetím přijaty a vhodně doplnily výklad o vzniku a vývoji této významné dominanty.

Soubor lidových staveb **Vysočina** (Veselý Kopec, Možděnice, Svobodné Hamry, Betlém Hlinsko)

Kulturní a doprovodný program připravovaný v tomto areálu vedoucí správy s kolektivem jejich spolupracovníků je každoročně značně široký a obsahově velmi rozmanitý. Expozice v areálu na „Veselém kopci“ si prohlédlo více jak 66 tisíc návštěvníků a expozici v centru města Hlinska – Betlém navštívilo v roce 2001 na 4 500 platících návštěvníků. Bohužel na zhruba 20 % poklesu návštěvnosti těchto lokalit mělo asi největší podíl počasí, které u kulturních akcích vždy hraje nezanedbatelnou roli. Návštěvnost u tematicky zaměřených kulturních doprovodných akcí značnou měrou návštěvnost ovlivňuje a lze konstatovat, že o víkendech na akcích je návštěvnost těchto lokalit zhruba čtyř až dvanáctinásobně vyšší než o víkendech, kdy je v areálu běžný návštěvníkový provoz. V případě nepřízně počasí v den konání kulturních akcí pak návštěvnost klesá

a to se promítá značně do celkové roční návštěvnosti. V tržbách byl zaznamenán propad zhruba o 18 % na Veselém kopci, kde návštěvníci zaplatili na vstupném více jak 1 500 tis. Kč a v areálu Betléma v Hlinsku bylo vybráno v roce 2001 pouze 58 500 Kč, což byla zhruba pouze jedna třetina tržby z roku předešlého.

Mezi nejvýznamnější kulturní akce v areálu Betlému v Hlinsku patřily v termínu 7. až 22. dubna Velikonoce na Betlémě, což byla výstava lidových tradic a obyčejů z okolí Hlinska, dále výstava „Není buchta jako buchta“ v termínu 7. až 29. 4. 2001 – předváděla zvykoslovné kynuté pečivo výtvarnice paní I. Staré z Českých Budějovic. Dále se 5. 5. 2001 konala akce „Kácení máje“ spojená s vystoupením folklórního souboru, od 12. května do 10. června probíhala výstava vrstvené módy, která byla současně i prodejní akcí připravenou za spoluúčasti návrhářky paní I. Nedomové z firmy Altik Brno. 2. června proběhl program „Nahlédneme pod pokličku“ – aneb o čem se běžný návštěvník nedozví, o konzervování předmětů, dřevěných konstrukcí, spojených s poradenskou činností. O tuto akci, která proběhla od 9 do 16 hodin měli velký odborný zájem především chalupáři a návštěvníká veřejnost. Od 30. června do 28. října byla pro návštěvníky připravena doprovodná výstava „Výroba žanylky na Hlinecku“, která přibližovala období a způsob této oděvní textilní výroby.

V adventním čase tj. od 15. do 30. prosince byla ve všech roubených objektech Betléma uspořádána výstava lidových betlémů, včetně unikátního mechanického betlému pana R. Frinty.

V roubených staveních po celý rok probíhalo několik dalších kulturních akcí, koncertů, vystoupení lidové umělecké školy z Hlinska.

V informačním centru ochrany přírody Žďárských vrchů a Železných hor byly konány fotografické výstavy a semináře.

Správa v Hlinsku zajišťovala kulturní program v areálu na „Veselém kopci“, kde byly připraveny v termínech tyto následující akce, které již tradičně lákají mnoho turistů a rekreantů této oblasti. Jejich úspěšnost (z hlediska návštěvnosti) je však značně ovlivňována počasím, které v roce 2001 značně nepřálo, když všechny akce byly kvalitně připraveny i vystavovateli a odbornou veřejností hojně zastoupeny.

10. února 2001 proběhl „Masopust“ – tradiční oslava spojená s obchůzkou masopustního průvodu v podání vesnické skupiny z Vortové u Hlinska.

Dále v termínu 14. až 16. 4. 2001 celý den probíhaly „Velikonoce na Veselém kopci“ – kdy ve všech objektech byly výstavy, kraslice, pečivo, ukázky lidových zvyků, předváděla se výroba velikonočních předmětů a bylo možné též část těchto věcí koupit.

19. 5. 2001 byla veřejnosti představena v ukázkách výstava tradičních lidových technik textilní výroby – tkaní, modrotisk, batika, výšivka, paličkování.

16. června proběhla akce „Co člověku šmakuje, tím se neotráví“ – akce spojená s přípravou a ukázkami lidových jídel, zapomenutých i známých receptů, ochutnávkami a vystoupeními lidových souborů. 14. a 15. července 2001 patřil Veselý kopec akci nazvané „Veselo-kopecský jarmark“, na který přijalo pozvání několik desítek lidových výrobců ze širokého okolí. Akce byla spojená i s ukázkami výroby, ošetřování a prodejem těchto výrobků.

18. a 19. srpna proběhla akce nazvaná „Jak se dříve stavělo“ s ukázkami tradičních lidových stavebních technik, postupů, technologií a materiálů. Byla zde též jednotlivými řemeslníky poskytována odborná pomoc a poradenství.

8. září proběhlo na Veselém kopci „Posvícení“ s ukázkami tradičních jídel a zvyků, s bohatým kulturním doprovodným programem a vystoupením uměleckých souborů.

6. října proběhla akce „Vítr fouká ze strnišť“ s ukázkami vaření tradičních jídel, zpracování plodin, sušení zeleniny a ovoce, vaření povidel, aj.

Na 1. až 9. prosince byla připravena akce „Vánoce na Veselém Kopci“, které přálo zimní počasí. Naši pracovníci i vystavovatelé z okolí předváděli návštěvníkům lidové zvyky z okolí Hlinecka, výrobu pečiva, ozdob a ukazovali výrobu vánočních předmětů. Současně s tím probíhal další kulturní program. Na ukončení akce 9. prosince byl připraven „Velký předvánoční jarmark“, kdy se sjelo velké množství lidových výrobců a bylo možné provést předvánoční nákup.

Po celou dobu provozu areálu v jednotlivých roubených objektech probíhaly sezónní výstavy, nejvýznamnější byla s ukázkami svatebních zvyků, pečení pečiva a zvykoslovných předmětů – nazvaná „Každá matka ráda, když se dcera vdává“.

Zaměstnancům na všech objektech patří poděkování za veškerou jejich práci při přípravě kulturních akcí v rámci návštěvnické sezóny.

V roce 2001 byly vydány tyto tiskoviny:

Výroční zpráva za rok 2000

brožury

Zpřístupněné hrady a zámky v roce 2001

Litice – malá řada

pohlednice

Kunětická Hora (3 ks)

Litice (2 ks)

Opočno (2 ks)

Náchod (2 ks)

Oddělení technického dozoru a investorské činnosti

Ivo Přichystal

Činnost oddělení technického dozoru a investorské činnosti spočívá zejména v přípravě a realizaci stavební údržby a obnovy objektů ve správě SPÚ v Pardubicích. Taktéž se spolupodílí na realizaci stavebních prací v rámci tzv. malé údržby, kterou si finančně zajišťují správci jednotlivých objektů z vlastních zdrojů. V roce 2001 byly provedeny stavební práce (vč. přípravy, restaurování) za téměř 20 mil. Kč, z čehož bylo 70 % finančního objemu poskytnuto z Programu záchrany architektonického dědictví (dále jen PZAD), zbytek z vlastních zdrojů SPÚ.

Pardubice

Zahájeny stavební práce na adaptaci objektu Bělobranské nám. č.p. 3 pro potřeby ústavní knihovny, dopravy a skladového hospodářství. Předpokládá se dokončení a zprovoznění objektu v září 2002 o celkových investičních nákladech cca 1,8 mil. Kč.

Hospital Kuks

V r. 2001 byly ukončeny opravy zastřešení celého hospitalu a to provedením střech na jižním a východním křídle. Proběhly stavební úpravy (vč. restaurování) části II. NP severovýchodního křídla a severovýchodního nároží pro potřeby Farmaceutické fakulty a stavební úpravy části II. NP západního křídla pro potřeby ubytování.

SH Kunětická Hora

Během celého roku pokračovaly práce na záchraně vnějšího opevnění, ve kterých se bude, v úzké návaznosti na archeologický průzkum, pokračovat i v následujícím roce. Dokončeny byly práce v prostoru jihovýchodního rondelu.

SH Lipnice

Stabilizace a konzervace Kapitulního paláce - jižní a část východní stěny:
Stavební činnost byla zahájena v roce 1999 a v závislosti na finančních prostředcích bylo provedeno rozebrání, přezdění a zpevnění narušené zvětralé koruny zdiva včetně zadrnování, konzervace a stabilizace celé venkovní zdi včetně doplnění kamenných prvků.

V dalším roce se budou provádět práce na vnitřní části zdi.

SH Litice

Zdárně bylo dokončeno statické zajištění tzv. východní bašty (přezdění a doplnění zdiva, spárování, rekonstrukce střílen, zadrnování koruny a pod.). Akce byla v tomtéž roce zkolaudována.

SH Trosky

Dokončeno a zkolaudováno statické zajištění parkánové zdi. Provedeny havarijní opravy na středové hradební zdi. Z finančních důvodů se další práce neprováděly.

V příštím roce se bude provádět II. etapa schodiště na Babu a to vnitřní vyhlídka a další práce na opravách hradebních zdí.

SZ Hrádek u Nechanic

GO severní fasády: v r. 2001 pokračovaly sanační a rekonstrukční práce na průčelní fasádě zámku (práce zednické, štukatérské, truhlářské, zámečnické, malířské, kamenické, opravy vitráží apod.).

V jarním období r. 2002 by měla být tato etapa dokončena.

Likvidace dřevomorky a rekonstrukční práce s tím související: byly osazeny další vyhřívané vpusti do rekonstruovaných úžlabí poté, co byla ověřena jejich plná funkčnost v minulém zimním období.

SZ Hrubý Rohozec

Vzhledem k probíhajícímu restitučním řízením nebyly prováděny stavební práce většího rozsahu.

SZ Litomyšl

Stavba oddílné kanalizace v areálu zámku byla dokončena a za finanční účasti Města Litomyšl došlo k vyčištění kanalizovaného úseku potoka Gregorka.

Jsou zahájeny práce na statickém zajištění spodní části Salletu, které se dokončí v závislosti na finančních prostředcích v dalším roce. Od roku 2000 jsou rozpracovány restaurátorské práce v III. NP. zámku. Projektově se připravuje oprava fasád.

SZ Náchod

V rámci rekonstrukčních prací ve II. patře zámku, jež navazovaly na záchranu dřevěných malovaných stropů a interiérů jižního křídla, započaly stavební opravy západního křídla včetně dokončovacích prací křídla jižního (práce tesařské, zednické, truhlářské, štukatérské apod.).

Záměrem je co nejdříve zpřístupnit nové expoziční prostory veřejnosti v r. 2002.

Bylo zahájeno statické zajištění opěrných zdí objektem SO I Velké kolo pod jižním průčelím zámku. V následujících letech je nutno se zajištěním pokračovat v závislosti na finančních prostředcích.

Byla opravena asfaltová komunikace v zámecké aleji v úseku od zámku po křižovatku u vojenského hřbitova. Finančně se na této akci spolupodílelo i město Náchod.

SZ Opočno

Vzhledem k probíhajícím restitučním řízením nebyly provedeny stavební práce většího rozsahu.

SZ Ratibořice

Dokončena oprava objektů na mlýnském náhonu, které byly poškozeny mimo jiné minulými povodněmi (stavidla, stavítka, tělesa propustků, opěrné zdi apod.).

SZ Slatiňany

V r.2001 proběhlo dokončení stavebních úprav zámecké kotelny a zrealizovalo se elektrické akumulární vytápění zahradního domku. Z nedostatku finančních prostředků nebylo zrealizováno statické zajištění opěrné zdi v jihozápadním rohu zámeckého parku.

Přestože do objektů plynou mnohamilionové částky, jsou to neustále prostředky nedostačující. Dlouholeté zanedbávání údržby, popř. naprosto nevhodné stavební úpravy a zásahy, vyžadují obrovské investice do záchrany unikátních staveb - kulturních památek. Na mnoha objektech se potýkáme s havarijními stavy staticky narušených konstrukcí, ať už u vlastních objektů či stavebních úprav v bezprostřední návaznosti (např. opěrné systémy, hradební zdi, terénní tarasní zdi, odvodňovací a kanalizační systémy apod.). Přes naši veškerou snahu se neobejdeme bez účinné pomoci státu popř. dalších mecenášů z řad fyzických či právnických osob či různých občanských sdružení i zájmových skupin.

Investiční činnost SPÚ v Pardubicích v r. 2001 (v Kč)

	Objekt	účet 511/02	účet 511/07	účet 518/02	účelová dotace 511/02	celkem
		zdroje SPÚ	PZAD	projekty aut.dozory	od MK ČR	
1.	Pardubice	0	0	0	500 000	500 000
2.	Hospital Kuks	1 166 378	4 000 000	113 600	0	5 279 978
3.	SH Kunětická Ho- ra	400 000	700 000	0	0	1 100 000
4.	SH Lipnice nad Sáz.	38 900	800 000	7 190	0	846 090
5.	SH Litice	20 000	1 400 000	25 200	0	1 445 200
6.	SH Trosky	836 474	0	52 330	0	888 804
7.	SZ Hrádek u Nech.	350 772	3 200 000	134 613	0	3 685 385
8.	SZ Hrubý Rohozec	0	0	0	0	0
9.	SZ Litomyšl	154 959	2 500 000	157 166	0	2 812 125
10.	SZ Náchod	1 288 338	1 300 000	39 512	0	2 627 850
11.	SZ Opočno	0	0	0	0	0
12.	SZ Ratibořice	379 958	0	15 288	0	395 246
13.	SZ Slatiňany	266 785	0	7 500	0	274 285
	celkem	4 902 564	13 900 000	552 399	500 000	19 854 963

Institucionální výzkum a vývoj

Julie Šulcová

Vědecký záměr Státního památkového ústavu v Pardubicích v roce 2001

V roce 2001 pokračovalo plnění vědeckého záměru SPÚ Pardubice schváleného MK ČR. V roce 2001 nebyl na SPÚ v rámci financovaných institucionálních úkolů výzkumu a vývoje ukončen žádný projekt. Institucionální projekty, schválené již v předchozím období byly rozšířeny o další odborné úkoly zaměřené především regionálně ve vztahu k území působnosti SPÚ dané zřizovací listinou organizace. Soubor projektů byl předložen pod názvem: *Terénní a badatelský průzkum, dokumentace a pasportizace památkového fondu východních Čech s přednostním zaměřením na ohrožené památky.*

Cíle výzkumného záměru

Základním cílem výzkumného záměru je zkvalitnění odborného poznání, zhodnocení a dokumentace historických, estetických a uměleckých hodnot památkového fondu východních Čech. Pozornost v tomto smyslu je věnována i kulturním památkám archeologické povahy a územím s archeologickými nálezy. Jednou ze základních činností se jeví nutně dokumentace a pasportizace části nemovitého památkového fondu. Náplň úkolu vyplývá z potřeby památkového ústavu mít k dispozici širokou paletu informací o každé nemovité památce ve formě, která umožní pohotové vyhodnocení a vzájemnou komparaci spektra údajů. Existence kvalitně zpracované a průběžně aktualizované sumy informací je nezbytným předpokladem k odpovědnému a kvalitnímu plnění odborně metodické složky činností ústavu. Pouze kvalitní a aktualizovaná dokumentace je fundovaným podkladem pro adekvátní definování potřeb památkové péče k rekonstrukčním, restaurátorským i záchranným zásahům na památkovém nemovitém fondu.

Soupis jednotlivých úkolů institucionálně financovaného projektu VaV pro rok 2001.

Záchranný archeologický výzkum SH Trosky – rozšíření stávajícího proj. úkolu v roce 2001 (Save archeological research in the area of state castle Trosky)

Řešitel: Mgr. Jana Benešová

Výzkum prostoru tzv. dolního hradu a předhradí

Dosavadní ZAV probíhal a pokračuje v úzké návaznosti na stavební obnovu a potřeby prezentace objektu. Vzhledem k významu učiněných zjištění - prokázání dosud jen potenciálního pravěkého osídlení lokality a potvrzení předpokladu přibližně jedno století trvajícího osídlení předcházejícího výstavbě gotického hradu v unikátních nálezových situacích se jeví komplexnější řešení záchranného výzkumu v rozšířeném teritoriu – mikroregionu v souvislosti s historickým kontinuálním vývojem nutností a možností dalšího využití analyzovaných souvislostí v rámci památkové péče nejen východočeského regionu.

Záchranný archeologický výzkum areálu SH Kunětická hora v souvislosti s postupující obnovou a s důrazem na regeneraci jedinečného fortifikačního systému (Save archeological research of all area of state castle Kunětická hora in the same way as reconstruction works on objekt and regeneration of the famous castle fortification)

Řešitel: PhDr. Julie Šulcová

Projekt je rovněž cílen v souvislosti s aktivitami obnovy a regenerace a na prezentaci dalších historických kontextů zjištěných výzkumem „in situ“. Dále usiluje o komplexní analýzu nemovité kulturní památky a současně archeologické lokality a zachycení kontinuity jejího vývoje v regionálním i širším kulturně historickém kontextu s akcentem na typologický vývoj stavebně technických fortifikačních konstrukcí.

Řešení úkolu spočívá opět v terénní, dokumentační, měřičské práci, ale zároveň v interdisciplinární spolupráci při analýze materiálů a nálezového inventáře.

Nový Zámek u Lanškrouna“ a ohlas tvorby D. Martinelliho na Lanškrounsku (Nový Zámek by Lanškroun and answers of the Martinelli works on the area in Lanskroutn region)

Řešitel: Mgr. Petr Kovařík

Řešitel úkolu se pokusil v roce 2001 o zpracování srovnávacích materiálů jednotlivých prací autora a kompletaci těchto podkladů pro závěrečné zhodnocení jeho činnosti v regionálním kontextu v rámci rozšíření tvorby významného architekta rozbořením vzniku a okolností Nového Zámku z hlediska vývoje středoevropské zámecké architektury. Úkol byl nutně etapizován vzhledem ke snahám nositele o nastartování některých činností v předchozím období.

J. T. J. Supper – ikonografie freskařského díla v moravsko-třebovském regionu (J. T. J. Supper – ikonografie of his frisks in region Moravská Třebová)

Řešitel: Mgr. Jarmila Kovaříková

Řešitelka úkolu se v roce 2001 věnovala videodokumentaci ikonografických podkladů – fresek, dokončení jejich soupisu, překladům nápisů pro finální analýzu a rozšíření poznatků o ikonografické stránce freskařského díla umělce jak z hlediska osobního a uměleckého vývoje malíře, tak ve vztahu k prostředí jeho tvorby.

Epigrafické památky okresu Rychnov nad Kněžnou do roku 1750 (Epigrafical monuments in area district Rychnov nad Kněžnou)

Řešitel: Ing. Jiří Slavík

Řešitel zvolil okres Rychnov nad Kněžnou z důvodu dlouhodobé absence soupisové práce v uvedeném území. Záměrem je zpracování veškerého známého, dostupného a předpokládatelného nápisového materiálu zvoleného okresu v horizontu tří let.

V druhém roce spočívalo řešení úkolu především v terénní dokumentační práci (zejména Opočno – SZ i k. ú. města, zámek Rychnov n. Kněžnou) včetně archivních rozborů ve spolupráci s dalšími odborníky (Mgr. Gilar - tzv. sbírka G v Archivu Národního muzea, PhDr. Skřivánek – epigrafika, latinské texty, PhDr. Šůla – historické souvislosti, literatura, Mgr. Tetřev – militária). Počet sledovaných nápisů se těsně přiblížil k počtu 800.

Dokumentace historicky hodnotných objektů nebo jejich fragmentů pro archivní účely v okrese Jičín (Documentation of best historical objects in the area of Jičín)

Řešitel: Ing. Lenka Nyklová

Řešitel v roce 2001 prováděl terénní dokumentační práce v areálu I. ochranného pásma MPR Jičín s důrazem na objekty z období secese. Výstup by měl zhodnotit a srovnat ojedinělé kvalitní secesní objekty venkovského charakteru v daném regionu a doplnit tyto informace dokumentací o

autorech vytypovaných objektů. Součástí letošní etapy úkolu je rovněž vytypování charakteristických prvků sledované architektury na Jičínsku.

Dokumentace historicky hodnotných objektů nebo jejich fragmentů pro archivní účely v okrese Trutnov (Documentation of the best historical objects or their relicts for archiv)

Řešitel: Ing. arch. Vladimíra Paterová

Řešitelka se zabývala v roce 2001 problematikou dokladů rozmanitosti výstavby a tvůrčích a řemeslných schopností našich předků v rámci venkovské architektury zvoleného okresu. Proběhla především rozsáhlá fotodokumentace objektů v terénu – zejména kapličky, sochy a objekty lidové architektury a zpracování těchto podkladů pro archivní účely.

Počátky města Pardubic – Záchranný archeologický výzkum lokality Pardubičky - rozšíření stávajícího proj. úkolu v roce 2001

(Foundation of the town Pardubice - save archeological research of the town part of Pardubičky)

Řešitel: Mgr. Tomáš Čurda

Řešitel v roce 2001 navázal na záchranný archeologický výzkum předchozího období, který byl dosud řešen mimo projekt VaV především v důsledku nekoncepčních investorských vstupů do cenného území. V roce 2001 proběhl ZAV na okraji předpokládaného sakrálního areálu.

Komplexní analýza a interpretace dosažených výsledků je předpokládána ve finálním výstupu nejen z hlediska archeologie, ale předpokládá dokončení syntézy k nejstarší historii města Pardubic.

Revize a dopracování historické, stavební a geodetické dokumentace nemovitých kulturních památek ve správě SPÚ - rozšíření stávajícího proj. úkolu v roce 2001 (Review works and ending of historical, projection and geodetic documentation of land monuments in the care State institution of monuments of Pardubice)

Řešitel: Ing. arch. Jan Falta,

Dokumentační podklady pro HZ východních Čech ve správě SPÚ Pce se v době digitalizace mapových podkladů a možnosti přesnějšího zanesení veškerých detailů historických konstrukcí uvedených objektů jeví jako nutný krok k doplnění neúplných údajů a vytvoření předpokladu k další kvalifikovaným vstupům z hlediska jejich zachování, konzervace, případné regenerace a prezentace.

V roce 2001 proběhla rekognoskace veškeré plánové dokumentace SH Liti-
ce a SH Kunětická hora z hlediska aktuálnosti a úplnosti v rámci archivu
SPÚ Pce a archivu SÚPP Praha. Dále bylo zahájeno skenování stávajících za-
měření a provádění lektorizace těchto podkladů. Na SH Litice probíhá za-
měření chybějících partií objektu a doměření neaktuálních podkladů.

Pasportizace nemovité části památkového fondu (Documentation of
the part land monument found of east Bohemia)

Řešitel: Jiří Zelenka

Řešitelský tým projektu zvolil pro zpracování počítačovou databázi „Dědic-
tví“ vypracovanou Památkovým ústavem v Ostravě ve spolupráci s firmou
CMYK. Produkt splnil nejlépe představy o formě, kterou by měly být údaje
o zpracovaném nemovitém památkovém fondu prezentovány. Databáze ob-
sáhne veškeré získané údaje včetně příslušné agendy. Obsahuje nejen od-
bornou část, ale i možnost počítačové archivace dokladů ve vztahu
k danému objektu. Komplexní program proto umožňuje využití informací
také orgány státní správy a kompatibilitu mezi zainteresovanými subjekty
(katastrální úřady, stavební úřady, archivy, apod.). Předností databáze se jeví
rovněž možnost tisku standardního evidenčního listu památky. Funkční for-
ma využití pasportizace je předpokladem pro zpracovávání dalších údajů
v terénu.

Evidence nových listů a aktualizace a doplnění neúplné starší dokumentace
v rámci všech okresů východních Čech (spolupracuje 12 osob).

**Etnografický výzkum tradic života lidu v prostředí vesnice a ma-
lého města Vysočiny** (Ethnography research of tradicional country life and
traditions of little town of part of Vysočina)

Řešitel PhDr. Ilona Vojancová

Úkol řeší problematiku dokladů rozmanitosti výstavby a tvůrčích
a řemeslných schopností našich předků v jednotlivých obdobích kalendářní-
ho roku s akcentem na lidové tradice a jejich projevy ve vybraném mikrоре-
gionu.

Jak vyplývá z výše uvedeného, část odborných činností je přímým
pokračováním projektů realizovaných již v uplynulém období.
Ostatní prezentovaly snahu ústavu rozšířit výsledky dosažené pře-
devším v oblasti poznávání a dokumentace památkového fondu vý-
chodních Čech na další oblasti jak z hlediska územního, tak obsaho-
vého, a to samozřejmě i nadále v rámci územní působnosti ústavu.

Projekty jsou v letošním roce plněny v rozsahu, daném jednotlivými etapami úkolů, některé byly částečně aktualizovány především dle potřeb organizace z hlediska návazných činností (např. PZAD) – oblast archeologie.

Řešitelský kolektiv je složen převážně z vysokoškolsky vzdělaných odborných pracovníků z oboru architektury, stavebnictví, historie umění, obecné historie a archeologie. Dále se na výzkumném záměru podílí technicko organizační personál a odborní pracovníci s úplným středním odborným vzděláním, přičemž tato druhá skupina se zabývá především dokumentačními a administrativními činnostmi bezprostředně souvisejících s projekty.

Účelové finanční prostředky VaV na rok 2001 byly přiděleny a čerpány v objemu 1 100 tis. Kč.

číslo	projekt	501/01	501/04	512	518/06	521/01	521/02	524	549/04	II.
pro- jektu	řešitel	plán skutečnost	plán skutečnost	plán skutečnost	plán skutečnost	plán skutečnost	plán skutečnost	plán skutečnost	plán skutečnost	plán skutečnost
1	Arch. výzkum SH Trosky Mgr. Jana Benešová	4 000 6 348,02	49 651,68	3 000 1 032,00	244 000 192 172,00	14 000 14 119,00	0,00	5 000 4 942,00	2 379,00	270 000 270 643,70
2	Arch. Výzkum SH Kun. Hora PhDr. Julie Šulcová	12 000 8 672,80	50 456,00	2 950 3 645,00	153 000 109 171,85	38 000 38 352,00	45 000 45 017,00	29 050 25 122,00	0,00	280 000 280 436,65
3	Nový zámek u Lanšk.-Martinelli Mgr. Petr Kovařík	600 600,00	0,00	18 000 18 096,00	4 500 4 500,00	5 900 5 920,00	0,00	2 065 2 072,00	0,00	31 065 31 188,00
4	JTJ Supper-ikonografie fres. díla Mgr. Jarmila Kovaříková	500 500,00	0,00	18 000 18 000,00	1 535 1 535,00	5 900 5 909,00	0,00	2 065 2 069,00	0,00	28 000 28 013,00
5	Epigraf. památky okresu RK Ing. Jiří Slavík	7 000 12 195,10	0,00	7 000 6 050,00	7 250 7 558,80	12 000 10 000,00	13 000 15 000,00	8 750 4 202,00	0,00	55 000 55 005,90
6	Dok. hist. obj. pro archiv. úč. – JC Ing. Lenka Nyklová	15 280 12 800,90	10 964,00	5 500 5 415,00	15 000 8 450,80	7 200 7 200,00	0,00	2 520 2 520,00	0,00	45 500 47 350,70
7	Dok. hist. obj. pro archiv. úč. – TU Ing. arch. Vladimíra Paterová	21 000 2 002,40	18 999,00	20 000 20 002,70	8 200 8 200,40	8 000 8 000,00	0,00	2 800 2 800,00	0,00	60 000 60 004,50
8	Počátky města - Pardubičky Mgr. Tomáš Čurda	2 000 4 400,00	0,00	0,00	2 000 2 936,00	6 000 6 000,00	28 000 28 035,00	11 950 8 664,00	0,00	49 950 50 035,00
9	Dokumentace památek SPÚ Ing. arch. Jan Falta	6 000 3 026,70	1 200,00	11 000 3 233,00	6 235 16 360,40	33 000 33 000,00	0,00	11 550 11 550,00	0,00	67 785 68 370,10
10	Pasport NP Jiří Zelenka	30 000 2 099,70	36 899,40	20 000 11 602,10	5 000 10 630,90	78 000 78 000,00	26 000 26 000,00	36 400 32 113,00	0,00	195 400 197 345,10
11	Život vesnice	3 500		1 000	4 000	3 500	3 000	2 300		17 300

PhDr. Ilona Vojancová	5 689,00	0,00	990,00	4 140,40	3 500,00	2 950,00	1 225,00	0,00	18 494,40
Celkem plán	160 215		194 516	816 377	421 500	232 002	211 729		1 100 000
Celkem skutečnost	58 334,62	168 170,08	88 065,80	365 656,55	210 000,00	117 002,00	97 279,00	2 379,00	1 106 887,05

Seminář lidové architektury v Broumově 12. - 14. září 2001

Antonín Rubáček

Seminář k tématu lidové architektury, který se v září roku 2001 uskutečnil v Broumově, byl pokračováním každoročního setkávání odborné veřejnosti k problematice ochrany lidové architektury. Letos bylo vybráno Broumovsko, loni to bylo Slovácko, před tím Chebsko. Přirozeným centrem broumovského výběžku je Broumov, který mohl poskytnout ubytovací a stravovací kapacitu, konal se seminář v Broumově na Střelnici. Tato setkání organizuje Státní ústav památkové péče v Praze, hlavním garantem akce je vždy PhDr. Pavel Bureš a nápomocnými mu v tomto případě byl letos Státní památkový ústav v Pardubicích, Okresní úřad v Náchodě a Město Broumov. Jako odborné téma semináře bylo zvoleno „Ochrana a regenerace vesnických staveb a sídel v chráněných územích (PR, PZ a OP, NP a CHKO)“ s tematickým zaměřením: „Problematika ochrany, péče, údržby, regenerace, průzkumů a dokumentace památkově hodnotných vesnických sídel, jednotlivých staveb původní vesnické architektury a veškeré kulturní krajiny včetně historických dokladů lidské přítomnosti v ní na územích chráněných legislativními předpisy podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči (vesnické památkové rezervace a zóny, krajinné památkové zóny a ochranná pásma), zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (NP, CHKO), případně zákona č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí“. O seminář byl mezi odbornou veřejností mimořádný zájem, prezentovalo se na 150 účastníků. Program začal ve středu 12. září odpoledne za účasti přednosta Okresního úřadu v Náchodě Ing. Lubomíra Šmída, vikáře náchodského P. Norberta Josefa Zemana O. Praem., starosty města Broumova Zdenka Streubla a byl rozdělen na tři bloky. I. blok jednání měl název „Památkově chráněná sídla a území“, II. blok „Současná tvář vesnických sídel“, III. blok „Problémy péče o krajinný ráz a venkovskou zástavbu v NP a CHKO“. Celkem zaznělo na 20 odborných referátů z různých oblastí majících vztah k dané problematice od odborných pracovníků ústavů, památkové inspekce MK, chráněných krajinných oblastí, muzeí, archivů, památkových ústavů, obcí, projektantů, pracovníků ochrany přírody, občanských sdruže-

ní, okresních úřadů až po příspěvek zahraničního účastníka PhDr. Martina Mešši ze Slovenského národního múzea. Po referátech byl dán prostor k diskusi, které se zúčastnila též řada účastníků. Program prvního dne neformálně zakončila hudební skupina Kamarádi osady 5 z Police nad Metují.

Za Státní památkový ústav v Pardubicích usedl k předsednickému stolu PhDr. Miroslav Madaj, který spolu s PhDr. Pavlem Burešem moderoval program přednášek. Organizaci ubytování, programu, přednášek a exkurze spolu s dalšími pořadateli za SPÚ Pardubice zajišťovali Ing. Arch. Vladimíra Paterová, PhDr. Miroslav Madaj a Mgr. Antonín Rubáček. Z pracovníků SPÚ Pardubice přednesla referát PhDr. Ilona Vojancová na téma Průřez problematikou současného stavu památkové ochrany v jednotlivých částech SLS Vysočina a Ing. Jiří Slavík s Mgr. Janem Čížkem ze Státního okresního archivu v Náchodě na téma Roubené a hrázdné stavby v severovýchodočeských městech – poznámky k jejich rozšíření a podobě. Všechny příspěvky budou publikovány do sborníku, který bude prezentován na dalším setkání.

Nedílnou součástí programu setkání jsou exkurze. S laskavým svolením pana vikáře mohli v první den semináře účastníci shlédnout nejstarší dřevěný kostel v Čechách - broumovský hřbitovní kostel Panny Marie, a druhý den broumovský klášter. Poslední den se vždy koná celodenní exkurze, která vždy patří k nejzajímavějším částem semináře, a proto ji blíže popíšu.

První zastávkou byly Heřmánkovice (v r. 2000 navržené za VPZ).

V Heřmánkovicích se uskutečnila návštěva kostela Všech Svatých od K. I. Dientzenhofera, vysvěceného 1. listopadu 1723 a pozdně barokní fary, (odborný výklad ke kostelu provedl Ing. arch. Jan Slavík, k faře a iniciativě pro broumovské kostely Mgr. Mojmír Poláček).

Dále se zde uskutečnila návštěva rozsáhlého statku čp. 23 se zachovalou zdobnou klasicistní architekturou. Datace nad portálem statku 1816, nad bránou 1835. Odborný výklad provedl PhDr. Miroslav Madaj. Při cestě měli účastníci možnost shlédnout řadu klasicistních statků broumovského typu a při cestě četné sochy a kříže.

Exkurze pokračovala průjezdem přes Velkou Ves. V jednořadé lánové vsi zaujala řada klasicistních statků více či méně zchátralých či novodobě upravených. Na konci obce navštívili účastníci semináře statek čp. 4 z r. 1814 s originální bránou se sochami a klenutou

obytnou místností s čtyřmi klenebními poli křížových kleneb na střední sloup.

Potom se jelo přes Martínkovice s kostelem P. Marie, sv. Martina a sv. Jiří, postaveného podle návrhu Martina Allia v letech 1692 – 1698. Při příjezdu do Martínkovic je za mostem benediktýnský mlýn, posléze kostel a potom po pravé straně ve stráni několik zachovalých statků broumovského typu. (Obec byla v r. 2000 navržena za VPZ).

Při cestě přes Božanov do osady Studená Voda je řada broumovských statků s malebným pozadím Broumovských stěn. Ve Studené Vodě se uskutečnila návštěva rozsáhlého objektu „záměčku“ s dominantní patrovou klasicistní budovou čp. 3 z poloviny 19. st. se sálem s bohatou výzdobou.

Ze Studené Vody se jelo po stejné trase do Božanova. (v r. 2000 navrženého jako VPZ), kde následovala návštěva dominantní stavby barokního kostela Sv. Máří Magdalény postaveného na místě staršího gotického kostela benediktýnským opatem Benem II. dle projektu významného barokního stavitele Kiliána Ignáce Dientzenhofera v r. 1740 jako stavba s centrální kruhovou dispozicí, obdélným presbytářem a kruchtou, na kterou navazuje starší věž čtvercového půdorysu s cibulovitou bání. Odborný výklad ke kostelu provedl Ing. arch. Jan Slavík.

Z Božanova se pokračovalo přes Martínkovice do Křinic vyhlášených za vesnickou památkovou rezervaci s řadou výstavných, často zchátralých klasicistních broumovských statků, z nichž připomínám statek čp. 43/44 s originálními prvky architektury broumovské vesnice z 19. st. Výměnek s datací 1825, statek 1852.

Z Křinic se vydala část účastníků pěšky od restaurace „Amerika“ na Hvězdu, kde byla zajištěn oběd, prohlídka kaple a okolí. Z počátku ležela nad Stěnami hustá mlha, která se posléze rozptýlila a otevřel se výhled do Broumovské kotliny. Cesta vedla okolo kaple Panny Marie Sněžné pod Hvězdou, která byla postavena r. 1709. Na konci pěší túry do strmého kopce je kaple Panny Marie Sněžné na Hvězdě zbudovaná opatem Otmarem Zinkem r. 1733 podle návrhu architekta K. I. Dientzenhofera, r. 1786 zrušená a r. 1853 znovu vysvěcená a vybavená mobiliářem. Nedaleko kaple je hospoda na Hvězdě, bývalá fořtovna, postavená r. 1853 s bohatě dřevem vykládaným interiérem v novogotickém stylu.

Při cestě do Stárkova přes Hlavňov, Suchý Důl, Polici nad Metují s dominantní stavbou benediktýnského kláštera, Českou Metují, Vlášenu je po obou stranách řada staveb lidové architektury. Vzhledem k časové tísní dorazili účastníci semináře do Stárkova se značným zpožděním (v r. 1998 zpracován návrh MPZ), jehož prohlídka byla kvůli časové tísní zrušena. Založení Stárkova se předpokládá před r. 1250 v souvislosti se založením tvrze, jejímž prvním doloženým majitelem byl Petr, syn Sezemův. R. 1546 zde dal Bernard Žehušický z Nestajova postavit zámek jako náhradu za zeman-ské sídlo. O rok později byl jeho majetek zapsán do zemských de-sek, kde stojí, že Stárkov byl jednak zámek, jednak městečko. Jak a kdy vzniklo, se nepodařilo nalézt v žádných dokladech. Protože dřevěný kostel byl v r. 1384 uveden mezi farními, lze se domnívat, že to bylo ve 13. resp. 14. století. Jisté je, že Bernardův syn Hertvík Žehušický z Nestajova inicioval povýšení Stárkova na město k 1. září 1573 se všemi právy města včetně hrdebního a znaku. V 19. století začal význam Stárkova ležícího mimo oblast průmyslového rozvoje upadat. Stárkov si zachoval charakteristické rysy města vznikajícího od 13. st. přes období konjunktury v 16. - 18. st. i období recese až podnes. Patří k nim především střed města s téměř čtvercovým náměstím ve svahu a několika původními domy s podloubím a štítý ob- rácenými do náměstí, dále kostel sv. Josefa z r. 1654 – 1662, zbudov- vaný Bohuslavem Ungnadem a polírem Janem Pataušem. Věž je z r. 1765. Roubená fara pochází údajně z r. 1581, zámek je renesanční. Významná je zachovalá barokní křížová cesta nad kostelem od Bar- toloměje Henricha z Litomyšle z r. 1755, tvořená pískovcovými reli- éfy nad stupňovitými podstavci. Roubená patrová fara čp. 73 z r. 1581 po požáru 1622 byla znovu vystavěna r. 1660. Ze Stárkova vedla trasa exkurze přes Bystré s řadou lidových staveb a Horní Kostelec do Rtyně v Podkrkonoší. Zde exkurze končila prohlídkou dominanty obce - starobylé osmiboké štenýřové zvonice z r. 1544 a návštěvou roubeného domu čp. 53. Odborný výklad provedl PhDr. Pavel Bureš. Původně třístranná usedlost je situována ve východní části Rtyně. Mohutný roubený dům je štítově oriento- ván ke komunikaci, vzadu dvůr uzavírá podélná pilířová stodola pa- trně z 2. pol. 19. stol. a třetí stranu usedlosti tvořil patrový roubený špýchar, který byl v nedávné době odstraněn a nahrazen novým ro- dinným domem.

Unikátem je rozlehlý obdélný dům se sedlovou střechou, jehož přední roubený dvoutraktový obytný díl pochází z období pozdního středověku. Dendrochronologická analýza roubených konstrukcí totiž datuje kácení stromů do let 1547- 48. Jde tedy o nejstarší dochovaný stojící vesnický roubený dům u nás. Dnešní podoba domu je výsledkem dlouhého a složitého stavebního vývoje a dochovaná posloupnost historických stavebních etap, které zanechaly více či méně výrazný otisk na jeho vnějším i vnitřním vzhledu a řešení, představujeme unikátní svědectví o genezi vesnického stavitelství a životě našich předků na venkově od 16. po 20. století.

Nejstarší, téměř intaktně zchovalá obytná přední část, zbudovaná z nehraněných kuláčů, se půdorysně skládá ze dvou traktů: mimořádně rozměrné původně dýmné jizby s povalovým stropem a přilehlého dvoupodlažního dílu sestávajícího ze světničky v přízemí a komory v patře. Značná výška obytné jizby a dochované větrací otvory v čelní stěně a mezi jizbou a sousední patrovou komorou představují ojedinělé a vzácné pozůstatky původního archaického otopového systému s otevřeným ohněm. Dokladem mladší změny způsobu vytápění je do prostoru síně dodatečně vestavěná černá kuchyně s charakteristickým mohutným komínovým tělesem vystupujícím nad střechu domu. Další výraznou stavební proměnou prodělal dům počátkem 19. století, kdy došlo ke klasicistní přestavbě jeho hospodářské části. Řemeslný um i technické nadání místních vesnických stavitelů dosvědčují pro toto slohové období typické plackové klenby do pasů ve stáji a chlévech. Následující období přinesla ještě řadu dílčích stavebních úprav (např. krov, okenní otvory aj.), ale celkové radikální proměny, jež by znamenala likvidaci původních konstrukcí, byl dům naštěstí pro nás jako jeden z mála ušetřen.

Existence této pozoruhodné stavby byla zjištěna teprve v r. 1994, paradoxně v souvislosti s žádostí vlastníků o její demolici, čemuž se památkáři pokusili zabránit návrhem na prohlášení domu za kulturní památku. Avšak teprve následné podrobné odborné posouzení a provedení stavebně historického průzkumu vedlo k objevu archaických konstrukcí a prokázalo jeho stáří a neobyčejnou hodnotu. Po překonání určité nedůvěry a předsudků současných vlastníků se dům podařilo v rámci Programu záchrany architektonického dědictví MK ČR velice zdařile památkově opravit. V budoucnu by měl vzhledem ke své historické a architektonické ojedinělosti po dovy-

bavení interiéru běžnými předměty vesnické domácnosti
a hospodářství sloužit jako exponát sám o sobě a předpokládá se po
dohodě s vlastníky i občasné předvádění tradičních řemesel
a domácích prací při příležitosti lidových výročních svátků a obyčejů
a rovněž pořádání menších výstavních a jiných kulturních akcí.
Ve Rtyni v Podkrkonoší byl seminář ukončen a jeho účastníci semi-
náře se rozjeli do svých domovů.

Odborná publikační a přednášková činnost pracovníků ústavu

ARIJČUK, Petr: *K původu jedné předlohy použité Janem Antonínem Vocáskem-Hrošeckým*, Výroční zpráva Památkového ústavu v Pardubicích za rok 2000, Pardubice 2001, s. 105-111.

BENEŠOVÁ, Jana – KALFERST, Jiří – PROSTŘEDNÍK, Jan: *Archeologický výzkum severního předhradí státního hradu Trosky v r. 2000*, Výroční zpráva Památkového ústavu v Pardubicích za rok 2000, Pardubice 2001, s. 112-134.

BROŽOVÁ, Jarmila: *Městská památková zóna Přibyslav*, Výroční zpráva Památkového ústavu v Pardubicích za rok 2000, Pardubice 2001, s. 135-139.

KLOBUŠICKÝ, Jan: *Soubor obrazů křížové cesty v kostele sv. Kříže v Moravské Třebové*, Výroční zpráva Památkového ústavu v Pardubicích za rok 2000, Pardubice 2001, s. 140-150.

KOVAŘÍK, Petr: *Nový zámek u Lanškrouna – stavební vývoj objektu*, Výroční zpráva Památkového ústavu v Pardubicích za rok 2000, Pardubice 2001, s. 151-161.

KOVAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Státní zámek Litomyšl, zámecké interiéry – druhá návštěvní trasa v I. patře východního a spojovacího křídla*, Výroční zpráva Památkového ústavu v Pardubicích za rok 2000, Pardubice 2001, s. 162-164.

PANOCH, Pavel: *Kostely v Proseči a Sopotnici a jejich přetvořitel architekt Bůža Dvořák*, Výroční zpráva Památkového ústavu v Pardubicích za rok 2000, Pardubice 2001, s. 172-184.

PATEROVÁ, Vladimíra: *Záchrana roubeného domu čp. 53 ve Rtyni v Podkrkonoší*, Výroční zpráva Památkového ústavu v Pardubicích za rok 2000, Pardubice 2001, s. 185-186.

PAUKRT, Václav: *Gotické malby v kostele sv. Jiří ve Vápně*, Zprávy památkové péče, č. 4, roč. 61, 2001, s. 114-120.

PAUKRT, Václav: *Přehled restaurátorských prací realizovaných v České republice v roce 2000. Údaje za východočeský region. Příloha Zpráv památkové péče*, v tisku.

PAUKRT, Václav: *Restaurování, restaurátorská dokumentace, spolupráce památkářů a restaurátorů v této oblasti a její problematika*. Přednáška pro studen-

ty Střední průmyslové školy kamenické a sochařské v Hořicích v Podkrkonoší.

PAUKRTOVÁ, Zdena: *Pozdně gotická malovaná skříň z Jevíčka*, Zprávy památkové péče č. 4, roč. 61, s. 108-113.

PAUKRTOVÁ, Zdena: *Fajáns - 2 hesla*, Sláva barokní Čechie, katalog výstavy Národní galerie v Praze.

PAUKRTOVÁ, Zdena: *Ignác Rohrbach, Restaurované sochy z farního kostela sv. Maří Magdaleny v Bohdanči*, katalog výstavy Národní galerie v Praze.

RUBÁČEK, Antonín: *Průzkum a návrh za nemovitou památku čp. I „Krčmy,, ve Velké Ledhují*, Výroční zpráva Památkového ústavu v Pardubicích za rok 2000, Pardubice 2001, s.187-189.

SLAVÍK, Jiří: *Dějiny památkové péče na území Čech a Moravy*, Přednáška pro studenty Vyšší odborné školy stavební v Náchodě 10. 4. 2001.

SLAVÍK, Jiří: *Dvojité kasárny josefovské pevnosti*, Zprávy památkové péče č. 3, roč. 61, s. 57-64.

SLAVÍK, Jiří: *Hrad Potštejn a podzemní chodby*, Hláska, Zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka, roč. XII, č. 1, s. 9.

SLAVÍK, Jiří: *K urbanismu Opočna do 18. století a stavebnímu vývoji hradu, Orlické hory a Podorlicko I I*, s. 210-218.

SLAVÍK, Jiří: *Kdo bude pečovat o prezentované archeologické výzkumy?*, Hláska č. 2, roč. XII, 2001, s. 28-29.

SLAVÍK, Jiří – SOMMER, Jan: *Nález gotických architektonických článků v Hradci Králové*, Zprávy památkové péče č. 7, roč. 61, s. 195-201.

SLAVÍK, Jiří: *Stavebně historické průzkumy a jejich problematika*, Přednáška pro studenty Vyšší odborné školy stavební v Náchodě 10. 4. 2001.

SLAVÍK, Jiří – FOLTÝN, Dušan: *Stavební podoba cisterciáckého opatství Svaté Pole ve světle písemných a hmotných pramenů*, Východočeské listy historické 17-18, s. 345- 367.

SLAVÍK, Jiří: *Úpravy hradu Rychmburka v letech 1952-1990*, Výroční zpráva Památkového ústavu v Pardubicích za rok 2000, Pardubice 2001, s. 190-194.

SLAVÍK, Jiří: *Vízmburk – aktuální úkol záchrany památkového objektu*, Zpravodaj STOP, časopis Společnosti pro technologie ochrany památek 3/2001 (Téma Vízmburk), s. 18-22.

SLAVÍK, Jiří: *Vyhodnocení nálezů při statickém zajištění a opravě fasád hradu Rychmburk*, Sborník KAS – Konference Dějiny staveb, Nečtiny 2001.

ŠULCOVÁ, Julie: *Vízmburk, hrad stále ohrožený*, Zpravodaj STOP, časopis Společnosti pro technologie ochrany památek 3/2001 (Téma Vízmburk), Pardubice 2001, s. 26-28.

ŠULCOVÁ, Julie: *Zpráva k záchrannému archeologickému výzkumu opevnění státního hradu Kunětická hora, k. ú. Ráby (okr. Pardubice), sondáž v letech 1999-2000*, Výroční zpráva Památkového ústavu v Pardubicích za rok 2000, Pardubice 2001, s. 195-200.

VÁCLAVÍK, František Radek: *Nové poznatky ze stavební historie kostela sv. Martina v Dolním Újezdu (okr. Svitavy)*, Výroční zpráva Památkového ústavu v Pardubicích za rok 2000, Pardubice 2001, s. 201-207.

VAŇURA, Oldřich: *Vznik a počátky Biskupství královéhradeckého (deset královéhradeckých biskupů)*, Výroční zpráva Památkového ústavu v Pardubicích za rok 2000, Pardubice 2001, s. 208-222.

Troskovice, SH Trosky - výzkum severního předhradí

Jana Benešová - Jan N. Prostředník - Jiří Kalferst

1.0 Úvod

Předložená zpráva referuje o výsledcích druhé etapy archeologického výzkumu areálu SH Trosky, který je součástí výzkumného záměru Státního památkového ústavu v Pardubicích pro období 1999-2004 realizovaného ve spolupráci s Okresním muzeem Českého ráje v Turnově (Benešová - Prostředník - Kalferst 2001a). Podobně jako v předchozí etapě byl výzkum zaměřen do prostoru severního předhradí, konkrétně do míst tzv. purkrabství a jeho bezprostředního okolí. Vzhledem k nevyhovujícímu technickému stavu rampy sloužící jako provizorní vstup do tzv. horního hradu byl navíc prozkoumán suťový kužel v jihovýchodní části předhradí, do něhož je zmíněná rampa částečně zapuštěna.

2.0 Lokalizace

Hrad Trosky se nachází ve vzdálenosti přibližně 800 m severovýchodně od katastrální obce Troskovice (ZM 10, list 03-34-09, koordináty Z/J: 288/265; 290/269; 294/272; 298/271; 298/268; 294/266 mm), na parc. č. 538 (obr. 1).

3.0 Přírodní podmínky

Prostor Trosk a jejich bezprostředního okolí se vyznačuje pahorkatinným, mírně vlhkým klimatem, s průměrnou roční teplotou pohybující se mezi 7 - 8° C a průměrnými ročními srážkami kolísajícími v rozmezí 650 - 700 mm. Původní botanický pokryv představovaly dle klimaxové mapy dubo-habrové háje (Mikyška a kol. 1972), základní půdní pokryv slabě podzolované půdy (Válek 1964).

4.0 Archeologický výzkum severního předhradí Trosk

V prostoru severního předhradí proběhl v dubnu a květnu roku 1996 záchranný archeologický výzkum vyvolaný plánovanou dostavbou dlouhodobě chybějícího úseku severní partie hradební zdi vymezující předhradí. Jednalo se o úsek zdi pod tzv. dolním hradem, který již A. Sedláček (1932, 64) uvádí jako ssutý. Výzkum v roce 1996 se soustředil především na sledování terénních situací před vlastním reliktem hradby a v prostoru za ní - viz sondy 1A, 1B a 2/1996 (Benešová - Kalferst - Prostředník 1998, 421n.). V srpnu 1997

provedlo archeologické oddělení Okresního muzea Českého ráje předstihový archeologický výzkum u parkánové zdi severního předhradí. Tento výzkum vyvolala plánovaná výstavba zděného objektu pro základnovou stanici IRT 2000 přímo za vnitřním lícem parkánové zdi - sonda 3/1997 (Prostředník - Řídkošil 1998, 37n.). V roce 1999 byl sledován výkop pro elektrické vedení vedoucí od jihozápadního rohu předhradí směrem severovýchodním. Nepoškozené terénní situace se podařilo zdokumentovat pouze v úseku mezi jihozápadním rohem předhradí a jeho severní obvodovou zdí. Další partie výkopu vedla v bezprostřední blízkosti nově postaveného úseku obvodové zdi, kde bylo souvrství zcela pochopitelně již zničeno. Relativně nepoškozená situace se objevila až v blízkosti tzv. purkrabství.

V roce 2000 v rámci první etapy výzkumného projektu Státního památkového ústavu proběhl výzkum východně od vstupu do „dolního hradu“, v prostoru mezi hradbou a komunikací spojující obě hradní brány. Tímto výzkumem se podařilo odkrýt relikty hradní komunikace a tří objektů, jejichž funkce není prozatím dostatečně objasněna. Pouze v případě objektu č. I lze (vzhledem k charakteru výplně) s jistými výhradami předpokládat, že mohl sloužit k vyžrávání hlíny. Interpretace celé nálezové situace je značnou měrou ztížena výraznými postdepozičními procesy, které v daném prostoru probíhaly (Benešová - Kalferst - Prostředník 2001b).

4.1 Cíl a metodika výzkumu

Vlastní výzkum byl podmíněn skutečností, že do prostoru stávajícího reliktu zděné stavby bude v blízké budoucnosti umístěn objekt správy hradu. Tato fáze předstihové akce byla klasifikována jako zjišťovací, v r. 2002 se předpokládá dokončení výzkumu v objektu formou plošného odkryvu základového zdiva stavby. Vzhledem k plánovanému průzkumu celého areálu purkrabství bylo hlavním cílem zjistit stratigrafické poměry v bezprostředním sousedství purkrabství, a pokud možno i uvnitř něho. Jako zásadní pro řešení dané problematiky se proto nabízela souvrství přiléhající k obvodové hradbě (kontext 900) a k reliktu zdi, jenž v současnosti purkrabství vymezuje (kontext 901).

4.2 Lokalizace a rozměry sondy¹

Sonda 6/2001² má tvar dvou na sebe kolmých obdélníků. První z nich o rozměrech 3,1 m x 1,5 m leží ve směru východo-západním, tj. paralelně s obvodovou zdí předhradí, od níž je vzdálen 1,3 m. Na východním konci tohoto úseku byla odkryta obvodová zeď purkrabství (kontext 901).

V souvislosti se záměrem prozkoumat mimo jiné vzájemný vztah této zdi a obvodové zdi předhradí byla sonda prodloužena ve směru severojižním, tedy kolmo na obvodovou zeď předhradí. Druhý úsek sondy 6/2001 má rozměry 1,0 m x 2,9 m a leží již v areálu purkrabství.

4.3 Rozbor nálezové situace a její interpretace

Hlavním úkolem výzkumu v sezóně 2001 bylo ověření stratigrafické situace s důrazem na zjištění stáří reliktu čedičové zdi navazující na zděný objekt, který se nachází vpravo (západně) od vstupu do hradu, respektive jeho severního předhradí. Tato stavba byla v rámci stavebně historického průzkumu označena jako hospodářské stavení a časově zařazena do období vrcholného středověku (Muk a kol. 1990). Nálezová situace zachycená výzkumem dokládá velmi čilou antropogenní aktivitu sídlištního charakteru, a to zejména v období na přelomu 14./15. století a dále na počátku novověku, respektive konce středověku (1. polovina 16. století). Řezy v sondě 6/2001 vykazují formální podobnosti, a to jak ve sledu uloženin, tak v jejich datování. Nejstarší uloženinu antropogenního původu tvoří kontext č. 128, který se nachází na vrstvě - svahovině z rozpadlého tufu (kontext č. 129) překrývající rozpadlé skalní podloží (mocnost kontextu č. 129 činí téměř 2 m, může se jednat o částečně mechanicky záměrně přemístěný materiál). Kontext č. 128 je na základě nálezů keramiky datován do přelomu 14. a 15. století. Kontexty (respektive uloženiny) č. 127 a 128 lze interpretovat jako stavební a vyrovnávací vrstvy při stavbě hradební zdi severního předhradí (stavební vrstvu tvoří též kontext č. 134). Datace počátků stavby této hradby byla ověřena již při výzkumu v roce 1996 (Benešová - Kalferst - Prostředník 1998). Na tuto uloženinu nasedají kontexty č. 118 a č. 125, datované na základě nejmladší keramiky do 1. poloviny 16. století (vyskytuje se zde i keramika starší, datovaná do 14. a 14./15. století). Prahové úrovně těchto kontextů tvoří v podstatě poslední „přirozenou úroveň“ za působení člověka rostlých uloženin, neboť vrstvy ležící výše dokládají tzv. obrácenou stratigrafii. O této specifické aktivitě, tj. pro odkopání a následné navrstvení sedimentů v obráceném pořadí, svědčí vedle stratigrafických pozorování i skutečnost, že výše položené kontexty (č. 106, 120, 122, 123) obsahují artefakty datované do 14. - 14./15. století, které nebyly kontaminovány mladšími uloženinami. Nad těmito kontexty byla opětovně zjištěna aktivita datovaná nejmladší keramikou do 1. poloviny 16. století (kontext č. 109). Do této vrstvy byl zapuštěn vkop s výplní č. 117, ze které opět pochází starší keramika datovaná do 14. až přelomu 14. a 15. století. Kontext č. 117 je překryt dalšími dvěma uloženinami (kontexty č. 107 a č. 115) s nálezy 14. -

16. století. Stratigraficky výše opět ležely 2 vrstvy datované do 14. - 14./15. stol. (kontexty č. 106 a č. 116). Tyto poslední 4 zmiňované kontexty (č. 107, 115, 106, 116) tvořily „polštář“ pro západní zeď hospodářského stavení. Zachován byl pouze jeden řádek jednostranně lícovaného zdiva (líc pojevný maltou, jádro hlínou), zjištěná délka zdi byla limitována parametry sondy, šířka se pohybovala mezi 0,4 a 0,5 m. Stratigrafická pozorování, a zejména chronologicky citlivé nálezy otevírají prostor pro revizi některých závěrů učiněných v rámci již zmíněného SHP, neboť přinejmenším západní zeď stavení pochází až z období po polovině 16. století (náleзовá situace dovoluje uvažovat o existenci požárů, a s tím souvisejících planýrovacích vrstev), Může se jednat kupříkladu pouze o opravu, respektive o stavební fázi objektu, proto stáří stavby určí s konečnou platností až archeologický výzkum, který proběhne v tomto areálu v sezóně 2002.

Další aktivitou sledovanou v roce 2001 bylo odebírání druhotně přemísťovaných vrstev suťovém kuželu, který se nachází v jihovýchodní části předhradí pod provizorním vstupem do tzv. horního hradu³. Suťový kužel nese zároveň základ dřevěné rampy, po které návštěvníci procházejí do horního hradu. Vzhledem k rozsáhlým změnám ve směru prohlídkové trasy dojde k odstranění technicky nevyhovující dřevěné konstrukce, a zároveň k odtěžení suťového kuželu. Recentně vzniklý útvar má mocnost až 4 m a archeologicky zajímavé situace se nalézají až na jeho bázi. Jedná se o uložení přímo překrývající rozpadající se čedičové skalní podloží. Z této vrstvy i z jejího bezprostředního nadloží se podařilo získat keramiku, kterou lze datovat do mladší doby bronzové (mladší stupeň kultury lužické), dále do samých počátků středověké antropogenní aktivity na hradě (počátek 14. století), a následně do průběhu vrcholného středověku. Přítomnost sedimentu, a zejména široký rozptyl v obsahu datovaných artefaktů dokládá existenci přirozené komunikace do prostoru horního hradu. Interval datující antropogenní aktivitu do mladšího pravěku a průběhu vrcholného středověku v takto příkrém svahu v podstatě vylučuje možnost zachování jiného sedimentu než takového, který vznikl v důsledku působení eroze.

5.0 Rozbor nálezů – keramika⁴

Archeologický výzkum, který proběhl v sezóně 2001, výrazným způsobem nezměnil naše dosavadní znalosti o troseckém hradě.

Nejstarší antropogenní aktivita zjištěná letošním výzkumem pochází ze závěru mladší bronzové (HB - lužická kultura, stupeň IIIa), čímž jsou znovu potvrzeny výsledky výzkumu realizovaného v roce 1996.

Doklady již dříve zjištěné aktivity ze závěru mladší doby železné (LTC2-D1) nebyly letošní sondáží prokázány.

Za nejstarší středověkou keramiku lze označit tzv. zboží hradištní tradice. Tato většinou šedě či hnědě zbarvená keramika se nachází v souborech č. 22, 10, 16, 13, 21, 28, 41, 29, 31, 32, 33, 37 a 35, a vzhledem k nevelkému počtu archaických znaků ji lze datovat do první poloviny 14. století.

Co do počtu nejvíce zastoupená (v podstatě ve všech souborech) je keramika pocházející z průběhu 14. až přelomu 14. a 15. století. Přestože tato keramika nese znaky hradištní tradice, je zde možné identifikovat i první známky používání setrvačnickového kruhu.

Výraznější stopy použití setrvačnickového hrnčířského kruhu nese až keramika hlásící se na přelom 14./15. století. Jde zejména o nové keramické tvary, tj. džbány, konvice a poháry (soubory 4, 5, 24, 20, 16, 33, 30, 43 a 27).

Určité specifikum představuje výrazné zastoupení tzv. světlého zboží v souborech vrcholně středověké keramiky (14./15. století). Světlé zboží bylo jako jediné zdobeno červenou malbou (téměř ve všech souborech). Tzv. běžná červená hrnčina se vyskytuje spíše výjimečně.

V souborech jsou zastoupeny též 2 zlomky komorových kachlů (soubor 1a 8) a 3 zlomky čelních vyhřívacích stěn kachlů. Nově byly v náleзовých souborech registrovány prořezávané čelní vyhřívací stěny kachlů (obr. 3:12, soubor 15 a obr. 4:9, soubor 8).

Poněkud obtížně datovatelné jsou misky a olejové kahánky, které se vyskytují ve větším množství než na jiných hradech (soubor 10, 16, 24, 31, 32 a 36, příklad viz obr. 4:8).

Chronologicky nejmladší nálezy pocházejí z období první poloviny 16. století - jde o několik zlomků keramiky s vnitřní světle žlutou, světle hnědou a světle zelenou olovnatou glazurou.

6.0 Závěr

Letošní výzkum byl zaměřen zejména do prostoru tzv. purkrabství ležícího jihozápadně od vstupní brány do dolního hradu. Výzkumem dotčená stavba (purkrabství) byla v rámci stavebně historického průzkumu označena jako hospodářské stavení a datována do vrcholného středověku. Stratigrafická pozorování spolu s chronologicky citlivými nálezy umožňují závěry SHP revidovat, neboť minimálně západní zeď stavení pochází až z období po polovině 16. století.

Kromě purkrabství byl prozkoumán suťový kužel recentního stáří nacházející se při jižní stěně předhradí. Již vzhledem k původu suťového kuželu (přemístěné sedimenty z prostoru vnitřního hradu) se archeologicky nosné situace nalézaly až nad rozpadajícím se čedičovým skalním podložím. Zde byla získána keramika hlásící se do mladší doby bronzové (mladší stupeň kultury lužické), na počátek 14. století a do průběhu vrcholného středověku.

Podobně jako v letech 1996, 1997 a 2000 se podařilo prokázat osídlení Trosek v závěru mladší doby železné (LTC2-D1). Nejstarší sondou 6/01 zachycená středověká sídelní aktivita je datována na počátek 14. století, čímž předchází výstavbě hradby tzv. dolního hradu (s ní lze počítat až v dalším průběhu 14. století). Nejmladší doklady antropogenní aktivity v řešeném prostoru pocházejí z první poloviny 16. století.

Poznámky:

- ¹ Terénní situace byly odpovídajícím způsobem (tedy i geodeticky) zdokumentovány. Plány sondy i jednotlivých řezů jsou součástí nálezové zprávy (dále jen NZ) a v originále uloženy u autorů. Do NZ byl zařazen též podrobný popis jednotlivých kontextů včetně odkazů na nálezy a kresby.
- ² Z důvodů zachování kontinuity jsou sondy v jednotlivých výzkumných sezónách číslovány průběžně.
- ³ Suťový kužel vznikl při úpravách suterénních prostor pod věží Pannou (horní hrad), které proběhly pod vedením Aloise Lexy st., hraběte z Aehrenthalu ve 40. letech 19. století. V rámci těchto úprav byl proražen i zmíněný vstup do horního hradu.
- ⁴ Veškeré získané nálezy jsou slovně i kresebně zdokumentovány v NZ, kde se nachází i jejich podrobná analýza včetně přehledných sumačních tabulek. Do článku je zařazena pouze stručná informace o keramice (viz též tabulka 2 - 7).

Literatura

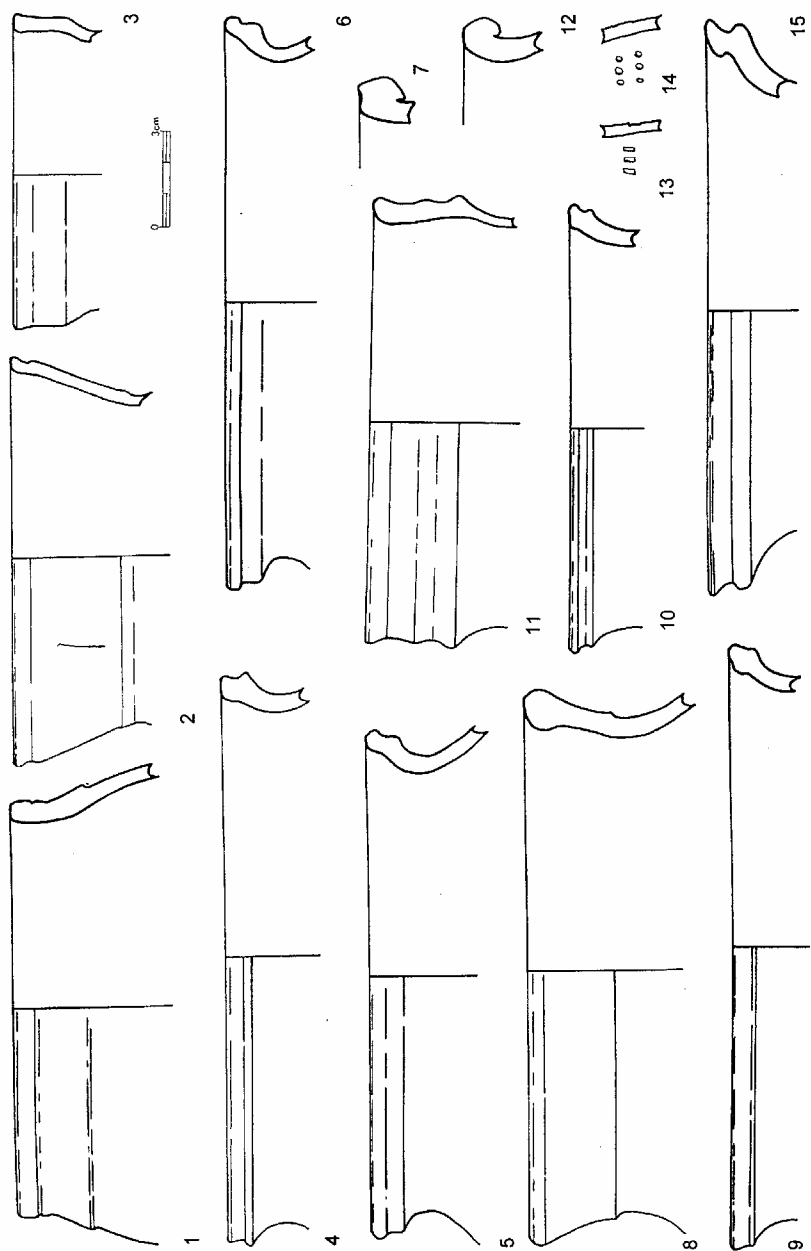
- BENEŠOVÁ, J. - KALFERST, J. - PROSTŘEDNÍK, J. 1998: *Archeologický výzkum severního předhradí hradu Trosky*, *Castellologica Bohemica* 6, Praha, s 421 - 438.
- BENEŠOVÁ, J. - PROSTŘEDNÍK, J. - KALFERST, J. 2001a: *Zpráva o druhé etapě archeologického výzkumu lokality Troskovice, SH Trosky - severní předhradí*, rkp. NZ, 102 s., 37 tab., uloženo u autorů.

- BENEŠOVÁ, J. - PROSTŘEDNÍK J. - KALFERST, J. 2001b: *Archeologický výzkum severního předhradí státního hradu Trosky v r. 2000*, Výroční zpráva Památkového ústavu v Pardubicích za rok 2000, Pardubice, s. 112 - 134
- MIKYŠKA, R. a kol. 1972: *Geobotanická mapa ČSSR, díl I, České země, list M-33-XVI - Hradec Králové. Praha.*
- MUK, J. a kol. 1990: *Hrad Trosky, stavebně historický průzkum*, rkp. uložen v archivu SPÚ v Pardubicích. Pardubice.
- PROSTŘEDNÍK, J. - ŘÍDKOŠIL, T. 1998: *Archeologický výzkum a geologický průzkum hradu Trosek v roce 1997*, Zpravodaj MVC 24, Hradec Králové, s. 37 - 53.
- SEDLÁČEK, A. 1932: *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl X*, Praha, s. 63 - 70.
- VÁLEK, B. 1964: *Půdy východních Čech v území mezi Krkonošemi a Českomoravskou vysočinou, jejich vznik a praktické využití, mapový list č. 1. Havlíčkův Brod.*

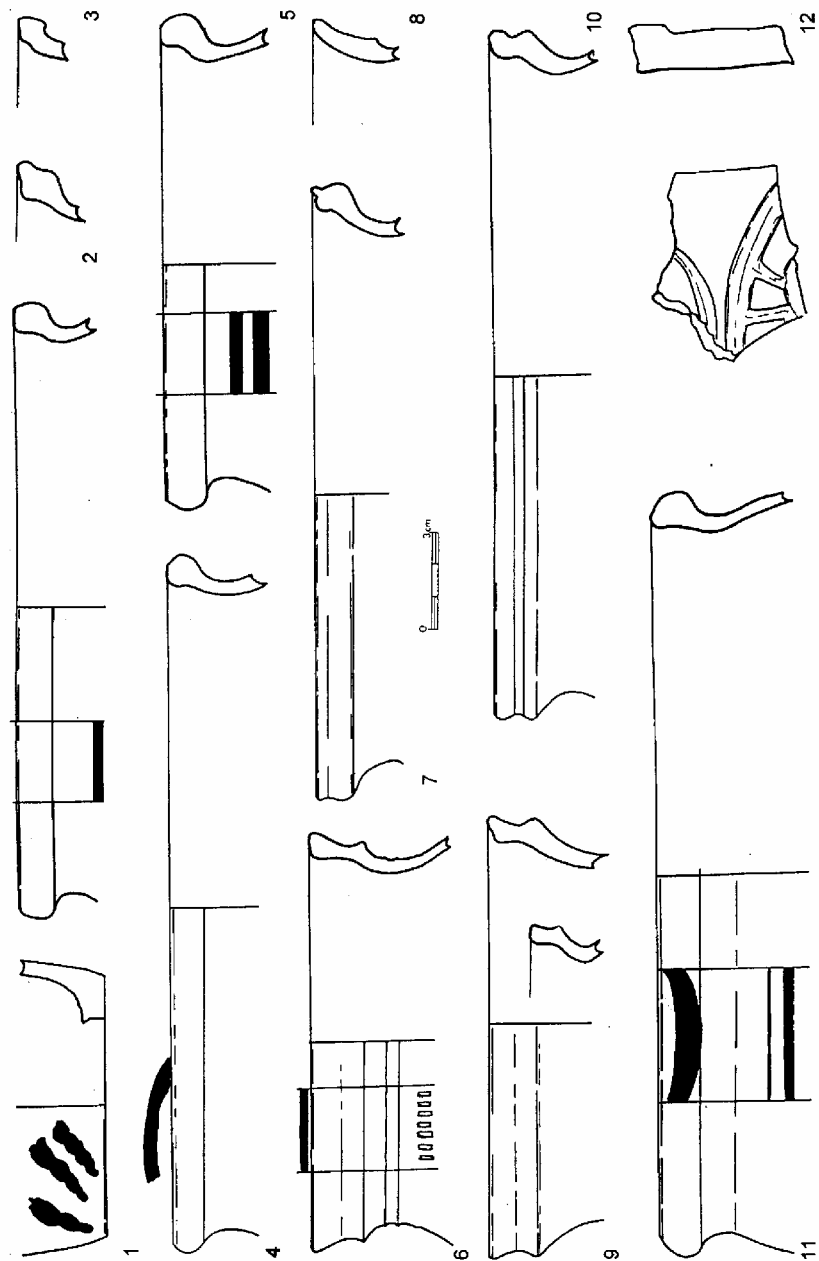
Vyobrazení

1. Troskovice (okr. Semily). Trosky - hrad. Sondy 1A, 1B a 2/1996, 3/1997, 4, 4A a 4B/1998-99, 5/2000, 6/2001.
2. Troskovice (okr. Semily). Trosky - hrad, sonda 6/2001, výběr nálezů: 1. kontext (dále jen k.) „jáma po pařezu“, soubor (dále jen sbr.) 1; 2. k. 103, sbr. 4; 3-4. k. 106, sbr. 5; 5-7. k. 107, sbr. 10; 8-10. k. 107, sbr. 22; 11. k. 107, sbr. 20; 12-14. k. 109, sbr. 16; 15. k. 109, sbr. 21.
3. **Troskovice (okr. Semily). Trosky - hrad, sonda 6/2001, výběr nálezů: 1. k. 109, sbr. 21; 2-3. k. 107, sbr. 10; 4. k. 109, sbr. 24; 5-11. k. 109, sbr. 16; 11. k. 112, sbr. 28; 12. k. 112, sbr. 15 (zlomek prořezávané čelní vyhřívací stěny kachle) .**
4. Troskovice (okr. Semily). Trosky - hrad, sonda 6/2001, výběr nálezů: 1-2. k. 112, sbr. 28; 3. k. 116, sbr. 19; 4. k. 118, sbr. 25; 5-6. k. 118, sbr. 29; 7. k. 118, sbr. 31; 8. k. 122, sbr. 32; 9. k. 117, sbr. 8 (zlomek prořezávané čelní vyhřívací stěny kachle).
5. Troskovice (okr. Semily). Trosky - hrad, sonda 6/2001, výběr nálezů: 1-3. k. 118, sbr. 29; 4. k. 118, sbr. 31; 5-6. k. 123, sbr. 33; 7-8. k. 120, sbr. 26; 9. k. 125, sbr. 36; 10. k. 111, sbr. 8.; 11. k. 122, sbr. 32.
6. Troskovice (okr. Semily). Trosky - hrad, sonda 6/2001 a suťový kužel, výběr nálezů: 1-2. k. 124, sbr. 25; 3-4. suťový kužel, sbr. 43; 5. k. 126, sbr. 37; 6-7. k. 128, sbr. 41.
7. Troskovice (okr. Semily). Trosky - hrad, sonda 6/2001a suťový kužel, výběr nálezů: 1-2. suťový kužel, sbr. 42; 3. suťový kužel, sbr. 43; 4. k. 110,

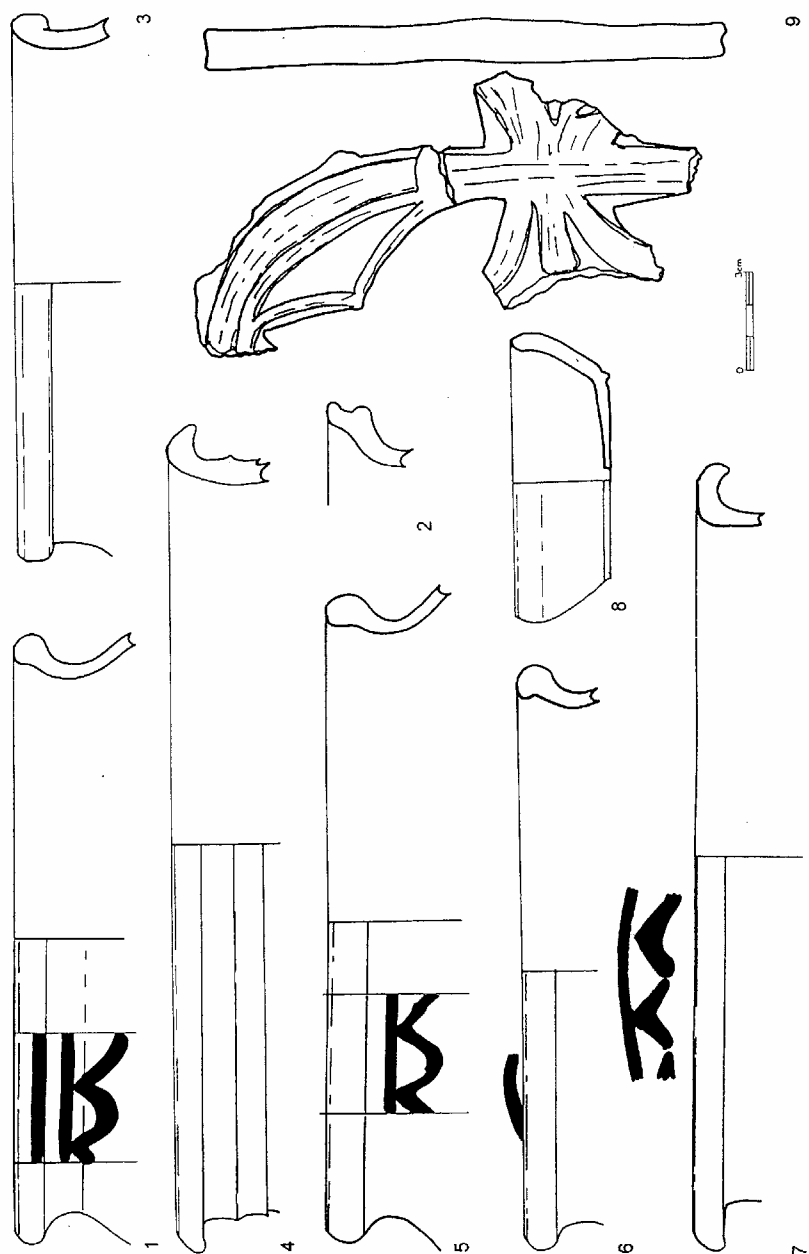
sbr. 13; 5. k. 122, sbr. 32 (kostěné šídlo); 6. k. 117, sbr. 34; 7-8. ssutý řez v sondě 6/01, sbr. 27; 9-11. kontrolní blok v sondě 6/01, sbr. 30; 12. začistění řezu v sondě 6/01, sbr. 40.

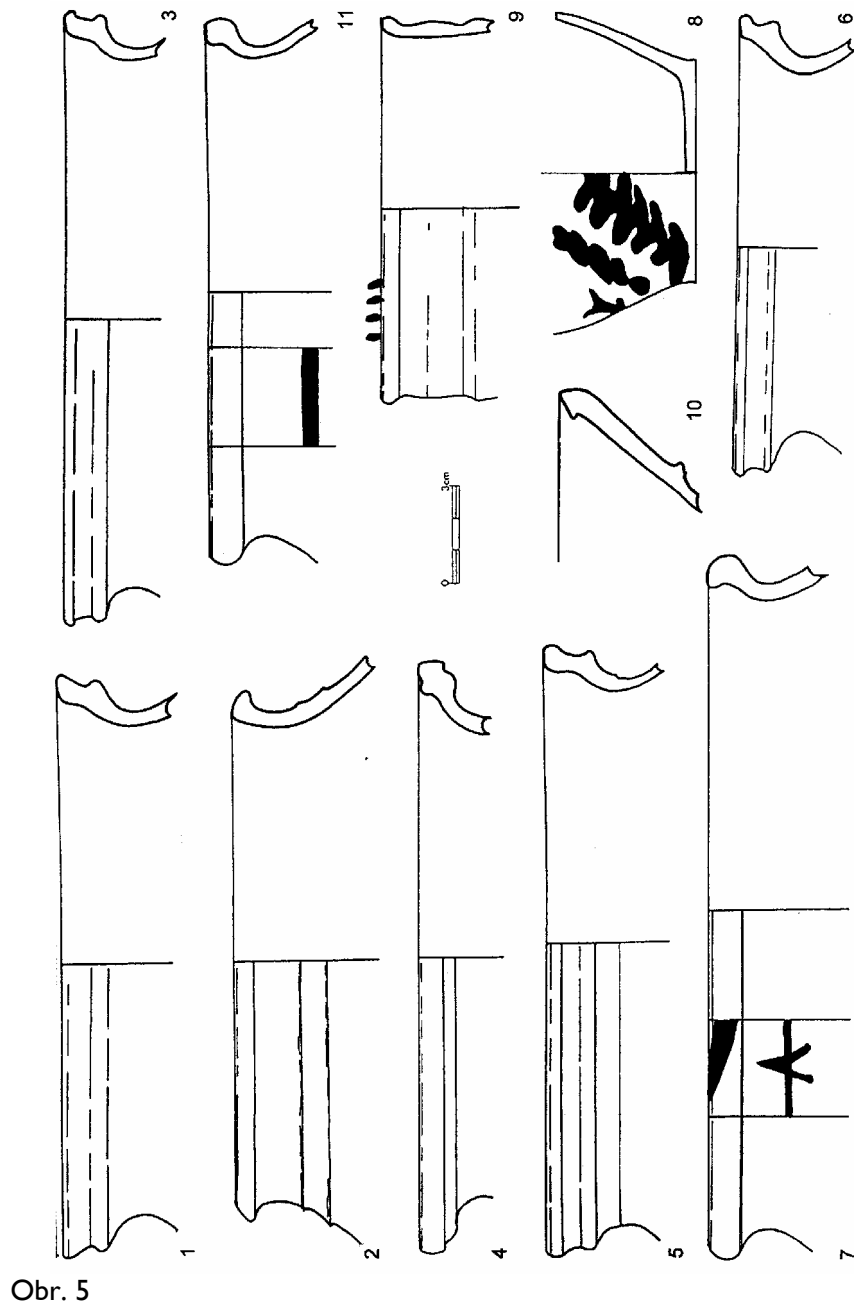
Obr. 2

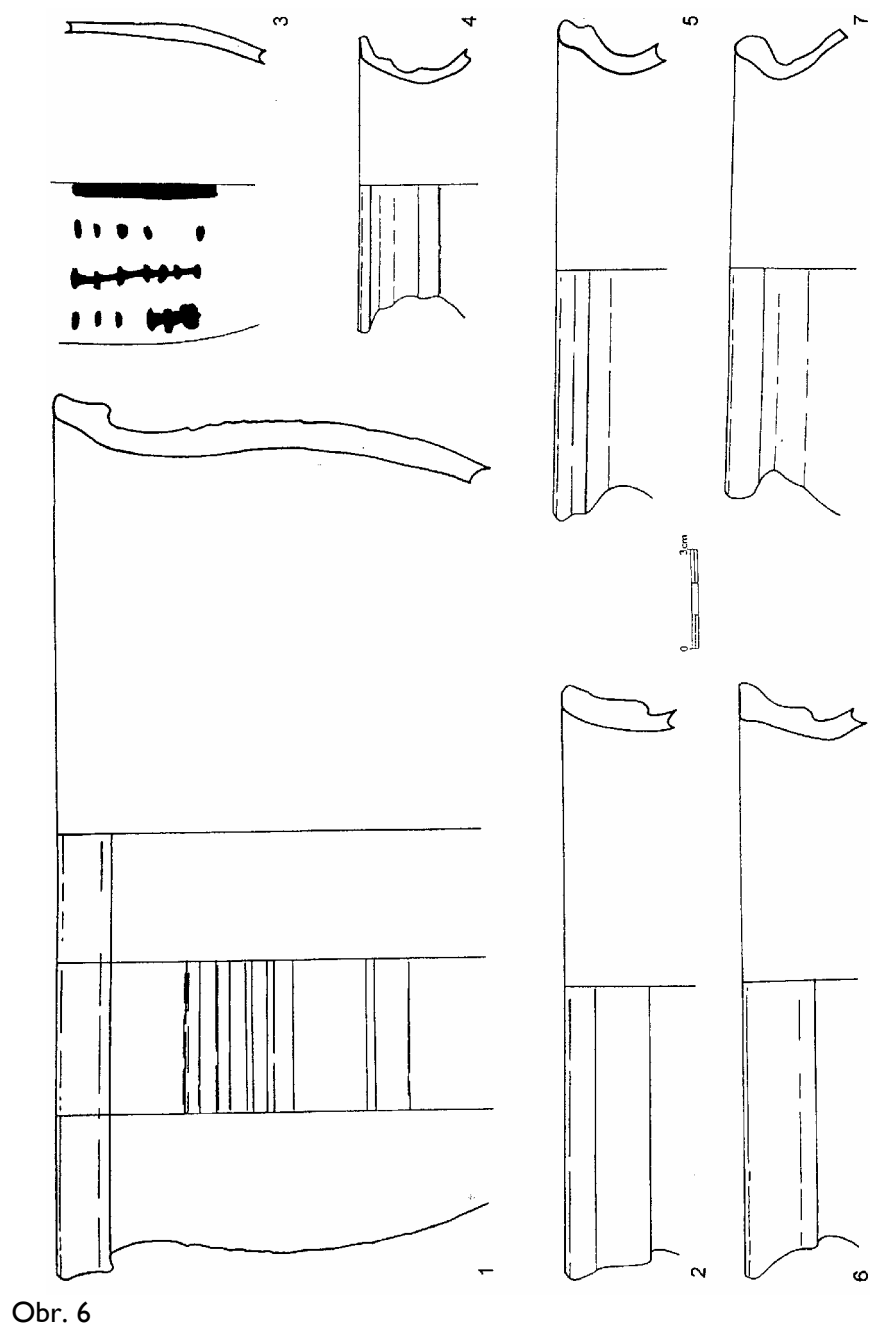
Obr. 3

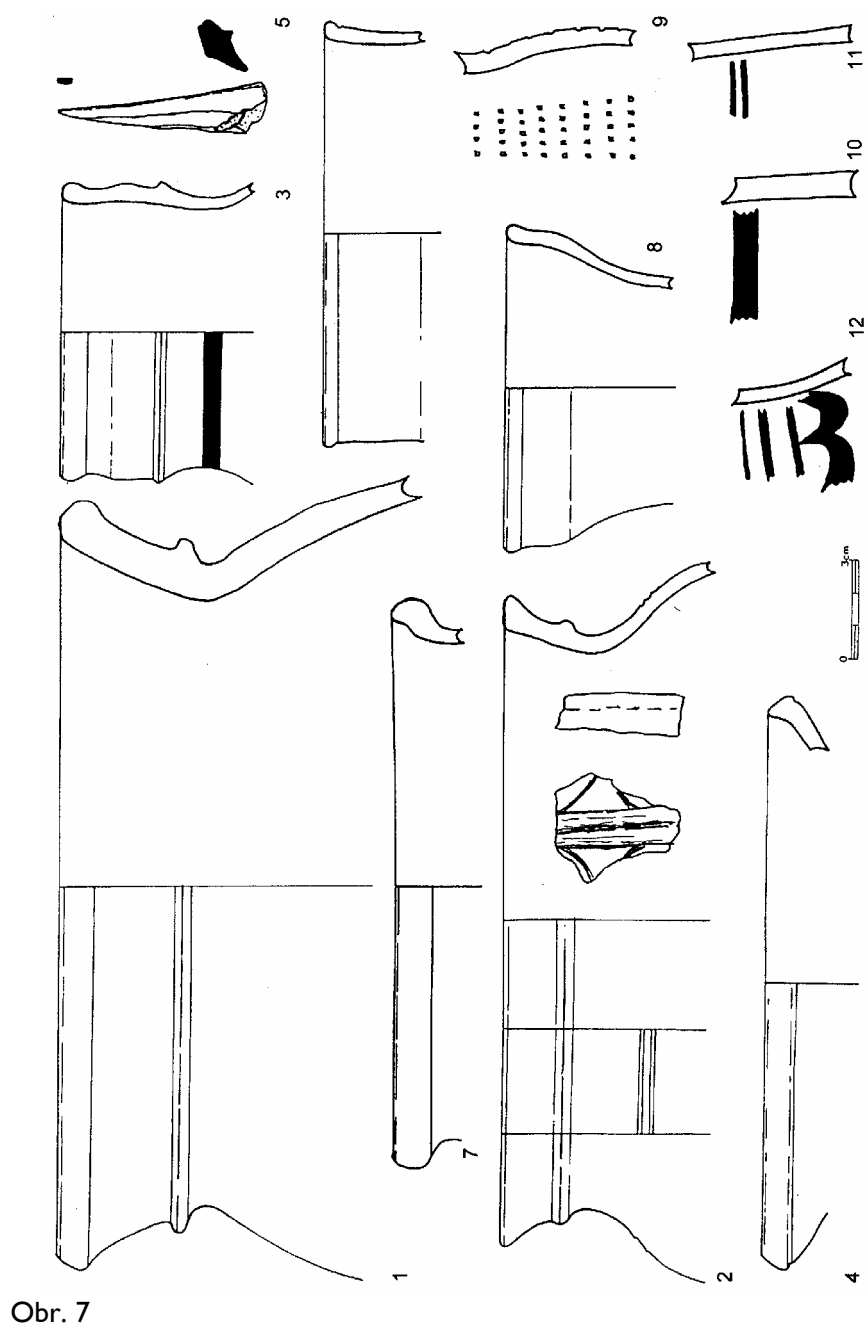
Obr. 4

Obr. 5

Obr. 6

Obr. 7

Zámecké divadlo v Litomyšli a činnost občanského sdružení Milislav

Jiří Bláha

V červnu 2001 vzniklo na zámku v Litomyšli občanské sdružení Milislav s cílem především studovat a propagovat litomyšlské zámecké divadlo a zpracovávat podklady pro postupnou obnovu divadla, která je podle názoru zakladatelů sdružení více než potřebná. Následující text má stručně nastínit spektrum problémů se zámeckým divadlem v Litomyšli spojených, stejně jako východiska, pozici a možnosti sdružení.

Problematika zámeckých divadel u nás vstupuje do povědomí teprve v posledních letech, zejména v souvislosti se zámeckým divadlem v Českém Krumlově. Restaurování, průzkum ani studium tohoto divadla není ani po několika desetiletích u konce (Jerie 2001, 139-143). Rovněž litomyšlskému zámeckému divadlu začíná být nyní věnována zvýšená pozornost. Zájem o ně se doposud soustředil především na soubor dochovaných dekorací, ale i tady zatím zůstává řada nezodpovězených otázek a problémů.

Divadlo dochované v přízemí západního křídla litomyšlského zámku (součást NKP a památky UNESCO) je jednou z mála památek svého druhu v Evropě; mezi nimi pak zaujímá velmi významné místo. Do dnešních dnů se v téměř intaktní podobě zachoval interiér divadla, včetně původního technického vybavení jeviště, a především jedinečný fundus jevištních dekorací (dvě opony, šestnáct základních prospektů, více než stovka bočních kulis, tři sady sufit a řada doplňků), jejichž autorem (nebo přinejmenším autorem jejich kresebných předloh) je Josef Platzer.

Divadlo bylo částečně zpřístupněno už na přelomu 40. a 50. let 20. století. V roce 1956 proběhl průzkum divadla a jeho oprava; výsledkem byl článek J. Hilmerý (1957, 113-138). Na chodbě vedle divadla byla téhož roku instalována výstava dokumentující divadelní historii a na malých modelech prezentující dochovaný soubor dekorací (demonťovaná zřejmě před rokem 1974). V roce 1973 proběhla další oprava, při které byla mj. odstraněna přepážka v zadní části jeviště.

Zámecké divadlo je přístupné veřejnosti v rámci dnešní první prohlídkové trasy litomyšlského zámku. Kromě běžného návštěvnického provozu je využíváno ke komorním koncertům, divadelním představením a dalším společenským akcím (předávání vysvědčení žákům litomyšlských středních škol), podle našeho názoru víc, než je u tak unikátní památky přípustné.

Umělecky nejhodnotnější část vybavení, soubor dekorací, dnes běžný návštěvník zámku nespatří. Dekorace jsou uloženy v depozitářích a na jevišti je stabilně instalována jedna vybraná dekorace (před rokem 1993 to byl originál dekorace tzv. Moderního sálu). V roce 1993 vznikla kopie bočních kulis francouzské zahrady a prospektu s venkovskou krajinou a antickým chrámkem, která byla od té doby na jevišti prezentována spolu s originály sufit slavnostních sálů. Od roku 1998, kdy v divadle probíhalo natáčení historického filmu v produkci britské společnosti BBC, je na jevišti umístěna stylizovaná dekorace, vyrobená pro účely natáčení, která se charakteru Plazerových kulis ovšem ani nesnažila přiblížit.

Dekorační fundus byl od roku 1967 do ledna 2002 umístěn v depozitáři pod zámeckou kaplí. V tomto prostoru bude od dubna 2002 nově umístěna zámecká pokladna; dekorace byly proto přestěhovány do provizorního depozitáře a jejich definitivní umístění je aktuálně předmětem jednání. Už vzhledem k jejich unikátnosti je nutno této situaci využít a připravit pro uložení celého souboru co nejlepší podmínky. Kromě prospektů a opon by měly být zavěšeny i dosud srolované sufity (literaturou považované za ztracené a ignorované zatím i evidencí SPÚ) a veškeré dekorace by měly být dobře chráněny proti prachu i proti mechanickému poškození.

Stav poznání divadla a jeho původní podoby a funkcí vycházel donekádna především z Hilmerova článku a pouze dílčích poznatků z pozdějších let. Hilmera i další se kromě průzkumu původního repertoáru věnovali především popisu dekorací; ten se omezil na typologii a pokus o re-konstrukci (někdy poměrně volnou) původní podoby základních dekoračních sad. Téměř nulové bylo povědomí o rozsahu a stavu dochovaného technického vybavení – teprve v roce 2000 byly např. přímo v prostoru pod jevištěm nalezeny původní osvětlovací stojany bočních kulis a další prvky.

Studium složitého divadelního organismu je možné především díky řadě nenahraditelných detailů – ať už jde o stopy po opotřebených konstrukcích, otvory po skobách, háčky, očka atd. Bez téměř detek-

tivního studia těchto detailů je téměř nemožné určit původní funkci řady prvků a ochrana i zdánlivě nedůležitých drobností je tedy v případě historického zámeckého divadla ještě důležitější než u jiných objektů (Jerie 2001, 141). Otázka rekonstrukce nebo přinejmenším konzervace litomyšlského divadla a jeho vybavení tak začíná být i vzhledem k rapidně se zhoršujícím stavu některých prvků v posledních letech velmi aktuální.

Jak už bylo zmíněno, jedním z nejnaléhavějších problémů je dnes současné a budoucí uložení dekorací. Teprve v odpovídajícím depozitáři je možné bezpečně pokračovat v podrobném studiu jednotlivých kulis i v jejich restaurování. Velká část dekorací je na několika místech protržená, dřevěný rám především řady doplňků (různá okna, dveře, celé domy ad.) je polámaný a několik kusů je napadeno dřevokazným hmyzem.

V dezolátním stavu se nacházejí prvky stabilně umístěné na scéně – stojky proscéniového oblouku a sufity slavnostních sálů. Naléhavá potřeba jejich restaurování (případně nahrazení kopiemi) byla vyslovena už při kolaudaci kopie kulis zahrady v roce 1993 a od té doby se jejich stav opět výrazně zhoršil.

Havarijní je současná elektroinstalace v divadle. Elektrické osvětlení sem bylo zavedeno v několika fázích, v roce 1956 (rampa, svícny v hledišti) a zřejmě na začátku 70. let (prostory mezi bočními kulisami). O nutnosti jeho rekonstrukce panuje vzácná shoda, dosud ovšem nebyly podniknuty žádné kroky k realizaci tohoto záměru. V případě rekonstrukce je třeba vzít v potaz poznatky o původní podobě osvětlení v divadle (nález osvětlovacích stojanů, původní podoba rampy atd.) a řešení elektrického osvětlení jim podřídít. Nejkomplikovanější částí divadla je dochovaná jevištní mašinerie. Přestože technické vybavení jeviště je poměrně jednoduché, některé důležité aspekty výměny scén (jde především o výměnu sufit) nám i po dlouhém studiu stále unikají. Je pravděpodobné, že některé detaily nebude možné prostudovat jinak, než během reálných provozních zkoušek například i s využitím poznatků z dalších dochovaných divadel.

Práce spojené s konzervací či zprovozněním mašinerie by bylo nutno podložit podrobnějším průzkumem stavu veškerých konstrukcí včetně statického průzkumu. Jedním z prvních kroků, které je ovšem možné realizovat bez náročné přípravy a nákladů, by mohlo

být odstranění vršících se novodobých prvků v divadle – obě moderní opony, dekorace BBC přibitá k původním konstrukcím atd. Relativně samostatně řešitelná je konzervace vybavení a výzdoby hlediště divadla. Dekorativní výmalba byla z velké části rekonstruována v roce 1973. Poškozována je především tepelnou a vlhkostní rozpínavostí dřevěných konstrukcí; stopu zde zanechali i návštěvníci a filmový štáb BBC. Chodbičky pod schodišti do lóží dnes slouží jako skladiště a jejich osvětlení moderními zářivkami je odstrašující. Jedním z „vedlejších“ problémů spojených s případnými opravami je návštěvnický provoz. Pokud by neměl být omezen, opravy by musely probíhat mimo turistickou sezónu. To musí být vzato v úvahu už např. před restaurováním poničených sufit (dvě další sady, umístěné v depozitáři, jsou v ještě horším stavu než sufity na jevišti) a stojek proscénia.

Při diskusi o budoucím způsobu prezentace a využití divadla se nutně setkává množství přístupů, od ryze konzervačního až po snahu využít divadlo přinejmenším k inscenaci dobových kusů např. doložených v archivech (Jerie, 2001, 142). Provoz v divadle, do této doby poměrně živelný, je ovšem možný jen za jasně stanovených podmínek, při jejichž formulaci bude vzata v úvahu celá řada aspektů. Ukazuje se, že v dnešním opotřebovaném divadle zanechá i posun klavíru při zdánlivě nevinných koncertech v prknech podlahy nesmazatelnou stopu.

Důležitou otázkou je nahrazování poškozených nebo chybějících prvků vybavení kopiemi. Řadu především řemeslných detailů je nutné doplnit či nahradit už při minimálním provozu – např. ulámané úchyty na rámech k osazení bočních kulis jsou dnes z poloviny provizorně nahrazeny napolo zatlučeným hřebíkem a skoby k zajištění kulis supluje jejich přivrtávání k ráům vruty. Jasná je potřeba kopií dekorací v případě zprovoznění mašinerie: prospekty a opony vytahované při výměně nad scénu jsou extrémně namáhány a o takovém použití originálních dekorací snad nikdo nepřemýšlí. Odtud vyplývá i požadavek přizpůsobení technologie výroby kopií: měly by být provedeny na plátně co nejpodobnějším původnímu a včetně kopie všech jen zdánlivě nepotřebných lišt, kroužků, háčků apod.

Už několikrát v průběhu posledních padesáti let byla diskutována možnost samostatného prohlídkového okruhu divadla s expozicí dokumentující v přilehlých místnostech divadelní tradici v zámku. V roce 1971 byl zpracován projekt samostatné trasy s možností

prohlídky části dekorací umístěných na speciální výsuvné konstrukci v bývalém divadle s dochovanou výzdobou (Beneš 1973, 113-116), dnešním Kongresovým sále. Z rozsáhlých plánů sešlo – zámek byl v roce 1975 kvůli přípravám expozice Muzea české hudby uzavřen a divadlo bylo znovu zpřístupněno až v roce 1990. Samostatná trasa by mohla být i způsobem, jak např. vyšším vstupným regulovat množství návštěvníků (viz Český Krumlov), ovšem za stávajícího využití přízemí zámku je zřejmě nereálná.

Členové sdružení Milislav si kladou za cíl (kromě podrobného studia divadla, jeho vybavení, historie ad.) vyvolat širší diskusi o litomyšlském divadle a podněcovat kroky vedoucí k jeho rekonstrukci. Sdružení shromažďuje veškeré informace týkající se zámeckého divadla: kromě literatury především fotografie, plány a kresbennou dokumentaci. Poznání dějin divadla i důkladné pochopení jeho organismu chápeme jako jednu z podmínek pro jakýkoli, i jen konzervační zásah do jeho struktury. Zámecké divadlo a výsledky své činnosti sdružení propaguje zejména na svých webových stránkách. Nejviditelnějším výsledkem více než půlroční existence a činnosti sdružení je Dokumentace zámeckého divadla v Litomyšli (Bláha, 2001), zpracovaná autorem tohoto článku díky příspěvku pražského Centra pro ochranu a restaurování architektury (CORA) jako součást řešení první fáze grantu Packard Humanities Institute (USA). Dokumentace obsahuje v textové části shrnutí historie divadla, soupis literatury a pramenů, stručný rozbor divadla a jeho funkcí a přehled dochovaných prvků a součástí vybavení. Přílohy obsahují fotografickou dokumentaci více než dvou set kusů dochovaných dekorací (resp. její první část – nejrozměrnější prospekty a sufity budou teprve fotografovány), upravenou rovněž do elektronické podoby na CD, obnovené inventární karty dekorací, kopii zaměření divadla z roku 1972 a řadu nově zpracovaných plánů a historickou ikonografii.

V roce 2001 byl v divadle díky laskavosti laboratoře SÚPP Praha instalován datalogger monitorující klimatické podmínky; výsledky prvního roku měření budou zpracovány. Průběžné výsledky ukazují poměrně dobrý stav, který snad ani výkyvy při nárazových akcích příliš neohrožují; přesto nejsou takové výkyvy žádoucí a v delším období mohou mít negativní vliv především na stav výmalby.

Sdružení bude i nadále pokračovat ve studiu historie a původní podoby divadla. Během dosavadní činnosti se podařilo určit původní

funkci celé řady prvků zařízení; v nejbližší době bychom v návaznosti na dokumentaci dekorací rádi studovali detaily původního použití dekorací a doplňků, podrobnou techniku scénických výměn a efektů aj. Řadu poznatků přinese jistě podrobné srovnání výsledků reidentifikace dekoračního souboru s dochovanými historickými inventáři dekorací i pokračování studia technických scénářů provedených her. Mnoho o detailech původního provozu lze vyčíst z poznámek ve scénářích i ze stop na jednotlivých konstrukcích.

Práce prováděné členy sdružení přímo v divadle se zatím mohou týkat pouze dokončení úklidu v prostoru pod jevištěm a přípravy konzervace (zejména čištění) některých konstrukcí. Práce na kopiích některých nedochovaných nebo poškozených prvků (plechové úchyty na kulisových rámech, „zástěrky“ na trámech stropní konstrukce atd.) mohou být samozřejmě provedeny pouze po konzultaci s památkovými orgány a vyžadují podrobnou dokumentaci a komentář.

Vzhledem k tomu, že divadlu jako celku nebyla od opravy v roce 1973 věnována komplexnější pozornost, je nutno konstatovat neexistenci oficiální koncepce další péče o divadlo, a tedy i chybějící základ pro rozhodování o případných opravách. Zkušenosti především z česko-krumlovského divadla i výsledky našeho studia ukazují, že je nutné přistupovat k zámeckému divadlu jako k celistvému organismu s komplikovanou vnitřní strukturou; není možné opravovat jednotlivé části vybavení bez uvážení jejich místa v celém komplexu. Restaurování dekorací bez pevně stanovené koncepce jejich budoucího uložení i případného využití nebo rekonstrukce elektroinstalace bez využití nových poznatků o původní podobě osvětlení v divadle je podle našeho názoru přinejmenším kontraproduktivní.

Předchozí řádky mohou být stěží něčím jiným než stručným nastíněním řady problémů a nezodpovězených otázek, na které jsme během téměř dvouletého studia litomyšlského zámeckého divadla narazili. Sdružení Milislav, založené především na osobním zájmu a nadšení svých členů, nechce a ani nemůže suplovat odborné pracovníky památkové péče. Smysl bude mít především tehdy, když bude aktivně spolupracovat se zástupci památkové péče a svou činností vycházet vstříc jejich požadavkům a potřebám. Budeme považovat za úspěch, pokud se podaří alespoň vzbudit a rozproudit širší diskusi o dalších osudech litomyšlského zámeckého divadla a všech otázkách s ním spojených. Tak unikátní památka, shodou šťastných

okolností dochovaná do dnešních dnů, si systematickou pozornost a péči určitě zaslouží.

Poznámky

Další informace o divadle a přehled literatury viz webové stránky sdružení Milislav (<http://web.quick.cz/sdruzeni.milislav>), nebo: Bláha (2001).

Literatura

BENEŠ, J.: *Prohlídkový okruh zámeckého divadla v Litomyšli*, in: *Interscaena* 73 – *Acta Scaenographica*, 1973, č. 6, s. 113 - 116.

BLÁHA, J.: *Zámecké divadlo v Litomyšli – Dokumentace*, rkp., Litomyšl 2001 (jedno vyhotovení v archivu SPÚ Pardubice).

HILMERA, J.: *Zámecké divadlo v Litomyšli*, in: *Zprávy památkové péče* XVII, 1957, s. 113 – 138.

JERIE, P.: *Restaurování a prezentace zámeckých divadel v Čechách a na Moravě*, in: *Historická inspirace – Sborník k poctě Dobroslava Líbala*, Praha 2001, s. 139 - 143.

Zpráva o archeologickém výzkumu v Pardubičkách v roce 2000 a 2001

Tomáš Čurda

V roce 2000 a 2001 se uskutečnil archeologický výzkum na dvou místech rozsáhlé středověké lokality v Pardubičkách. Jedná se o plochu vsi Pardubice s kaplí sv. Jiljí, se hřbitovy, s opevněným kostelem sv. Bartoloměje a cyriackým klášteřem. Nejstarší nálezy byly datovány do první třetiny 13. století, stavba kostela sv. Bartoloměje byla zahájena ve druhé polovině 13. století, jeho dostavba a vybudování klášteře se uskutečnilo nejspíše ve 14. století, opevněný areál podlehl husitům v roce 1421. V dalších staletích byla valná část lokality zničena nebo poškozena zemními zásahy.

Plánovaná oprava kostela sv. Jiljí v Pardubičkách (jednalo se především o odvětrání a odvodnění obvodového zdiva formou drenáže) si vyžádala provedení záchranného archeologického výzkumu. Uskutečněnými odkryvy při vnějších částech obvodových zdí základu kostela jsme se snažili určit jeho stáří a hledat vztah kaple sv. Jiljí, zmíněvané k roku 1295, s dnešní dochovanou stavbou. Další sondáže, pokračující i v roce 2001, jsme umístili v jihozápadním sektoru cyriackého klášteře. Jejich cílem bylo především potvrdit a zpřesnit rozsah dochovaných základových jam po vnitřní zdi vymezující kvadraturu rajskeho dvora.¹

Svatý Jiljí a zvonice

Rozmístění archeologických sond při obvodových zdech kostela (obr. 6 v příloze) bylo zvoleno záměrně s ohledem na rozložení současných hrobů okolního hřbitova, vyskytujících se až v bezprostřední blízkosti kostela. Sonda č. 1 byla vytyčena na severní straně kostela při rohu presbytáře a lodi, sondu č. 2 jsme situovali pod zazděný portál umístěný ve střední části zdiva severní lodi,² sonda č. 3 se nacházela při jižní straně lodi a mírně přesahovala její jihozápadní roh.

Při západní ploše osmiúhelníkové základny sousední zvonice jsme položili zjišťovací sondu č. 4. Po odstranění popraskané betonové obruby lemující patu obvodového zdiva a skrytí drnů nacházejících se na povrchu terénu byl postupně odtěžován obsah jednotlivých

vyznačených sond. Stratigrafie uvedených sond měla obdobný charakter. Svrchní vrstvu do hloubky 30 cm tvořila tmavá zemina orníčního charakteru. V ní se vyskytovala směs různorodého materiálu převážně recentní povahy. Hluběji pokračovala obvykle světlejší písčitá půda obsahující hrudky malty, zlomky cihel, keramiku, hřebíky a lidské kosti. Zde byly do hloubky 60 cm odkryty drobné pískovcové fragmenty včetně zlomků gotické okenní kružby a prutu (obr. 13 v příloze). Podstatnou výplň sondy tvořily hroby vzniklé během etážovitého pohřbívání se stopami poškození z mladších zásahů. V nich se kromě osteologického materiálu a kovových částí rakví vyskytují zlomky keramiky, ubývající úměrně s hloubkou sondy. Vedle zlomků typických pro 13. století se v hrobových zásypech vyskytuje keramika z 15. a 16. století, kromě hrobů nejnižše uložených (hloubka 170 – 180 cm).³ Z hlediska datace stavby je významný nálezný zlomek keramiky získaný z malty horní plochy rozšířeného základového stupně zdi presbytáře. Glazovaný zlomek pochází z přelomu 15. a 16. století. Odkryté obvodové zdivo kostela je ve své horní části lícované, je tvořeno lomovým znělcem, rohy zpevňuje armování pískovcovými kvádry. V hloubce 70 cm se nachází spodní rozšířený stupeň základu, s hrubším lícováním, obsahujícím několik kusů cihel, čediče a pískovce. V hloubce 180 cm spočívá na světlém písku základová spára. V sondě č. 1, v horní části severní základové zdi presbytáře, byla patrná novodobá zazdívka.⁴ Její rohové spojení s lodí nebylo provázáno.

Místo pro sondu č. 4 jsme zvolili ve volném prostoru při západní straně sousední zvonice. Zajímalo nás poznání stratigrafie podzemního terénu v těchto místech. V sondě o rozměrech 200 x 120 cm jsme zachytili pouze výrazný vkop datovaný novověkou keramikou zasahující v nejhlubším místě 70 cm pod okolní povrch.

Během záchranného archeologického výzkumu v Pardubičkách u kostela sv. Jiljí byl získán zlomkový keramický materiál, zlomky architektonických prvků, kusy omítky, železné předměty (především hřebíky), zlomky dřeva z rakví a lidský osteologický materiál.

Nálezy zlomků keramiky lze rozdělit za účelem jejich datování podle typů a stáří.⁵ Většinou se jedná o drobné zlomky výdutí těl nádob, okrajů a den je úměrně méně. Nejstarší keramika je tmavých odstínů šedé a hnědé, oxidačně i redukčně vypálená. Byla zhotovována pomalým obtáčením z hlíny s ostřivem makroskopické zrnitosti. V několika případech je zdobena na vnější straně rytou šroubovicí,

obvykle je však povrch nezdoben. Mladší skupinu představuje keramika zhotovovaná na rychlém rotačním kruhu, převážně s redukčním výpalem a jemně ostřená. V několika případech se vyskytuje se zbytky glazury na vnitřní straně. Poslední skupinu tvoří keramika glazovaná. Jedná se o zlomky renesanční keramiky až po novodobou kameninu. Uložení datovatelného archeologického materiálu odpovídalo proběhlým aktivitám na sledované lokalitě. Na povrchu se vykytovala příměs stavebních materiálů a různé novodobé až současné předměty. V hrobových zásypech se promítal ve větší míře starší sídlištní materiál, doplňovaný keramikou časově související s ukládáním mladších pohřbů.

Významným datovacím prvkem byl svým umístěním zlomek keramiky získaný z malty ze spodní rozšířené části základu. Jedná se o drobný zlomek výdutě tenkostěnné nádoby tvarované na rychlém rotačním kruhu. Je tvrdě vypálen, s mikroskopickým ostřivem, povrch vně je šedý s černou skvrnou, povrch uvnitř okrový, s dochovaným zbytkem zelené glazury. Lze ho datovat k přelomu 15. a 16. století.

Z nalezených zlomků pískovcových prvků lze dva identifikovat jako část okenní kružby a prutu. Jejich lokalizace nejspíš souvisí se zjištěnými stavebními úpravami na severní straně presbytáře. Novodobá dozdivka, o které věděl J. Semonský (1940, 25), zde navozuje jednak zmíněnou eventualitu umístění původního vchodu nebo opravu zdiva vedenou z jiných důvodů.

Díky zjištěným nálezům kosterních pozůstatků poškozených výstavbou základů kostela můžeme tyto hroby datovat jako starší než jeho základy. Hroby byly uloženy zřejmě při původní svatyni (kaple sv. Jiljí uváděná k r. 1295), jejíž základy nejspíše překryl současný kostel nebo se nacházejí někde v blízkém okolí (pod současnou zvonici?). Část stavebního materiálu použitá v malé míře jako zdivo v základu zdi (čedič a pískovec) může pocházet z husity zničeného sousedního kostela sv. Bartoloměje.

Z výsledků těchto zjištění lze v souladu s uskutečněným stavebně historickým průzkumem (Václavík - Šeda 2000, s. 189 - 226) časově zařadit vznik nynějšího kostela sv. Jiljí v Pardubičkách do období okolo přelomu 15. a 16. století.

Klášteřiště a plocha rajského dvora

Další archeologické odkryvy se uskutečnily v Pardubičkách v letech 2000 - 2001 na ploše umístěné severně od současného hřbitova. Zde jsme navázali na archeologické práce přerušené v roce 1999. Jedná se o plochu původní klausury řádu cyriaků, především o část objektů rajského dvora navazujícího z jižní strany k lodní části kostela sv. Bartoloměje. Cílem výzkumu bylo především hledání stop po základech staveb této části kláštera, odkrytí dalšího exponovaného místa v JV sektoru areálu a vy-značení měřičských bodů zasypaných v roce 1997.⁶

Po zjištění základové jámy zdi v roce 1999 vyplněné druhotným zá-sypem, jsme zde postupně umísťovali další sondy. Průběh východní a jižní části zdi vnitřní kvadratury se zřetelně projevil v položených sondách (S6/99, S7/99, S5/00, S6/00). Zbylé navázání v průběhu její západní a severní části se projevilo pouze drobnými ostrůvky se zbytky zá-sypu /zjišťováno sondami 7a/00 + 1/01, 7b/00, 8/00, 9/00 + 3/01 + 4/01, 11/00).

Ve střední části rajského dvora (sondy č. 10/00+2/01) jsme zaznamenali dva hroby poškozené mladším vkopem vyplněným tmavou jílovitou výplní a oblázky.⁷

V prostoru mezi vnější a vnitřní zdí vymezující kvadraturu rajského dvora, při samém východním okraji sondy č. 6/99 (+6/01), byly zřetelně viditelné dvě hrobové jámy. Uskutečnili jsme jejich odkryv s následným vy-preparováním dvou zachovalých koster (hroby č. 9 a 10). Hrobové jámy narušily ze západní strany starší hrob (č. 11). V jejich výplni se vyskytly zlomky cihel, prejzů a keramiky včetně glazované.

Otázku pokračování oblázkové dlažby a objektu č. 4 (ze sondy č. 1rb odkrývané v r. 1998) měla objasnit sonda položená v JV sektoru plochy (č. 7/01). Její východní strana byla vedena podél průběhu zkoumaného obranného příkopu, jižní stranu ohraničoval výkop pro elektrický a telefonní kabel. Uložení jednotlivých vrstev zde určily ojedinělé recentní nálezy zjištěné i při samém dně sondy. V odkrývaných vrstvách (nejvýraznější světlá maltová a tmavá hlinitá vrstva) se vyskytovaly kromě zlomků keramiky též části cihel, prejzů, čediče a opuky. Ve dně sondy se vyskytly čtyři zahlobeniny nepravidelného tvaru a jedna s obdélným půdorysem. Objekt č. 1/01 obsahoval uhlíky, zvířecí kosti a jako jediný zlomky keramiky ze 13. století bez

přítomnosti mladšího materiálu. Pokračování oblázkové dlažby zjištěno nebylo, z objektu č. 4/98 se zde promítl pouze jeho okraj. Sondáže uskutečněné v místě původního klášterišť zachytily relikt jámy základu zdi vytyčující čtverec klášterního rajského dvora. Jedná se o část plochy téměř zcela zničené z hlediska archeologie mladšími zemními zásahy, často až do hloubky rostlého pískového podloží. Místa dochovaný zásyp základové jámy, vzniklý po odtěžení kameného zdiva, charakterizují zlomky cihel, prejzů, lomového kamene, malty a písku.⁸ Zřídka se zde vyskytují i zlomky keramiky a železných předmětů různého stáří, mnohdy i velmi mladého původu. Okolní zemina (ornice s písčným podorničím) zasahuje v průměru do hloubky 20 cm. Hlavní podíl v ní obsaženého materiálu představují zlomky keramiky různého stáří (časté je 13. století), ale i rozmanité recentní předměty. Na povrchu zde byla náhodně nalezena bronzová kruhovitá nášivka o průměru 1,9 cm s otvorem a vytepaným ornamentem (obr. 12 v příloze). V novodobě vytvořeném sledu vrstev v S7/01 byl nalezen nůž s nýty (obr. 14 v příloze) a železná šipka (obr. 15 v příloze) v pořadí již třetí. Objekt č. 1, zahloubený do dna sondy, obsahoval materiál pocházející ze 13. století. Předpoklad umístění studny či cisterny ve střední části rajského dvora se nepotvrdil. V těchto místech byla zjištěna nepravidelně obdélná jáma s jílovitou a oblázkovou výplní, která narušila dva starší hroby. Vstupní prostor do sakrálního areálu zůstává lokalizován stále s největší pravděpodobností v JZ okraji klášterišť. Zjištěné pokračování negativu v S8/01 tomu nasvědčuje. V rámci výzkumu bylo vyznačeno dvacet orientačních bodů, vytyčujících jednotlivé části areálu. Sondu č. 5/01 jsme odkryli během vyhledávání počátku zdi, přizděné k nároží lodi kostela sv. Bartoloměje.

Poznámky:

- I. Tento článek přináší zestručnělou informaci o posledních dvou etapách archeologického výzkumu. Navazuje na poznatky zjištěné během předcházejících výzkumů publikovaných např. ve Východočeském sborníku historickém (Čurda 1999, 2000b) či Výroční zprávě Památkového ústavu v Pardubicích za rok 1999 (Čurda 2000a), v níž je uvedena i bibliografie ke zkoumanému území a jeho archeologickému výzkumu. Úplná verze

- příspěvku, ale bez poznatků získaných výzkumem v r. 2001, byla autorem publikována ve Východočeském sborníku historickém 10, 2001.
2. Vlivem vydatných dešťů došlo v sondě č. 2 ke zřícení severní stěny těsně sousedící s vedlejším hrobem. Z tohoto důvodu nebyla sonda dokončena.
 3. Nestejná výše současného povrchu u kostela sv. Jiljí dává uváděným mírám pouze pracovní orientační charakter. Všechny měřičské body byly později zjištěny nivelací.
 4. Tudy prý mnichové chodili z kláštera přes presbytář do sakristie. (Semonský 1940, s. 25). Současná sakristie je na jižní straně presbytáře.
 5. Zlomky keramiky nacházené v různých hloubkách jednotlivých sond představují odpad, který zde byl původně odhozen, nebo sem byl se zeminou přenesen odněkud z blízkého okolí. Víme, že tu stála vesnice Pardubice, datovaná do první třetiny 13. století. Tato ves prodělala řadu změn, v blízkosti se dochovala až dodnes. Během ukládání hrobů v několika stupních a při dalších výkopech došlo v minulosti k narušení některých hrobů a k promíšení zásypového materiálu. Zlomky keramiky obsažené v různých hloubkách hrobových zásypů jen nepřesně a velmi hrubě datují sledované místo. Časově nejbližší k zachovaným skeletům má při nich nalézáný nejmladší datovací materiál.
 6. K zasypaní jednotlivých objektů včetně měřičských bodů a k novému zplanýrování plochy došlo při likvidaci náletové zeleně v říjnu 1997.
 7. Hroby z této části plochy jsou obvykle narušeny hlubokými zemními zásahy. K otázce pohřbívání lze konstatovat dvě období. V prvním období se pohřbívá ke kostelu (i do kostela) především z jižní strany, hiát charakterizuje období existence kláštera, následně po jeho zániku je pohřbívání opět dočasně obnoveno. Původně předpokládaná absence hrobů v prostoru rajskeho dvora se nepotvrdila. Toto místo se neprojevuje jinde běžnou, vysokou koncentrací hrobů.
 8. S odtěhováním poškozených staveb se začalo po zničení areálu husity. Zřejmě pokračovalo v různých místech v různých časových etapách. Jámy po vybraných základech zdí byly zaplňovány různě, kromě eroze a splachů však byly nejspíše postupně zasypávány. Mnohé zahloubeniny byly dorovnány až v průběhu dvou posledních století (Lüssner 1857, s. 232).

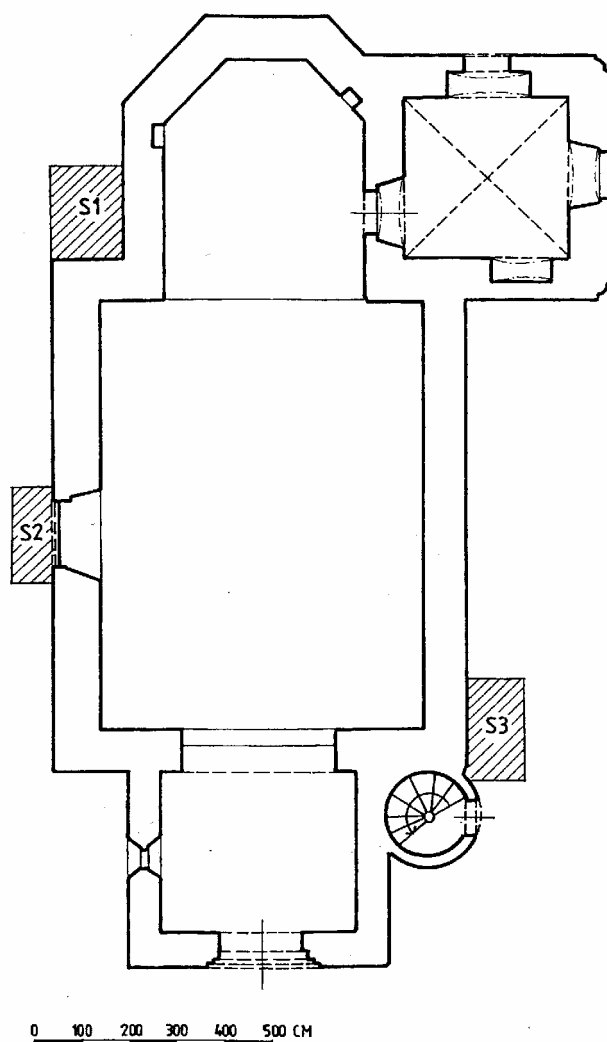
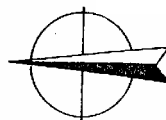
Literatura

ČURDA, T. 1999: *Středověké osídlení v Pardubičkách z pohledu archeologie*, Východočeský sborník historický 8, s. 23 - 63.

- ČURDA, T. 2000a: *Stručná zpráva o dvou posledních sezónách archeologického výzkumu v Pardubičkách*, Památkový ústav v Pardubicích, Výroční zpráva za rok 1999, s. 172 - 183.
- ČURDA, T. 2000b: *Zpráva o pokračování archeologického výzkumu v Pardubičkách*, Východočeský sborník historický 9, s. 161 - 188.
- ČURDA, T. 2001: *Archeologický výzkum u kostela sv. Jiljí a na klášteršti v Pardubičkách v roce 2000*. Východočeský sborník historický 10, s. 3 - 34.
- LÜSSNER, M. 1857: *Archeologické zprávy z Chrudimska*, Památky archeologické a místopisné II, s. 231 - 232.
- SEMONSKÝ, J. 1940: *Dějiny filiálního kostela sv. Jiljí v Pardubičkách*, Pardubické kostely a památky, s. 18 - 29.
- VÁCLAVÍK, F. R., – Šeda, B., 2000: *Stavebně historický průzkum kostela sv. Jiljí v Pardubicích - Pardubičkách*, Východočeský sborník historický 9, s. 189 - 226.

PARDUBIČKY – KOSTEL SV. JILJÍ

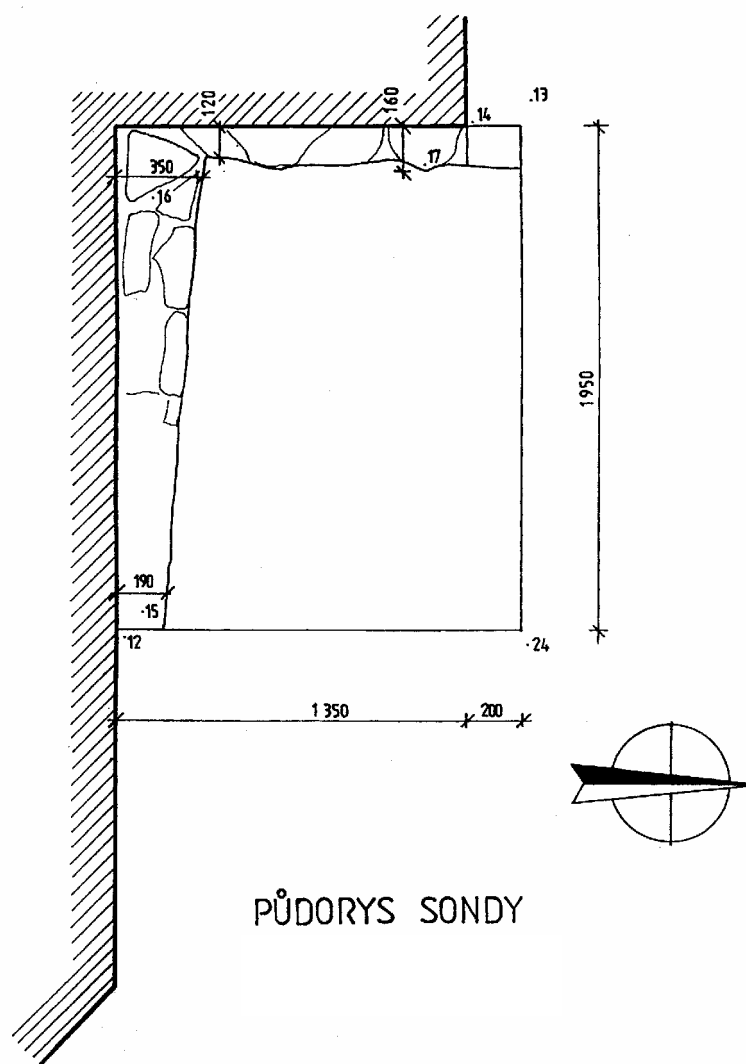
PŮDORYS

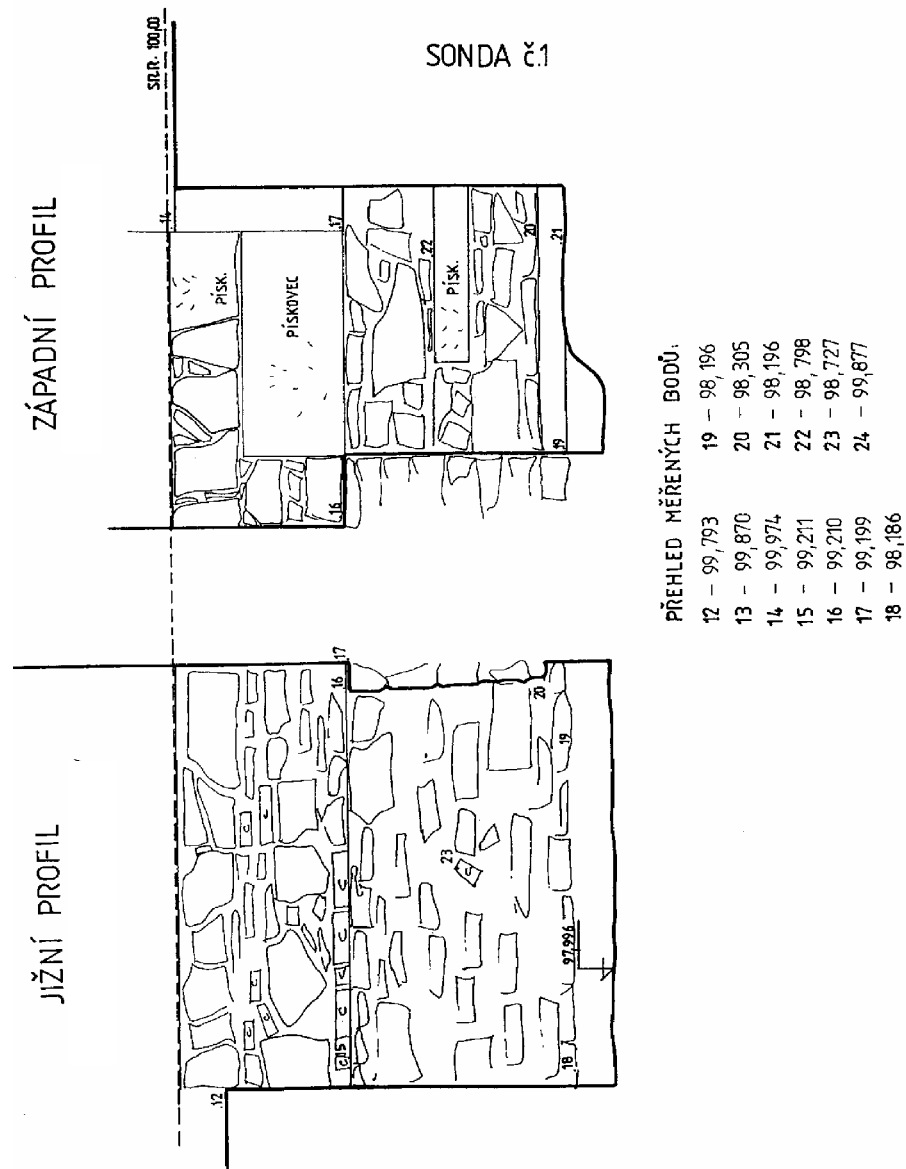
Obr. I

PARDUBIČKY – KOSTEL SV. JILJÍ

SONDA Č. 1

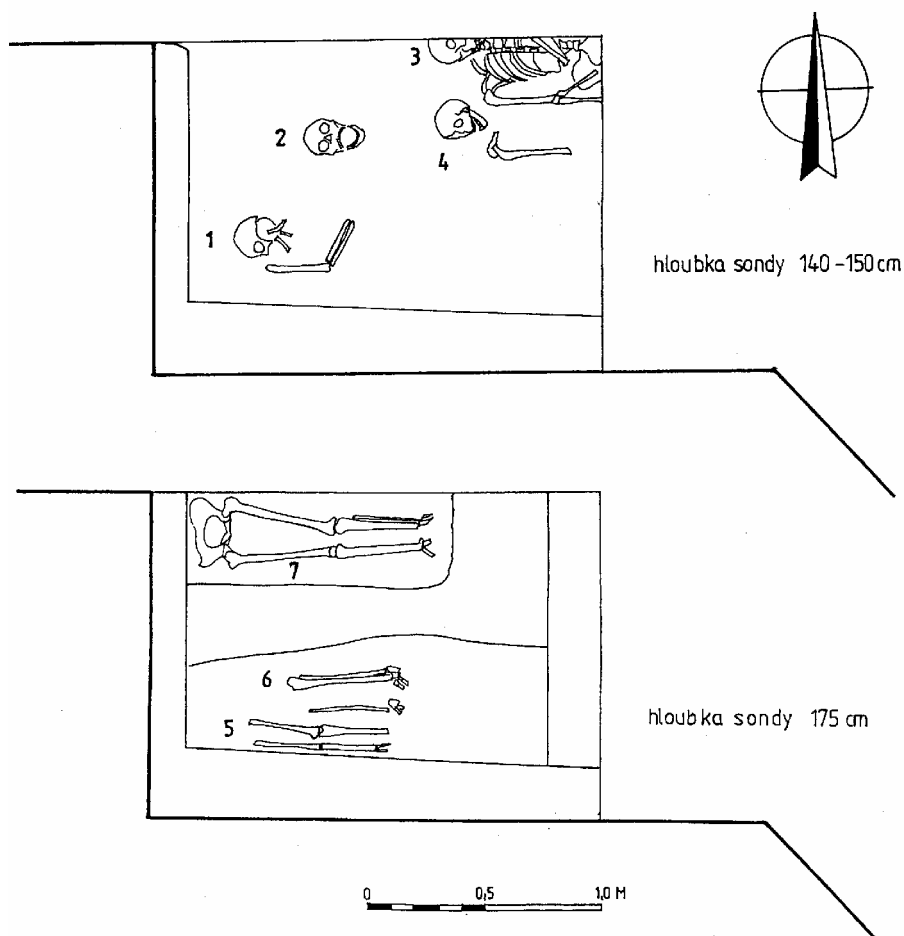

Obr. 2

Obr. 3

PARDUBIČKY – KOSTEL SV. JILJÍ
SONDA Č.1 – PŮDORYS

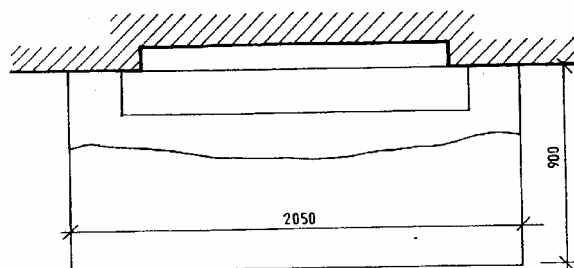
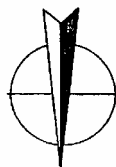

Obr. 4

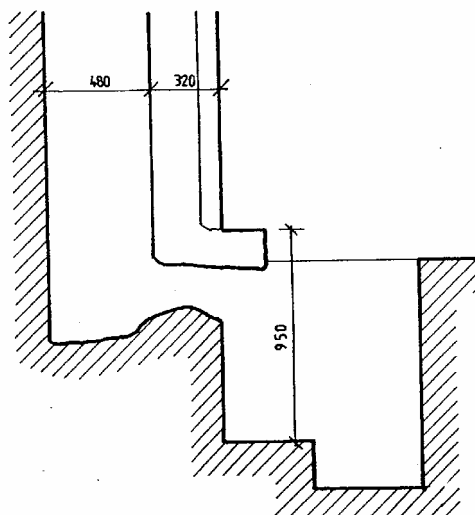
PARDUBIČKY – KOSTEL SV. JILJÍ

SONDA č.2

PŮDORYS SONDY č.2

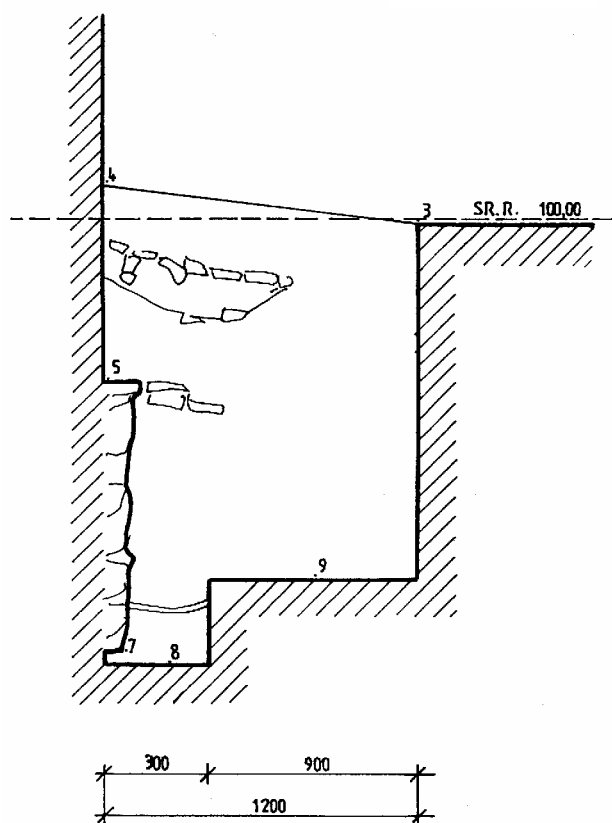
ŘEZ SONDOU č.2

Obr. 5

PARDUBIČKY – KOSTEL SV. JILJÍ
SONDA Č.3

VÝCHODNÍ PROFIL

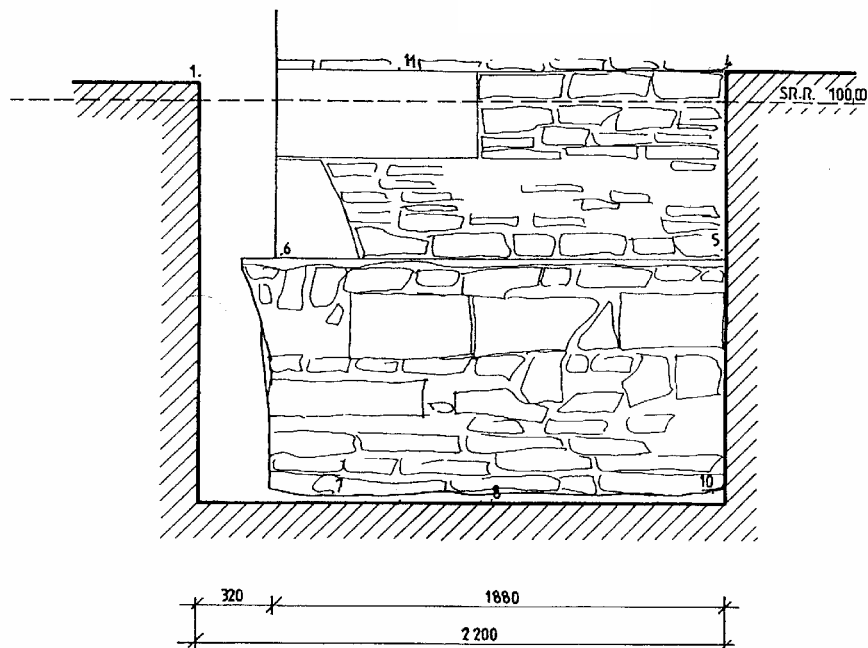

PŘEHLED BODŮ:

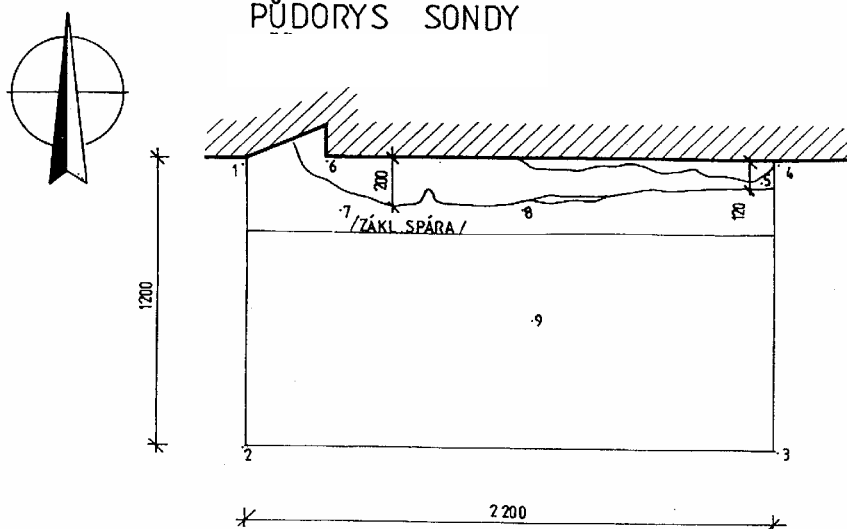
1	-	100,077
2	-	100,004
3	-	99,992
4	-	100,102
5	-	99,393
6	-	99,356
7	-	98,372
8	-	98,304
9	-	98,656
10	-	98,332
11	-	100,126

Obr. 6

SEVERNÍ PROFIL

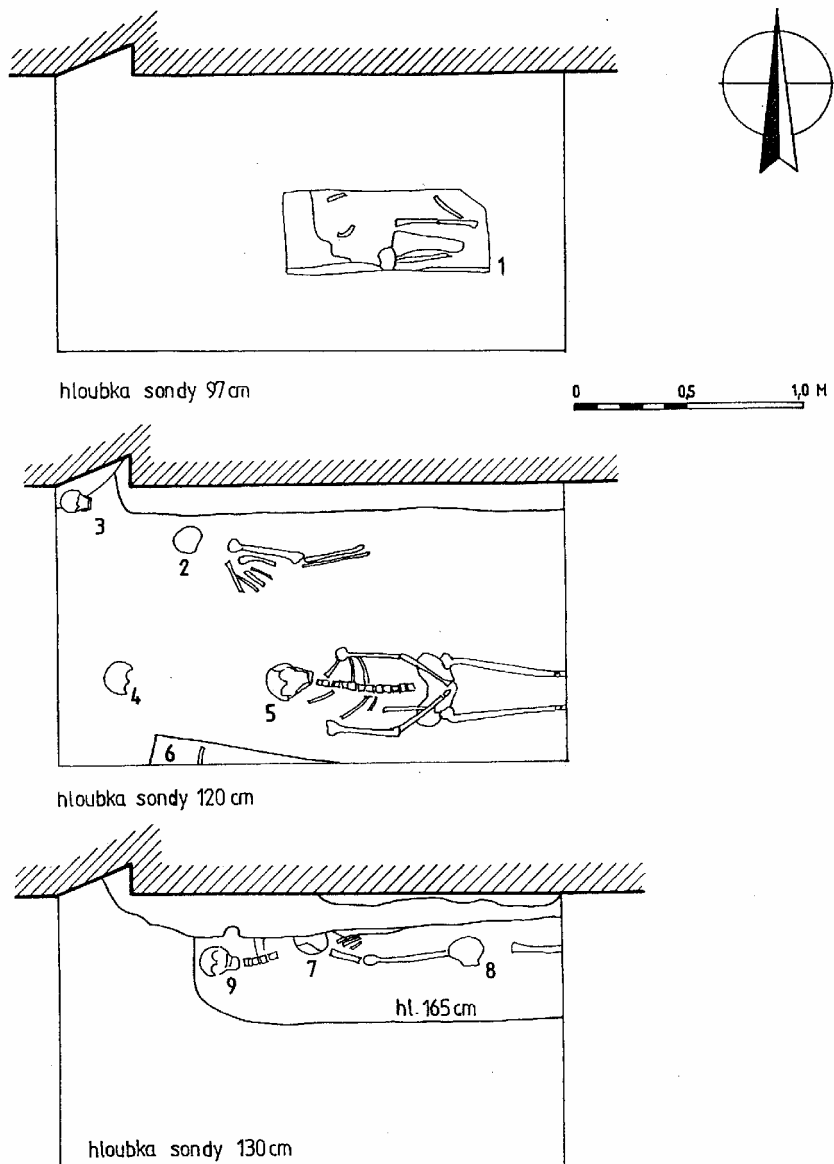
PŮDORYS SONDY

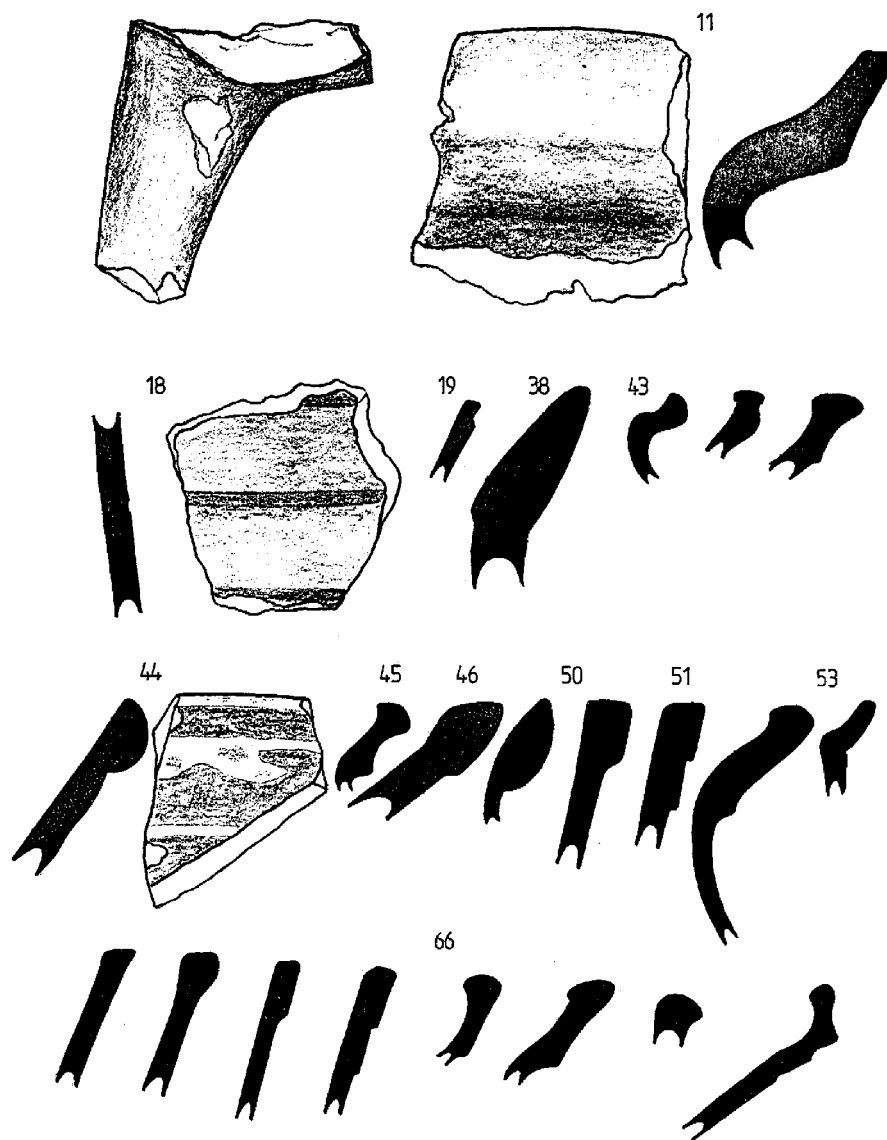
Obr. 7

PARDUBIČKY – KOSTEL SV. JILJÍ

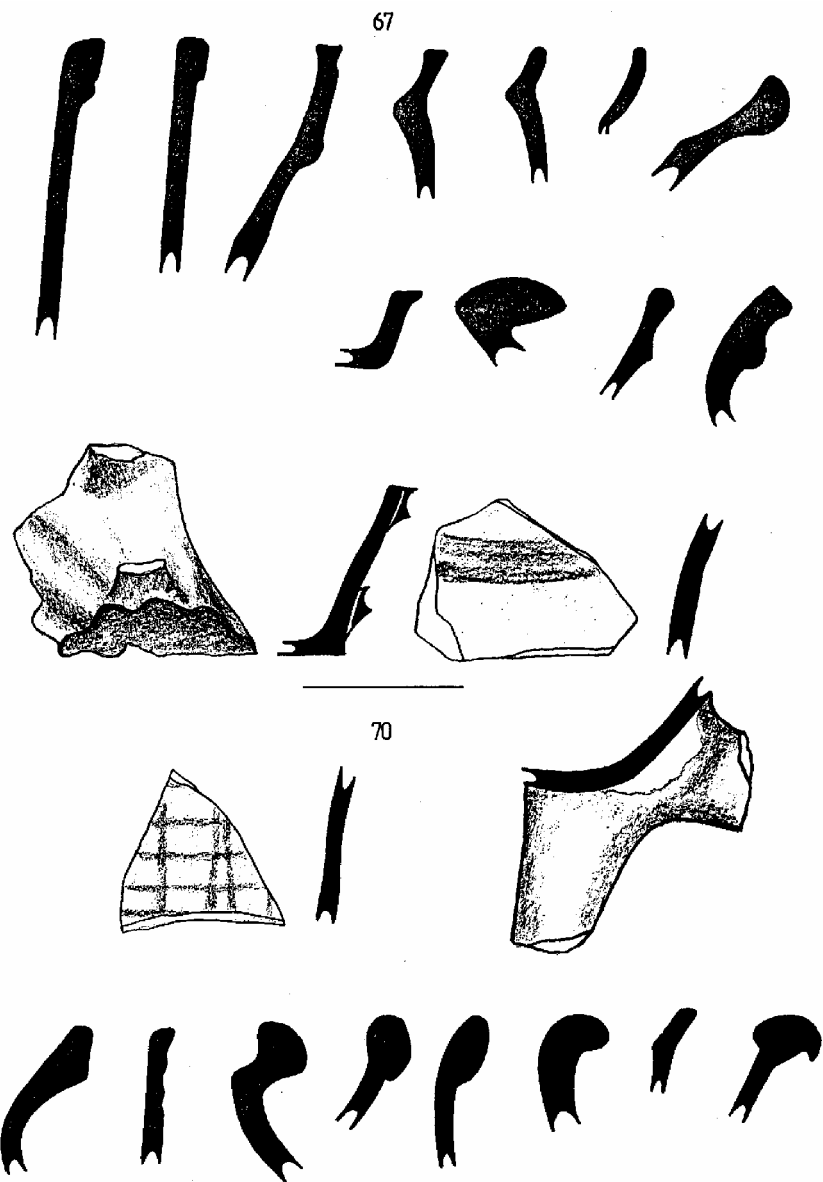
SONDA Č.3 – PŮDORYSY

Obr. 8

Obr. 9

Obr. 10

Tomáš Čurda

V posledních letech probíhají na hradu Litice stavební práce za účelem stabilizace torzovitých částí hradu. Řada souvisejících zemních zásahů se ve většině případů neobejde bez archeologického výzkumu. V rámci opravy tzv. konírny zde byl uskutečněn archeologický výzkum prezentovaný ve Výroční zprávě PÚ za rok 1999 (Čurda 2000). V dohledné době by měly proběhnout práce na statickém zajištění hradeb v úseku od konírny po I. bránu. Z důvodu zjišťování historického vývoje této části plochy nádvoří zde byl proveden geofyzikální průzkum (Dohnal, Jáně, Kněz, Valenta, Zima, 2001). Na základě jeho výsledků došlo v tomto prostoru v září 2001 k položení příčné archeologické sondy (č. 1) dělené do čtyř částí (A – D, obr. 5 v příloze, obr. 6/3). Cílem sondy bylo poznání stratigrafie stávajících vrstev, se snahou určit hloubku výskytu původního rostlého terénu. Sonda č. 2 (250 cm x 100 cm) byla vyhloubena o něco jižněji, při hradbě pod střílnovým oknem, za účelem zjištění umístění a tvaru v zemi skrytého okenního parapetu (obr. 2 v příloze). Ten byl odkryt přibližně 70 cm pod současným povrchem. V tmavé hlinité výplni s kameny byly dále nalezeny zvířecí kosti, zlomky želez a běžná keramika charakterizovaná níže.

Část A sondy č. 1 se nacházela při samém okraji západní části obvodové hradby. Měla rozměry 170 x 150 cm. Původní snahu o dosažení většího zahloubení znemožnilo podmáčení sondy s následným zřícením obvodových stěn.¹ Sondu jsme kresebně zdokumentovali pouze do hloubky 140 cm. Vrchní asi 60 cm mocnou vrstvou tvořila černá humusovitá vrstva s kameny a drobnými kusy malty. V JZ čtvrtině sondy se pod touto vrstvou projevila maltová krusta dosahující místy mocnosti až 10 cm. V hloubce 60 cm se ve větší ploše promítala červená rozrušená hornina s příměsí tmavé hlíny a pod ní vrstva žlutá, jílovitého charakteru.

V části B sondy o rozměrech 400 x 130 cm tvořila povrch též černá humusovitá vrstva s kameny v kombinaci s tmavou písčitou a tmavou jílovitou vrstvou. V hloubce 30 – 55 cm se projevil výrazný podélný pruh tmavé jílovité vrstvy. Pod ním se nacházelo sterilní podloží, tvořené červenou rozrušenou skálou probíhající ve sklonu

severoseverozápadním (v JV rohu začíná v hloubce 20 cm, v polovině sondy je její povrch již v hloubce 110 cm). Ve stejném naklonění se nad touto vrstvou v hloubce 60 cm, asi v polovině délky jižního profilu, vyskytla vrstva žlutá, jílovitá. Díky značnému sklonu podložní červené skály se na západním a jižním profilu promítá nad touto skálou, tvořící zde z valné části dno sondy, tmavá jílovitá vrstva místy o mocnosti až 80 cm. Při západním profilu sondy se poněkud více v tmavé hlíně objevoval větší počet jednotlivých kamenů (obr. 3 v příloze).

Úzký pruh sondy C (220 x 80 cm, hloubka 20 cm) zčásti přetínal současnou přístupovou cestu ke hradu. Zde se pod slabou humózní vrstvičkou nachází skalní výchoz tvořený na povrchu červenou navětralou vrstvou.

Též v části D (500 x 150 cm) se ze západní strany projevila skála vyplňující sondu téměř až do poloviny její délky (obr. 4 v příloze). Při jejím východním profilu tvořila horní část její výplně tmavá, ke spodu světlající hlína s kameny dosahující až do hloubky 60 cm. Pod ní se vyskytovala červená rozrušená skála.

Archeologické nálezy pocházejí především z tmavých vrstev. Ve světle žluté jílovité vrstvě se v části A sondy č. I vyskytl zlomek zvířecí kosti, čistě červená vrstva tvořená pouze kousky zvětralé skály byla ve zjišťovaných případech sterilní (části sondy B, C, D). Maximální podíl zjištěných archeologických nálezů tvoří keramika. Jedná se především o tvrdé, oxidačně vypálené zlomky nádob zhotovovaných na hrnčířském kruhu, světlých odstínů barvy béžové či světlé terakoty, makroskopického ostřiva, někdy se zbytky glazury, kterými byly především okraje a vnitřní části nádob polévány. Vyskytující se okraje jsou převážně šikmé vně, zesílené, ukončené zaoblením, hrdlo navazuje drobným ústupkem, dále jsou zastoupeny okraje téměř kolmé, ukončené přehnutím. V menším poměru se vyskytla silnostěnná keramika s velkými zrny ostřiva, tmavých odstínů, dále světlá jemnější keramika s hnědočerveným malováním, zlomky hladkých kachlů hnědě glazovaných a taktéž zlomky neglazovaných komor kachlů.

Hlavní objem nalezené keramiky představuje materiál z 15. - 16. století, v malé míře se vyskytly i střepy mladší. Za zmínku stojí drobný keramický zlomek, nalezený v tmavé vrstvě s kameny v části B sondy I (tab. V: 10/5). Jedná se o zlomek velmi šikmého okraje šedobéžové barvy s makroskopickým ostřivem, ukončený zaoblením,

s plastickou lištou nad pře-chodem v hrdlo. Typologicky ho lze datovat do 13. století.

Dále se vyskytly železné zlomky částí náradí, pantů a různé typy hřebíků. V nemalé míře zde byly obsaženy části kostí hospodářských zvířat.

Sonda vedená napříč nádvořím za první bránou zachytila sklon podložní skály svažující se ve směru severoseverozápadním. Současný terén zde mění postupně vzdálenost od povrchu k rostlému podloží. V části C a D (obr. 4 v příloze) vystupuje skalní masiv až na úroveň dnešního povrchu. Východní polovinu sondy D, ukončenou v samém úpatí strmého vrcholu hradního kopce, zaplňuje souvrství vytvořené erozí a bezprostředními sesuvy z horních částí hradu.

Tmavé vrstvy vyskytující se v části B obsahují vyrovnávající navážky, které datuje keramika 15. - 16. století. Zahloubení zjišťované v části A je tvořeno zdívem z poškozené hradby a především mohutným zásypem zakrývajícím z valné části i okolní střílnová okna. Představu o nejnižších bodech původní úrovně vnitřního terénu při hradbě navozují odvodňovací kanálky vedené napříč hradební zdí. Uskutečněná archeologická sondáž neprokázala lokalizaci prvků nastíněných geofyzikálním průzkumem. V místě předpokládaného příkopu se nachází skalní výchoz skrytý pod slabou povrchovou vrstvou (sonda C). Těleso údajného vnějšího valu s vestavěnou, dvakrát zalomenou kamennou zdí se v protínající sondě B nepotvrdilo, stejně jako kamenný objekt lokalizovaný geofyzikou nad vnitřní hranou příkopu (sonda D).

Poznámky

- I. Výkopové práce se uskutečnily v polovině měsíce září, což značně znamenaly dlouhotrvající deště, které zapříčinily podmáčení terénu, zaplavování sond a sesuvy profilů stěn.

Literatura

ČURDA, T. 2000: *Záchranný archeologický výzkum v konírně hradu Litice*, Výroční zpráva za rok 1999, PÚ Pardubice, s. 184 - 196.

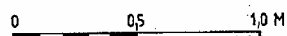
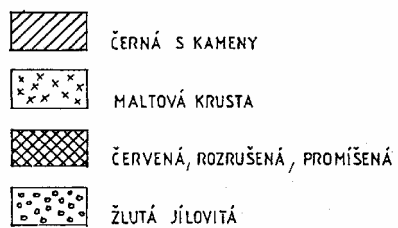
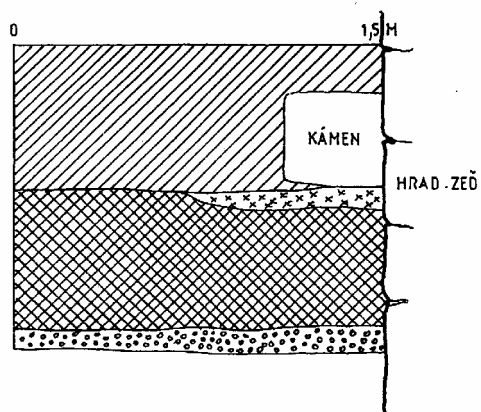
DOHNAL, J., – JÁNĚ, Z., – KNĚZ, J., – VALENTA, J., – ZIMA, L. 2001: *Vstupní část hradu Litice nad Orlicí - výsledky geofyzikálního průzkumu*. Rukopis.

Vyobrazení v barevné příloze

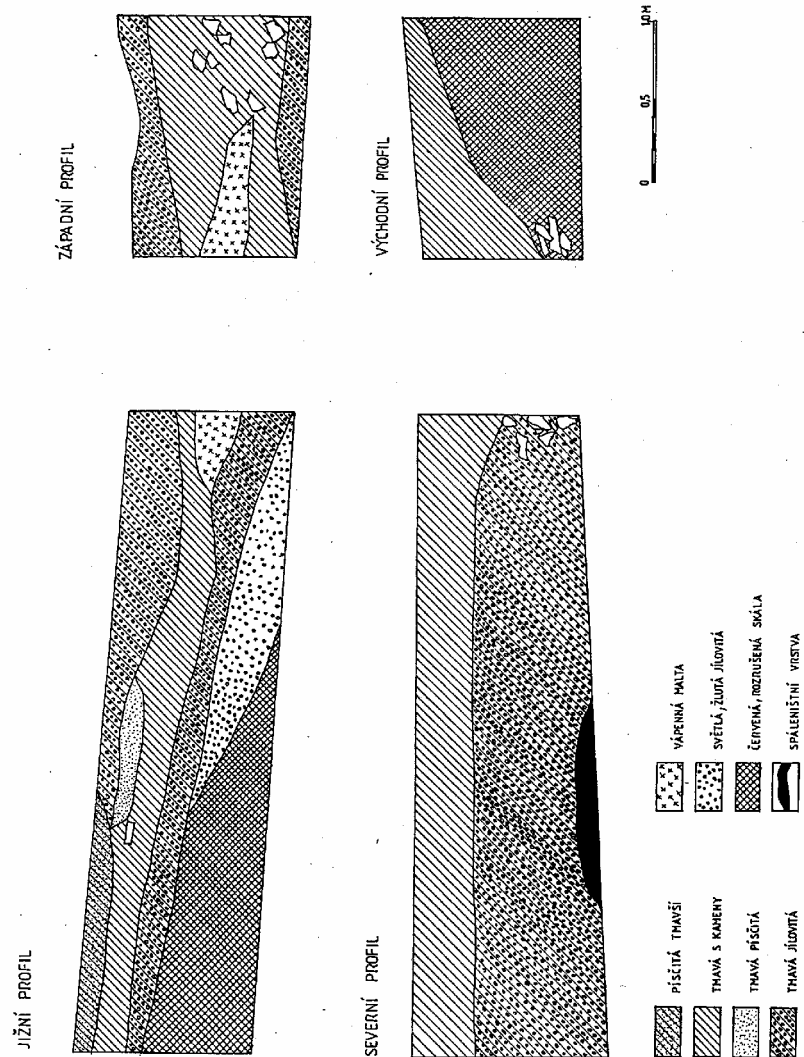
SH LITICE - PARKÁN

SONDA „A”

JIŽNÍ PROFIL

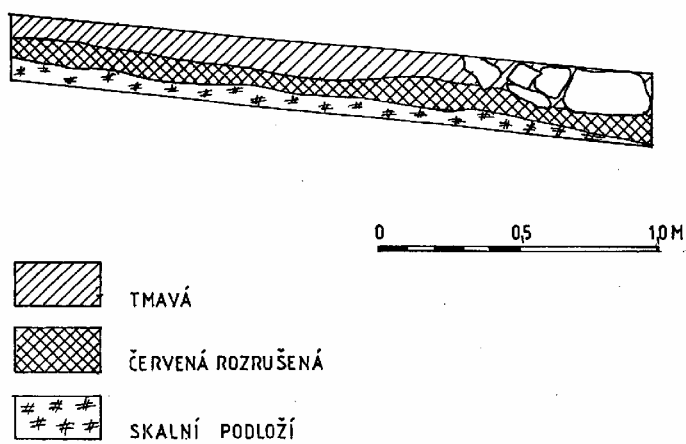
SH LITICE - PARKÁN
SONDA „B“

SH LITICE - PARKÁN

SONDA „C“

JIŽNÍ PROFIL

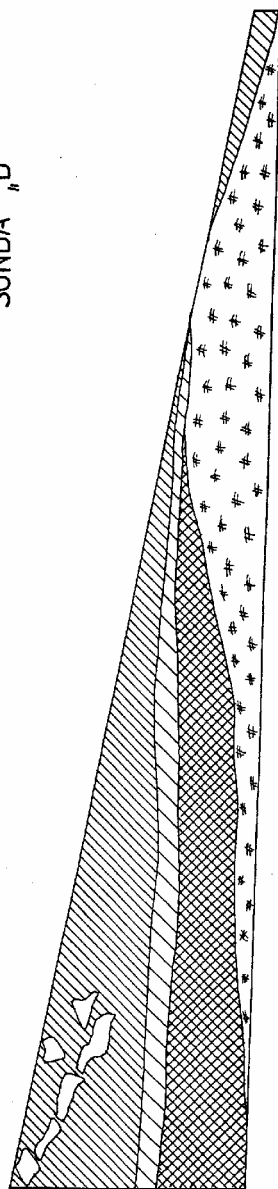

Obr. 3

SH LITICE – PARKÁN

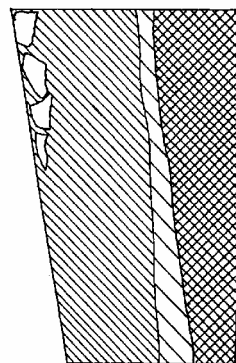
SONDA „D“

JÍŽNÍ PROFIL

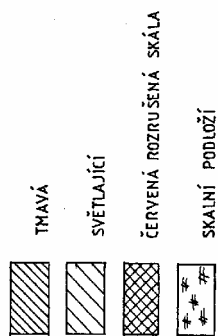

0 0.5 1.0 M

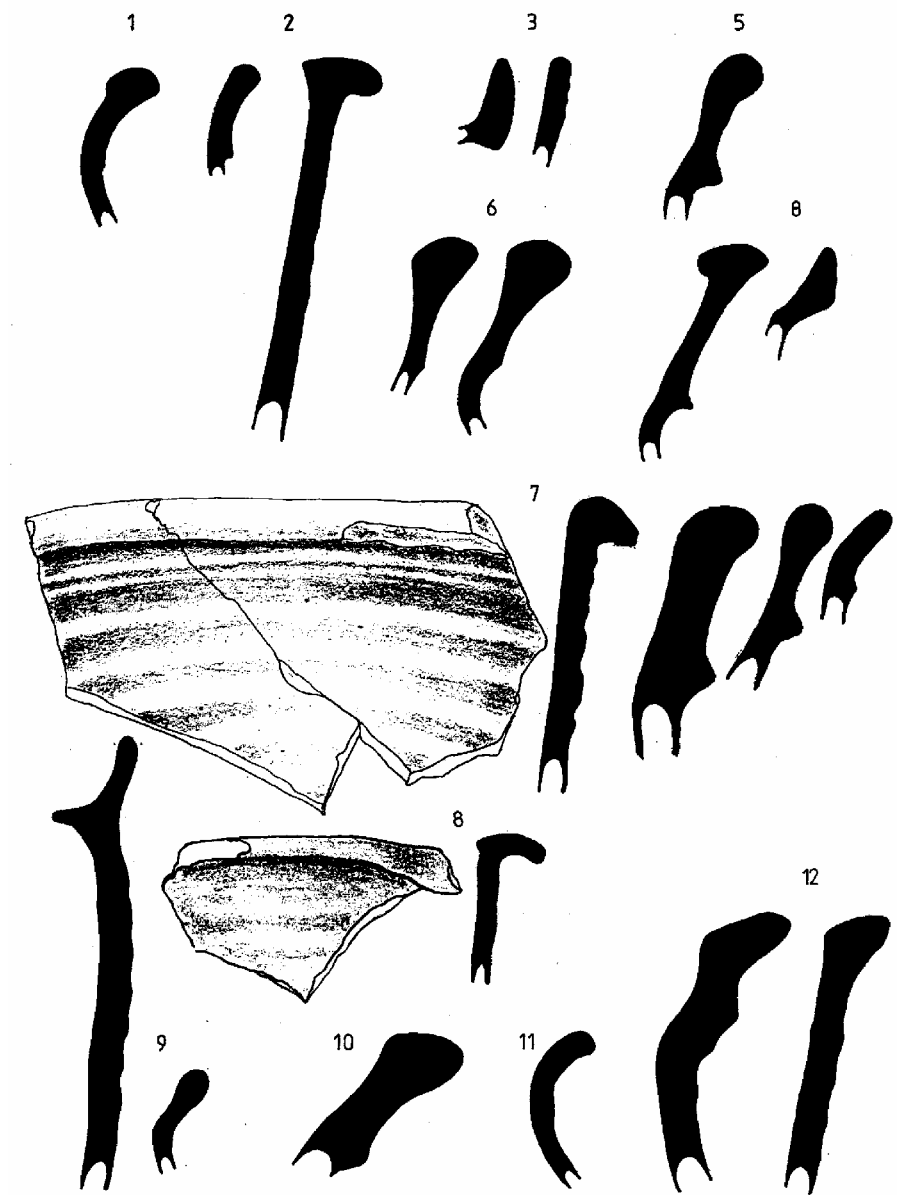
VÝCHODNÍ PROFIL

0 0.5 1.0 M

Obr. 4

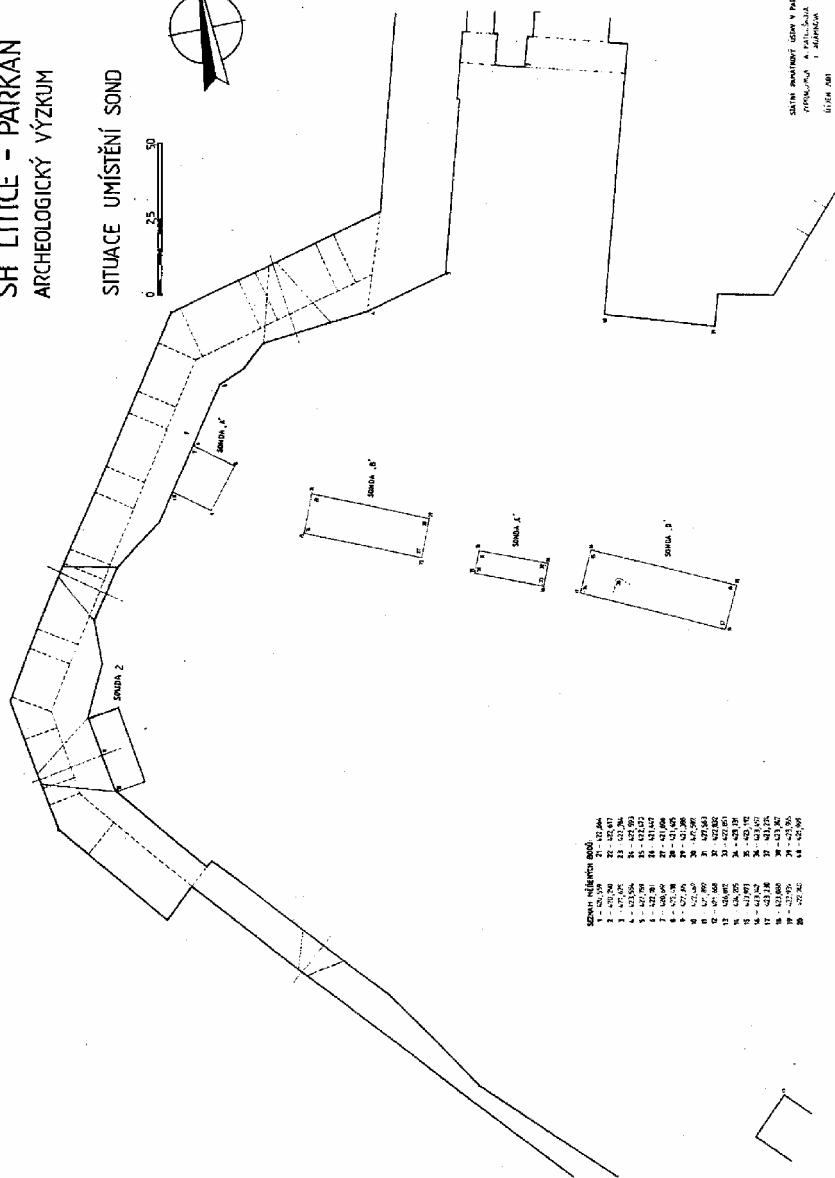

Obr. 5

SH LITICE - PARKÁN ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM

SITUACE UMÍSTĚNÍ SOND

0 25 50

stavba povrchový územní plán
stavba povrchový územní plán
stavba povrchový územní plán
stavba povrchový územní plán
stavba povrchový územní plán

číslo sondy	rozsah sondy
1	1-12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100
2	1-12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100
3	1-12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100
4	1-12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100
5	1-12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100

Obr. 6

Problematika restituce státního zámku Opočno

Martin Jakl, Oldřich Vaňura, Miloš Hošek

V současné době probíhají soudní spory mezi dědici majetku velkostatku Opočno a SPÚ v Pardubicích. Opočenský majetek měl dva vlastníky Josefa Colloredo–Mannsfelda (dále C. M.), adoptivního otce: dr. Josefa C. M., který vlastnil sbírky obrazů a zbraní. Dále si ponechal právo užívání a požívání majetku svého adoptivního syna dr. Josefa C. M., který vlastnil nemovitosti a zbytek inventáře Opočenského velkostatku. Náš názor na vlastnické vztahy vzešel z dohody o zrušení fideikomisu z roku 1925. Soudní spor v případě movitého majetku je založen na otázce, co patřilo dr. Josefovi a starému Josefovi. Josef C. M. pobýval v době války i po jejím skončení ve Francii. V ČSR nebyl po válce, na rozdíl od svých adoptivních dětí, obviněn z kolaborace a bylo mu umožněno, aby volně nakládal se svými cennými papíry a jinými finančními hodnotami.

Obhajoba SPÚ u soudního jednání o vydání nemovitostí (SZ Opočno), ale i movitostí patřících dr. J. C. M., je založena na otázce, zda dr. Josef Colloredo–Mannsfeld spadá pod ustanovení § 1 až § 3 dekretu presidenta republiky č. 12/45 Sb. Dále je obhajoba správnosti postupu SPÚ postavena na skutečnosti, že dr. Josef Colloredo–Mannsfeld pozbyl na základě Dekretu presidenta republiky č. 33/1945 Sb. čs. státního občanství tím, že v roce 1940 požádal o udělení státního občanství Německé říše, tzv. Fragebogen. Ztráta československého státního občanství a jeho opětovné udělení v roce 1947 za dosud nevyjasněných okolností vede SPÚ k závěru, že vrácení majetku C. M. dědicům nenalézá oporu v žádném z „restitučních“ zákonů přijatých po roce 1990.

Deklaraci České šlechty podepsali jen někteří členové z rodiny Colloredo–Mannsfeld, kteří svůj podpis později odvolali. V dopise Tajné státní policii – Služebně státní policie v Praze se dr. Josef C. M., vlastník velkostatku Opočno, od činů svého bratra distancuje a tvrdí, že bratr jednal proti jeho vůli. Dále zde uvažuje, zda by bylo nutné proti osobám, které mu připsaly snahy Říši nepřátelské, podat žalobu pro urážku na cti. V dopise, který napsal bratr manželky dr. J. C. M. Helmut Rabl, SS – Hauptschar-führer, na Majetkový úřad Říš-

ského protektora v Čechách a na Moravě, popisuje svou sestru jako německou státní občanku a svého švagra dr. J. C. M. jako z nejmenší částí Čecha. Podle tohoto dopisu podal dr. J. C. M. žádost o přidělení německé národní příslušnosti již na podzim roku 1940. Krátce po válce píše dr. J. C. M. na Ministerstvo vnitra I. 8. 1945 životopis, kde přiznává, že vyplnil přihlášku k německé národní příslušnosti. Státní památkový ústav v Pardubicích z toho usuzuje, že se Dr. Josef C. M. nehlásil po celou dobu zvýšeného ohrožení republiky k české národnosti, jak vyžadoval dekret prezidenta republiky o občanství. Na velkostatek Opočno byla Němci uvalena správa, ale jak vyčteme z dobových materiálů, nebyl to statek jediný. Nucená správa byla německou okupační mocí uvalena podle zprávy o inventurách ze dne 19. 6. 1943 přibližně na padesát zámků. V roce 1942 byl opočenský velkostatek Říší zkonfiskován. Jak čteme z archivních materiálů zdůvodňovali Němci konfiskaci takto: v tomto případě se jedná o nepřátelský majetek, neboť pozemkoknižní vlastník Dr. J. C. M. má jen vlastnické právo, zatímco právo užívání a požívání náleží podle pozemkové knihy knížeti J. C. M., který se zdržuje v nepřátelské cizině. Z výše uvedených faktů vyplývá, že Němcům především vadily nejasné majetkové poměry v rodině a z nich vycházející neprůhledné nakládání s výnosy, zejména jejich plynutí do Francie. Dr. J. C. M. byl po uvalení nucené správy ubytován nejprve v náhradním bytě a později přesídlen do rozběřického statku, zabaveného Ing. dr. Skořepovi. Pan Skořepa byl osobou skutečně perzekuovanou, majetek mu byl zabaven a on sám byl internován v koncentračním táboře. Po válce mu byl majetek vrácen. Ing. dr. Skořepa po válce vyčíslil škody způsobené na svém majetku Colloredo-Mannsfeldy na 78.661,60- Kčs. Tuto částku však nikdo nevyrovnal. Jsou zde tedy dvě německé perzekuce, kdy Ing. dr. Skořepa byl internován v koncentračním táboře a dr. Josef Colloredo-Mannsfeld skončil v jeho vile. Po válce dr. Josef Colloredo-Mannsfeld pozbyl, dle názoru SPÚ, čs. státní občanství na základě ustanovení § 5 Dekretu presidenta republiky č. 33/1945 Sb. Obnovení čl. státního občanství dr. J. C. M. bylo řešeno, v naprostém rozporu s tehdy platným právním řádem, dvoukolejně. Jednak správním postupem MV ČSR, které žádost zamítlo a jednak místně a věcně nepříslušným Okresním úřadem v Dobrušce, které mu čs. státní občanství osvědčilo. Věcně nepříslušným proto, že věc má podle úředního pořádku vyřídit MV

ČSR a místně proto, že dr. J. C. M. byl policejně přihlášen k bydlišti v Praze. Z toho Státní památkový ústav v Pardubicích vyvozuje právně významnou skutečnost, že doklad osvědčující zachování československého občanství, vydaný v rozporu s tehdy platnými právními předpisy, nemohl nikomu přispět k „obnovení“ čs. občanství, tedy ani dr. J. C. M. Nyní je na soudu, aby shora uvedené otázky objektivně posoudil včetně všech tvrzení a důkazů. Jedině tak lze dospět k poznání, zda nároky na vydání majetku vznesené Dipl. Ing. Jerome C. M. a Kristinou C. M. jsou skutečně oprávněné a v naprostém a nezpochybnitelném souladu s platnými právními předpisy.

Navíc je situace poněkud komplikovanější, neboť v době vydání znárodňovacího výměru byla knihovním vlastníkem velkostatku v Opočně bývalá Říše německá. Konfiskační výměr z 22. prosince 1945 je tedy dle dekretu č. 5/45 Sb. Majetek Colloredo–Mannsfeldům nebyl po válce vydán, protože o něj Colloredo–Mannsfeldovi v zákonné lhůtě po válce nikdy nepožádali. Převody dle dekretu č. 5/45 Sb. jsou sice naříkatelné, nejsou však ex lege (ze zákona) prohlášeny za neplatné, nýbrž je k tomu zapotřebí, aby postižený svůj nárok uplatnil, resp. jest mu ponecháno na vůli, zda se chce spokojit s dosavadním stavem. SPÚ vyvozuje, že by dr. Josefovi Colloredo–Mannsfeldovi vzhledem k jeho postoji za války vyhověno nebylo.

V současné době bylo Okresním soudem v Pardubicích pravomocně rozhodnuto ve prospěch žalobců o 68 obrazech, které nesporně patřily Josefu C. M. Dále pak ve prospěch žalobců o kočáru landauer, který podle tvrzení žalovaného (SPÚ) patřil dr. J. C. M. Proti rozsudku se SPÚ v Pardubicích odvolal ke Krajskému soudu v Hradci Králové. Část zbraní, která byla uložena ve Vojenském historickém ústavu, hudební nástroje z Národního muzea a část pozemků Pozemkovým úřadem v Rychnově nad Kněžnou byly bez rozhodnutí soudu těmito institucemi vydány. O zbytku mobiliáře a nemovitostí (včetně SZ Opočno) zatím rozhodnuto nebylo.

Zmiňované odstavce a paragrafy dekretů presidenta republiky:

5/1945 Sb. Dekret presidenta republiky ze dne 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby

nesvobody o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů některých organizací ústavů

§ 1

(1) Jakékoliv majetkové převody jakákoliv majetkově-právní jednání, ať se týkají majetku movitého či nemovitého, veřejného či soukromého, jsou neplatná, pokud byla uzavřena po 29. září 1938 pod tlakem okupace nebo národní, rasové nebo politické persekuce.

(2) Způsob uplatnění nároků, plynoucích z ustanovení odstavce 1, budiž upraven zvláštním dekretem presidenta republiky, pokud se tak nestalo již tímto dekretem.

§ 2

(1) Majetek osob státně nespolehlivých na území Československé republiky dává se pod národní správu podle dalších ustanovení tohoto dekretu.

12/1945 Sb. Dekret presidenta republiky ze dne 21. června 1945
o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa

Vycházeje vstříc volání českých a slovenských rolníků a bezzemků po důsledném uskutečnění nové pozemkové reformy a veden snahou především jednou pro vždy vzít českou a slovenskou půdu z rukou cizáckých německých a maďarských statkářů, jakož i z rukou zrádců republiky a dát ji do rukou českého a slovenského rolnictva a bezzemků, k návrhu vlády ustanovují:

§ 1

(1) S okamžitou platností a bez náhrady se konfiskuje pro účely pozemkové reformy zemědělský majetek, jenž je ve vlastnictví: a) všech osob německé a maďarské národnosti bez ohledu na státní příslušnost, b) zrádců a nepřátel republiky jakékoliv národnosti a státní příslušnosti, projevivších toto nepřátelství zejména za krize a války v letech 1937 až 1945, c) akciových a jiných společností a korporací, jejichž správa úmyslně a záměrně sloužila německému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům.

(2) Osobám německé a maďarské národnosti, které se aktivně zúčastnily boje za zachování celistvosti a osvobození Československé republiky, se zemědělský majetek podle odstavce 1 nekonfiskuje.

(3) O tom, lze-li připustiti výjimku podle odstavce 2, rozhodne na návrh příslušné rolnické komise příslušný okresní národní výbor. Pochybné případy předloží okresní národní výbor zemskému národnímu výboru, který je se svým dobrozdáním postoupí ke konečnému rozhodnutí ministerstvu zemědělství, které rozhodne v dohodě s ministrem vnitra.

§ 2

(1) Za osoby národnosti německé nebo maďarské jest považovati osoby, které při kterémkoliv sčítání lidu od roku 1929 se přihlásily k německé nebo maďarské národnosti nebo se staly členy národních skupin nebo útvarů nebo politických stran, sdružujících osoby německé nebo maďarské národnosti.

(2) Výjimky z ustanovení odstavce 1 budou určeny zvláštním dekretem.

§ 3

(1) Za zrádce a nepřátele československé republiky jest považovati:

a) osoby, které kolektivně nebo individuálně vyvíjely činnost směřující proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko-republikánské státní formě, bezpečnosti a obraně Československé republiky, které k takové činnosti podněcovaly nebo jiné osoby svésti hleděly a záměrně a aktivně podporovaly jakýmkoliv způsobem německé a maďarské okupanty,

b) z právnických osob ty, jejichž správa záměrně a aktivně sloužila německému nebo maďarskému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům.

(2) O tom, zdali fysická nebo právnická osoba spadá pod ustanovení odstavce 1, písm. a), b), rozhoduje zemský národní výbor, v jehož obvodě dotčená nemovitost leží, podle návrhu příslušného okresního národního výboru. Pochybné případy předloží zemský národní výbor ke konečnému rozhodnutí ministerstvu zemědělství, které rozhodne v dohodě s ministerstvem vnitra.

33/1945 Sb. Ústavní dekret presidenta republiky ze dne 2. srpna 1945 o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské

§ 5

Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 dekretu presidenta republiky č. 16/1945

Sb.) ucházeli o udělení německé nebo maďarské státní příslušnosti, aniž k tomu byli donuceni nátlakem, anebo zvláštními okolnostmi, pozbývají československého státního občanství dnem, kdy tento dekret nabývá účinnosti.

16/1945 Sb. Dekret presidenta republiky ze dne 19. června 1945
o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech

§ 18

Dobou zvýšeného ohrožení republiky rozumí se doba od 21. května 1938 do dne, který bude určen vládním nařízením.

Terénní úpravy v areálu Braunova Betléma

Martin Ježek

V listopadu 1998červnu 2000 provedl Památkový ústav Pardubice terénní práce v lokalitě Betlém, Nový les, k. ú. Doubravice. Jejich realizace byla jedním z prvních kroků podniknutých k záchraně reliéfu Matyáše Bernarda Brauna. Cílem bylo především zjistit průběh podloží a povrchu terénu v době zřízení barokního areálu za účelem volby optimálního způsobu odvlhčení.

Lokalita a její přírodní podmínky

Skupina plastik z 20. 30. let 18. století leží přibližně 1,5 km jižně od obce Žíreč u Dvora Králové. Je situována na severním svahu Zvičinského zlomu, sklánějícím se k Labi, do deprese královédvorské synklinály. Areál, nazývaný podle ústřední scény Betlém, se rozkládá v tzv. Novém lese (k. ú. Doubravice), v nadmořské výšce kolem 415 m. Podloží je zde tvořeno křemennými pískovci a glaukonitickými pískovci a prachovci, spočívajícími na chloriticko-sericitických fylitech s vložkami grafitických fylitů a zelených břidlic. Původní terén byl značně postižen při intenzivní těžbě pískovce ve druhé polovině 18. na počátku 19. století. Odpad z těžby (pískovce, spraše, sprašové hlíny atd.) byl ukládán severně od lomů, v bezprostřední blízkosti plastik. Vznikly tak sekundární terénní útvary, které zvýšily povrch původního terénu až o 5 m a někdejší svah proměnily v soustavu teras. Důsledkem této činnosti je i změna v hydrologickém režimu lokality. Znemožnění plynulého odtoku vody a zadržení dešťového spadu v uměle vzniklých plošinách a depresích jsou příčinou vážného ohrožení plastik. Neustále vlhké prostředí podporuje růst mechů, které rozrušují povrch pískovcových soch a reliéfů a urychlují jejich erozi.

Terénní práce v roce 1998

Sondou o délce 14,40 m, položenou po spádnicí před severovýchodní nároží skalnatého bloku s reliéfem Narození Páně, byla v roce 1998 zjištěna stratigrafie zdejšího souvrství. Postupným odkrýváním jednotlivých vrstev jsme dospěli k podloží. Při výkopu

sondy byly v její severní části odkryty zbytky zdi z pískovcových kvádrů. V příslušných místech byla proto sonda rozšířena do stran se záměrem ověřit průběh zdi. Dochovaná část zdi sestává ze dvou až tří vrstev pískovcových kvádrů. Zed' probíhá v odkrytém úseku od severovýchodu k jihozápadu, šikmo vůči Braunovu reliéfu. Její jižní líc je nepravidelný a přesahuje povrch podloží přibližně o 15-25 cm. Severní, upravený líc zdi byl založen níže, na dno terénního zásahu. Lícování severní strany zdi a rozdíl mezi povrchem podloží nad a pod zdí dokládají, že zed' určitou dobu zajišťovala terénní předěl a její severní líc byl odhalený. Koruna zdi je v západní části nepravidelná, ve východní část však vytváří poměrně rovnou plochu. Zdá se, že se v tomto místě dochovala v původní výši. Celková situace svědčí o tom, že zed' byla vložena do schodu vykopaného ve svažujícím se podloží. Vznik kamenité navážky, která pokrývá podloží severně od zdi, je třeba spojit s obdobím, kdy zed' již neplnila svoji funkci.

Navážky vzniklé v místech kdysi upraveného terénu, sklánějícího se v přibližně 10° spádu k severu, byly zřízeny za účelem zmenšení sklonu. Úlomky cihel, které obsahují, svědčí o jejich záměrném transportu do tohoto místa. Mocnost navážkového souvrství se směrem k severu zvyšuje. Výrazný podíl na tom má úsek v místech dnešní turistické trasy. Absence datovacího materiálu v odkrytých vrstvách komplikuje přesnější určení jejich stáří. Navážkový charakter vrstev i jejich vzájemné relativní vztahy dovolily konstatovat, že převážná většina z nich vznikla v 19.-20. století. Dobu zasypaní zmíněné zdi se však nepodařilo určit.

Terénní práce v roce 2000

Sonda z roku 1998 byla položena tak, aby se její východní stěna mohla stát okrajem plochy, jejíž povrch měl být snížen. Z jihu zájmovou plochu vymezovala skála s reliéfem. Západní hranice terénního zásahu byla stanovena s ohledem na vyústění cesty přicházející k areálu od severu. Severní hranice se prakticky kryla s okrajem terasy, zemní práce zde byly vedeny s ohledem na průběh a schůdnost turistické trasy.

Práce byly zahájeny přímo před stěnou reliéfu s ústředním motivem Narození Páně. Vrstva obsahující recentní předměty dosahovala až 30 cm, spočívala na podložním jílu a přiléhala k patě skály. Při jejím snímání bylo zjištěno, že kámen s plastikou lidské nohy, vyčnívající

doposud ze země pod postavou kravky, je fragmentem volně loženým v navážce, bez vazby k podloží. Uvolněný kámen byl přemístěn do depozitáře v Kuksu. Podobně byl do navážky zabořen kamenný blok, doposud situovaný u vchodu do grotty, s plastikou lidských nohou. Blok byl přemístěn do interiéru grotty. Ze stejného navážkového horizontu bylo vyzdvíženo několik kamenných kusů, u nichž nelze vyloučit stopy opracování, tři jednoznačné fragmenty plastik. Jeden z nich má podobu andílka pravého křídélka, další dva jsou válcové kusy (části nohou soch zvířat?). Na fragmentech laboratorní analýza, provedená A. Havlíkovou (SÚPP), nezjistila stopy případné polychromie.

Podloží bylo odhaleno pod celou stěnou reliéfu a pod východní stěnou výběžku bloku skály, na níž je znázorněno Vidění sv. Huberta. Výjimkou je prostor vchodu do grotty, tvořený zásypem výkopu pro recentní odtokový kanál. Přibližně 1,5 – 2 m severně od stěny s reliéfem začalo podloží klesat k severu. Navážka, která je pokrývala, obsahovala úlomky cihel, pískovcové kameny i balvany o průměru přes 1 m. Kameny a balvany, spočívající přímo na podloží, nebyly vyjímány. Nemůžeme však rozhodnout, zda k jejich uložení došlo v souvislosti se zřizováním barokního areálu, nebo v době zvyšování úrovně terénu za účelem zřízení cesty pro transport těžného kamene. Nejsevernější kumulace kamenů spočívá pod terénní hranou, od níž podloží klesá k severu. Není vyloučeno, že uložení některých z kamenů souvisí se snahou regulovat výtok vody, jehož pramen byl zjištěn pod objemným plochým balvanem v jihovýchodní části zkoumané plochy. Odstranění navážek v tomto místě podpořilo odtok vody z prameniště, které doposud způsobovalo dlouhodobé zamokření.

Od zmíněné terénní hrany k severu se podloží podařilo odkrýt jen na několika místech, pouze však tam, kde se jeho odhalení nepříčilo nároku terénních prací na dosažení pozvolného sklonu terénu. Tam pokládáme další odkrývání a snižování za kontraproduktivní. Striktní začištění terénu na podloží by vedlo k obnově četných depresí, dnes zaplněných navážkou, k zamezení plynulého odtoku vody. Mocnost navážky se s úklonem podloží k severu zvyšovala. Nově vytvořená úroveň zčásti ponechané navezené zeminy vytvořila nový povrch terénu, jehož úroveň je třeba stabilizovat.

Přibližně 5 m severně od vchodu do grotty navážka dosahovala mocnosti přibližně 1,2 m. Jejím odstraněním tu byl obnažen pískov-

cový blok, z něhož vyrůstal výchoz trojúhelného půdorysu. Nápadná poloha a výška tohoto výchozu, nesoucího patrně stopy opracování, vyvolává otázku jeho funkce v dispozici barokního areálu.

V severozápadní, rovné stěně výchozu jsou ve shodné úrovni dva otvory, v jednom z nich se dochovala železná skoba. Pod touto stěnou probíhá ve směru ZZJ-VVS protáhlá plošina, patrně umělého původu, tvořící povrch skalního bloku. Od severozápadu přiléhá k tomuto útvaru skupina uměle ložených kamenů, spočívajících na podloží. Kameny vytvářejí plošinu, pro jejich spojování s barokním areálem však opět postrádáme opory.

Dále k severu se vzhledem k rostoucí mocnosti navážky ležící na příkře klesajícím podloží omezily těžební práce na dosažení pozvolného sklonu terénu. Podloží již v tomto úseku nebylo odhaleno. Ve východní části skryvané plochy však bylo odkryto pokračování zdi, zachycené již v roce 1998 (viz výše). Úroveň podloží v tomto místě známe ze sondy provedené v roce 1998. Zjištěný konec zdi, tvořený jednou vrstvou prostě ložených kamenů, nedovoluje posoudit, zda se jedná o dochovaný původní stav, nebo o relikt kdysi rozsáhlejšího díla. Není proto jasná ani případná souvislost zdi se zmíněným skalnatým výchozem, k němuž řada kamenů směřuje.

Skrytím navážky v jižní části zkoumané plochy bylo odkryto několik vývěrů vody. Jeden z nich, situovaný při SV stěně objemného kamenného bloku pod nejvýchodnější částí reliéfu Narození Páně, doposud býval příčinou stálého zamokření. Další byl zjištěn pod opracovanými kameny umístěnými při vchodu do grotty. Třetí pramen vytéká pod východním převísem balvanu, jehož povrch je poznamenán vyježděnou kolejí, před reliéfem se sv. Hubertem. Poloha koleje odpovídá zničenému úseku nohy sv. Maří Magdaleny, u níž se terénní práce začističením podloží zastavily. Kolej spojujeme s provozem lomu. Její úroveň dokládá, že větší část navážek, které jsme před západní částí reliéfu odstranili, byla uložena před užíváním cesty, která tímto úsekem procházela. Navážky, ukládané za účelem zlepšení sjízdnosti tohoto úseku, tak překryly skalní výchozy i konstrukce barokního areálu.

Situace při Jákobově studni

Jákobova studna leží v prohlubni zaplňované vodou. V roce 2000 byla provedena sonda o délce 13,5 m s cílem objasnit, zda úroveň terénu severně od Jákobovy studny vznikla navážkami nebo je přírod-

ního původu, případně určit sklon přírodního podloží. Výsledky sondáže a expertíza J. Šefčíka (ČGÚ) potvrdily, že terén severně a východně od sousoší je výrazně ovlivněn navážkami. Z II rozlišených vrstev v profilu se v případě horních vrstev I-6 jedná o navážky, nejasného původu je vrstva 7. Ze ztotožnění původního povrchu s povrchem vrstvy 8 vyplývá, že sousoší vysekané ze skalního výchozu původně vystupovalo nad povrch terénu. Jeho úroveň zůstala dochována jen v bezprostředním okolí plastiky. Podloží se v době jejího zhotovení zvolna svažovalo k severu.

Výsledky zemních prací a otázky dalších úprav

Přímo před reliéfem Narození Páně byly odstraněny novověké navážky a odhalen povrch podloží. Veškeré odkryté kameny, spočívající na podloží, zůstaly na svém místě. Vzájemný vztah některých z nich svědčí o záměrném uložení. Nelze však s jistotou odlišit záměrně a náhodně uložené kameny. Ze stratigrafické situace není ani možné určit, zda náležejí ke konstrukcím barokního areálu, nebo sem byly uloženy při pozdějším zvyšování terénu navážkami. Mezi odkryté kameny náleží i skalní výchoz, patrně opracovaný, jehož nápadná poloha otevírá otázku jeho někdejšího případného zapojení do původní výbavy areálu. Skrývka ve východní části zkoumané plochy odhalila též západní konec zídky, jejíž účel ani stáří však také neznáme.

Severněji, dále od reliéfu, bylo odstraněním horní partie navážek dosaženo sklonu povrchu terénu nutného pro odtok vody. Důsledné začištění terénu na povrch podloží by přineslo problémy spojené s hromaděním vody v četných depresích. Úroveň navezené zeminy, kterou jsme při terénních pracích uchovali, vytvořila nový povrch terénu. Ten neodpovídá ani původnímu stavu, ani recentní situaci. Je proto nezbytné vyjádření příslušných památkových orgánů o dalším postupu, popř. o zachování stávajícího stavu, především provedení potřebných opatření (zakrytí povrchu jílového podloží, úprava turistické cesty apod.).

Podstatným zjištěním pro záchranu areálu je odhalení tří vodních zdrojů. Voda vytékající pod skálou s reliéfem i z dalších prameništ' nyní odtéká po svahu. Vzhledem k možnosti eroze i ke schůdnosti prohlídkové trasy je třeba vážít svedení povrchových toků před reliéfem do drenáže. Prameniště pod východní částí reliéfu Narození Páně bude patrně vyžadovat pravidelné čištění, jinak dojde

k opětnému zanesení. Potvrzení navážkového charakteru souvrství severně od Studny Jákobovy rovněž vyvolává otázku řešení zdejší situace. Vzhledem k objemu navážek je nutno zvážit možnost urychleného zřízení odtokového systému.

Akce by nebyla realizována bez iniciativy a aktivního vedení PhDr. Julie Šulcové, jež zajistila rovněž organizaci a podmínky k provedení prací. Poděkování za spolupráci a pomoc náleží Ing. Ladislavu Křížkovskému.

Z prostorových důvodů nebylo možné na tomto místě otisknout podrobný plán odkryté situace se zaznamenáním nadmořských výšek měřených bodů. Je součástí Nálezové zprávy (Ježek – Šulcová 2000), stejně jako další kresebná a fotografická dokumentace i odborné posudky, zmiňované v textu.

Prameny:

JEŽEK, M. 1999: *Nálezová zpráva. Archeologický výzkum před reliéfem Klanění tří králů*. Uloženo v archivu plánové a spisové dokumentace SPÚ Pardubice.

JEŽEK, M. – ŠULCOVÁ, J. 2000: *Nálezová zpráva o archeologickém výzkumu před reliéfem Klanění pastýřů*. Uloženo v archivu plánové a spisové dokumentace SPÚ Pardubice.

Seznam vyobrazení

Obr. 1 Nový les, schematický půdorys plochy před reliéfem Narození Páně po terénních úpravách s vyznačením polohy odkrytých kamenů a míst vyvěrající vody (v). Šedě znázorněny plochy obnaženého povrchu podloží. Ve zbývajících místech byl pouze snížen povrch navážek. Nadmořské výšky odkrytých situací viz Ježek – Šulcová 2000. Řez situací postiženou terénními úpravami viz Ježek 1999.

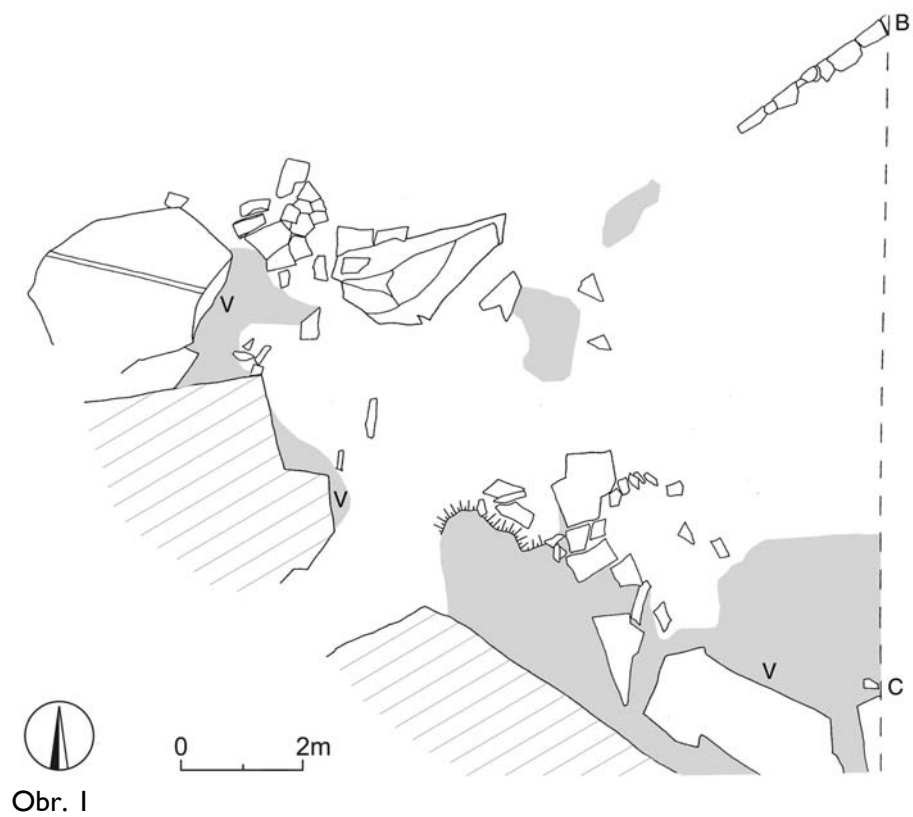
Obr. 2 Fragmenty pískovcových plastik vyzdvižené z navážek před reliéfem Narození Páně. K jejich poloze podrobněji Ježek – Šulcová 2000.

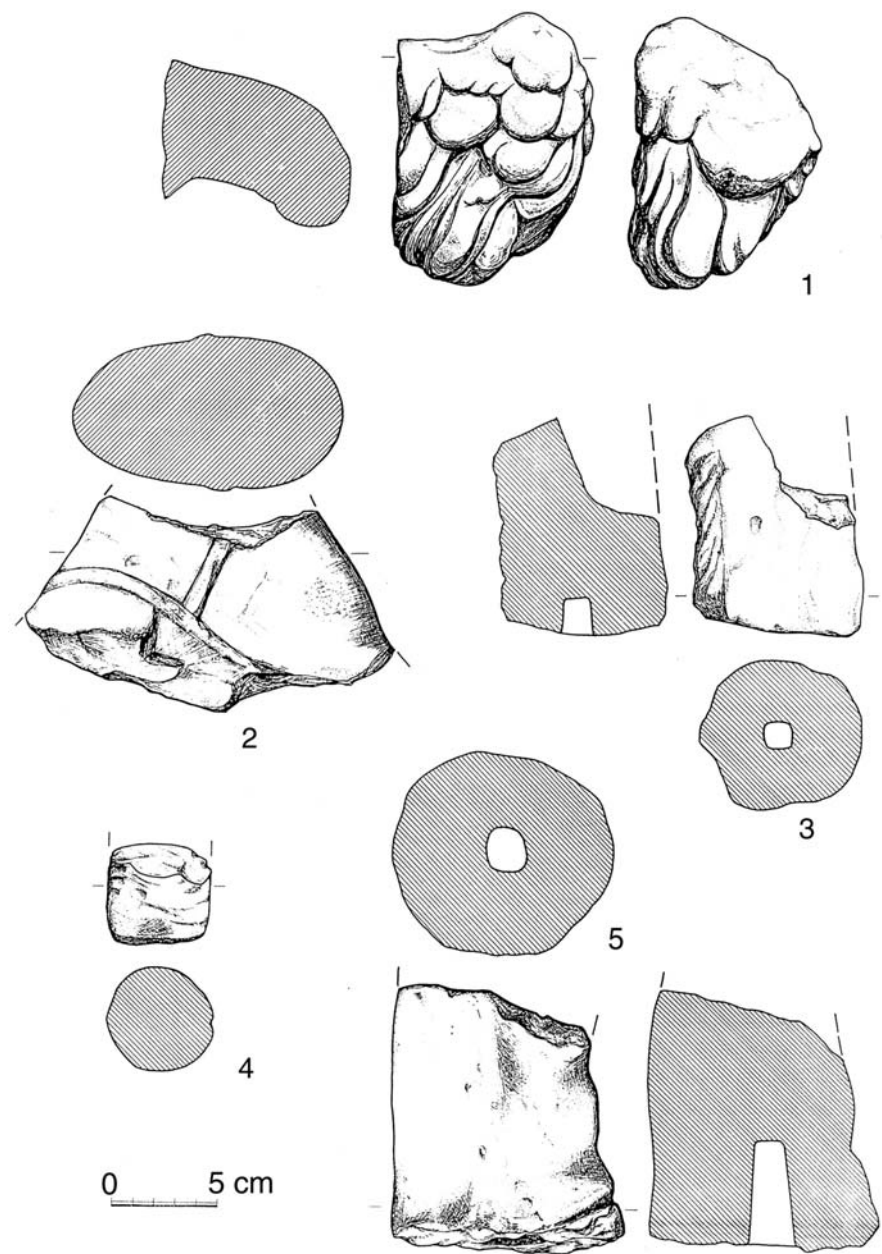
Obr. 3 Nový les, sonda u Studny Jákobovy: nahoře – situace dokumentovaného řezu, dole – západní profil sondy, pohled od V. Výškový systém místní (viz Ježek – Šulcová 2000). Popis vrstev: 1 – lesní humus, 2 – červený písek, 3 – kamenitá suť, 4 – červený písek, 5 kamenitá suť se žlutým písčitým jílem, 6 – červený jílovitý písek, 7 – tvrdý žlutý písek, 8 – béžovookrový jemný písek, 9 – béžovožlutý jílovitý písek, 10 – světle šedookrový písek, 11 – jemný okrový písek.

Obr. 4 Nový les. Plocha severně od reliéfu Narození Páně po terénních úpravách v pohledu od SZ. V popředí opracovaný výchoz skály, západně od něho kameny kladené na povrch.

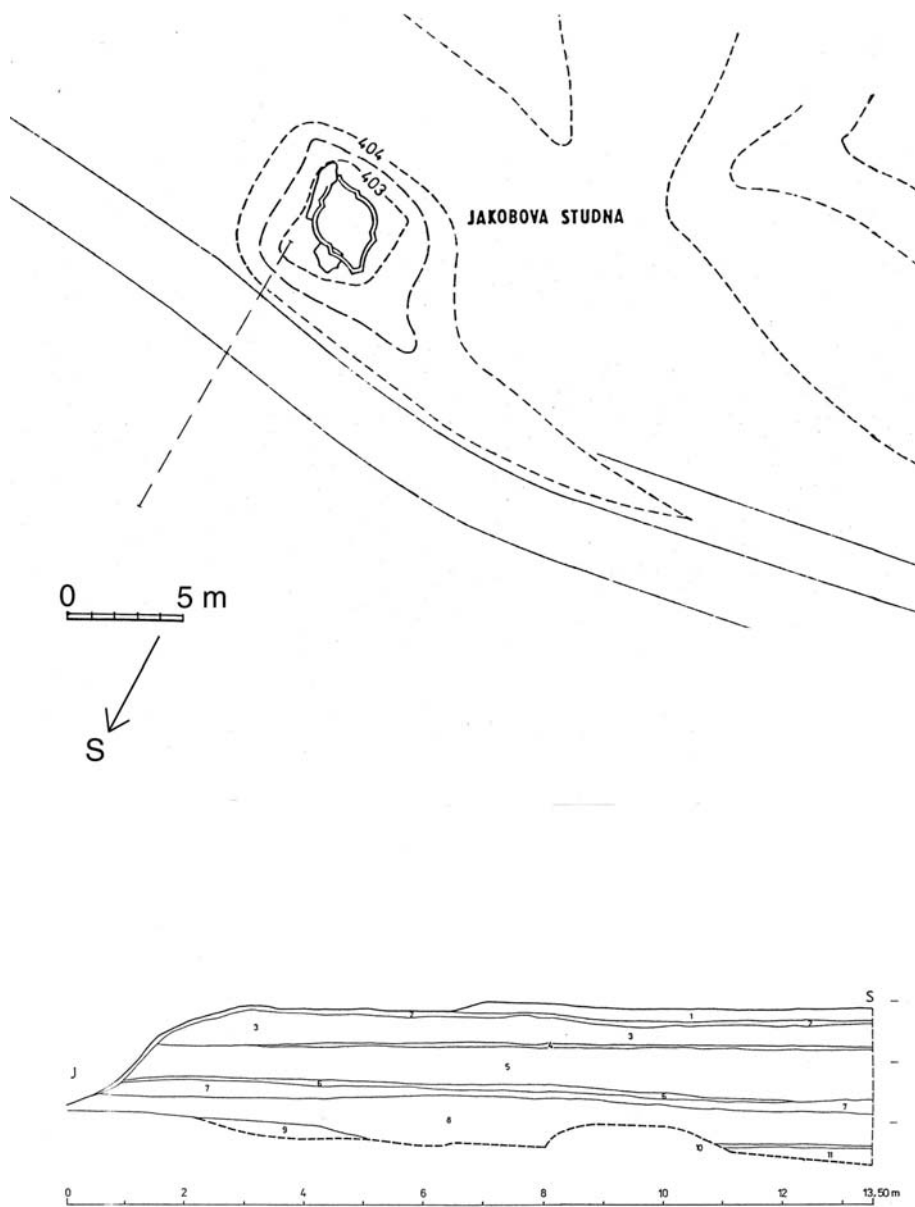
Obr. 5 Nový les. Plocha severně od reliéfu Narození Páně v pohledu od SV. Výchoz skály před reliéfem.

Obr. 6 Nový les. Skupina kamenů ležících na povrchu podloží pod reliéfem Narození Páně v pohledu od V.

Obr. 2

Obr. 3

Obr. 4

Obr. 5

Obr. 6

Ke stavebnímu vývoji zámku Opočno

od 16. do 18. století*

Josef Jirák

Tento příspěvek si neklade za cíl objasnění stavebních úprav zámku. Jeho cílem je upozornění na některé nesrovnalosti vyplývající z porovnání dostupných materiálů a z rozboru vzhledu stavby samé, v nejlepším případě potom naznačení možných východisek pro další hlouběji jdoucí práci.

Zdatný hospodář Mikuláš mladší Trčka z Lípy koupil roku 1495 od Jana z Janovic a Petršpurka statky pod Orlickými horami s hradem, dvorem a městečkem Opočnem. Po jeho smrti v r. 1516 zdědila ze závěti značně rozšířený majetek vdova po strýci, Johanka Kroměšínová z Březovic, která jej ještě téhož roku přepsala svým synům - Janovi, Vilémovi, Zdeňkovi, Jindřichovi a Mikulášovi. Z nich se správy opočenského panství ujal r. 1527 Zdeněk Trčka z Lípy a na Vlašimi a po rozdělení majetku r. 1533 jej postoupil synovci Janovi (Sedláček 1883, 47 - 49). Noví zámožní a vlivní majitelé se neomezovali na dílčí opravy zřejmě dosti poničeného hradu a snad již Zdeněk zahájil rozsáhlejší stavební činnost, směřující k výstavbě raně renesančního zámku (Flesar 1895, 35). Svědčí o tom i nálezy architektonických článků při obnově omítek pod arkádami jižního a západního křídla zámecké budovy (Slavík, 1997) snad i dvě druhotně osazená kladla a dveřní zámek.¹ Stavební práce pravděpodobně vycházely z gotické dispozice hradu, jehož jádro bylo v jihozápadním nároží dnešního zámku (Sedláček 1883, 41). Jan sám neměl děti a tak přepsal opočenské panství na bratrance Viléma. Hospodářský růst panství i přímý kontakt českého rytíře s italskou renesancí (Netková, Paulík, 1983, 29), umožnil Vilémovi Trčkovi z Lípy a na Veliši zahájit roku 1560 rozsáhlé práce na úpravách zámeckého areálu tak, aby se stal vskutku reprezentačním sídlem renesančního kavalíra.

Dnes je všeobecně přijímán názor, že dispoziční řešení hlavní zámecké budovy je v současnosti stejné (až na výjimku zdi, či úzkého spojovacího traktu mezi bočními křídly), jako po dokončení stavby v r. 1567.² Pokusím se nastínit důvody, které mě vedou k myšlence,

že tomu tak nemuselo být. Asi první doložená zmínka o podobě zámku se vztahuje k r. 1560 kdy bylo „*půl zámku pobořeno a stavěn větší o příkopy*“ (Sedláček 1883, 50; Flesar 1895, 38) a poměrně jasně určuje dobu vzniku severního křídla nad příkopem a severní části křídla západního, kde absentují nálezy předrenesančního zdiva. Jižní část západního křídla je založena na torzech zdiva raně renesančního. Svědčí o tom jednak nepravidelnost stavební dispozice, ale i nálezy architektonických článků. V jižním křídle byly ve zdivu nalezeny druhotně osazené architektonické články – ostění oken či dveří (Slavík 1997). Urbář z r. 1598 se o stavbě zmiňuje pouze okrajově: „*Zámek Opočen od kamene dosti pěkně se sklepy doleními pro víno i pivo i jinými vrchními pro všeliké potřeby chování, kuchyní, špižírnu, světnicemi, komorami, se vším dostatkem pokojův i kašnou, kteráž vprostřed zámku jest a voda se po trubách žene, vystavený*“ (Urbář opočenského panství 1598). Dalším písemným materiálem, který vypovídá o podobě zámku, je až inventář „*všelijakých mobilií*“ ze dne 19. ledna 1635 tak, jak ho zaslal do české komory inspektor panství opočenského a smiřického Linhart Korka z Korkyně (Dostál 1935, 183 – 188). V zápise je uveden v jisté posloupnosti velmi stručný popis jednotlivých místností, spíše s důrazem na vnitřní vybavení. Identifikace prostor dle dnešního stavu zámku je problematická i vzhledem k volnosti s jakou je inventář udělán. Přesto jsou v popisu zajímavé momenty, které mohou o stavbě leccos naznačit: „*Z té komory jsou schody, po kterýchž se jde nahoru do jednoho pokoje slove zlatý. Pod tím pokojem malá síňka. Z té síně jsou dveře a schody, kde se jde do pokoje slove lazaur.*“ A dále: „*Před týmž pokojem síň. Proti té síni jsou tři pokoje: jeden skrze nějž se jde po pavlách do kostela.*“ Z této citace poměrně jednoznačně vyplývá umístění pokojů do jihozápadního nároží. Zajímavé a dnešnímu stavu neodpovídající jsou rozdílné výškové úrovně zmiňovaných pokojů. A dále: „*Při té světnici komora neveliká v ní komín vlašskej.*“ V hlavní budově zámku vlašský komín není. Byl použit až v přístavku herny kolem r. 1913. Zajímavý je údaj o umístění kaple, která nebyla totožná s již zmiňovaným kostelem Nejsvětější Trojice, ale podle dalšího popisu ji lze situovat také do jihozápadního nároží: „*Podle té špižírně jest kaplička a před ní maličká síňka. Podle té kaply jest sklep pod zemí z hloubi 30 stupňů. V němž se vína okolo desíti sudů složiti může. Podle toho sklepu jest jiný malý o 4 stupních hlouběji a v samé skále vytesaný.*“ Po přečtení inventáře se nelze zbavit dojmu,

že dispozice stavby a to především v její jihozápadní části byla v r. 1635 odlišná od dnešní.

Další písemné prameny o vzhledu stavby a stavební činnosti jsou až do 19. století velmi sporé. Neznáme ani přesné datum požáru zámku, zmiňovaného ke konci 17. stol., ani žádné stavební plány k barokním přestavbám. Zdeněk Wirth (1936, 71 - 72) popisuje stavební činnost rozdělenou na dvě fáze, první těsně po požáru a druhou navazující po r. 1700: „*Tedy již byly odstraněny bohaté renaissanční štíty nade všemi průčelími a snesena vysoká věž nad hlavním traktem, takže zámek obdržel nový obrys, jehož přesnou formu bohužel však neznáme.*“³ Této první stavební etapě pak připisuje štukový strop obrazárny, ploché stropy arkád druhého patra a vlys s triglyfy pod okapní římsou. Za nejvýraznější pak považuje barokní úpravu tří průčelí. Fasáda v nich byla rozčleněna soklem s maltovou rustikou a v patrech oživena prohloubenými výplněmi tvaru řeckého kříže a čtverce proloženého elipsou. Druhé etapě po r. 1700 přisuzuje výměnu ostění portálů a úpravu štukových stropů, fasádu na jižním průčelí nově rozčleněnou vysokými pásy a okenními parapety včetně barokního orámování oken, dále zřízení domácí kaple a úpravu starého důchodu mezi zámkem a pivovarem.

Stavitel provádějící rozsáhlé stavební úpravy koncem 17. stol. není znám. Počátkem 18. století působil u Colloredů Nicolau Rossi (Korhán 1970, 113). Jaký byl jeho podíl na barokních úpravách nevíme.

Chrudimský stavitel Jiří Quadroni uzavřel 9. května 1716

s opočenským úřadem smlouvu na stavbu budovy pro zámecké úředníky. Stavba byla vyúčtována v listopadu 1720. Pobyt Giovanniho Battisty Alliprandiho (asi 1665 - 1720) je na Opočně doložen v r. 1709, 1710, to pravděpodobně řídil úpravy především jižního křídla zámku a v r. 1712, kdy upravuje průčelí kostela Nejsv. Trojice.

Od r. 1718 zde působil také Jan Blažej Santini (1677 – 1723). Účel jeho působení zde není přesně znám (Preiss 1986, 324). Generální zplnomocněnec Jeronýma Colloredo – Walsee (1674 - 1726) Jan Norbert Libštejnský z Kolowrat v dopise ze 6. února 1720 zaslaném do Milána oznamuje, že nařízený půdorys zámku se všemi „*nově postavenými a také obnovenými budovami*“ zhotoví zeměměřič. Poslední zpráva o Santiniho působení na Opočensku pochází z r. 1723 (Zahradník 1999, 5 – 14).

Poměrně skoupé jsou k opočenskému zámku také starší obrazové materiály. Za nejzajímavější lze považovat obraz opočenského pan-

ství ze sbírek zámku.⁴ Jedná se o rozměrné plátno zachycující podobu všech městeček, vsí a dvorů na panství. Opočno ve středu obrazu je znázorněno v mírném jižním nadhledu. Vlastní budova zámku netvoří souvislou „podkovu“ jako v současnosti. Odhlédneme-li od hodinové věže, má severní a západní křídlo přibližně dnešní podobu. Jižní část západního křídla a celé jižní křídlo sestává z několika budov, snad dvoupodlažních, s nejvyšším podlažím hrázděným. Na východní straně je naznačena zeď uzavírající nádvoří.⁵ V podstatě se s dnešním stavem shoduje také umístění a vzhled letohrádku, míčovny i bašt a opěrných pilířů v městské zdi.⁶ Vznik obrazu lze posunout před rok 1682, od kdy Novou Ves (Haugvicov) a Vyhnanice držel Jan Václav Šebestián Oppersdorf z Dubu a Frýdštejna (Sedláček 1883, 171), zatímco na obraze jsou vsi ještě uvedeny jako součást opočenského panství. Lze se proto domnívat, že rok 1667 uvedený na hraničních kamenech panství je také přibližným datem vzniku obrazu. Vlastnictví znázorněných obcí dominia by si zasloužilo podrobnější rozbor, stejně jako porovnání vedut se známými materiály, i když zde lze předpokládat, že největší pozornost malíř zaměřil na znázornění správního centra panství. Autor obrazu je neznámý.⁷

Dalším zajímavým obrazem ve sbírkách zámku je pohled na Opočno od severovýchodu.⁸ Zámek na něm má již v podstatě stejný vzhled jako dnes. Nádvoří je však ještě uzavřeno do výše I. patra. Tři páry sdružených oken naznačují, že se nejedná pouze o zeď, ale spíše o spojovací trakt. Druhé patro arkád má již rovné kladí. Nad severním křídlem je vztýčena hodinová věž. Kostel Nejsvětější Trojice na tomto obraze, stejně jako na jeho protějšku,⁹ má ještě renesanční podobu. Přijmeme-li vročení barokních úprav kostela k roku 1712, pak lze obraz datovat před tento rok. Ještě na jednom obraze je zámek vyobrazen s hodinovou věží, spojovacím traktem a horním patrem arkád, tentokrát s oblouky. Toto vyobrazení je však velmi schematické, provedené pouze jako pozadí hlavního námětu. Snad by se mohlo jednat o obraz z konce 17. stol.¹⁰ Další známé pohledy na Opočno jsou spíše městskou vedutou¹¹ anebo vznikly po r. 1750. Při bližší prohlídce budovy zámku, zjistíme několik odchylek mezi jižním křídlem a křídlem severním a západním:

- a) Sloupy arkád jižního křídla ve všech podlažích jsou celkově robustnější, dřívík má jiné proporce, entaze se opticky tolik neuplatňuje (tab. I).

- b) Kamenorez arkád přízemí i I. patra je zde zcela odlišný. Půlkruhový oblouk je složen ze tří výsečí, oproti vodorovně pokládaným kvádrům cviklu na západní a severní straně.
- c) Dokumentace oprav arkád z let 1878-1879 ¹² zde nedokazuje výměnu kamenných prvků. Tato část arkád působí nejkompaktněji, kamenné prvky mají nejméně oprav a doplňků a to snad i díky pískovci z jiné lokality.
- d) V I. patře jsou čabrákové konzoly v ploše stěny jinak osazeny, mají mírně odlišné proporce a nejsou pokryty vrstvou bílého a šedého hlinkového nátěru.¹³
- e) Celé křídlo je širší, v přízemních místnostech bez typicky renesančních kleneb. Patrna je snaha o přísné vyrovnaní souměrnosti na osu zámku i za cenu vytvoření nefunkčního protilehlého průjezdu¹⁴ shodného členění fasád na schodišťových křídlech. Je možné, že tato úporná snaha o symetrii je východiskem celé přestavby jižního křídla.
- f) V přízemí nejsou zachována renesanční ostění dveří. Při opravách omítek v přízemí pod arkádou byla odkryta osazení spodních částí dveřních ostění. Za dochované renesanční ostění lze pokládat pouze jediné, ostatní byly vyměněny. Profilací a rozměry však odpovídají původním. U jižního křídla tomu tak není (Slavík 1997).
- g) Okna v patrech již nejsou sdružená, jsou rozměrnější v kratších odstupech, osazená v barokních ostěních.
- h) Krov nad křídlem je odlišné konstrukce, svým charakterem odpovídající období raného baroka.¹⁵ Dendrochronologické určení stáří dřeva by jistě přineslo zajímavé poznatky.

Je otázkou jak lze výše předložená data a údaje vyhodnotit. Do současnosti tradovaný názor o výstavbě celé hlavní budovy v letech 1560 – 1567 její dílčí barokní úpravě je výsledkem stylové jednoty a logičnosti řešení především arkádového nádvoří a jistě také absencí písemných pramenů, které by naznačovaly možnost odlišné interpretace stavebního vývoje (B. L. 1936, 60). Dle mého názoru, bude správné korigovat názor na stavební vývoj 17. a 18. stol. minimálně v tom smyslu, že jižní křídlo bylo buď radikálně barokně přestavěno, anebo, to je dle mého názoru pravděpodobnější, bylo ve své podstatě raně barokní novostavbou v místech stržené stavby starší.

Poznámky

* Příspěvek byl přednesen na semináři K dějinám města a panství opočenského, konaném ve dnech 17. a 18. dubna 1998 v Opočně. Do tzv. *Opočenského sborníku*, tvořícího samostatnou část jedenáctého čísla sborníku *Orlické hory a Podorlicko* (Rychnov n. K. 2001), však nebyl zařazen.

1. Klepadlo s prolamovanou podložkou s nápisem ANNO DOMINI 1538 osazené na kovem přeplátované křídlo dveří vedoucích do suterénu jižního křídla a druhotně osazené kovové dveře s německým zámkem a přítluhou archaického tvaru (dle osobního sdělení Ing. arch. Jana Kadlece pozdně gotickou) osazené do ostění chodby vedoucí ke kostelu Nejvyšší Trojice.
2. V rytířském sále 2. patra zámku jsou osazeny dvojce dveře s dřevěnou intarzovanou výplní s motivem architektury, nesoucí letopočet 1565.
3. Na vyobrazeních zámku je hodinová věž nad průjezdem severního křídla zobrazována i kolem r. 1712.
4. Obraz opočenského panství, autor neznámý, 18 stol.?, olej na plátně, 149 x 228 cm, inv. č. 2158, La 444, F. C. 28.
5. Podobně umístěné torzo zdi známe i z výkresů zhotovených podle vodoznaku nejdříve v r. 1851, uložených v SObA Zámorsk, fond Vs Opočno.
6. V této souvislosti je zajímavá mohutná polygonální věž, zřejmě v místech dnešní lodžie u herny či na skále v JZ nároží. Někde v těchto místech je v inventáři z r. 1635 zmiňována kaple.
7. Použitá technologie olejomalby na hnědočerveném bolusovém podkladu byla používána po celé 17. a 18. stol.
8. Pohled na Opočno, autor neznámý, kolem 1710?, olej na plátně, 128 x 175 cm, inv. č. 2154, La 4, F. C. 31.
9. Pohled na Opočno, autor neznámý, kolem 1710?, olej na plátně, 131 x 173,5 cm, inv. č. 2153, La 5, F. C. 32.
10. Portrét koně, autor neznámý, dle osobního sdělení L. Machytky snad konec 17. stol., olej na plátně, 310 x 270 cm, plátno šíře 104 - 108 cm, plátnová vazba, 14 - 16 nití/cm, inv. č. 10 044.
11. Mapa opočenského panství, měřil Michálek, kreslil Jo. Millius, inv. č. 1292. Dnes v SObA Zámorsk, fond Vs Opočno. Součástí mapy je prospekt města Opočna. Přes detailní znázornění střechy zámku, zde již hodinová věž není. Prospekt je tužkou dodatečně datován 1749, rozhodně však vznikl před r. 1800.
12. Fotodokumentace ze sbírek zámku v Opočně inv. č. 2487/3, 4, 30, výkresy a foto v SObA Zámorsk, fond Vs Opočno.
13. Při restaurování arkád v r. 1999 byly nátěry odstraněny.

14. Druhotně zazděný průchod se segmentovým záklenkem je patrný na fotodokumentaci z počátku 20. stol. (např. inv. č. 2487/I a další) jeho existence se potvrdila při opravách arkád v r. 1997. Dobře je vidět i při prohlídce přízemní místnosti, kde je ve vnější obvodové zdi druhotně zazděné rozměrné okno se segmentovým záklenkem. Lze se domnívat, že toto řešení zaniklo spolu s vynesemím balkónu na krakorcích, vsazených do zdi přímo nad záklenkem.
15. Osobní sdělení Ing. arch. Ladislava Svobody.

Literatura a prameny

- B. L. (Bohumír LIFKA) 1936: *Rodový a patrimoniální archiv na Opočně*. In: Sborník statí k sedmdesátým narozeninám Josefa knížete z Colloredo - Mannsfeldu 1866-1936, Praha.
- DOSTÁL, J. 1935: *Opočenský zámek roku 1635*. In: Časopis Společnosti přátel starožitností československých v Praze, ročník 43, č. 4.
- FLESAR A. 1895: *Popis historicko - archeologicko - statistický okresu Opočenského*, Hradec Králové.
- KOŘÁN, I. 1970: *Barok pod Orlickými horami*. In: Orlické hory a Podorlicko, Rychnov nad Kněžnou.
- NETKOVÁ, J., PAULÍK M. 1983: *Průvodcovský text*, KSSPPOP v Pardubicích.
- PREISS, P. 1986: *Italští umělci v Praze*, Praha.
- Sborník statí k sedmdesátým narozeninám Josefa knížete z Colloredo - Mannsfeldu 1866-1936*, 1936: Praha.
- SEDLÁČEK, A. 1883: *Hrady, zámky a tvrze království českého V*, Praha.
- SLAVÍK, J. 1997: *Nálezová zpráva č. j. POP 155/97 SaK, Opočno pod Orlickými horami, zámek č. p. 1, Dokumentace zdiva přízemí pod arkádou a průjezdu*. Uloženo v archivu SPÚ Pardubice.
- Urbář opočenského panství z r. 1598*. SObA Zámorsk, Vs Opočno (prozatím bez signatury).
- WIRTH, Z. 1936: *Stáž o architektonických památkách*. In: Sborník statí k sedmdesátým narozeninám Josefa knížete z Colloredo - Mannsfeldu 1866-1936. Praha.
- ZAHRADNÍK, P. 1999: *Santini na opočenském a sadovském panství*. In: *Průzkumy památek I/1999*, Památkový ústav středních Čech v Praze.

Fotografie v barevné příloze (všechny fotografie J. Jiráka).

Obvody sloupů arkád v přízemí zámku																				
křídlo	jižní					západní										severní				
sloup číslo	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
cca 2 cm pod hlavicí	143	141	142	141	141	117	115	117	119	120	119	125	122	124	125	127	127	122	118	118
cca 80 cm od soklu	166	167	168	168	168	157	154	154	152	159	157	165	163	165	164	169	168	167	160	158
cca 10 cm od soklu	163	164	164	165	164	157	157	156	152	162	155	160	160	162	160	167	167	167	159	159
Obvody sloupů arkád v I. patře zámku																				
sloup číslo	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
cca 2 cm pod hlavicí	98	98	101	101	101	96	88	87	85	86	97	90	97	98	93	96	89	91	89	93
cca 80 cm od soklu	114	115	116	115	118	116	107	106	106	107	113	111	112	114	111	112	106	110	108	110
cca 10 cm od soklu	114	113	113	114	115	117	111	109	108	109	111	111	111	112	112	111	108	110	108	110
Obvody sloupů arkád v II. patře zámku																				
průměrné obvody v jižním křídle					cca 2 cm pod hlavicí					89,5										
					cca 70 cm od soklu					104										
					cca 10 cm od soklu					100										
					průměrné obvody v záp. a sev. křídle					cca 2 cm pod hlavicí										75
					cca 70 cm od soklu					94										
					cca 10 cm od soklu					95										

Tab. I

Statika zděných konstrukcí kostela sv. Jana Křtitele v Tatenici

Petr Kovařík

Barokní kostel sv. Jana Křtitele v Tatenici, okres Ústí nad Orlicí, byl postaven v první třetině 18. století na mírném návrší, které se svažuje východním směrem k Hraničnímu potoku a směrem západním a jižním pozvolna klesá do okolní mírně zvlněné krajiny. Kostel je orientovaná jednodílná sálová stavba zastropená valenou klenbou s lunetami. Poslední větší stavební oprava kostela byla provedena v roce 1934. Dílčí opravy byly prováděny v poslední čtvrtině 20. století, zejména na střešním plášti lodi a na zastřešení a omítkách věže.

Základové podmínky této významné barokní stavby jsou determinovány geologickou situací lokality. V okolí obce Tatenice se vyskytují pískovce, překryté vrstvami spraší. Podle tvaru terénu v okolí kostela se dá předpokládat, že sprašové hlíny ukládané západními větry tvoří pokryv nevýrazného hřbetu, který se táhne v místě intravilánu obce ve směru sever – jih. Od východní stěny presbytáře kostela spadá terén k potoku příkřeji, takže vrstvy pískovců vystupují téměř k povrchu terénu a jsou překryty vrstvou humózních hlín malé mocnosti.

Obvodové stěny kostela tloušťky cca 140 – 170 cm jsou ze smíšeného zdiva, vnitřní zdi a pilíře jsou s největší pravděpodobností z cihel. Základové konstrukce jsou vyzdívané z lomového kamene na šířku jen o málo přesahující šířku vnějších zdí. Na východní straně kostela vystupují nad terén. Vodorovné konstrukce tvoří klenby s rubovými klenbovými pásy. Okenní otvory ukončují cihelné záklenky. Některé dveřní otvory s kamenným pískovcovým ostěním a nadpražím doplňuje cihelný klenbový pás. Nad hlavní lodí kostela byla vyzděna půlkruhová valená klenba na rozpon rovnající se šířce lodi. Klenební plocha o tloušťce 30 cm je v příčném směru rozdělena na pět polí po 5,5 – 6,0 m cihelnými výztužnými žebry (klenebními pásy), vystupujícími pod dolní i nad horní lícovou plochu konstrukce klenby. V každém klenebním poli jsou dvě výseče, jejichž klenba ve vrcholové čáře mírně klesá směrem k venkovním stěnám.

Půdorysně lichoběžný prostor nad presbytářem je zaklenut třemi výsečemi, které se svými vrcholy stýkají ve vrcholu vzepětí výztužného pasu prvního klenebního pole. Hlavní klenba kostelní lodi je uložena na masivních přízedních klenbových pasech, jejichž patky spočívají na podložených pilastrech, vystupujících před úroveň vnitřního líce obvodových stěn. Vnější zeď nad úrovní hlavic pilastrů není již s klenbovými pasy ani se zdivem klenby provázaná. Nad vrcholem klenby je stavba stažena v příčném směru ocelovými táhly. Tato táhla však nejsou zcela napnuta, takže neplní svoji ztužující funkci.

Při prohlídce stavby bylo zjištěno, že některé svislé trhliny ve stěnách a v nadpražích oken jsou patrné pouze na vnitřních hranách zdí kostela. Je tedy možné vyslovit domněnku, že při opravě fasády v roce 1934 byly trhliny na vnějším plášti stavby zaomítnuty.

Obecně je možno konstatovat, že zjištěné trhliny jsou staršího data, jelikož nové či čerstvé nebyly při prohlídce objeveny. Při rozboru projevů poruch ve zdivu a klenbách můžeme trhliny v konstrukcích rozdělit do dvou skupin či typů, které mají různé příčiny vzniku. Jsou to především trhliny vzniklé od účinku sil vyvolaných vodorovným posunutím patek hlavní klenby. Tato porucha zřejmě vznikla povolením ocelových táhel, která tyto vodorovné síly měla zachycovat. Je možné, že povolení táhel nad klenbami mohlo být způsobeno i pohybem vnějších zdí při sedání stavby nebo jejích částí. Trhliny vzniklé jako důsledek této situace jsou patrné v hlavní klenbě, ve ztužujících žebrech a v klenbách lunet; jsou rovnoběžné s podélnou osou kostela. Při prohlídce rubu klenby nebyly zjištěny akutní průvodní jevy svědčící o vzrůstu tlakových napětí v horních částech klenební konstrukce, blížící se mezi pevnosti. Ve třetím klenebním poli (viz náčrt) je ve vrcholové části klenby blíže k severní zdi lodi vypadlá cihla. Místo výpadku bylo prověřeno na rubu klenby a po vyhodnocení bylo možno konstatovat, že toto poškození je lokálního charakteru a nesouvisí s ostatními poruchami zdiva. K výpadku v plášti klenby došlo asi při vrtání otvoru pro zavěšení svítidla. Vypadlá je pouze část cihly do klenby cca 15 cm a rubová část klenebního zdiva (tl. 30 cm) není zjevně porušena.

Druhou skupinu tvoří trhliny vzniklé nestejným sedáním stavby. Jejich výskyt je častější při obvodu půdorysu kostela – na východní straně více, na západní straně méně. Venkovní plášťové zdivo dělí systém trhlín na jakési sekce vymezené konstrukčním uspo-

řádáním stavby. Jako tužší se zde uplatňují části zdí s vystupujícími pilastry a části kleneb (hlavně lunetových) v místě žeber na proniku lunet a hlavní válcové klenby. Při nerovnoměrném sedání stavby a následných posunech vzrostlo napětí v konstrukci, jehož důsledkem jsou popsané poruchy.

Trhliny vzniklé eliminací těchto napětí se projevují jako:

- trhliny v nadpraží oken
- trhliny po celé výšce stěn
- šikmé trhliny v hlavní klenbě
- kolmé trhliny na žebra lunet
- trhliny v klenbovém přízedním pasu při podélných stěnách

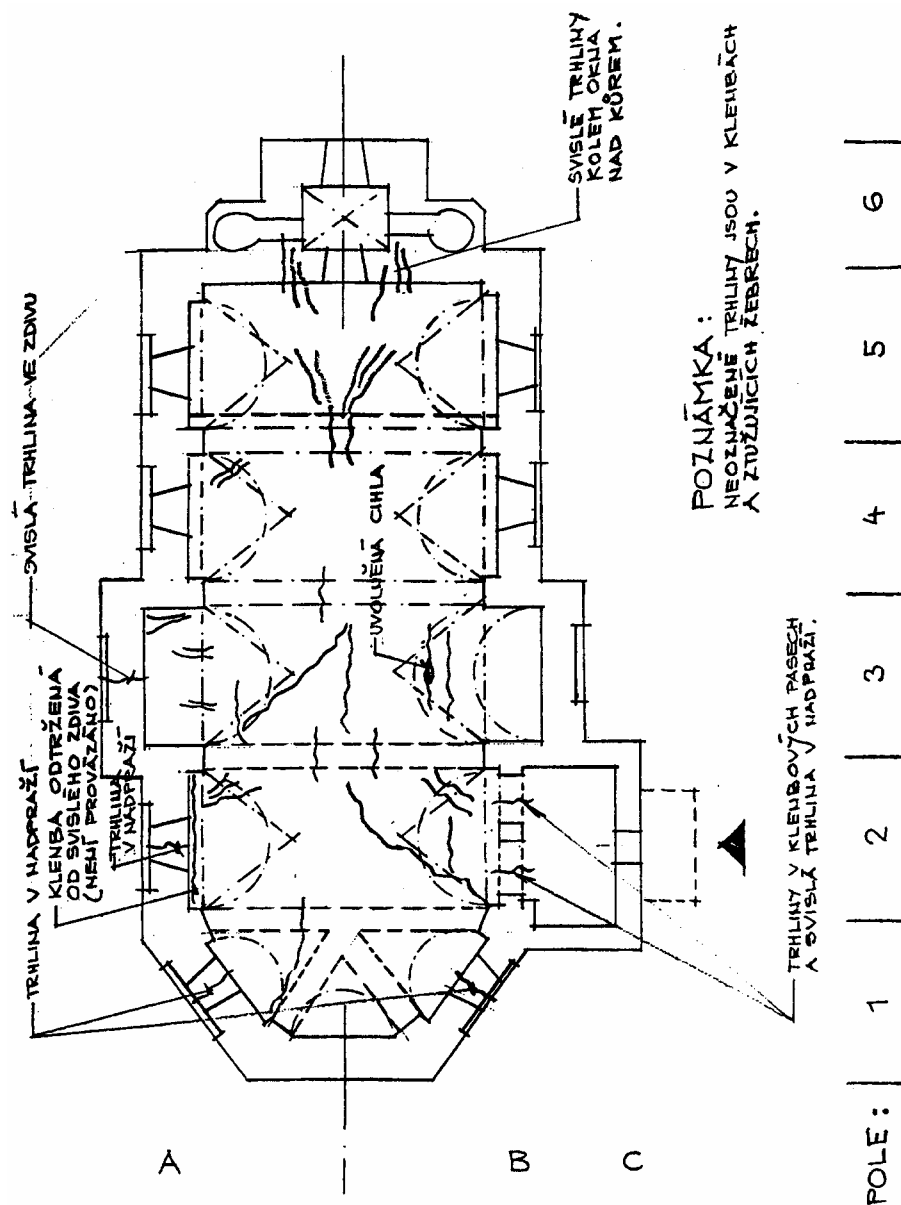
Četnější výskyt trhlin ve východní části půdorysu kostela (klenební pole 1 a 2) svědčí o tom, že založení této části stavby je provedeno na okraji sprašového pokryvu a je ovlivněno povětrnostními vlivy. Situaci rovněž neprospívá, že v těchto místech terén klesá, základová spára se nachází v menší hloubce a její stav ovlivňuje působení mrazu. Střešní svody jsou vyústěny na terén v těsné blízkosti budovy a dešťová voda soustředěná na malou plochu může základ podmáčet a zapříčinit deformaci sprašových vrstev.

Po zhodnocení stavebně technického stavu kostela je možno konstatovat, že i přes četný výskyt trhlin je stav konstrukcí stabilizován a nehrozí přímé nebezpečí rychlého nárůstu deformací.

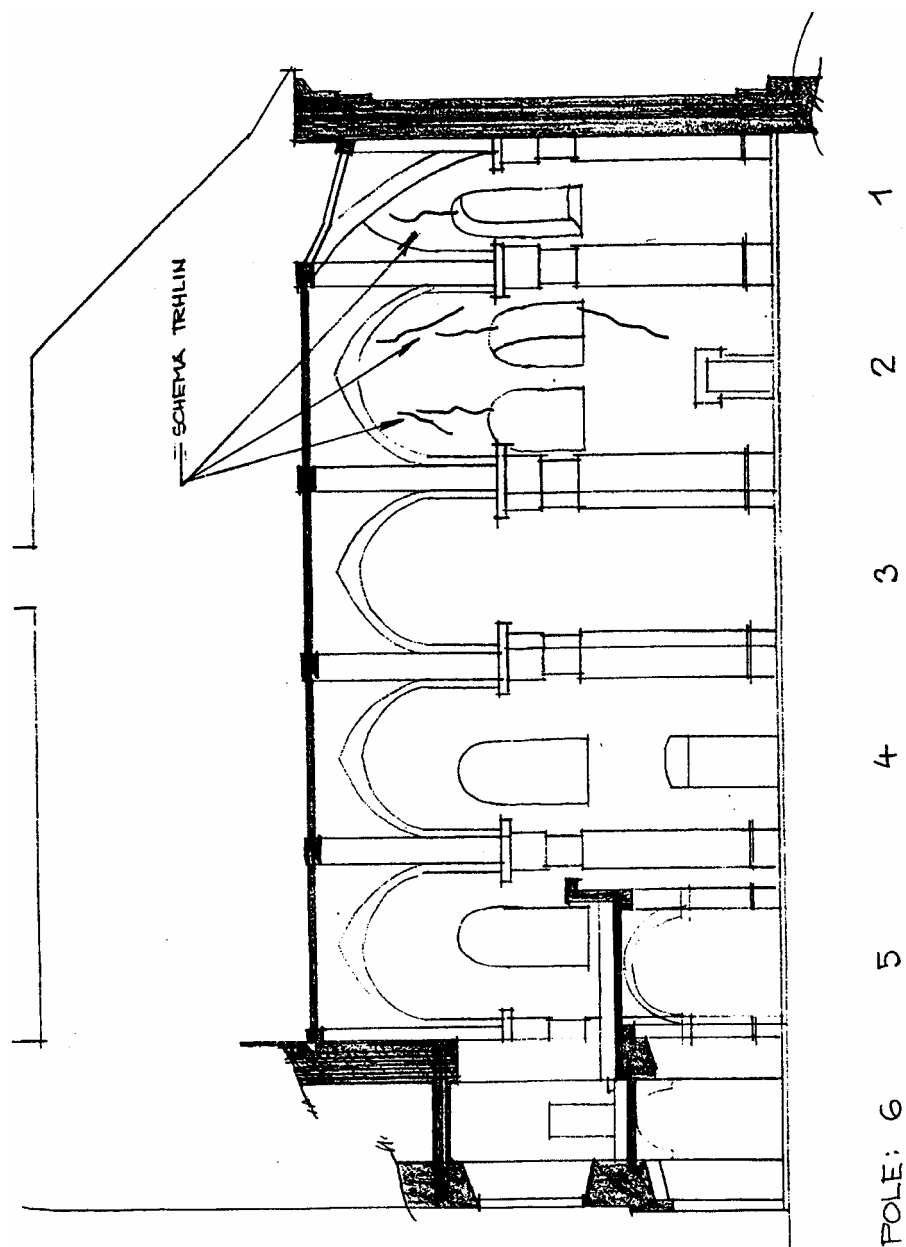
Interiér kostela je vybaven hodnotným soudobým mobiliářem.

Vnitřní líce stěn a kleneb jsou v celé ploše pokryty iluzivní freskovou výmalbou nadregionálního významu vytvořenou v letech 1763-1765 moravsko-třebovským malířem J. T. J. Supperem. Malby jsou ve stavu, který vyžaduje rozsáhlý konzervační a restaurátorský zásah. Tomuto zásahu však musí zákonitě předcházet statické zabezpečení kleneb, obnovení účinnosti ztužujících táhel a provedení opravy lícové plochy kleneb – vyklínování trhlin, vyspárování, oprava omítkových vrstev a podobně. Popsaná stavební činnost bude zákonitě doprovázena zvýšenou prašností a částečným nárůstem relativní vlhkosti vnitřního prostoru kostela, způsobenou zvolenou technologií, stavbou a demontáží prostorového lešení atd. V této souvislosti do jisté míry udivuje rozsah restaurátorských prací na mobiliáři kostela prováděný v současné době. Vnucuje se otázka, zda investor i příslušní specialisté zvážili všechna odborná, faktická i technologická rizika ve smyslu posloupnosti či návaznosti časových horizontů a etapizace restaurátorských prací.

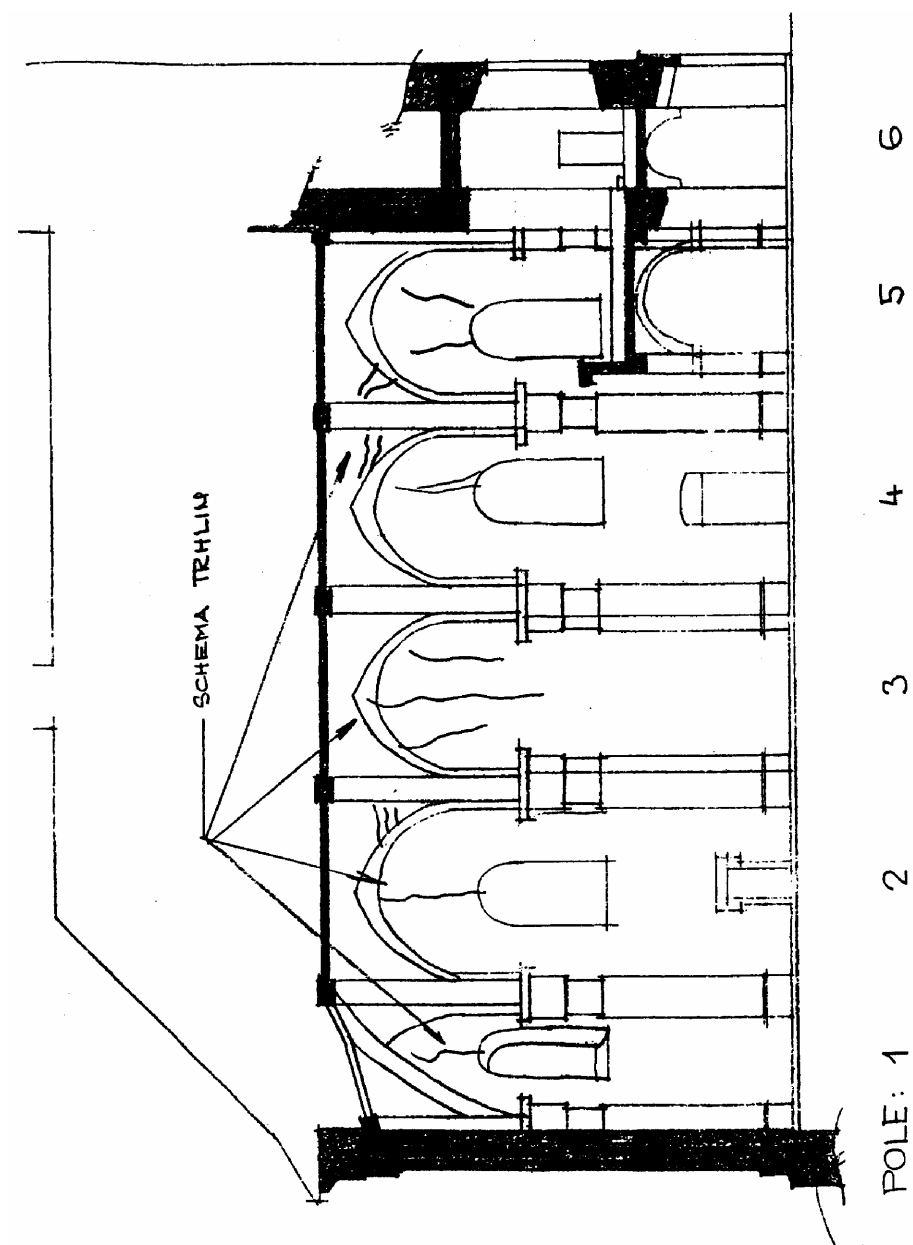
Z hlediska budoucích opatření, která by měla ve výsledné fázi zajistit trvalou stabilitu stavby, bude nezbytné provedení doporučeného doplňkového geologického průzkumu podloží, ověřujícího minimálně čtyřmi sondami v blízkosti nároží kostela skladbu hornin pod budovou a čtyřmi kopanými sondami ověřujícího hloubku uložení základové spáry a způsob založení stavby. Je možné, že na základě skutečností zjištěných těmito úkony budou navržena další opatření k úpravě základového zdiva, hlavně při východní části kostela.

Obr. I. Půdorys kostela s vyznačením poruch.

Obr. 2. Podélný řez kostelem s pohledem k severu s vyznačením poruch.

Obr. 3. Podélný řez kostelem s pohledem k jihu s vyznačením poruch.

Jaroslav Šůla

Lidové pořekadlo praví, že „*Neznalosť zákona neomlouvá*“. To je argument používaný zejména u soudů proti obžalovanému. Mělo by se ale také vzít toto pořekadlo z druhé strany: „*Neznalosť zákona soud neomlouvá*.“ Uplatňuje se však? Obávám se, že v dnešní době, když se k soudům dostává mladá generace bez dostatečné znalosti historie, dějin práva a práva vůbec, se svojí nedostatečnou kvalifikací proti tomuto pořekadlu velice často prohřešuje.

- o -

Šlechtický rod Colloredů (z Colloreda) je starobylý hraběcí a knížecí rod, který měl či má velký pozemkový majetek v Rakousku a v Itálii. Údajně nejstarší známý předek se připomíná roku 1025 nebo 1031 ve Furlansku. V průběhu staletí se rod pochopitelně větvil, některé jeho větve vymíraly a o spletitém vývoji jednotlivých pošlostí poskytně rychlou základní informaci každý solidní naučný slovník.¹ Všechny ovšem bez výjimky se shodují v tom, že v žádném případě nejde o původem český šlechtický rod – i když někteří jeho členové získali pozemkový majetek v Čechách – že jde o rod, který věrně sloužil vídeňským Habsburkům a obhajoval jejich zájmy někdy i proti zájmům českého národa. Žádný český naučný slovník také neuvádí jejich zvláštní zásluhy ve prospěch českého národa či českého jazyka. O jejich národnostní příslušnosti svědčí nejen zaměstnávání německého úřednictva na velkostatecích v Čechách, ale i tradiční německá křestní jména, která dávali svým dětem (výjimkou je Václav, 1735-1818). Jestliže nacističtí okupanti vyvěsili za 2. světové války na průčelí Právnické fakulty v Praze heslo „*Právo je to, co slouží německému národu*“, pak Colloredové takové heslo sice nevyvěsili, ale svými skutky se řídili obdobným heslem: „*Právo je to, co slouží Vídni, Habsburkům a nám*.“

Pro úplnost dodejme, že větev hrabat z Melsu a Colloreda byla 22. července 1626 povýšena na svobodné pány říšské, 9. července 1707 na říšská hrabata s přiznáním přídomku z Colloredo a z Wallsee. Větev hrabat z Colloredo (tzv. Askuinova), která se nám objevuje na Opočně, byla osobou Ludvíka povznesena 19. března 1588 do stavu svobodných pánů říšských a 31. července 1591 mezi říšská hrabata. Weikhardova větev - linie Jeronymova byla 14. ledna 1711 přijata do hraběcího stavu v Čechách, 11. prosince 1724 byla pojata mezi říšská hrabata, 29. prosince 1763 povýšena do stavu říšských knížat, 24. prosince 1764 do knížecího stavu v dědičných rakouských zemích. Dne 26. února 1789 bylo povoleno Františkovi de Paula Gundakarovi (1731-1807), manželu Marie Isabelly z Mannsfeldu, přibrat znak i jméno tohoto rodu ke svému jménu a rodu a zval se knížetem z Colloredo-Mannsfeldu; jeho roční příjem obnášel v důsledku tohoto spojení 400 000,- zlatých.

Rod, který v průběhu staletí měl panství - zjednodušeně řečeno - v Itálii a v rakouských zemích, nebyl národně vyhraněný, jeho příslušníci byli vychováni tak, aby mluvili obcovací řečí příslušného panovnického dvora, tj. převážně italsky a německy, někdy i francouzsky a latinsky, nikdy však česky, i když čeští robotníci jim vydávali peníze, které pak Colloredové s lehkým srdcem vydávali na osobní výdaje a při obhajobě zájmů vídeňského dvora. Po národnostní stránce byli vlastně bez národnosti a lze je označit za kosmopolity. Příslušníci rodu, spjatí s Vídní, vcházeli do manželství s příslušnicí (a příslušnicemi) dvorské šlechty, většinou rovněž nečeského původu. Různí členové tohoto bohatě rozvětveného rodu byli věrnými služebníky Habsburků (kteří je ovšem oplátkou odměňovali vysokými úřady, patřičně honorovanými z daňového zatížení obyvatel Českého království) - byli diplomaty, c. k. komořími a tajnými rady, rytíři Řádu zlatého rouna, plnomocnými ministry, v rakouském vojsku generály a podmaršálky, ale i likvidátory masových národních hnutí (František de Paula Gundakar, 1802-1852, významný potlačovatel revolučního českého projevu roku 1848 i revolučního hnutí v Uhrách) atd. Z rodu ovšem vyšli i vysocí hodnostáři římskokatolické církve (Antonín Theodor, 1726-1811, arcibiskup olomoucký a kardinál; Jeronym Josef František, 1732-1812, arcibiskup salcburský). Služba vídeňským Habsburkům a římskokatolické církvi se táhne jako červená nit dějinami Colloredů, kteří se i nezúčastněnému pozorovateli jeví jako nadnárodní, kosmopolitní

dvorská šlechta, jejíž někteří příslušníci sice měli velkostatky v Čechách, ale tužby českého národa jim zůstaly cizí a český národní ruch nepodporovali, svými skutky však až do konce Rakousko-Uherska spíše proti českému národu bojovali. Rozhodně Colloredové nebyli Šternberkové.

Opočenské panství, oceněné na 394 885 zlatých rýnských, bylo podle pa-tentu Ferdinanda II. z 29. března 1634 konfiskováno a podle císařské rezo-luce z 31. 5. 1635 a 28. prosince 1635 postou-peno k správě hrabatům Rudolfu (1585-1657) Jeronymovi z Colloredo (1582-1638), císařským plukovníkům, jako odměna za to, že zajali ve Slezsku generála hraběte Schaffgotsche jakožto účastníka spiknutí Albrechta z Valdštejna, a dne 10. října 1636 jim bylo darováno s tím, že měli vyplatit 30 000 zlatých vdově po Adamu Erdmanu Trčkovi z Lípy (věno pojištěné na opočenském panství).² Nebyl přitom respektován druhý testament Jana Rudolfa I. Trčky z Lípy ze dne 2. července 1634, kterým odkázal své statky v Hradeckém kraji (tedy i Opočno) rovným dílem svým dcerám Alžbětě hraběnce Vchynské rozené Trčkové z Lípy, Johaně Švamberkové (byla katolička a ze země neemigrovala!) a vnučce Marii Isabelle hraběnce Trčkové z Lípy.³ Tento Trčkův kšaft byl z desek zemských vymazán, čili se nerealizoval. Dcerám a vnučce Jana Rudolfa I. Trčky z Lípy bylo upřeno zákonné dědictví (ačkoliv nebyly ničím vinny) ve prospěch cizáckých kondotíerů a vdově Maxmiliáně Trčkové, hraběnce z Harrachu, nebylo ani vyplaceno její zákonné věno pojištěné na opočenském panství, které jí měli vyplatit Rudolf a Jeronym Colloredo.⁴

Jeronym Colloredo zemřel už roku 1638, jeho bratr polní maršálek a velkopřevor Maltského řádu, **Rudolf hrabě Colloredo**, pak 28. ledna 1657. Jako věrný služebník Vídně a církevní hodnostář provedl násilnou rekatolizaci na opočenském panství, a to i za cenu národohospodářských ztrát, neboť Opočensko opustilo na 500 osob, které se z náboženských důvodů vystěhovaly do Slezska.⁵ Opočenské panství dědil Rudolfův synovec, syn Jeronyma, **Ludvík hrabě Colloredo z Wallsee**. Zemřel 27. prosince 1693 bez mužských potomků, a proto po něm dědil jeho vzdálenější příbuzný **Jeronym hrabě Colloredo** (1674-1726). S jeho jménem jsou spojeny tituly a hodnosti: císařský a královský skutečný tajný rada a komorník, královský zemský hejtman na Moravě, přísedící zem-

ského soudu většího, nejvyšší sudí lenní dvorský v království Českém a gubernátor v Miláně, kde roku 1726 zemřel.

Rudolf Josef hrabě Colloredo, od roku 1763 kníže, syn předehlého, žil v letech 1706-1788. V době jeho vlády se zvýšilo pronásledování tajných nekatolíků na jeho panství, které vyústilo v českých vesnicích na podzim roku 1732 do antikatolického masového hnutí a do odmítání roboty. Opora feudálního řádu v severovýchodních Čechách, hrabě Rudolf Josef, který byl událostmi vyděšen, nebot' mífily proti samé podstatě jeho vládnutí, povolal nejprve vojsko a pak jezuitské misionáře. Hnutí nekatolických poddaných se však neprojevovalo násilnými akcemi, ale činnost šesti kompanií vojska, povoláných na likvidaci „rebelie“, ano. Podle soudobých pramenů vojáci poddané bili do krve, ničili jim majetek, chytali je a odváželi do vězení. Řada zatčených účastníků hnutí byla mnoho měsíců vězněna a odsouzena k pevnostním pracem, a ti, kteří zůstali doma a jejich rodiny byli vystaveni tvrdému ideologickému dozoru a násilí, které potlačovalo jejich svědomí.⁶ Svědomí opočenského Colloreda však nebylo zatíženo výčitkami - on se přece zachoval podle zákonů (jichž byl jako reprezentant vládnoucí feudální třídy spolutvůrce a obhájce) světských i církevních, jako věrný syn římskokatolické církve a opora vídeňského trůnu. Naopak majitel panství rekatolizační tlak ještě zvyšoval - zavedl roku 1738 nucené pompézní poutě do kladských Vamberic.⁷ Opočenské události však ve svých důsledcích přerostly hranice Hradeckého kraje. Vedly k masovějšímu úniku tajných nekatolíků zprvu do Saska a Braniborska, po roce 1741 do Slezska.⁸ Otázka potlačování nekatolíků v Českém království navíc byla poté projednávána i na mezinárodním fóru. Zostřena byla i perzekuce poddaných opočenským aparátem, což ovšem budilo další protitlak. Není proto divu, že již zanedlouho, roku 1738, v souvislosti s celočeským vývojem, dochází na opočenském panství v letních měsících k robotní stávce poddaných, kterou muselo opět pacifikovat vojsko.⁹ Ještě jedno povstání Rudolf Josef kníže Colloredo zažil. Během jeho dlouhé vlády docházelo - přestože panství bylo těžce postiženo slezskými válkami a pobytem pruského i rakouského vojska, čímž opět nejvíce trpěli vesničtí obyvatelé¹⁰ - k neúnosnému robotnímu zatížení poddaných,¹¹ takže tito se opět zúčastnili povstání roku 1775.¹² Vyvolání tří zoufalých protestních masových hnutí proti sociálnímu a ideovému útisku (1732-1738-1775) v době vlády jednoho šlechtice je přece jenom hodně neob-

vyklé a v českých podmínkách i málo srovnatelné. Znamená to, že poměry na opočenském panství byly v XVIII. století mimořádně kruté a zodpovědnost za to nese neblaze proslulý majitel, který zemřel 1. listopadu 1788.

Syn a nástupce zesnulého, **František de Paula Gundakar kníže Colloredo** (od roku 1789 kníže z Colloredo-Mannsfeldu), žil v letech 1731–1807. Byl v letech 1767–1770 vyslancem v Madridu, poté císařským komisařem při říšském komorním soudu ve Wetzlaru a v letech 1789–1806 říšským místokancléřem. Jeho bratr Jeronym (1732–1822) se stal solnohradským arcibiskupem. František de Paula Gundakar se roku 1771 oženil s Marií Isabelou z Mannsfeld-Fonde a vyženil s ní zejména dobříšské panství; roku 1784 dědictvím nabyl i západočeské panství Zelená hora s Nepomukem a Prádkem. Jeho dědicem se stal nejstarší syn **Rudolf Josef kníže Colloredo-Mannsfeld** (1772–1843), nejvyšší hofmistr. Zemřel bezdětný, tak panství dědil jeho synovec **František de Paula Gundakar kníže Colloredo-Mannsfeld** (1802–1852), syn jeho mladšího bratra Jeronyma (1775–1822). Jeronym Colloredo byl polní maršál a velící generál v Čechách. I František de Paula Gundakar se smutně zapsal do dějin českého národa, zejména v Praze a na Opočensku. Roku 1848 byl generálmajorem a velel brigádě v Terezíně, když v Praze vypuklo povstání. Spěchal do Prahy na pomoc knížeti Windischgrätzovi, společně povstání v Praze potlačili a poté likvidovali revoluční hnutí ve Vídni. Obdobně „vděčně“ na něho vzpomínali maďarští revolucionáři, proti kterým bojoval u Kápolny a před Komárnem. Roku 1850 se stal vrchním velitelem 2. rakouského armádního sboru. Když roku 1845 odmítaly robotovat některé české vesnice v horské části opočenského panství, poslal na ně bez skrupulí podle osvědčeného receptu vojsko. Předák rebelantů, sedlák Jakub Němeček z Českého Meziříčí, umřel na následky trestu bití.¹³

František de Paula Gundakar neměl syna, a tak opočenské panství i panství dobříšské získal jeho bratranec **Josef František Jeronym kníže Colloredo-Mannsfeld** (1813–1895); jeho manželka Marie Terezie, rozená z Lebzelteru, byla dvorní dáma vídeňské císařovny a královny. Roku 1879 zakoupil velkostatek Zbiroh. Jeho syn **Jeronym Ferdinand Rudolf** (1842–1881) se stal rakouským ministrem zemědělství (1875–1879). V jeho linii se pak opočenský velkostatek dědil. Měl syny **Josefa** (1866–1957) **Jeronyma Huberta hraběte Colloredo** (1870–1942). Zatímco prvorozený Josef kníže Colloredo-

do-Mannsfeld zemřel bezdětný, jeho mladší bratr Jeronym Hubert se svou manželkou Bertou hraběnkou z Kolowrat měl čtyři syny, kteří se jmenovali **Josef Leopold** (1910-1990), **Jeronym Medard** (1912-1998), **Vicardo Karel** (1914-1946) a **Bedřich Jeronym** (1917-1994).

Jeronym Hubert Colloredo byl důstojník rakousko-uherského válečného námořnictva. I on byl spjatý s vládou Vídně (v roce 1917 byl rakousko-uherským námořním atašé v Berlíně), takže i když jeho příbuzní po roce 1945 zdůrazňovali jeho češství, nikdy neuvedli, že by např. podpořil Masarykovu zahraniční akci v letech I. světové války nebo protestoval proti popravám a věznění povstalců-námořníků v Boce Kotorské. Neuvedli proto, že bylo notoricky známo, že proti útisku českého národa rakousko-uherským režimem nikdy nevystoupil a boje za jeho osvobození se neúčastnil. Dokonce jeho syn dr. Josef Colloredo-Mannsfeld o něm ve svém dopisu Ministerstvu vnitra ČSR 1. 8. 1945 napsal: „*Můj otec, narozen 1870, měl školy výhradně německé a jako námořník strávil polovinu svého života na cestách, v češtině zdokonalil se vlastně teprve po první světové válce a pokračoval v tom až do své smrti.*“ Čili: vlastnil velkostatek v Čechách, neuměl česky a nepovažoval do konce roku 1918 za nutné, aby se česky naučil.

Bedřich Jeronym pobýval v letech 2. světové války ve Švýcarsku (od 6. února 1939). Když se jeho bratři po roce 1945 bránili konfiskaci svého majetku, uváděli, že byl příslušníkem I. československé obrněné brigády ve Velké Británii. To je pravda, ale zapomněli uvést, že tak učinil až počátkem roku 1945 (dne 9. ledna), kdy už vítězství Spojenců bylo zcela jasné a on svým vstupem do československé armády sehrál úlohu onoho druhého želízka v ohni, které mělo zachraňovat rodový majetek. Neboť jeho bratři postupovali doma zcela jinak a hned v roce 1939 a 1940 vkládali ono pověstné prvé želízko do jiného ohně.

Vývoj **Jeronyma Medarda Colloredo-Mannsfelda** nebyl zcela jednoznačný. Vyrůstal v Dobříši a podle svědectví Antonína Šafránka z 25. 5. 1946 Jeronymův otec, Jeronym Hubert hrabě Colloredo-Mannsfeld, prý hmotně podporoval české školy, české sportovní kluby, umělce, nikdy však ne německé (časově toto svědectví A. Šafránek však neupřesnil); také úřednictvo na dobříšském zámku prý bylo české. Rodina mluvila česky, francouzsky a anglicky. Jeronym Medard Colloredo se ale dle úředních dokumentů jeví jinak. Za 2.

světové války bydlel ve Zbirohu a při úředním zjišťování národnosti se již v říjnu roku 1940 hlásil k německému národu a německé národnosti. Když byl roku 1941 vyslýchán v Praze u krajského soudu trestního v záležitosti údajné homosexuality, hned při prvním výsledku prohlásil, že je německé národnosti, a proto podle tehdy platných předpisů může být souzen pouze německým soudem. Spis byl proto postoupen německému soudu. Když pak byl týž dne 26. dubna 1947 vyslýchán trestní komisí nalézací ONV v Rokycanech, prohlásil, že je české národnosti; zřejmě účelově měnil výpovědi podle svého názoru, že prokazatelné dokumenty, které by svědčily proti němu, jsou ztracené.¹⁴ Dokument Zemského národního výboru v Praze ze dne 5. srpna 1948 konstatuje, že „Zemský národní výbor zjistil, že jmenovaný [tj. Jeronym Colloredo-Mannsfeld, pozn. JŠ] podal dne 8. října 1940 přihlášku k německé státní příslušnosti. ... Colloredo-Mansfeld slyšen protokolárně v úřadě okresního národního výboru v Rokycanech dne 22. července 1948 vypověděl, že přihlášku k německé státní příslušnosti vyplnil současně se svým otcem a to proto, že již od roku 1939 po okupaci Němci byl přemlouván, aby se k německé státní příslušnosti přihlásil. Dotazník vlastnoručně podepsal, v zásadě nevznáší proti jeho obsahu žádných námitek, jenom tvrdí, že v bodě 10. tohoto dotazníku chybí tam vedle uvedeného členství v národním souručenství, členství v Sokole a v České myslivecké jednotě. Před vyplněním dotazníku, pokud se Colloredo-Mansfeld pamatuje, obrátil se jeho otec na protektorátního presidenta Dra Háchu a žádal ho o pomoc a radu, co má on se svým synem dělati ve věci ucházení se o německou státní příslušnost. Žádná rada jim však udělena nebyla. Colloredo-Mannsfeld dále uvádí, že na něho nebyl činěn přímo žádný nátlak, ani mu nebylo vyhrožováno ... Jeronym Colloredo-Mannsfeld sám pak se obával, že by mu byl v případě, že by se byl nepřihlásil k Němcům, konfiskován majetek.“ Dokument dále konstatuje, že Jeronym ml. Colloredo jako vysokoškolsky vzdělaný člověk „musí si býti vědom všech důsledků závažných jednání, která předsevzal. Podepsání přihlášky k německé státní příslušnosti jest nesporně takovým závažným jednáním, majícím velmi důležité důsledky. Vždyť Colloredo-Mannsfeld podepisuje přihlášku k německé národní příslušnosti, musil si býti vědom, že se přiznává k němectví, jak jest to ve „Fragebogen zur Feststellung der deutschen Volkszugehörigkeit“ precisováno v bodě 14. dotazníku, jehož autentické znění jest: „Ich versichere, dass ich mich zum deutschen Volkstum bekenne.“ ... Ve svém podání ze dne 9. března 1948 ... uvádí ovšem dále, že jako mateřskou řeč uvedl řeč německou a

to prý proto, že jeho otec pro svůj pobyt mimo Čechy nikdy neovládal plně českou řeč a že následkem toho jako dítě prý mluvil s otcem německy.“ Zemský národní výbor v Praze došel 5. srpna 1948 k názoru, že „zůstává faktem, že se Jeroným Colloredo-Mannsfeld přihlásil k německé státní příslušnosti ... Obava z toho, že by mu v případě nepřihlášení se k německé státní příslušnosti hrozila majetková újma, byla u Colloredo-Mannsfelda jistě jedním z nejdůležitějších momentů. Jest zřejmé, že jmenovaný, který při každé příležitosti prohlašuje, že jest dobrým Čechem a že zůstal českému národu vždy věren, raději než by riskoval ztrátu majetku, odklonil se od českého národa a hlásil se do řad jeho největších nepřátel.“ Je tedy jednáním Jeronyma Colloredo-Mannsfelda naplněna skutková podstata §u 3., odst. 1 a/ dekretu č. 12/45 Sb.¹⁵ a jeho majetek byl proto zkonfiskován pro účely pozemkové reformy. Toto rozhodnutí bylo sice učiněno po 25. únoru 1948, ale bylo v souladu s dekretem vydaným v roce 1945 - pozn. JŠ. Případné odvolání nemělo mít odkladný účinek, protože okamžitý výkon rozhodnutí ZNV byl odůvodněn naléhavým zájmem veřejným (§ 1, odst. 1 dekretu č. 12/45 Sb.).¹⁶ (Výměr ZNV v Praze číslo XIII-I-5870/4-1948.)

Opočenské panství bylo fideikomis (tj. svěřenství), tedy majetek, jenž přechází v rodě na určité členy jako nezczitelný rodinný celek, při uplatnění práva primogenitury (tj. prvorozeneckého nástupnického řádu).¹⁷ Po vzniku Československé republiky panství vlastnil Josef kníže Colloredo-Mannsfeld, narozený 17. 2. 1866.

Jedním z prvních opatření nově vzniklé Československé republiky byla pozemková reforma, týkající se i šlechtické půdy. Parcelace šlechtických velkostatků a přiděl půdy drobným zemědělcům byly chápány jako odčinění Bílé hory, jako zábor původní české půdy, které se zmocnila prohabsburská a cizácká šlechta v průběhu třicetileté války. Pozemkové reformě podléhal též opočenský velkostatek. Tzv. záborový zákon¹⁸ stanovil v § 1, že „zabírá se státem velký majetek pozemkový“, který zákon charakterizoval jako větší než 150 ha půdy zemědělské nebo 250 ha půdy vůbec. Dále § 11 stanovil, že ze záboru nesmí být propuštěno více než 500 ha půdy.

Pozemková reforma však v republice nebyla provedena důsledně, nebyla dokončena a navíc byla narušována mnoha úhybnými manévry. Stejně tomu tak bylo i na opočenském velkostatku.¹⁹ Zde byla soupisová výměra 4 215,04 ha zemědělské půdy, ale 9 786,48 ha veškeré půdy. Po přidělení zemědělské půdy a veškeré půdy ucha-

zečům bylo vlastníku velkostatku propuštěno (zejména podle §ů 3a, 7, 11 zákona č. 215/19 Sb.) 435,81 ha zemědělské půdy, ale 3 226,94 ha veškeré půdy. Zbývající výměra 99,70 ha zemědělské půdy, ale 2 768,33 ha půdy veškeré zůstala i nadále v záboru, čili již majiteli nepatřila, ale byla připravena k parcelaci pro další průběh pozemkové reformy.²⁰ Nedokončení pozemkové reformy pak využili za 2. světové války němečtí okupanté.

V roce 1925 došlo v rámci rodiny k majetkovému vypořádání (Dohoda o reálném svěřenství Opočno z 15. 4. 1925 a usnesení knihovního Zemského civilního soudu v Praze ze dne 14. 11. 1925). Josef Colloredo-Mannsfeld si ponechal šperky, různé hotovosti a sbírku obrazů, jeho nejstaršímu synovci Josefu (1910-1990) měly připadnout nemovitosti a zbytek inventáře opočenského velkostatku. Pozemkoknižní vlastník Josef Leopold získal vlastnické právo, zatímco právo užívání a požívání výtěžků z opočenského velkostatku zůstalo starému pánu Josefu Colloredo-Mannsfeld; v době jeho nepřítomnosti byl jeho zástupcem mladší bratr Jeronym Hubert Colloredo-Mannsfeld, který měl generální plnou moc. Jemu byl také podřízen správce panství, říšský Němec Georg Beck, působící na velkostatku již v době před vznikem Československé republiky.

Rozložení majetkových a správních práv bylo v té době praktické - Josef Leopold byl tehdy nedospělý a navíc byl finančně zajištěn majetkem svého otce, Jeronyma Huberta (velkostatek Zbiroh, Dobříš aj.)

Josef Leopold Colloredo-Mannsfeld zatím studoval na školách, které mu vybrali rodiče. Jak vyplývá z jeho nedatovaného vlastního životopisu, napsaného německým jazykem,²¹ jehož česky psaná verze pochází z 1. srpna 1945, prožil léta 1912-1917 v Berlíně, od roku 1917 žil ve Zbirohu. Již po vzniku republiky ho jeho otec, rakousko-uherský diplomat, dal zapsat na německé gymnázium v Praze v Jindřišské ulici, ačkoliv ho mohl dát zapsat na vynikající české Akademické gymnázium. Na německém gymnáziu maturoval Josef Colloredo-Mannsfeld v roce 1928 a ještě téhož roku odešel studovat do Mnichova (národní hospodářství, finanční vědu, statistiku atd.) a získal tam v listopadu 1931 diplom pro národohospodáře. Pobýval v té době v Čechách a ve Štýrsku (kde jeho otec koupil v roce 1929 statek Oeblarn) cestoval s rodinou po Itálii, Francii a Švýcarsku. Od dubna 1932 pokračoval v národohospodářských studiích na univerzitě v Innsbrucku a dosáhl tam v prosinci 1933 akademického titulu

doktora politických věd. V letech 1934-1937 pobýval v Čechách a ve Štýrsku, dne 25. března 1939 v Reithu u Kitzbühlu v již okupovaném Rakousku (které bylo v březnu 1938 připojeno k Německu) uzavřel manželství a vrátil se do Protektorátu Čechy a Morava. Sňatek dr. Josefa Colloredo-Mannsfeld se uskutečnil již po odtržení československého pohraničí v říjnu 1938 v důsledku německé nacistické agrese vůči ČSR a po okupaci zbytku Českých zemí v březnu 1939. Manželkou se stala Anna Marie rozená Rablová, narozená 11. června 1908 v Innsbrucku (tedy rakouská Němka), rozvedená Menzelová. Ve svém německém životopisu²² z 28. 3. 1942, dr. Josef Colloredo-Mannsfeld zdůrazňuje nacistické zásluhy svého švagra, a sice že ing. Helmut Rabl „*hat sich in den Jahren vor dem Anschluss Oesterreichs sehr für den Nationalsozialismus eingesetzt und war aus diesem Grunde auch längere Zeit in politischer Haftung. Er ist seit langer Zeit Angehöriger der SS ...*“. Ve svém přímluvčím dopisu za dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda Majetkovému úřadu Říšského protektora v Čechách a na Moravě ze dne 15. dubna 1942,²³ vlastnoručně podepsaným, se ing. H. Rabl označuje za SS-Hauptscharführera SS-Nr. 275 743. SS-Hauptscharführer je poddůstojnická hodnost odpovídající zhruba štábnímu šikovateli, ale připomeňme, že poválečný soud Spojenců v Norimberku označil organizaci SS za zločineckou organizaci a tudíž její příslušníky za zločince proti právu a lidskosti, bez ohledu na hodnost - vždyť do SS se převážně vstupovalo na základě dobrovolnosti. Rodina Rablova se ovšem velice aktivně angažovala v nacistickém duchu i jinde, než v Tyrolsku.²⁴ Je ale velice pozoruhodné - mírně řečeno - do jaké společnosti v Rakousku se údajně vlastenecký Čech dr. Josef Colloredo-Mannsfeld dostal. Sňatek českého šlechtice s Němkou (Rakušankou, mající původně rakouskou státní příslušnost a poté německou) byl nacistickými kruhy uvítán. Vždyť Akční program Sudetendeutsche Partei z roku 1938, stanovící jako konečný cíl německé politiky úplné zničení české národní existence v rámci germanizace českého národa (kapitola V/b), stanovil: „*Sňatkům mezi Němci a Čechy se nemá bránit, bude-li zajištěna německá výchova dětí.*“²⁵ A dr. Josef Colloredo-Mannsfeld svým sňatkem s rakouskou Němkou se stal – i když snad nikoliv aktivním, ale přesto pasivním - spolupodílníkem na germanizaci českého národa. Důkazem toho je, že i jeho dcera Kristina, narozená 19. 12. 1940, byla vychovávána v německém duchu, měla v době války německou státní příslušnost a za její mateřský jazyk byla označována němčina. Dr.

Josef Colloredo-Mannsfeld se navíc sžil s novými proněmeckými protektorátními zákony, např. v srpnu 1942 se na Policejní přihlášce pro pobyt v Praze označil jako „*Colloredo Mansfeld Dr. Josef hrabě*.“²⁶ Podotýkám to proto, že zákonodárství ČSR po roce 1918 zrušilo šlechtické tituly a zakázalo jejich používání, zatímco zákonodárství Protektorátu Čechy a Morava používání šlechtických titulů opět povolilo. I v tom je jasný důkaz odklonu dr. Josefa Colloreda-Mannsfeld od československého republikánského smýšlení a od československé jurisdikce.

Rozhodující krok však dr. Josef Colloredo-Mannsfeld učinil již na podzim roku 1940, když zúčtoval se svou bývalou československou státní příslušností a dobrovolně požádal o německou státní příslušnost. Tím zpřetrhal veškeré své svazky s českým národem. Pro ty, kdo tuto dobu nepamatují, uvádím, že se tak dalo na základě vyplnění dotazníku nazvaného **Fragebogen zur Feststellung der deutschen Volkszugehörigkeit** (česky: Dotazník k stanovení německé národní příslušnosti). V tomto tzv. dotazníku, na jehož základě se udílela německá státní příslušnost se všemi právy a povinnostmi, vyplňoval dotazovaný celkem 14 bodů a vlastnoručně ho podepisoval. Kromě běžných dotazů (nacionálie, mateřský jazyk, jazykové znalosti, vojenská služba) podepsaný uváděl i členství v německých nebo českých spolcích, sdruženích, profesních organizacích atd., ale i (bod 11) jakou národní příslušnost má nebo měli podepsaného manžel(ka), zda německou či českou, a bod č. 12 už zněl: *Který údaj o vaší příslušnosti k německému národu chcete dále uvést* (jako např. školní docházka atd.). Bod č. 13 se týkal příslušnosti předků do čtvrtého kolena k židovské víře. Rozhodující byl bod č. 14: „*Ich versichere, dass ich mich zum deutschen Volkstum bekenne*“ (Ujišťuji, že se znám k německému lidu). Následoval pak vlastnoruční podpis. V případě, že tento dotazník byl přijat pozitivně nacistickými kádrovými orgány, znamenalo to, že žádajícímu bylo přiznáno německé občanství (státní příslušnost) a dotazník byl opatřen razítkem potvrzujícím přidělení dokladu o státním občanství.

Vyplnění dotazníku ovšem současně pro Čecha znamenalo národní zradu. A tento dotazník dr. Josef Colloredo-Mannsfeld podepsal.

Jak k tomu došlo a z jakých příčin, vylíčil sám v podání Ministerstvu vnitra ČSR ze dne 1. srpna 1945.²⁷ Toto líčení je už pochopitelně podbarveno snahou svůj čin co nejvíce omluvit a zlehčit i zahalit do

hávu přímé pomoci českému národu. „V září neb říjnu 1940 byl můj otec naposled u dra Háchy. Jednalo se, jako obvykle, o uznání našeho češství u Němců. Dr. Hácha prohlásil, že toho docílití nejde, ani u Neuratha, „s kterým se jinak mluvit dá“. Prohlásil dále, že situace pro celý náš národ je krajně nebezpečná, že ti, kteří, jako naše rodina, jsou t. č. nadprůměrně a bezprostředněji ohroženi, se musí spolehat jedině na sebe a že je předně nutno získati čas a protahovati věci, jak jen možno. Prosil nakonec mého otce, aby on i my nadále setrvali v dosavadních snáhách o zachování existencí s našimi závodky spojených a vyslovil mu své uznání za dosavadní jeho postoj. Můj otec, jehož zdraví tehdy již bylo podlomeno a který poměry více trpěl, jak jsme se brzy musili přesvědčiti, než dal na sobě znát, vrátil se z toho slyšení velmi deprimován a projevil názor, že bude nutno vyplniti dotazníky k zjištění německé národní příslušnosti, aby věčné duševní zatížení s touto otázkou spojené alespoň jednou pro vždy odstraněno bylo, což musilo nastati při každém možném rozhodnutí této věci. Ostatně má býti zachován i ve všech podrobnostech dosavadní náš postoj. To znamenalo prakticky: Žádné ústupky v otázce germanisace, zachování členství v národním souručenství, žádný osobní styk s okupanty, žádné přízvěvky německým oficiálním účelům, dosavadní přízvěvky českým účelům. Ač jsem osobně považoval vyplnění dotazníku za při nejmenším zbytečné, uposlechl jsem svého otce. Po předchozím seznámení se s jeho textem, v němž jsem shlédl možnost vyvrácení při nejmenším našeho domnělého původu německého, pak možnost částečného vyvrácení domněnky nějakých kulturních vztahů k německu, ve formě členství v německých spolcích, (třeba nepolitických) organisacích, atd., vyplnil jsem jej v říjnu 1940.“

Dr. Josef Colloredo-Mannsfeld nebyl žádný pologramotný prostáček, ale vysokoškolsky vzdělaný člověk, dokonce doktor politických (!) věd. Věděl, jaké je učení německého národního socialismu, dobře poznal německou skutečnost, mohl číst Hitlerovu knihu Mein Kampf a tím poznat jeho světovládné plány. Věděl i o německých rasových teoriích i protižidovských akcích (tzv. norimberské protižidovské zákony vyhlášené 16. září 1936), věděl, co to jsou německé vyhlazovací koncentrační tábory, v kterých mizeli čeští vysokoškoláci, důstojníci a po napadení Polska 1. 9. 1939 i „rukojní“ z řad vedoucích představitelů českého kulturního a veřejného života, znal i dosud vydané protižidovské zákony a nařízení protektorátní vlády ze dne 17. 3. 1939, 21. 6. 1939, 4. 7. 1939 či 30. 8. 1940. Uměl cizí jazyky, mohl číst zahraniční tisk a poslouchat rozhlas. Jistě tedy věděl

o tom, že Česko-slovensko je od 15. března 1939 ve válečném stavu s nacistickým Německem,²⁸ o akcích krajanů v USA na obnovu ČSR, o odchodu česko-slovenských důstojníků do emigrace, kde pak zakládali vojenské jednotky v Polsku (konec dubna 1939), ve Francii (29. 9. 1939 byl ustaven Čs. 1. pěší prapor ve Francii) a ve Velké Británii. Musel vědět, že ve Francii se v červnu 1940 zapojila do bojů proti německé armádě část příslušníků 1. čs. divize, která pak ustupovala do Velké Británie, musel vědět, že ve Velké Británii se 9. července 1940 ustavil úřad československého prezidenta a československá vláda, že Velká Británie 21. 7. 1940 uznala prozatímní československou vládu v emigraci a že českoslovenští letci se účastní po boku anglických a jiných spojeneckých vojáků letecké bitvy o Anglii, musel vědět, že bývalý československý prezident – a po okupaci 15. 3. 1939 uznávaný v cizině československý prezident v emigraci - dr. E. Beneš vede intenzivně diplomatickou válku za odčinění Mnichova a za obnovení Československé republiky a resolutně se jako vrchní velitel čs. branné moci postavil do boje proti Velkoněmecké říši po boku Spojenců. Jako velkostatkář pochopitelně věděl, že ministr zemědělství protektorátní vlády dr. Ladislav K. Fierabend emigroval v lednu 1940 a od 21. 7. 1940 byl členem 1. československé vlády v emigraci. A přesto podepsal žádost o říšskoněmecké občanství. Proč to dělal, co tím sledoval ? Sledoval tím bezesporu osobní prospěch z důvodů zjištěných, tedy i nízkých a opovržených. Jak se vyjádřil v Rokycanech již jeho bratr Jeronym Medard Colloredo-Mannsfeld (viz výše), obával se - Jeronym Medard, ale i dr. Josef Colloredo-Mannsfeld - že v případě, že by se nepřihlásil k Němcům, byl by mu konfiskován majetek. V době, kdy desetitisíce nejlepších českých vlastenců v boji proti nacistickým okupantům nasazovaly a obětovaly životy, třásl se dr. Josef Colloredo-Mannsfeld o svůj majetek. A proto se dobrovolně ztožňuje s nacistickými okupanty Českých zemí. Byl postaven před volbu: MAJETEK nebo ČEST. **A dr. Josef Colloredo-Mannsfeld volí raději MAJETEK. To ovšem znamená, že okamžikem dobrovolného podepsání tiskopisu ztratil de facto československou státní příslušnost, odloučil se od českého národa i Československé republiky a nastoupil cestu zrady, ať se po skončení války vykrucoval jakkoliv.** Ale nešlo jen o majetek - přiznáním říšskoněmeckého občanství by získával i četné výhody. V první řadě by se změnilo jeho postavení: z příslušníka

ovládaného národa by se stal příslušník ovládajícího národa! A to znamenalo mnoho v té době. Předně v době války mohl získávat zvýšené potravinové přiděly - což ovšem v jeho případě ani nepřípadalo v úvahu, protože jako majitel velkostatku měl dostatečný přísun potravin. Jako příslušník německého národa a Velkoněmecké říše by měl ovšem i další práva a povinnosti, které Čechům byly upřeny. Jednou ze samozřejmých – a pro Němce nejčestnějších – povinností bylo bojovat za Vůdce a Velkoněmeckou říši až do „vítězného konce“, tj. do skončení války. Je samozřejmé, že stranou by nemohl zůstat ani dr. Josef Colloredo-Mannsfeld. V době Československé republiky mu byl přiznán status „nevoják“, ale to by v případě přiznání německé státní příslušnosti nevadilo. Mohl být nasazen u policejních složek - např. vzhledem ke svým jazykovým vlastnostem mohl dělat gestapu tzv. „volavku“, tedy konfidenta či tlumočníka. Ale možná, že by po krátkém výcviku, vždyť Říše měla vždy nedostatek vojáků, byl nasazen do wehrmachtu a mohl by se účastnit válečných tažení proti spojeneckým vojskům, třeba by se mu dostalo i té příležitosti a mohl se střetnout na frontě se svými bývalými československými spoluobčany, s vojáky I. obrněné brigády na západě či I. československého armádního sboru na východní frontě, nebo mohl u dělostřelectva sestřelovat československé letce, bombardující v rámci RAF německé území. Vzhledem ke svému švagrovi, příslušníku vojsk SS, mohl být také zařazen k těmto jednotkám, mohl by se zúčastňovat přepadů účastníků českého odbojového hnutí, deportovat do plynových komor rasově diskriminované Romy nebo své opočenské židovské spoluobčany (Josef Danzer, PhMr. Irma Danzerová, Zdeňka Danzerová, Anna Kantorová²⁹) doprovázet do vyhlazovacích koncentračních táborů. Občané Velkoněmecké říše měli těchto „možností“, které jim nabízela státní národně socialistická ideologie, zaměřená na vyhubení tzv. „podlidí“, opravdu více než dost. V případě udělení tohoto občanství si novopečený příslušník německého národa mohl i vybírat svoji hrůznou seberealizaci. Stručně řečeno: **přihlášením se k německému (ujištění, že se zná k německému lidu - bod č. 14) se dr. Josef Colloredo-Mannsfeld dobrovolně přihlásil k programu likvidace českého národa a národů dalších, přihlásil se k programu holocaustu, k ideologii nacismu v celé její šíři i se všemi důsledky. Skoncoval se svou československou minulostí a dal se do služeb německé národně socialistické budoucnosti, chtěl splynout**

budoucnosti, chtěl splynout s „Herrenvolkem“, být jedním z nich.

Jenomže tím, že Československá republika byla násilně okupována, existovala nadále „de iure“, a tím pádem také platily její zákony.

A přihlášením se k německví a podáním žádosti o německé státní občanství dr. Josef Colloredo-Mannsfeld totiž jako Čech spáchal velezradu podle zákona na ochranu republiky,³⁰ který vydalo Národní shromáždění republiky Československé. Dopustil se úkladů o republiku (hlava I. § 1, § 2, § 3 odst. 3), neboť podáním dotazníku se spojil s cizí mocí k úkladům o republiku a za tím účelem vešel ve styk přímý s cizí mocí, podle hlavy II. § 6 odst. 1 (za války opatřil nepříteli prospěch), podle hlavy III. § 14 odst. 1, 3, 4, 5 (o rušení obecného míru - veřejné pobuřování proti samostatnosti ČSR, veřejné popuzování proti jednotlivým skupinám obyvatelů pro jejich národnost, jazyk, rasu nebo náboženství), ale i § 16 o schvalování trestných činů nebo zločinů proti republice, i § 20 o snížení vážnosti republiky hrubou neslušností. Podle hlavy IV. § 28 se pokládá za přítěžující, kdo čin spáchá „ze zřetelů“, stejně jako § 29. Jednotlivé výrazy (veřejné vykonání činu nebo dobu válečnou) vymezuje § 39 tohoto zákona.

Vyplněním dotazníku dr. Josef Colloredo-Mannsfeld vstoupil na cestu kolaborace, tj. spolupráce s okupanty. Na adresu těchto lidí řekl dne 27. října 1944 prezident dr. Ed. Beneš v rozhlasovém projevu k národu domů: „Nemohu ani dnes přejít mlčením otázku vyřízení všech účtů s našimi Němci, kteří v roce 1938 vrazili našemu státu dýku do zad. *Ti všichni, kdo tak učinili, musí pryč. stejně bude učiněn pořádek se všemi kolaboranty v zemích českých i na Slovensku, se všemi těmi, kteří ztratili víru ve stát, v demokracii, v svobodu a v to, co staletí bylo naší slavnou tradicí a mělo být v této veliké světové krizi naším nezníčitelným národním odkazem.* [zvýraznil J. Š.] Vyčištění našeho politického, duchovního a mravního života po dnešní válce je podmínkou každého budoucího slušného politického žití v republice. Nový život půjde jen ve znamení nových lidí. *Dívejte se jen všichni na to, co se děje dnes s těmi, kdož se provinili na národní tradici a se všemi vinníky válečnými ve Francii, v Itálii, v Belgii a jinde!*“³¹

Po podání přihlášky se události odvíjely svým tempem zcela v duchu nacistické logiky. Ale trochu jiným směrem, než dr. Josef Colloredo-

Mannsfeld předpokládal. Určující směr udávaly válečné události a v souvislosti s nimi – a s konečným cílem okupantů, tj. poněmčením tzv. českomoravského prostoru a likvidace českého národa – i dílčí, zejména hospodářské úkoly.³² V Protektorátu Čechy a Morava musel být zachován klid, průmysl a zemědělství měly produkovat maximum. Jednotlivá odvětví byla podřízena úřadům, vytvořeným nacisty. Zemědělská výroba a osídlování německým živlem byly podřízeny tzv. Pozemkovému úřadu v Praze (Bodenamt) a jeho služebnám.³³ Provázanost těchto dvou hledisek se projevila právě na opočenském velkostatku.

Dokument, vypracovaný v Hradci Králové 16. dubna 1940, konstatuje komplikované vlivy na obhospodařování opočenského velkostatku v důsledku složitých majetkoprávních vztahů, „*takže výsledkem je horší hospodaření, než by bylo na tomto podniku možné*“ („*Durch die ungeklärte und komplizierte Einflussnahme verschiedener Mitglieder des Hauses Colloredo-Mannsfeld ist die Bewirtschaftung des Gutes Opotschno behindert, sodass eine schlechtere Bewirtschaftung resultiert, als auf diesem Betrieb möglich wäre.*“). Proto zpráva navrhuje zavedení nucené správy na opočenský velkostatek. Několik měsíců poté ale dr. Josef Colloredo-Mannsfeld vyplňuje (počátkem října 1940) dotazník-přihlášku k němectví a říšskému státnímu občanství. Dalším dopisem ze 17. října 1940 vedoucímu Pozemkovému úřadu v Praze se urguje zavedení nucené správy. Ta byla zavedena někdy v prosinci 1940 nebo na jaře 1941 a zřejmě prvním nuceným správcem nucené správy se stal Paul-Joachim Hillermann, který 12. května 1941 podával Pozemkovému úřadu zprávu o stavu zaměstnanců, kteří připadají (či nepřipadají) k propuštění nebo pensionování. V únoru 1942 již byl nuceným správcem starý osvědčený ústřední ředitel Georg Beck. Nakonec říšský ministr vnitra výnosem z 9. února 1942 č. S IV D I b-B, č. 2096/41 g - 222 po dohodě s říšským protektorem v Čechách a na Moravě zabavili opočenský velkostatek ve prospěch Německé říše (dokument Rozhodnutí o zabavení ze dne 16. února 1942) s okamžitou platností; zabaven byl i pozemkový majetek v záboru, a tak se scelily všechny části opočenského velkostatku: území ležící v horských partiích odtržených po 1. říjnu 1938 od ČSR, vlastní velkostatková půda s půdou vyňatou ze záboru a půda v záboru, připravená pro pokračování československé první pozemkové reformy (která vlastně dr. Josefu Colloredo-Mannsfeldovi již nepatřila, pouze byla svěřena

k dočasnému spravování). Tím bylo možno přistoupit k dalšímu, dosud tajenému plánu nacistů.³⁴

Proti této konfiskaci se dr. Josef Colloredo-Mannsfeld ohradil. Zaslal prostřednictvím královéhradecké služebny pražskému ústředí gestapa (Geheime Staatspolizei, Staatspolizeistelle Prag in Prag) přípis („podání“ - Eingabe) datované 28. 3. 1942 s krotkým protestem a připojeným životopisem. Uvádí zde, že zjištění „že moje snažení měla být Říši nepřátelská“ „vychází z nesprávných předpokladů“ a žádal, aby mu byly předloženy a sděleny proti němu svědčící svědecké výpovědi, aby měl „příležitost prokázat nevěrohodnost případných proti mně zaměřených výpovědí a bylo-li by to nutné, proti osobám, které mně připsaly snahy Říši nepřátelské, podat žalobu pro urážku na cti.“ „Moje snažení - pokračuje dr. Josef Colloredo-Mannsfeld - mohou být prohlášována za Říši nepřátelská a můj majetek může být zabaven jen potom, jestliže bych se já osobně podílel na nějakých Říši nepřátelských snahách.“ Tak tomu ovšem není: „Zejména skutečnost, že se můj bratr hrabě Weikhart Colloredo-Mannsfeld připojil k tak zvané Benešově deklaraci, nemůže být v žádném případě důvodem, abych byl považován za Říši nepřátelského.“³⁵ **Jednal tehdy** v mladické nerozváženosti **proti mé vůli**.³⁶ V připojeném životopisu zdůrazňoval zdravotní potíže své ženy a nezapomněl zdůraznit zásluhy svého švagra, příslušníka SS, o národně socialistické učení v Rakousku. Opis těchto přípisů pak zaslal i říšskému ministrovi vnitra do Berlína. Ve věci svého švagra se začal angažovat i švagr postiženého, SS-Hauptscharführer Helmut Rabl, sídlící t. č. v Mnichově. Obrátil se na Majetkový úřad říšského protektora vlastnoručně podepsaným dopisem ze dne 15. dubna 1942. Uvedl v něm, že dr. Josef Colloredo-Mannsfeld podle „svého původu je ale jen v nejmenší části Čech. Žádost o přiznání německého státního občanství podal teprve na podzim 1940.“ Připomněl i německou státní příslušnost své sestry Anny Marie (má „jako Němka německé státní občanství. Je stejně jako já arijského původu“), i německé státní občanství své neteře Kristiny Colloredo-Mannsfeldové.³⁷ Podle záznamního listu v kartotéce osob německé státní příslušnosti se dozvídáme, že bylo rozhodnuto dne 4. 3. 1942 žádost Josefa Colloredo-Mannsfeld, narozeného dne 4. 6. 1910 v Pule, o udělení německé státní příslušnosti zamítnout („abgelehnt“), což je jasný úřední důkaz, že dr. Josef Colloredo-Mannsfeld o německou státní příslušnost žádal.³⁸ Zamítnutí po tak dlouhé době je zajímavé a ještě zajímavější je, že k němu došlo po konfiskačním výnosu na opočenské

panství. To je logické - německému státnímu příslušníkovi by přece nemohl být majetek konfiskován. A zde se dostáváme k dalšímu problému: proč bylo opočenské panství konfiskováno, proč mělo takový význam, že převážil i žádost jeho majitele o získání německé státní příslušnosti, která by byla pro nacisty bezpochyby cenná? K jakému střetu zájmů došlo, když vše svědčilo pro německví snaživého dr. Josefa Colloredo-Mannsfeld, horlivě se zříkajícího své československé státní příslušnosti?

Jedním z důvodů konfiskace opočenského velkostatku, který jsme již uvedli, byly v době předělového válečného hospodářství neprůhledné majetkové vztahy a špatné hospodaření na velkostatku (pokud ovšem nebylo záminkou, a to vhodnou či záměrně uváděnou). Druhý, a sice určující, byla perspektivně germanizační politika okupantů vůči českému národu a zájem o osídlení českomoravského prostoru německými kolonisty. Území Opočenska, přiléhající ke kladskému národnostně německému území (s výjimkou tzv. Českého koutku, který ovšem sousedil s náchodským panstvím), bylo jako stvořeno pro realizaci těchto záměrů.

Zhruba od VIII. století započal tlak různých germánských kmenů na slovanská území východně od Sáhy a Labe. Tomuto násilnému pronikání na východ, za Odru a ještě dále, provázenému germanizační politikou v různých represivních formách, čelily kmeny Polabských Slovanů, k nimž patřily i slovanské kmeny v české kotlině. V průběhu staletí se podařilo vyhubit lutické kmeny v Braniborsku (do XVII. století), v Meklenbursku (koncem XVIII. století)³⁹ a Srby na levém břehu Labe (jejichž zbytky nacházíme dnes roztroušené na levém břehu Lužické Nisy čelící z posledních sil nelítostnému modernímu asimilačnímu tlaku). Po vytvoření jednotného německého státu roku 1871 zesílil pruský expansionismus, který byl velkou měrou zaměřen na výboj proti západoslovanským národům. Všeněmecký svaz v Berlíně vydával velkým nákladem tiskoviny zdůrazňující, že Češi jsou svým původem a historickým vývojem určeni k plné podřízenosti Němcům, že Čechy a Morava jsou země od pradávna germánské, jichž se německý národ nesmí nikdy zříci a z nichž musí být český národ odstraněn, protože překází rozvoji Německé říše. Všeněmecký svaz se na svém sjezdu v Berlíně roku 1894 usnesl všemožně podporovat národnostní boj německého obyvatelstva v Čechách a uložil k prosazení svých záměrů všem německým organizacím, spolkům i obecním samosprávám v obcích s německou většinou

rozpoutat v českém a moravském pohraničí co nejnesnesitelnější ovzduší. Výsledkem byla masová hysterie německy mluvícího obyvatelstva Českých zemí, odstraňování českých jmen, nápisů, bojkot českých výrobků, obchodů a živností, terorizování Čechů, které místy dosáhlo až pogromistických rozměrů. Funkcionář všenněmeckého hnutí ve Vídni, Josef Perger, sepsal roku 1901 memorandum, ve kterém píše: „Trn už konečně musí ven z německého těla, i kdyby se to mělo provést zákonným vypovězením všech obyvatel sudetských zemí hlásících se k české národnosti, i kdyby to mělo být všech šest milionů Čechů, které lze snadno nahradit přivoláním Němců z Uher a přistěhovalectvím z Německé říše.“⁴⁰ Současně němečtí šovinističtí nacionálové vypracovávali ještě před I. světovou válkou různé návody na germanizaci čistě českého vnitrozemského území. Napomoci jim měla německá úřední řeč, germanizace českého školství, německý kapitál (zakládání německých továren, vykupování české půdy atd.). Od těchto dopodrobna zpracovaných plánů byl jen krůček k plánům, které rozpracovávali za 2. světové války vůdcové Sudetoněmecké strany a nacističtí okupanté. Tyto šílené plány - dnes mají určité kruhy eminentní zájem na tom, aby na ně český národ zapomněl - by se byly v případě německé světovlády uskutečnily. Ve svém projevu dne 2. října 1941 nový říšský protektor R. Heydrich prohlásil: „... tento prostor se jednou musí stát německým a Čech tady nemá už koneckonců co pohledávat ... Čechovi nejprve ukážeme, kdo je pánem v domě, aby věděl přesně, že zde diktuje německý zájem a že zde koneckonců má rozhodné slovo říše ...“⁴¹ a co bude český národ tedy dělat, když v Českých zemích nemá co pohledávat? I na to R. Heydrich dne 4. února 1942 odpověděl: „Těm, kteří jsou způsobilí k poněmčení, by se pak pokud možno zprostředkovala práce v říši, aby se už vůbec nevrátili. Ti, kteří nejsou ještě způsobilí k poněmčení, se odešlou snad po dalším otevření prostoru kolem Ledového moře, v němž budou v budoucnu koncentrační tábory ideální domovinou pro 11 miliónů židů z Evropy - tam bychom pak snad mohli nasadit Čechy, kteří nejsou způsobilí k poněmčení, ve znamení úkolu pozitivního ve prospěch Němců jako dozorce, předáky atd., s možností přivést si sem i rodiny. Mimocho-dem řečeno, toto území není tak pustou zemí, jak si vždy představujeme oblast Ledového moře. Má jen velmi dlouhou zimu, ale je zde vysloveně soustředěno dobré zemědělství a je vynikající surovinovou základnou.“⁴²

A do takovéto společnosti usiloval dr. Josef Colloredo-Mannsfeld svou přihláškou vstoupit a spolupodílet se na novém „uspořádání“ Evropy.

Plány vůdců Sudetoněmecké strany stanovily jako konečný cíl německé politiky úplné zničení československé státnosti a české národní existence. Akční program této strany z roku 1938 je toho jasným dokladem. Program poměrně detailně vypracovává postup při likvidaci českého národa od potlačování národního jazyka až po osídlovací politiku. Kompaktní české jazykové území mělo být rozčleněno posilováním německých jazykových ostrovů, vytěsňováním českého živlu a osídlováním jeho území německými kolonisty. Pro posílení německého živlu mělo být k Čechám připojeno Kladsko.⁴³ Župní vedení NSDAP Sudety v dokumentu z 25. 7. 1940 navrhovalo vytvořit v Čechách župy. Sídlem jedné takové měl být Hradec Králové. K této župě by se připojilo kladské území, „aby bylo možno znovu zahájit nedokončenou německou kolonizaci této oblasti. Poměrněmu přelidnění oblasti Krkonoš a Orlických hor je třeba odpomoci pronikáním do podhůří.“⁴⁴ Dne 31. srpna 1940 předložili říšský protektor Konstantin von Neurath a jeho zástupce ve funkci státního sekretáře K. H. Frank Adolfu Hitlerovi své návrhy na likvidaci českého národa, který chtěli částečně poněmčit, částečně vysídlit a částečně fyzicky likvidovat. Jedním z prostředků k dosažení tohoto cíle měla být pozemková politika, zřizování německých opěrných bodů a německých koridorů přes české území.⁴⁵ K. H. Frank v září 1940 navrhoval, aby se z českého území mezi německými koridory pomocí cílevědomé osídlovací politiky vystěhovali Češi a Židé a usídlili se tam Němci z Říše a ze Sudet, kterým budou přidělována česká rolnická hospodářství. Tuto osídlovací politiku bude organizovat Pozemkový úřad v Praze pod vedením SS.⁴⁶ V úřadu protektora byl dne 2. 10. 1940 vypracován dokument o převádění české půdy do německých rukou: „Čechy a Moravu má na věčné časy (patřit) jedině ten, kdo vlastní jejich půdu. Převést půdu do německých rukou a tím upevnit bezpečnost říše je velkým a historickým úkolem německého Pozemkového úřadu ... Za války je úkolem Pozemkového úřadu pod německým vedením především vědomá politika získávání rezervní půdy. **Zajímavé z hlediska pronikání německých osídlenců do českomoravského prostoru jsou větší objekty,** přidělené během pozemkové reformy, z malých přidělů všeobecně jen staveniště. V tomto smyslu se také provádí zejména hospodářská kontrola zbytko-

vých statků, židovské a **špatně obhospodařované statky se dávají pod nucenou správu.**⁴⁷ I další vypracováváné dokumenty v oblasti zemědělství počítají se zábořem půdy, zahrnuté do pozemkové reformy z roku 1919 s vytvořením opěrných bodů na jazykové hranici Protektorátu Čechy a Morava, odkud by se brali noví němečtí osídlenci pro osídlovací politiku směrem do českého území.⁴⁸ Oddělení pro zemědělství a výživu v úřadu protektora vypracovalo (s datem 11. 2. 1941) speciální směrnici o osídlování a kolonizování české půdy, které se mělo provádět „opětným získáním kdysi německé národní půdy a novým uspořádáním a konečnou úpravou německých venkovských obcí, čímž se mají zajistit natrvalo zejména existenční základy rasově hodnotným rodinám rolnických a nerolnických příslušníků německého národa. ... **Zásobu půdy, která je až dosud k dispozici pro tento účel, tvoří zbytky bývalé české pozemkové reformy (půda, kterou vlastní Pozemkový úřad a půda, která nebyla přidělena), závody, které vlastní stát, nemovitosti, patřící k nepřátelskému majetku nebo majetku nepřátel státu, bývalý židovský pozemkový majetek, závody, které byly dány do nucené správy pro špatné obdělávání půdy nebo pro porušení hospodářských předpisů o výživě. Hospodářský dozor nad těmito závody a nemovitostmi, jejich hospodářské vedení a hospodářské zlepšování je v rukou správců a nucených správců, které tam dosadil a na něž dohlíží Pozemkový úřad.**“⁴⁹

Můžeme tedy shrnout: přestože dr. Josef Colloredo-Mannsfeld usiloval ze zjištěných důvodů (ale možná, že i z jiných důvodů, např. z přesvědčení) o udělení říšskoněmeckého občanství, nezískal je. Opočenský velkostatek nebyl nacisty konfiskován pro majitelovy údajné pročeské postoje, ale proto, že na velkostatku bylo špatně hospodaření a že byl zatížen neprůhlednými majetkoprávními vztahy. Tím, že velkostatek zasahoval na hranice s Kladskem, i tím, že jeho horská část ležela v oblasti s německy mluvícím obyvatelstvem, a rovněž i tím, že na něm nebyla dokončena pozemková reforma, ale byly zde tisíce hektarů záborové půdy, byl ideálním prostorem k vybudování germanizačního klínu do české kotliny.⁵⁰ Mýtus o dr. Josefu Colloredo-Mannsfeldovi jako oběti německé okupační politiky, kterou se snažili a snaží majitelova rodina a její přívrženci šířit, padá ve světle interpretace archivních dokumentů zasazených do dobových událostí. Colloredo-Mannsfeldové si tuto situaci, tj. konfiskaci velkostatku, přivodili sami, a v případě, že by byli nacisté zvi-

těžili, přispěli by ke germanizaci českého národa. Jenom takto je možno a nutno zhodnotit jejich postup.

Po konfiskaci opočenského velkostatku byl v listopadu 1942 dr. Josef Colloredo-Mannsfeldovi a jeho rodině vykázán pobyt v Rozběřicích, kam se 3. března 1943 přestěhoval (bydlel tam do 22. 5. 1945, kdy se opět přihlásil k pobytu v Opočně). Nemusíme v tomto aktu vidět nějakou diskriminaci či rasovou perzekuci. Dr. Josef Colloredo-Mannsfeld byl totiž ubytován ve vile ing. dr. Františka Skořepy, který byl odvečen do koncentračního tábora a vila byla dne 1. ledna 1942 královéhradeckým gestapem zabraná. Rodina Colloredo-Mannsfeldova však velkou újmu zřejmě netrpěla - obývala vilu o osmi místnostech a přilehlou zahradu. Zdá se, že nájemník se ve vile adekvátně nechoval, po jeho odstěhování se zjistila ztráta čtyř pokojových kamen, nezaplacení účtů za odebranou elektřinu a zničení tří pokojů houbou, takže vlastník vily, který si ji dával opravit, vyčíslil dne 28. února 1946 škodu částkou 79 572,60 Kč, kterou marně vymáhal ještě v červenci 1949.⁵¹

V Rozběřicích byl dr. J. Colloredo-Mannsfeld nucen pracovat. Ale pracovní povinnost museli vykonávat všichni Češi i Němci bez rozdílu, vždyť válečné úsilí nacistického Německa si vyžadovalo pomoc každého páru rukou. Pracoval však na svobodě, nebyl ani v koncentračním táboře, ani ve vězení. Jak je to možné? Dá se to vysvětlit asi takto: Dr. Josef Colloredo-Mannsfeld byl „odložen“ do Rozběřic, aby podle potřeb Velkoněmecké říše mohl poskytovat své služby jako národohospodář v zabraných územích na Východě. Že k tomu již nedošlo, není samozřejmě jeho zásluha. Rozhodně však musíme odmítnout pozdější ústní svědectví o jeho „protiněmeckých postojích“, ba přímo o účasti v ilegálním boji, která se vždy účelově vyrábějí. Budeme-li chtít hledat hrdiny protinacistického boje na Opočensku a Rychnovsku, podívejme se do přehledu popravených a umučených odbojářů Rychnovska.⁵² Že ovšem i jednotlivci z řad staré české šlechty skutečně bojovali za svobodu Československa a českého národa, svědčí příklad Zdeňka Bořka Dohalského z Dohalic.

Válka skončila, nastal čas účtování a konsolidace. Do osvobozené Československé republiky se vrátil prezident a vláda. Suverenita a hranice Československé republiky byly obnoveny, Československo bylo jedním z vítězných států, který byl vázán vztahy a smlouvami s mocnostmi a závazky dokončit porážku nacismu ve své zemi. Již

19. května 1945 ve shodě s Košickým vládním programem vydává prezident republiky na základě návrhu vlády dekret o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, **zrádců a kolaborantů** a některých organizací a ústavů (č. 5/1945 Sb.). Rozhořel se boj o Opočensko.

Dr. Josef Colloredo-Mannsfeld se domníval, že vše se vrátí do starých kolejí a že asi jsou ztraceny dokumenty o jeho akcích v době okupace a začal taktizovat. Podle jedné vzpomínky prý hned po osvobození města poslal Revolučnímu národnímu výboru v Opočně sdělení, že je ochoten předat svůj majetek RNV. Při jednání Místního národního výboru o možnostech zřízení národní správy nad dvorem Podzámčí byl prý navržen za národního správce právě dr. J. Colloredo-Mannsfeld. Komunističtí členové MNV prý s tímto návrhem souhlasili pod podmínkou, že dr. Colloredo-Mannsfeld vezme pod národní správu celý rodový majetek. Nato se MNV usnesl funkci národního správce dr. J. Colloredo-Mannsfeldovi svěřit a on prý slíbil vykonávat tuto funkci podle nejlepšího vědomí a svědomí.⁵³ Ale dne 12. července 1945 přineslo Rudé právo⁵⁴ článek nazvaný *Záhada národnosti Colloredo-Mansfeldů*, ve kterém šifra jm. uvedla, že dr. Josef Colloredo-Mannsfeld i jeho bratr Weikhard žádali o německou státní příslušnost, že dr. Josef Colloredo-Mannsfeld se několik dnů po okupaci oženil s Němkou, uváděl se i obsah jeho omluvného dopisu gestapu a životopis (viz výše) i některé výroky jeho bratra Weikharta, zaměřené proti ČSR a prezidentu Benešovi. Článek vyznívá v tom smyslu, že Colloredo-Mannsfeldové jsou německá šlechta. Po uveřejnění tohoto článku došlo prý v plenárním zasedání MNV v Opočně k bouřlivému jednání, MNV své původní rozhodnutí zrušil a pověřil národní správou lesního radu Hugo Koniasse.⁵⁵ Dne 20. července 1945 vydává MNV v Opočně osvědčení národní spolehlivosti - zřejmě v reakci na článek v Rudém právu - dr. Josefu Colloredo-Mannsfeldovi („*není v místě po stránce národní spolehlivosti dosud žádných námitek*“), poněvadž „*Činnost jmenovaného po celou dobu jeho pobytu ve zdejším městě od 22. května 1945 do 25. června 1945 a před tím od 18. 8. 1938 do 3. 6. 1942 byla nezávadná*“. Inu, archivy ještě nevydaly svá svědectví a tudíž tento doklad nemůžeme brát jako právoplatný.

Boj o opočenský velkostatek nyní probíhal po dvou liniích. Tou první byla snaha prokázat, zda dr. Josef Colloredo-Mannsfeld je němec-

ké národnosti či zda je Čech kolaborující s Němci. Druhou linií byl boj o konfiskaci opočenského velkostatku, zejména šlo o to, podle kterého zákona a paragrafu se zámek a půda mají konfiskovat. Je pochopitelné, že v oné hektické době, kdy ještě nebyly známy veškeré archivní doklady, ale život – i právní život – se řídil většinou podle vydaných zákonů, někdy docházelo k omylům či nedostatečným rozhodnutím, které se musely v budoucnu upravovat a mnohdy složitým právním jednáním napravovat či zpřesňovat. Vývoji tohoto procesu se nyní budeme věnovat podle písemných pramenů, které jsou k dispozici.

Zřejmě v návaznosti na článek v Rudém právu adresuje dr. Josef Colloredo-Mannsfeld Ministerstvu vnitra v Praze obsáhlý rozklad, datovaný dnem 1. srpna 1945, který je vlastně jeho další verzí životopisu. Doklad je odeslán z Opočna, dr. J. Colloredo-Mannsfeld nebyl zatčen a mohl se svobodně vyjadřovat. Uvádí, že jeho rod byl prohabsbursky orientován („jsme byli do roku 1918 Rakušani i svým cítěním, v širokém, věru evropském smyslu“), on se však cítí být Čechem a jako takový také v době okupace jednal. **Přiznal, že v říjnu 1940 podepsal žádost o německé státní občanství** (viz výše).

Dne 10. srpna však vychází Dekret presidenta republiky ze dne 2. srpna 1945 o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské (č. 33/45 Sb.). Zde se v §u 1, odst. 1 uvádí: „Českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské, kteří podle předpisů cizí okupační moci nabyli státní příslušnosti německé nebo maďarské, pozbyli dnem nabytí takové státní příslušnosti československého státního občanství.“ a odstavec 2 §u 1. dále praví: „Ostatní českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské pozbývají československého státního občanství dnem, kdy tento dekret nabývá účinnosti.“ Dr. Josef Colloredo-Mannsfeld zdůrazňoval, že on je Čechem, nikoliv Němcem. Ale na něj se vztahoval § 5 tohoto zákona: „**Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 dekretu presidenta republiky č. 16/1945 Sb.) ucházeli o udělení německé nebo maďarské státní příslušnosti, aniž k tomu byli donuceni nátlakem anebo zvláštními okolnostmi, pozbývají česko-slovenského státního občanství dnem, kdy tento dekret nabývá účinnosti.**“ (A podle vysvětlení ve Věstníku ministerstva vnitra Československé republiky, roč. 27, 1945, č. 3 z 15.8. 1945, s. 25, není podstatné, zda cizí státní příslušnost byla udě-

lena či nikoliv, stačí pouze podání žádosti.) Tedy **dr. Josef Colloredo-Mannsfeld, který se ucházel o německé státní občanství, dnem 10. srpna 1945 pozbyl česko-slovenského státního občanství na základě dekretu č. 33/45 Sb., § 5, nyní již „de iure“**. Proto ministerstvo vnitra vydalo 17. 9. 1945 příkaz k zajištění dr. Josefa a Weikharda Colloredo-Mannsfedové a k vyhoštění z ČSR se zdůvodněním, že oba pozbyli československé státní příslušnosti podle §u 5 dekretu č. 33/1945 Sb. „Josef Coloredo-Mannsfeld si podle zachované korespondence, která je v držení ministerstva vnitra, podal žádost o německou státní příslušnost na podzim roku 1940... Dalším důvodem pro vyhoštění z území československé republiky obou těchto osob jsou jejich písemná prohlášení o věrnosti německé říši a o jejich věrně německém smýšlení. Oba mají výhradně německé školy a vždy se podle vlastních prohlášení cítili více Němci než Čechy.“ **Tento dokument je třeba považovat za klíčový v celé cause a za rozhodující pro stanovení státního občanství dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda.**⁵⁶ Oba bratři byli zajištěni. Později výnosem ministerstva vnitra z 21. 12. 1945 č. j. Z-I-42 899 byl Weikhard Colloredo-Mannsfeld propuštěn pro nemoc a dr. Josef Colloredo-Mannsfeld byl propuštěn na svobodu 24. 12. 1945.

Dne 5. prosince 1945 vydal **Zemský národní výbor v Praze výměr** č. j. 613/4-45-III-Pk, jímž rozhodl ve smyslu §u 3, odst. 2 dekretu č. 12/1945 Sb. **o tom, že dr. Josef Colloredo-Mannsfeld je osobou německé národnosti podle §u 1, odst. 1 a §u 2 citovaného dekretu a že spadá zároveň pod ustanovení §u 3, odst. 1, písmeno a) téhož dekretu.**⁵⁷ I tento dokument je pro celý případ svrchovaně důležitý. Dr. Josef Colloredo-Mannsfeld se prostřednictvím svého zástupce dne 24. 12. 1945 odvolal k Zemskému národnímu výboru v Praze (omlouval své jednání za okupace - tj. přihlášení se k německví, opět přiznal vyplnění dotazníku a odmítl nařčení, že by byl zrádce a argumentuje svou ctí - ale v opačném směru, než v dopise na gestapo dne 28. 3. 1942 - viz výše), ale ministerstvo zemědělství toto odvolání dne 30. ledna 1946 zamítlo poukazem na § 3 odst. 2 téhož dekretu, podle kterého s konečnou platností rozhoduje ministerstvo zemědělství s ministerstvem vnitra. Proto odvolání proti konfiskaci velkostatku Opočno se odmítá jako nepřípustné a rozhodnutí o konfiskaci je konečné. Prostřednictvím svého advokáta se dr. Jos. Colloredo-Mannsfeld odvolal dne 5. 3. 1946 k Nejvyššímu správnímu soudu v Praze

s argumentací, že ke zjištění národnosti je kompetentní místní národní výbor, v jehož obvodu leží konfiskovaný majetek. Nejvyšší správní soud vyzval dne 18. 3. 1946 Ministerstvo zemědělství v Praze o zaslání spisů týkající se případu dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda a konfiskace opočenského velkostatku. Ministerstvo vyhovělo dne 18. května 1946 a v průvodním dopisu v brilantním právníckém rozkladu odmítlo stížnost a zdůvodnilo svůj postup. **Konfiskace opočenského velkostatku** byla provedena **vyhláškou příslušného Okresního národního výboru v Novém Městě nad Metují ze dne 19. prosince 1945. Dne 22. prosince 1945 vydal Zemský národní výbor v Praze Výměr o zavedení národní správy na velkostatek Opočno**, patřící Josefu Colloredo-Mannsfeld ml. ve smyslu ustanovení §§ 2 až 7 dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. (*Dekret prezidenta republiky ze dne 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů*). Vydání výměru o zavedení národní správy bylo zdůvodněno tím, „že majitel jest národnosti německé“. Zde se ovšem stala chyba, která se táhla ještě měsíce a léta a zatížila v budoucnu celý případ zbytečnou korespondencí, když důvod konfiskace měl být určen podle §u 3, odst. 1a) dekretu č. 12/1945 Sb. Proti tomuto výměru podal dr. Josef Colloredo-Mannsfeld dne 21. ledna 1946 stížnost prostřednictvím advokáta JUDr. Jaroslava Čulíka v Praze, ve které odmítá nařčení, že by byl národnosti německé. Sice připouští, že jeho otec Jeronym Colloredo-Mannsfeld při sčítání lidu dne 1. 12. 1930 se přihlásil k německé národnosti, ale uvedl, že jeho matka hraběnka Kolowrat-Krakowská je české národnosti. Otec ale prý svým povoláním a prostředím byl nucen užívat německý jazyk a pro nedostatek příležitosti a pro pokročilý věk nezvládnul plynule český jazyk. Je prý proto přirozené, že při sčítání lidu uvedl jako obcovací řeč jazyk německý. Národním správcem velkostatku Opočno se stal lesní rada Hugo Konias, který také dopisem ze 16. ledna 1946 upozornil ZNV, že při velkostatku Opočno jsou obhospodařovány další rustikální pozemky Josefa Colloredo-Mannsfelda st., zesnulého Jeronyma Colloredo-Mannsfelda st. a Jeronyma Colloredo-Mannsfelda ml. V informaci pro ministra vnitra ze dne 11. ledna 1946 (jde však asi o překlep, má být 11. 1. 1947) se píše: „Po právní stránce je pohlížet na Josefa Colloredo Mannsfelda jako na osobu, která ztratila čsl. občanství

podle § 1 odst. 4 dekr. č. 33/45 Sb., protože se přihlásila za války za Němce. Dokud mu nebude vydáno osvědčení o národní spolehlivosti podle § 1 č. 4 č. 33/45 Sb. a pokud toto osvědčení nebude schváleno ministerstvem vnitra je pro nás Němcem.⁵⁸ Ta okolnost, že se hlásil k němcem, národnosti proto, aby zachránil své statky, nemůže být považována za okolnost zvláštního zřetele hodna, nebo za nátlak podle cit. zákona ustanovení, proto(že) dobří vlastenci raději nechali se věznit a trpěli v koncentračních táborech, nebo dokonce podstoupili smrt, než by zradili jazyk a národ. Myslím, že Josef Colloredo-Mansfeld patří mezi ty býv. rakouské šlechtice, usazené v Čechách, kteří hleděli s úctou nanejvýše jen na svého císaře ve Vídni, ale nenašli za staletí kladný poměr k lidu, který pro ně na panstvích dělal. Je to šlechta mezinárodní a mluvit o národnosti je nemožné. Za první republiky za 20 let měli negativní poměr k Republice a po válce nenávidí lidově-demokratickou republiku, v níž vidí nepřítele ještě většího. Za války chovali se loyálně k Němcům a kdyby jim nebyly konfiskovány statky Němci, zůstali by dobrými německými občany. Po něm. Konfiskaci a po tom, když porážka Němců byla jasná, začali mluvit česky a stýkat se s některými občany, kteří nyní za ně svědčí.“ Dokument reaguje na žádost dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda o cestovní povolení do Rakouska, kde prý má statek. Mohl obdržet prozatímní pas, pokud by prokázal, že žádal o československé státní občanství podle § 1 čl. 4 dekretu 33/45 Sb., pokud předloží doporučení ONV a prokáže důležitost cesty, nebo může obdržet tzv. laissez passer, když se spokojí s jednorázovým dokladem pro vystěhování bez povolení návratu.⁵⁹ Dne 14. 7. 1947 vydala Obvodní rada pro Prahu I-VI dr. Josefu Colloredo-Mannsfeldovi Osvědčení o státní a národní spolehlivosti - není však opatřeno razítkem a podpisem o schválení ministerstvem vnitra ČSR. Dne 5. 8. 1947 vystavil Okresní národní výbor v Dobrušce dr. Jos. Colloredo-Mannsfeldovi osvědčení o česko-slovenském státním občanství, poněvadž ONV tehdy ještě nevěděl, že bývalý statkář v roce 1940 podepsal tzv. Fragebogen (a proto dne 4. 2. 1949 prohlásil toto osvědčení za neplatné). Z korespondence mezi ministerstvem vnitra a Zemským národním výborem v Praze v září a listopadu 1947, týkající se udělení československého státního občanství, se dozvídáme, že originál žádosti o německou státní příslušnost je uložen na Zemském národním výboru, v oddělení pro vydávání čl. státní příslušnosti. Dr. Josef Colloredo-Mannsfeld nakonec obdržel v říjnu 1947 prozatímní cestovní pas pro cestu do Rakouska, Francie a Švýcarska, platný do 30.

6. 1948. Kolonka o existenci „Osvědčení o stát. občanství čís.“ zůstala nevyplněna. **Ministerstvo vnitra dopisem ze dne 21.**

10. 1947, kterým se povolovalo vydání prozatímního společného cestovního pasu i pro manželku Annu a dceru Kristinu, opět **uvedlo, že majitel pasu nemá státní příslušnost dosud určenou** (dopis Ústřednímu národnímu výboru, úřadovna národní bezpečnosti - pasové oddělení) a pas měl být opatřen doložkou „neprodlužitelný“. A z 20. dubna 1949 pochází zpráva cizineckého oddělení, že dr. Josef Colloredo-Mannsfeld byl v tamní evidenci cizinecky evidován jako německý státní příslušník a jeho žádost o udělení československého státního občanství byla zamítnuta výnosem ministerstva vnitra ze dne 16. 6. 1948, č. j. A-4617-28-5-48-V/I. V roce 1948 odcestoval s celou rodinou do Rakouska. Podle úmrtního listu, vystaveného dne 1. února 1990 v Salzburgu, **zemřel Dr. rer. pol. Josef Leopold Hieronymus Alexander Maria Colloredo-Mannsfeld dne 30. ledna 1990.** Podle úředních dokladů **měl od 8. listopadu 1948 rakouskou státní příslušnost a tuto neztratil až do své smrti.** Podle uvedeného úmrtního listu v momentě úmrtí měl rakouskou státní příslušnost. Není uvedeno, zda měl státní příslušnost dvojí (např. rakouskou a československou).

To je v pořádku, proti znění tohoto úředního dokumentu nelze mít tu nejmenší výhradu. Ale paní K. Colloredo Mansfeldová, resp. její právní zástupce JUDr. Vlastimil Nedomlel, operuje při soudním restitučním řízení další - podle mého názoru velice pozoruhodnou - listinou. Je to potvrzení Ministerstva vnitra ČR ze dne 3. 12. 1992 čj. VSC/2 – 51/6919/92. Je opatřeno razítkem MV ČR a podepsáno vedoucí oddělení JUDr. K. Guluškinovou. Potvrzení je vydáno na zřejmě rozmnožovaném tiskopisu, jehož text zní:

Ministerstvo vnitra České republiky potvrzuje, že

.....
nar.

je státním občanem / státní občankou České republiky a tím i České a Slovenské Federativní republiky.

Vedoucí oddělení: JUDr. K. Guluškinová.

Tiskopis byl doplněn strojovým písmem a zní:

POTVRZENÍ

Ministerstvo vnitra České republiky potvrzuje, že

dr. Josef Colloredo Mansfeld

nar. 4. 6. 1910 Pula - Chorvatsko

byl státním občanem / státní občankou České republiky a tím i České a Slovenské Federativní Republiky. až do své smrti dne 30. 1. 1990.

Razítko, podpis.

Soudu se předkládá kopie dokumentu ověřená pod čj. 241/2001 dne 20. 4. 2001 Městským úřadem v Týništi nad Orlicí.

Kopie je nesprávná po jazykové stránce. Pomineme-li fluktuaci jména Mannsfeld/Mansfeld (která by byla jasná každému evidenčnímu důstojníku československé armády), pak je podivné, že verbum je bylo nahrazeno slovesem *byl*. Ale: Za substantivem Republiky zůstala tečka a text (*až do své smrti ...*) pokračuje malým písmenem. To je ovšem z jazykovědného hlediska hrubka, která vzniká nekvalifikovanou falzifikací. Buďto mělo následovat velké písmeno, nebo měla být tečka změněna na čárku a pak se mohlo pokračovat malým písmenem. To je ovšem notoricky známo každému českému maturantovi.

Podíváme-li se na sled událostí, pak zjistíme:

Dne **30. ledna 1990** se státní útvar, ve kterém jsme žili, jmenoval **Československá socialistická republika**. Byla to federace skládající se z **České socialistické republiky** a Slovenské socialistické republiky. Dne **6. 3. 1990** byly České země přejmenovány na **Česká republika** (č. 53/1990č. 67/1990 Sb.) dne **29. 3. 1990** Federální shromáždění přijalo pro naši republiku název **Československá federativní republika** (č. 81/1990 Sb.). Název **Česká a Slovenská Federativní Republika** vznikl na základě zákona č. 101/1990 Sb. ze dne **20. 4. 1990** s platností od 23. dubna 1990. Pan dr. Josef Colloredo-Mannsfeld byl v té době již několik týdnů pohřben.

Jak tedy mohl být pan dr. Josef Colloredo-Mannsfeld v den své smrti 30. 1. 1990 občanem neexistující České republiky a České a Slovenské Federativní republiky ? Pokud bychom to připustili, pak musíme pochybovat o platnosti rakouského úmrtního listu (což zřejmě nepadá v úvahu). Pokud tedy vycházíme z českého dokumentu, ptám se, **jak může být již fyzicky neexistující osoba občanem státu, který ještě neexistoval ?** Vzhledem k výše uvedenému sledu událostí doporučuji, aby žalovaný

Státní památkový ústav v Pardubicích urgentně porovnal listinu, se kterou operuje pan JUDr. Vlastimil Nedomlel, s její kopií na Ministerstvu vnitra ČR, a v případě, že se shodují, aby rovněž urgentně si vyžádal stanovisko ministerstva k tomuto textu a navíc třeba i stanovisko třetí, nezávislé strany, k jejímu zmatečnému obsahu. **Tato listina je totiž vzhledem k svému obsahu neplatná - toto lze zjistit selským rozumem, aniž bychom měli vysokoškolské či právnické vzdělání, a proto nelze ji připouštět jako důkazní argument k soudnímu jednání.**

Stručně shrnuto:

Dr. Josef Colloredo-Mannsfeld na základě zákonů, které vydával svobodný stát ve své plné kompetenci, ztratil „de facto“ v říjnu 1940 své dosavadní československé (násilně změněné na tzv. protektorátní) státní občanství; ztratil je dobrovolně, na základě svého vlastního svobodného rozhodnutí, když preferoval svůj majetek před svou ctí a před zájmem svého českého národa. Ztratil toto občanství i „de iure“ na základě ústavního dekretu č. 33/1945 Sb., § 5. Úřady demokratické republiky mu do 25. února 1948 odmítaly vrátit československé státní občanství. Dokumenty, které mu vydávaly právně nepříslušné lokální úřady, nemají tehdy požadované právní náležitosti, byly již při svém vzniku neplatné a nelze s nimi dnes před soudem operovat. Pouze právně nevzdělaný úředník je může připouštět k důkaznímu řízení. Dr. Josef Colloredo tudíž na základě tehdy platných zákonů ztratil svůj majetek v Československé republice, ale ani podle zákonů pozdějších jeho potomci nemají nárok tento majetek restituovat, poněvadž dr. Josef Colloredo-Mannsfeld nemá nárok na vrácení československého (dnes: českého) státního občanství.

Jak již bylo uvedeno, Okresní národní výbor v Novém Městě nad Metují na základě své pravomoci, vyplývající z dekretu č. 5/1945 Sb., a po výměru ZNV Praha z 5. 12. 1945 vydal dne 19. 12. 1945 vyhlášku o konfiskaci opočenského velkostatku a ZNV Praha vydal dne 22. 12. 1945 výměr o zavedení národní správy na velkostatku dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda a jmenování národního správce; do výměry velkostatku (5292.00 ha) byla započtena i záborová půda, která již de facto patřila československému státu - tento výměr tu-

díž možno charakterizovat jako dokončení realizace zákona č. 215/1919 Sb. Dodatečným výměrem ZNV Praha ze dne 26. ledna 1946 byla zavedena národní správa i na další nemovitý majetek dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda, zapsaný v rustikálních vložkách soudního okresu Opočno, Nové Město nad Metují a Hradec Králové, ale i na nemovitý majetek Jeronyma Colloredo-Mannsfelda st., Jeronyma Colloredo-Mannsfelda ml. a Josefa Colloredo-Mannsfelda st., zapsaný v rustikálních vložkách. O uvedení národního správce do úřadu byl vyhotoven dne 2. února 1946 podrobný zápis.⁶⁰ Dr. Josef Colloredo-Mannsfeld prostřednictvím svého advokáta JUDr. Jaroslava Čulíka dne 24. prosince 1945 podal ZNV Praha odvolání proti výměru ZNV Praha z 5. 12. 1945 ohledně své národní a státní příslušnosti, ale toto odvolání zamítlo ministerstvo zemědělství jako nepřijatelné s odůvodněním, že pro posouzení otázky, zda určitá osoba spadá pod ustanovení §u 3 odst. 1 písm. a) dekretu 12/1945 Sb. (*Dekret presidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa*), který charakterizuje **zrádce a nepřátele** Československé republiky,¹⁵ je podle §u 3 odst. 2 citovaného dekretu směrodatné rozhodnutí Zemského národního výboru. Pochybné případy předloží ZNV ke konečnému rozhodnutí ministerstvu zemědělství, které rozhodne po dohodě s ministerstvem vnitra. Tzn., „že případy nepochybné rozhoduje zemský národní výbor sám s konečnou platností.“ Tedy rozhodnutí z 24. 12. 1945 je konečné a další opravný prostředek je vyloučen, tj. není proti němu odvolání. Připomínám ještě, že preambule tohoto dekretu uvádí, že jeho vydavatel - prezident republiky - vychází vstříc „volání českých a slovenských rolníků a bezzemků po důsledném uskutečnění nové pozemkové reformy“ a je veden „snahou především jednou pro vždy vzít českou a slovenskou půdu z rukou cizáckých německých a maďarských statkářů, jakož i z rukou **zrádců republiky** a dát ji do rukou českého a slovenského rolnictva a bezzemků ...“. Dekret tím přímo navazoval na zákony o pozemkové reformě v letech po I. světové válce a byl tedy ideově opět namířen proti pobělohorské cizácké uchvatitelské šlechtě, ke které ovšem patřili i Colloredové. Dne 21. ledna 1946 podal dr. Josef Colloredo-Mannsfeld opět prostřednictvím svého advokáta dr. Čulíka Zemskému národnímu výboru v Praze stížnost proti výměru ZNV Praha ze dne 22. 12. 1945 s odůvodněním, že tento výměr je nezákonný a trpí podstatný-

mi vadami řízení. Protestoval proti tomu, že by byl německé národnosti a argu-mentoval výše již uvedenými svými názory, ale pomlčel o tom, že žádal v říjnu 1940 o německou státní příslušnost a vyplnil onen tzv. Fragebogen, jak to přiznal ve svém životopisu podepsaném dne 1. 8. 1945 a v odvolání z 24. 12. 1945. Podstatné vady řízení pak vidí v tom, že výměr ZNV neuvádí konkrétně okolnosti, podle kterých přišel k názoru, že on je německé národnosti: „*Proto není pochybnosti o tom, že rozhodnutí jest naprosto vadné.*“⁶¹ Mezitím Krajský soud civilní v Praze povolil dne 17. ledna 1946 „*na majetek dříve Josefa Colloredo-Mannsfelda v Opočně, naposled zapsaný pro německou říši-říšského protektora ve vložce 1031 desk zem. Panství Opočno tento zápis: Podle dožádání a výměru Zemského národního výboru v Praze ze dne 22. XII. 1945 č. j.*“ zaznamenat národní správu jako nového majitele podle ustanovení §u 15 dekretu presidenta republiky č. 5/1945 Sb. A 5. března 1946 si podal dr. Josef Colloredo-Mannsfeld stížnost přímo Nejvyššímu správnímu soudu v Praze proti rozhodnutí Ministerstva zemědělství v Praze ze dne 30. ledna 1946. Opět si stěžoval na nezákonnost a podstatné vady řízení. Domníval se, že rozhodovat o tom, kdo je národnosti německé či maďarské, může místní národní výbor dle bydliště dotčené osoby. A vyslovení konfiskace majetku přísluší tomu stupni národního výboru, v jehož obvodě se zemědělský majetek nalézá. Opíral se přitom o vládní nařízení č. 44/1945 a 45/1945 Sb., vyslovil názor, že proti konfiskaci majetku dle dekretu č. 12/1945 je přípustné odvolání. Ministerstvo zemědělství pak 18. května 1946 postoupilo spisy Nejvyššímu správnímu soudu. Doprovodilo je ovšem právním rozkladem. Mj. upozornilo, že místní národní výbor je podle vládních nařízení č. 44 a 45/1945 Sb. orgánem obecní samosprávy a nestal se orgánem správy státní. „*V tom směru nutno právní názor stížnosti, který tvrdí výlučnou příslušnost místních národních výborů při rozhodování otázky, zda určitá osoba jest národnosti německé či maďarské, označiti za právně neodůvodněný. Rovněž celá další konstrukce stížnosti, opírající své námitky o volbě a pravomoci národních výborů, jest proto v zásadě pochybena a nenalézá opory v zákoně.*“ Tvrzení stížnosti, že naříkané rozhodnutí je nezákonné a trpí vadami řízení, není právně odůvodněno a ministerstvo zemědělství navrhuje stížnost dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda proto zamítnout jako bezdůvodné.

Mezitím konfiskace panství pokračovala. Ředitelství Státních lesů a statků v Praze oznámilo, že převzetí konfiskovaného velkostatku Opočno se uskuteční v listopadu 1946.

Dne 3. června 1947 ministerstvo zemědělství zrušilo svůj výměr ze dne 30. 1. 1946 (tj. zamítnutí odvolání dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda proti výměru ZNV Praha ze dne 5. 12. 1945, že je osobou německé národnosti, jako nepřipustné) a uložilo ZNV, aby zrušil svoje opatření, kterým provedl shora citovaný výměr ministerstva zemědělství ze dne 30. 1. 1946 s tím, že proti tomuto rozhodnutí je přípustno odvolání. Současně ministerstvo zemědělství o svém rozhodnutí informovalo Nejvyšší správní soud s tím, že stížnost předložená dr. Josefem Colloredo-Mannsfeldem k Nejvyššímu správnímu soudu se stává bezpředmětnou. Nejvyšší správní soud pak zaslal ministerstvu zemědělství své usnesení ze dne 26. června 1947 a oznámil mu, že dr. Josef Colloredo-Mannsfeld dne 9. 6. 1947 prohlásil, že netrvá na projednávání stížnosti. Další řízení v této záležitosti bylo zastaveno.

Podstata věci tím ovšem vyřízena nebyla. Dr. Colloredo-Mannsfeld totiž neobdržel osvědčení o československé státní příslušnosti (ministerstvo vnitra mu ji nevydalo a trvalo na zjištěných skutečnostech, opřených o vydané dekrety o kolaboraci) a jeho záležitost v této době, když odeznělo hektické poválečné období, začala být řešena důkladněji a přesněji. Došlo totiž nikoliv ke zrušení konfiskace velkostatku, ale k překlasifikování důvodů této konfiskace. Ještě koncem roku 1948 kabinet ministra vnitra žádal o zprávu týkající se dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda. Dne 6. září 1948 dr. Mudra za přednostu Ústb sděluje to, co již bylo dávno před únorem 1948 vyřešeno: „*Věc Colloredo-Mansfeldů byla vyřízena podle sdělení V. odboru a podle zdejších záznamů tak, že bylo rozhodnuto, že nikdo z Colloredo Mansfeldů neobdrží čsl. státní občanství, neboť Colloredo-Mansfeldové jsou německé národnosti a na zachování čsl. státního občanství nárok nemají. Proto nestojí podle zdejšího názoru definitivnímu a úplnému provedení konfiskace zemědělského majetku rodiny Colloredo-Mansfeldů nic v cestě, neboť podle zdejších zjištění jsou Colloredo-Mansfeldové naprosto nespolehliví s hlediska státního a národního.*“ A ministerstvo vnitra dopisem dr. Mudry ze dne 21. 10. 1948 Zemskému národnímu výboru v Praze opakuje: „... *nikoho z rodiny Colloredo Mansfeldů nelze považovati za osoby státně a národně spolehlivé ... Jejich celý majetek nutno po právu a bezvýhradně zkonfiskovati a navrátiti*

českým zemědělcům ...“. Dne 27. října 1948 zasílá ministerstvo zemědělství v Praze Národnímu pozemkovému fondu při ministerstvu zemědělství v Praze toto sdělení, které je mimořádně důležité (proložil JŠ): „... jedná se o zrušení konfiskačního výměru zemského národního výboru v Praze ze dne 5.12.1945 č. j. 613/4-45-III-Pk, kterým bylo rozhodnuto, že Dr. Josef Colloredo-Mannsfeld v Opočně spadá pod ustanovení § 1, odst. 1, písm. a), § 2, odst. 1 a § 3, odst. 1, písm. a) dekretu č. 12/45 Sb. ***Ze správních spisů jest totiž prokázáno, že knihovním vlastníkem ke dni 23. 6. 1945 byla Říše německá a že tedy knihovním vlastníkem zemědělského majetku prohlášeného uvedeným rozhodnutím zemského národního výboru za zkonfiskovaný není stěžovatel.*** Poněvadž pak podle dekretu č. 12/45 Sb. byl ex lege zkonfiskován zemědělský majetek osob v cit. dekretu uvedených s okamžitou platností, při čemž rozhodujícím byl stav knihovní (nález nss č. 428/45 a č. 277/46), ***rozhodoval zemský národní výbor o majetku osoby, která v rozhodný den tento majetek v knihovním vlastnictví neměla.*** Rozhodnutí toto bylo proto zákonem neodůvodněné a bylo jej pro podstatnou vadu z důvodů formálních jako takové ex offio zrušiti. Z téhož důvodu bylo pak i odvolání Dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda v Opočně odmítnuto. ***Tímto výměrem ministerstva zemědělství schváleného ministerstvem vnitra se pak na stavu zkonfiskovaného velkostatku v Opočně nic nemění, protože tento majetek jakožto majetek zemědělský jest konfiskován ex lege podle dekretu č. 12/45 Sb. i když jeho knihovním vlastníkem jest dosud Říše německá a původní vlastník neprovedl zatím řízení restituční. Neplatí totiž v oblasti dekretu č. 12/45 Sb. ustanovení dekretu č. 108/45 Sb. (§ 2, odst. 3) o restitučním majetku nehledě ani k tomu, že zůstává i nadále nerozhodnuta otázka, zda Dr. Josef Colloredo-Mannsfeld v Opočně jest osobou spadající pod ustanovení dekretu č. 12/45 Sb. či nikoliv, za předpokladu, že by byl knihovním vlastníkem zemědělského majetku (arg. § 1, odst. 1, dekretu č. 12/45 Sb.).*** Bývalý vlastník si ce neztrácí ani touto skutečností, t. j. konfiskací ex lege restitučního majetku z důvodu knihovního stavu až do doby zákonem preklusivně určené nárok restituční, který bude moci uplatňovati podle zákona č. 128/46 Sb. ve znění zákona č. 79/1948 Sb., nikoliv ovšem proti přidělcům, leda že by i tento restituční nárok byl zkonfiskován podle dekretu č. 108/1945

Sb.“ S poněkud jinou stylizací, ale v prakticky stejné formulaci (kterou dostal v lednu 1949 Jeroným Colloredo-Mannsfeld - viz níže) pak bylo toto stanovisko zasláno – s datem 16. 12. 1948 - JUDr. Jaroslavu Čulíkovi. Znamenalo **právní tečku v cause dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda v jeho úsilí ponechat si - navzdory prokázané kolaboraci s nacistickými okupanty - opočenský velkostatek, včetně záborových pozemků. Toto definitivní rozhodnutí ovšem pouze potvrzovalo stanovisko československých úřadů do 25. února 1948, které je vynášely podle platných zákonů. K žádnému porušení zákonů nedošlo. Ostatně, dr. Josef Colloredo byl v té době již v Rakousku, kde získal 8. listopadu 1948 tamní státní občanství.** Ministerstvo zemědělství ještě informovalo o tomto konečném řešení současně i Státní obvodovou úřadovnu pro pozemkovou reformu v Hradci Králové s tím, že přidělový plán může být schválen a že nová konfiskační vyhláška již nevyjde. Likvidace národní správy velkostatku Opočno byla provedena ke dni 6. listopadu; v té době ovšem konfiskace ještě nenabyla právní moci, k tomu došlo nedlouho poté v druhé polovině prosince 1948 (viz výše).

Obdobně byla řešena i konfiskace zbirožského velkostatku, na který uplatňoval nárok Jeroným Colloredo-Mannsfeld ml. ze Zbirohu (dokument ze dne 14. ledna 1949). Výměr ministerstva zemědělství, adresovaný Jeroným Colloredo-Mannsfeldovi ml. ve Zbirohu, uvádí: Ministerstvo zemědělství v dohodě s ministerstvem vnitra rozhodlo o odvolání Jeronýma Colloredo-Mannsfelda, podaného do výměru ZNV v Praze ze dne 5. 8. 1948, jímž bylo rozhodnuto, že jmenovaný spadá pod ustanovení §u 3, odst. 1a) dekretu č. 12/1945 Sb. a že jeho zemědělský majetek byl dnem účinnosti dekretu č. 12/1945 Sb. zkonfiskován pro účely pozemkové reformy. „*Odvolací stolice, majíc rozhodovati o odvolání, má ze správních spisů prokázáno, že knihovním vlastníkem velkostatku Zbiroh byla dne 23. 6. 1945 Říše německá, které bylo vlastnictví knihovně vtěleno na základě vyvlastňovacího nálezu německé policie ze dne 16. 2. 1942, č. j. B N 572-IV/3. Podle dekretu č. 12/45 Sb. podléhá konfiskaci zemědělský majetek, jenž je ve vlastnictví osob uvedených v § 1, odst. 1 cit. dekretu. Výrazem vlastnictví rozumí se takové vlastnictví, jak jest v našem právu obecně používáno, t. j. vlastnictví knihovní, jak jest upraveno ve II. až V. hlavě ob. zák. obč. Tomu není na závalu ani zjištění, že snad k převodu vlastnictví na německou říši došlo údajně na základě majetkoprávních jednání z doby nesvobody pod tla-*

kem okupace, resp. národnostní, rasové nebo politické persekuce, kterážto jednání prohlašuje § 1 dekr. č. 5/45 Sb. za neplatná, neboť převody a jednání tam uvedená jsou sice naříkatelná, nejsou však prohlášena ex lege za neplatné. Stanoví-li se v odst. 2 §u 1 dekr. č. 5/45, že způsob uplatnění nároků, plynoucích z ustanovení odst. 1, má být upraven zvláštním dekretem, bylo tím dáno najevo, že neplatnost nenastává již ex lege, a že tedy žádný úřad nemůže z moci úřední prohlásiti převody, resp. jednání tam uvedená za neplatná, nýbrž je k tomu zapotřebí, aby postižený uplatnil svůj nárok způsobem určitě kvalifikovaným, resp. jest mu ponecháno na vůli, zda se chce spokojiti s dosavadním stavem. V době vydání naříkaného rozhodnutí ZNVýboru nebyl tedy knihovním vlastníkem zemědělského majetku prohlášeného tímto rozhodnutím za zkonfiskovaný, stěžovatel, nýbrž býv. německá říše. Poněvadž pak podle § 1, odst. 1 dekr. č. 12/45 Sb. byl ze zákona zkonfiskován zemědělský majetek osob tam uvedených s okamžitou platností, při čemž rozhodujícím byl stav k n i h o v n í (nález nss z 9. 4. 1947, č. 428/45-3 a z 2. 5. 1947, č. 277/46-6), rozhodoval ZNVýbor o majetku osoby, která v rozhodný den tento majetek v knihovním vlastnictví neměla. Rozhodnutí toto bylo proto zákonem neodůvodněné a bylo jej pro podstatnou vadu z důvodů formálních jako takové ex offio zrušiti. Vzhledem k výše uvedenému rozhodnutí odvolací stolice, jímž se ruší naříkané rozhodnutí ZN a Výboru, stalo se meritorní posouzení odvolacích námitek, resp. otázky, zda odvolatel jest či není osobou spadající pod ustanovení § 3, odst. 1 písm. a/ dekr. č. 12/45 Sb. bezpředmětným a nebylo proto třeba se tím zabývat, protože otázka by byla akutní k řešení jen v tom případě, kdyby stěžovatel vlastníkem tohoto zemědělského majetku byl. Uvedený právní názor odvolací stolice má plnou oporu v judikatuře nejvyššího správního soudu, jak jest zejména patrné z nálezů č. 428/45, 550/46 a 833/47. Z toho důvodu bylo odvolání jmenovaného odmítnuto.“

Právními nároky Josefa Colloredo-Mannsfelda se naše práce nezabývá, poněvadž se jejímu tématu vymyká, i když se jí v některých bodech dotýká. Tento pán žil v době 2. světové války ve Francii, resp. v nacisty okupované Paříži, a zřejmě neměl možnost kolaborovat a vyplnit tzv. Fragebogen, a tudíž se zkompromitovat, takže později mohl z této šťastné okolnosti těžit a jeho majetek v České republice nebyl ohrožen konfiskacemi po skončení 2. světové války.

V roce 1991 byl vydán **zákon č. 87/1991 Sb. o mimosoudních rehabilitacích**. Byl impulsem k povzbuzení restitučního úsilí paní Kristiny Colloredo-Mansfeldové. Zákon - jak zní jeho § 1 - **se vzta-**

huje na zmírnění *některých* majetkových a jiných křivd, učiněných v období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990.

Obávám se, že dcera dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda, která se uchopila údajné příležitosti, tento zákon špatně pochopila. Došlo k soudním tahanicím o bývalý majetek rodiny Colloredo-Mannsfeld, který je ovšem třeba chápat ve dvou polohách: v poloze přísně právní, kdy se nebudou zamhuřovat oči práva podle momentálních politických sympatií, tlaků či přizpůsobovat paragrafy, a v poloze filozoficko-historické, nebo - pokud to chceme vyjádřit jinými slovy – v poloze morálně-lidské. Podívejme se tedy stručně na toto poslední dějství sporů o opočenské panství, které ještě stále není ukončené. Zřejmě první spor vypukl o určení povinnosti uzavřít dohodu o vydání inventáře, tj. obrazů z obrazárny, sbírek zbraní, bankovek a mincí, nacházejících se na zámku Opočno. Nároky na tyto předměty deklarovali Dipl. Ing. Jerome Colloredo-Mansfeld a Kristina Colloredo-Mansfeldová a je charakteristický zamlčováním pro žalující stranu nevhodných faktů a malou přítomností archivních materiálů, které by objasnily šíři problematiky. Kupodivu do soudního sporu vstoupila paní Kristina Colloredo-Mansfeld a ovlivnila soud tak, že tento přiznal, že dr. Josef Colloredo-Mannsfeld „dosáhl zrušení státní správy nad svým majetkem a jeho „vrácení“, což bylo doloženo rozhodnutím Zemského národního výboru v Praze z 29. 4. 1947“ (! - snad je tím myšleno sdělení, že dr. Josef Colloredo-Mannsfeld se může odvolávat; viz výměr ministerstva zemědělství v Praze ze dne 3. 6. 1947 výše uváděný, čímž se ovšem majetek dr. J. Colloredo-Mannsfeldovi nevracel (!) a ani nebyla zrušena „státní správa“ (tj. podle znění zákona národní správa nad jeho majetkem)). Soud ovšem mluví též o křivdě, která prý se stala dr. Josefu Colloredo-Mannsfeldovi rozhodnutím ministerstva zemědělství ze dne 16. 12. 1948. Ukázal jsem (viz výše), že československé zákony z roku 1945 postupovaly vůči němu zcela korektně a dr. Josef Colloredo-Mansfeld ztratil své československé občanství de facto již v roce 1940 a od tohoto okamžiku se pak odvíjely veškeré akty. Lze se proto pouze podívat, že české soudy po roce 1992 začaly se ujmout kolaborantů a nepřátelů českého národa (celkově: viz text rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 1. června 2000). Nato Nejvyšší soud České republiky dne 31. srpna 2000 zrušil rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 23. 3. 2000 i rozsudek Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 16.

3. 1999 ve věci nemovitostí zapsaných v deskách zemských č. 1031 (tj. velkostatek Opočno) a domnívá se, že „rasová diskriminace za trvání Třetí říše byla postavena na ideji výlučnosti nordické rasy a postihovala mnohem větší skupinu lidí, než jen těch, kteří byli perzekvováni rasovými norimberskými zákony. Konfiskační nařízení č. 57241 Tajné německé státní policie ze dne 16. února 1942 bylo proti otci žalobkyně vydáno jako proti příslušníku národa českého, kterého v souzené věci nacistické orgány považovaly jako nepřítele svého státního zřízení, tedy příslušníku rasy méněcenné. Tomuto výkladu nasvědčuje i fakt, že na základě Nařízení o propadnutí jmění v Protektorátu Čechy a Morava byl zabavován jak majetek výše jmenovaného, tak i majetek židovský. Dovolacímu soudu se jeví jako neúnosné, aby, když orgány nacistického režimu Protektorátu Čechy a Morava sankcionovaly právní předchůdce žalobkyně z „důvodů snah nepřátelskými Říši“ bylo nyní, při snaze zmírnit majetkové křivdy, jak se podává ze záměrů restitučních zákonů, vzato za základ rozhodnutí ve věci restriktivní pojetí, omezující rasové persekuce“, a proto záležitost opět vrátil k novému řešení k okresnímu soudu. Z textu je jasné, že Nejvyšší soud ČR při svém rozhodování byl ovlivňován selekcí dokladů, které předložil advokát žalobkyně. Soud tudíž nevěděl, že dávno před nacistickou okupací velkostatku Opočno si dr. Josef Colloredo-Mannsfeld podal žádost o německé státní občanství, že na velkostatku se špatně hospodařilo, a pro-to nacisté již 16. dubna 1940 (tedy dlouho před konfiskací velkostatku) pomýšleli na zavedení nucené správy velkostatku. Velkostatek - jak bylo výše uvedeno - byl konfiskován proto, aby se stal nástrojem germanizace českého národa, který dr. Josef Colloredo-Mannsfeld svou přihláškou k němectví opustil. Nemůžeme tudíž kolaboranta stavět na roveň skutečným obětem rasové perzekuce.

Dne 20. 2. 2001 se konalo první stání před Okresním soudem v Rychnově nad Kněžnou, kam byla causa rozhodnutím Nejvyššího soudu České republiky vrácena. JUDr. Vlastimil Nedomlel argumentoval:

- a) bylo prokázáno, že otec žalobkyně byl československým občanem;
- b) bylo prokázáno, „že se otec žalobkyně nepřihlásil k německé národnosti“;
- c) bylo prokázáno, že za války mu byly vydávány české potravinové lístky;
- d) dekret č. 33/1945 se vztahoval pouze na osoby německé národnosti a tím otec žalobkyně nebyl, „nikdy se k Němcům nehlásil“.

K této argumentaci nutno dodat:

- a) otec žalobkyně byl československým občanem, ale pouze do 10. srpna

1945, kdy československé občanství pozbyl a do 25. února 1948 je již nenabyl, ani poté;

- b) není pravdou, že se dr. Josef Colloredo-Mannsfeld nepřihlásil k německé národnosti - ta mu totiž nebyla v roce 1942 udělena;
- c) je možno souhlasit s názorem, že mu byly za války vydávány české potravinové lístky, zejména poté, co mu říšskoněmecké státní občanství nebylo uděleno;
- d) dekret č. 33/1945 se nevztahoval pouze na osoby německé národnosti, o čemž se může každý přesvědčit ve Sbírce zákonů z roku 1945 - poukazuje zejména na jeho § 5.

Další jednání bylo odročeno.

Dne 7. 5. 2001 požádal JUDr. Vlastimil Nedomlel Okresní úřad Rychnov nad Kněžnou-Pozemkový úřad Rychnov nad Kněžnou, Pozemkový fond ČR-územní pracoviště Rychnov nad Kněžnou a Státní památkový ústav v Pardubicích o vydání věcí podle zákona č. 229/91 Sb. o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku ve znění zákona č. 243/1992 Sb. zákona č. 212/2000 Sb. Přiložené přílohy obsahují např. potvrzení dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda, že je až do své smrti státním občanem ČR (o tomto dokumentu viz výše), výměr Ministerstva zemědělství ze 16.

12. 1948 (který překlasifikovává důvody konfiskace - viz výše), osvědčení o státní a národní spolehlivosti ze 14. 7. 1947 dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda (od Obvodní rady ONV Praha I - které je ovšem vydáno bez znalosti podstaty věci). Kupodivu advokát žalobkyně nepředložil životopis dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda z I.

8. 1945, vlastnoručně jím podepsaný, ve kterém se přiznává, že vyplnil tzv. Fragebogen. Nepředložil ani další úřední dokument o tom, že žádost o říšskoněmecké občanství mu udělena nebyla, což svědčí o tom, že zmiňovaný dotazník vyplněný byl a byl podán.

Dne 27. listopadu 2001 podává JUDr. Miloš Hošek, advokát zastupující Státní památkový ústav v Pardubicích, Okresnímu soudu v Rychnově nad Kněžnou podání žalovaného doprovázené fotokopiemi úředně ověřených listin, týkajících se státního občanství dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda, a rozkladem o otázce národnostního útlaku, resp. rasové perzekuce. Dokázal, že dr. Josef Colloredo-Mannsfeld pozbyl československého státního občanství na základě dekretu č. 33/1945 Sb. a až do 25. února 1948 je nenabyl. Dovodil, že § 1 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb. se vztahuje jen na některé majetkové a jiné křivdy, učiněné po 25. 2. 1948, což ovšem není případ

dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda. Žalobkyně tudíž nesplňuje podmínku danou ustanovením § 3 zákona č. 87/1991 Sb., totiž existenci československého občanství na straně svého právního předchůdce. Dne 26. 3. 2002 požádal ředitel Státního památkového ústavu v Pardubicích Ministerstvo vnitra ČR – Oddělení státních občanství a matrik o prověření občanství dr. Josefa Colloredo-Mannsfelda. Žádost doprovázel úředně ověřenými přílohami. Do konce června 2002 MV ČR na tuto žádost nereagovalo.

Ze dne 14. května 2002 pochází Závěrečný návrh žalovaného, adresovaný Okresnímu soudu v Rychnově nad Kněžnou. Jasně se v něm dokazuje, že strana žaloby v osobě otce žalobkyně nesplňuje podmínku občanství, a dále, že strana žaloby nesplňuje podmínku pozbytí majetku v důsledku rasové perzekuce a dále podmínku pozbytí majetku v rozhodném období, tj. po 25. 2. 1948, neboť majetek pozbyla před tímto datem. Nově tento návrh žalovaného poukazuje na hospodářské příčiny konfiskace velkostatku, nikoliv na rasové příčiny konfiskace, a zejména upozorňuje na dekret č. 108/1945 Sb., podle kterého správně nastala konfiskace opočenského velkostatku (§ 1, odst. 1, bod. 1, 2, 3 – Konfiskace nepřátelského majetku), a žádá vydání rozsudku, kterým se žaloba na Státní památkový ústav v Pardubicích v celém rozsahu zamítá.

Dne 15. 5. 2002 předložil advokát žalobkyně, JUDr. Vlastimil Nedomlel, vyjádření žalobkyně spojené se závěrečným návrhem. Uvedl v něm, že dr. Josef Colloredo-Mannsfeld byl státní občan České (!) republiky, popřel, že by dr. Josef Colloredo-Mannsfeld podepsal tzv. Fragebogen („je *patrno*, že se v *archivech* žádný takový *nenacházel*“), došlo prý ke zrušení konfiskačního výměru podle dekretu č. 12/1945 Sb. (důvod konfiskace byl překvalifikován, konfiskace ale nebyla zrušena - viz výše), hodnocení předkládaných důkazů prý je neobjektivní a jde o „*pochybnou dedukci*“ žalovaného. Advokát žalující strany navrhuje, aby soud vynesl rozsudek, že žalovaný je povinen do tří dnů od právní moci rozsudku uzavřít s žalobkyní dohodu o vydání požadovaných nemovitostí.

Soudní řízení proběhlo a Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou dne 12. června 2002 vynesl rozsudek, který dával za pravdu žalobkyni. Do konce června 2002 nebyl zúčastněným stranám zaslán výrok v písemné formě, aby bylo možno posoudit, na základě jakých argumentů se soud přiklonil k svému rozhodnutí.

Uvedl jsem, že tento proces má i svou stránku filosoficko-historickou nebo morálně-lidskou. Považuji za strašlivé, když

je kolaborant označen za oběť rasové perzekuce a stavěn na roveň skutečným obětím. Takové rozhodnutí je ovšem rozhodnutím zcela v duchu zvrácených nacistických kritérií. Pokud byl tedy dr. Josef Colloredo-Mannsfeld, který usiloval o přiznání německé státní příslušnosti, rasově perzekuován, pak tedy musíme říci, že neexistoval holocaust a že Židé z Opočna, kteří se nevrátili z plynových komor, se do nich sami, dobrovolně a s jásotem hlásili. Zdá se Vám to absurdní? Mně taky.

Soud ve svém rozhodnutí ovšem prolomil hranici tzv. Benešových dekretů (jak se jim nepřesně říká), čili hranici danou 25. únorem 1948. Pokud se bude takto postupovat dále, což abychom tedy šli ještě dále a prohlásili za neplatné pobělohorské konfiskace?! Domnívám se, že není třeba dále o tom hovořit, poněvadž každý člověk si udělá závěry sám. Zamyslet se ovšem musíme ještě nad dalším faktem. Dekrety prezidenta republiky, vydávané v roce 1945 po dohodě s vládou, byly vydávány jako opatření denacifikační, likvidující následky 2. světové války - vydávaly je v obdobné verzi další evropské země, okupované za 2. světové války, které ve své vlastní pravomoci trestaly vlastní kolaboranty. Pokud někdo napadá dekrety prezidenta Československé republiky z roku 1945, projevuje se nejen jako reziduum hrůzného nacistického režimu, který usiloval o likvidaci českého národa, ale v širším měřítku se staví proti rozhodnutím vítězných Spojenců, proti výsledkům 2. světové války a proti poválečnému uspořádání světa. toto zjištění je ovšem již více než alarmující.

Poznámky

1. Srv. např.: *Slovník naučný*. Red. F. L. RIEGER. Díl II., Praha 1862, s. 178-180; *Ottův slovník naučný*. V. Praha 1892, s. 517-520.
2. BÍLEK, Tomáš V.: *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618. II*. Praha 1883, s. 681-683; ŠŮLA, Jaroslav: *Venkovský lid východního Hradecka v letech 1590 – 1680*. Hradec Králové 1971 (*Acta Musei Reginaehradecensis*, S. B., XII), s. 110, pozn. 52.
3. BÍLEK, T. V., *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, s. 684-685.
4. ŠŮLA, Jaroslav: *Dva kšafy Jana Rudolfa Trčky z Lípy*. Stopami dějin Náchodska. Sborník Státního okresního archivu Náchod. 5. Náchod 1999, s. 159-169.

5. O nucení opočenských poddaných k náboženské konverzi srv.: BÍLEK, Tomáš V.: *Reformace katolická neboli Obnovení náboženství katolického v království Českém po bitvě bělohorské*. Praha 1892, s. 240-242; ŠŮLA, J.: *Venkovský lid východního Hradecka v letech 1590 – 1680*, s. 188-190.
6. Srv. KORÁN, Ivo: „Opočenská rebelie“ roku 1732. *Acta Musei Reginae-hradecensis*, S. B., XII, Hradec Králové 1970, s. 93-137; ČÁŇOVÁ, Eliška: *Proticírkevní hnutí na Opočensku v roce 1732*. Sborník prací východočeských archivů, IV, Zámorsk 1978, s. 133-151.
7. ŠŮLA, Jaroslav: *Kdy začali zbožní katolíci z Opočenska putovat do Vambeřic ? Kladský sborník*, II, Hradec Králové 1998, s. 157-162.
8. WINTER, Eduard: *Die tschechische und slowakische Emigration in Deutschland im 17. und 18. Jahrhundert*. Berlin 1955; VOLF, Josef: *Soupis nekatoликů panství opočenského z r. 1742. (Příspěvky k bouři Opočenské z r. 1732)*. Praha 1908 (VKČSN, IV.); ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita: *Pozvání do Slezska. Vznik prvních českých emigrantských kolonií v 18. století v pruském Slezsku*. Praha 2001.
9. DVOŘÁK, Jan: *Z pamětí roboty a útrap lidu selského na Opočensku*. Opočno 1898, s. 25-26; HOFMANN, Gustav: *Ohlas robotního patentu z roku 1738 v Čechách*. Český lid, 49, 1962, s. 193-200, zejména s. 197, 198.
10. Hodně dokladů o tom snesl FLESAR Antonín: *Popis historicko-archeologicko-statistický Okresu Opočenského*. Hradec Králové 1895, s. 68-79.
11. V roce 1750 činil robotní předpis na opočenském panství 47 396 dní potažní roboty a 79 508 dní pěší roboty, kterou muselo odpracovávat v průběhu roku 504 sedláků a 1030 zahradníků, chalupníků a domkářů (LÁSKA, Jaroslav: *Panství Opočno v letech 1650 až 1750*. *Acta Musei Reginaehradecensis*, S. B., XII, Hradec Králové 1970, s. 162). Jak narůstala robota za Colloredů si můžeme ukázat na příkladu vesnice České Meziříčí: V roce 1598 žilo ve vsi 38 osedlých, kteří měli předepsáno celkem 129,5 dne ženní roboty a 8 dní roboty hrabní. Roku 1655 činila jejich ženní robota už 560 dní. Roku 1773 ale ze 117 hospodářských jednotek získával opočenský velkostatek týdně 50 dní jízdní roboty se čtyřspřežím a 275 dní ruční roboty. Ročně tedy byla vesnice zatížena 5 200 dny roboty s koňským dvouspřežím a 14 300 dní pěší roboty; pokud se ne-robotovalo, převáděla se robota na peněžní plat! ŠŮLA, Jaroslav: *Hromadný nález drobné mince z Českého Meziříčí ve světle událostí XVIII. století na opočenském panství v severovýchodních Čechách*. Sběratelské zprávy č. 45-47, Hradec Králové 1983, s. 193-194.

12. PETRÁŇ, Josef: *Nevolnické povstání 1775*. AUC, Philosophica et Historica, Monographia XLII, Praha 1972; ČÁŇOVÁ, Eliška: *K událostem na Opočensku za nevolnického povstání roku 1775*. Orlické hory a Podorlicko, III, 1970, s. 137-143.
13. DVOŘÁK, J.: *Z pamětí roboty a útrap lidu selského na Opočensku*; ROUBÍK, František: *Pokus odporu proti robotě na Opočensku roku 1845-1846*. Časopis pro dějiny venkova, 17, 1930, s. 181-189.
14. Státní okresní archiv Rokycany, fond ONV Rokycany, trestní komise nalézací.
15. *Dekret presidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa*. Příslušný text zní: „§3. (1) *Za zrádce a nepřátele Československé republiky jest považovati: osoby, které kolektivně nebo individuálně vyvíjely činnost směřující proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko-republikánské státní formě, bezpečnosti a obraně Československé republiky, které k takové činnosti podněcovaly nebo jiné osoby svésti hleděly a záměrně a aktivně podporovaly jakýmkoliv způsobem německé a maďarské okupanty,*“ ...
16. *Příslušný text zní: „§1. (1) S okamžitou platností a bez náhrady se konfiskuje pro účely pozemkové reformy zemědělský majetek, jenž je ve vlastnictví:*
 - a) *všech osob německé a maďarské národnosti, bez ohledu na státní příslušnost,*
 - b) *zrádců a nepřátel republiky jakékoliv národnosti a státní příslušnosti, projevivších se toto nepřátelství zejména za krise a války v letech 1938 až 1945,*
 - c) *akciových a jiných společností a korporací, jejichž správa úmyslně a záměrně sloužila německému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům.*“
17. Podrobnosti uvádí: VESELÝ, F. X.: *Všeobecný slovník právní. Příruční sborník práva soukromého i veřejného zemí na říšské radě zastoupených se zvláštním zřetelem na nejnovější zákonodárství a poměry právní zemí Koruny české*. I Praha 1896, s. 467-475.
18. Zákon č. 215/19 Sb. (Zákon ze dne 16. dubna 1919 o zabrání velkého majetku pozemkového).
19. K průběhu pozemkové reformy na tomto velkostatku srv.: POTOČEK, Václav: *Stávkové hnutí zemědělského dělnictva na Opočensku v letech 1918-1924*. Rychnov nad Kněžnou 1967, s. 25ad., zejména s. 39-40, 43, 56-57; HÁVA, Václav: *Příspěvek k historii zemědělství Podorlicka*. Rychnov nad Kněžnou 1986, s. 51 ad., zejména s. 58-59.

20. Srv.: VOŽENÍLEK, Jan: *Předběžné výsledky československé pozemkové reformy*. Praha 1930, s. 151-154.
21. Archiv Ministerstva vnitra České republiky v Praze, sign. Colloredo-Mannsfeld.
22. Tamtéž.
23. Originál uložen tamtéž.
24. Je totiž třeba upozornit na SS Oberscharführera dr. Kurta Rabla, který po 2. světové válce vystupoval jako organizátor tzv. Pracovního sdružení pro otázky práva na vlast, čímž ovšem prokázal pouze své nezměnné nacistické smýšlení. V dobách 2. světové války byl spolupracovníkem Institutu pro německou práci na východě, jehož sídlo bylo v Krakově. Presidentem tohoto Institutu byl nesmiřitelný nacist a nepřítel slovan-ských národů Hans Frank, odsouzený v Norimberku jako válečný zločinec k trestu smrti. Institut se zabýval otázkami souvisejícími s nacistickou vyhlazovací politikou na východě. Jeho hostem byl např. i K. H. Frank, který zde v červnu 1941 mluvil o problému likvidace českého národa. K. Rabl napsal tehdy „studii“, v níž dokazoval oprávněnost nacistické okupace a vyhlazovací politiky v Československu a v Polsku. V ročence Institut für deutsche Ostarbeit za rok 1941 ji K. Rabl uveřejnil s názvem: *Ústavně historické a státoprávní základy německo-středoevropského velkoprostoru* (s. 58-88). Opravdu by bylo užitečné zjistit rodové či rodinné vztahy těchto dvou nositelů příjmení Rabl (srv.: KRÁL, Václav - FREMUND, Karel: *Chtěli nás vyhubit. Dokumenty o nacistické vyhlazovací a germanizační politice v českých zemích v letech druhé světové války*. Praha 1961, s. 24-25).
25. KRÁL, V. - FREMUND, K.: *Chtěli nás vyhubit*, s. 38 (dokument č. I, nazvaný sestavovateli Jde o celkovou otázku ČSR, vypracovaný roku 1938).
26. Kopie duplikátu, ověřená Městským úřadem v Týništi nad Orlicí dne 21. 2. 1997 a 5. 2. 2001.
27. Originál uložen v Archivu Ministerstva vnitra České republiky v Praze, sign. Colloredo-Mannsfeld.
28. Podle prohlášení emigrovavšího československého prezidenta dr. Ed. Beneše ze dne 3. září 1939 (bylo posláno ministerským předsedům Velké Británie, Francie a Polska) - srv.: BENEŠ, Edvard: *Paměti. Od Mnichova k nové válce a novému vítězství*. Praha, Orbis 1947, s. 131-132 (I. vydání).
29. DRAŽAN, Radovan - JUZA, Josef: *Holocaust Židů okresu Rychnov nad Kněžnou v letech 1939-1945*. Rychnov nad Kněžnou 1997, s. 177-178, 223.

30. Č. 50/1923 Sb.: *Zákon ze dne 19. března 1923 na ochranu republiky*.
31. BENEŠ, Edvard: *Šest let exilu a druhé světové války. Řeči, projevy a dokumenty z r. 1938-45*. Praha 1947, s. 243 (též v publikaci: BENEŠ, Edvard: *Odsun Němců z Československa. Výbor z Pamětí, projevů a dokumentů 1940-1947*. K vydání připravil Karel Novotný. Praha 2002, s. 126).
32. Blíže o těchto poměrech viz: KRÁL, Václav: *Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1938-1945. I - III*. Praha 1957-1959.
33. Pozemkový úřad, který řídil provádění pozemkové reformy v dobách Československé republiky, byl vzat pod německou kontrolu již v květnu 1939 a byl postupně vybudován v nástroj německé kolonizační a germanizační politiky. Do konce 2. světové války bylo pro kolonizační účely zabaveno celkem 500 000 ha zemědělské půdy.
34. Uváděné dokumenty jsou uloženy v Archivu Ministerstva vnitra České republiky v Praze.
35. Jedná se o tzv. deklaraci věrnosti ČSR starých šlechtických rodů, kterou jejich někteří představitelé vyjádřili 17. září 1938 prezidentu dr. E. Benešovi. Weikhard Colloredo-Mannsfeld v této akci představoval ono pověstné jedno želízko v ohni, které v době změněných poměrů bylo možno zavrhnout.
36. Jestliže dr. Josef Colloredo-Mannsfeld nesouhlasil s projevem věrnosti Československé republice, s čím tedy souhlasil? Logicky se nabízí: souhlasil s nacistickým programem likvidace demokratické republiky a je dobře, že se k tomu dobrovolně přiznal, když ho nikdo k tomu nenutil - jen obava o majetek.
37. Archiv Ministerstva vnitra České republiky v Praze.
38. Státní ústřední archiv Praha, fond Německé státní občanství; Magistrát hlavního města Prahy - Evidence obyvatel (sign. I-3a/S-č. 4144-1946).
39. HRABOVÁ, Libuše: *Drevansko*. In: *Dissertationes historicae*, 7, Hradec Králové 2002, s. 155-163.
40. AMORT, Čestmír: *Drang nach Osten. Pangermánské plány na vyhubení slovanských národů*. Praha 1971, s. 28 ad., citát na s. 47.
41. KRÁL, V. - FREMUND, K.: *Chtěli nás vyhubit*, dokument č. 19, s. 132, 133.
42. *Tamtéž*, dokument č. 22, s. 152.
43. *Tamtéž*, dokument č. 1, zejména s. 37.
44. *Tamtéž*, dokument č. 5, s. 58.

45. *Tamtéž*, dokument č. 6, s. 73.
46. *Tamtéž*, dokument č. 9, s. 87-88.
47. *Tamtéž*, dokument č. 10, s. 90 (zvýraznil JŠ).
48. *Tamtéž*, dokument č. 16, s. 109-110.
49. *Tamtéž*, dokument č. 18, s. 121 (zvýraznil JŠ).
50. V. Háva (*Příspěvek k historii zemědělství Podorlicka*, s. 63) uvádí, bohužel bez odkazu na pramen, že Opočno navštívili dokonce i říšský protektor W. Frick (jmenován 20. 8. 1943) a K. H. Frank.
51. Archiv Ministerstva zemědělství Praha, sign. Opočno.
52. DRAŽAN, Radovan - JUZA, Josef: *Popravení a umučení občané okresu Rychnov nad Kněžnou 1938-1945*. Rychnov nad Kněžnou 2000.
53. POTOČEK, Václav: *Předúnorové období v Opočně*. In: *Od Května k Únoru v rychnovském okrese. Sborník vzpomínek a dokumentů v letech 1945-1948*. Rychnov nad Kněžnou 1968, s. 50.
54. Rudé právo ze dne 12. července 1945, č. 55, s. 4.
55. POTOČEK, V.: *Předúnorové období v Opočně*, s. 50.
56. Dokument uložen v Archivu Ministerstva vnitra České republiky v Praze.
57. *Dekret presidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa* (č. 12/1945 Sb.). Zmiňovaný § 3, odst. 1 a, b zní takto: „Za zrádce a nepřátele Československé republiky jest považovati: a) osoby, které kolektivně nebo individuálně vyvíjely činnost směřující proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko-republikánské státní formě, bezpečnosti a obraně Československé republiky, které k takové činnosti podněcovaly nebo jiné osoby svěsti hleděly a záměrně a aktivně podporovaly jakýmkoliv způsobem německé a maďarské okupanty, b) z právnických osob ty, jejichž správa záměrně a aktivně sloužila německému nebo maďarskému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům.“
58. *Ústavní dekret presidenta republiky ze dne 2. srpna 1945 o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské* (č. 33/1945 Sb.): § 1 článek 4: „Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v této době přihlásili za Němce nebo Maďary, jsouce donuceni nátlakem nebo okolnostmi zvláštního zřetele hodnými, neposuzují se podle tohoto dekretu jako Němci nebo Maďaři, schválí-li ministerstvo vnitra osvědčení o národní spolehlivosti, které vydá příslušný okresní národní výbor (okresní správní komise) po přezkoumání uvedených skutečností.“
59. Dokument v Archivu Ministerstva vnitra České republiky v Praze.

60. Dokument v Archivu Ministerstva zemědělství České republiky v Praze.
61. Státní ústřední archiv Praha, fond Zemský národní výbor.

Několik poznámek k rozporupné atmosféře doby Šporkova Kuksu 1. poloviny 18. století

Oldřich Vaňura

V malebném údolí řeky Labe si usmyslil poněkud bohémsky založený šlechtic, osobnost plná vnitřních rozporů, mecenáš umění, ale také trochu člověk charitativní i bezohledný, František Antonín hrabě Špork, že podmaní čarokrásnou přírodu v duchu barokního romantismu, zmalební a doplní lidskou tvořivostí do podoby rozsáhlého stavebního komplexu budov – pozoruhodného šperku v podobě Hospitalu, špitálního kostela s hraběcí hrobkou, lázní, zámku, kolonády, divadla, domu filozofů, knihovny a le-tohrádku a kamenné živé harmonie soch v nedalekém Novém lese - Betlému¹ nacházejícím se mezi Kuksem, Stanovicemi a jezuitskou Žírčí.

Než vyrostl tento monumentální pomník jako pocta nejen mecenáši a umění, ale také krajině, Bohu, lidské zručnosti, tehdejšímu společenskému přepychu i nicotě, nacházela se zde nevelká obec, spádově patřící pod farnost a duchovního pastýře v Choustníkově Hradišti.²

Toto vysoce mystické místo bylo přímo předurčeno pro jeho snahy, protože se jevílo nejen jako krásné z hlediska přírodní harmonie, ale také mělo zvláštní meditativní symboliku, jelikož se nacházelo na pomezí tří poměrně významných vikariátů³ a bylo obklopeno duchovenskými statky i okolní lidskou bídou těch nejchudších poddaných.

František Antonín hrabě Špork⁴ především po celý svůj rozporupný život usiloval o to, aby při zámku, lázních a dalších pozoruhodných budovách, které sloužily jako reprezentativní sídlo k odpočinku, sebe-vzdělávání a zábavě, byla také zřetelná vnitřní sebereflexe donátora, která probíhala v duchu barokního pojetí vzájemných protikladů dobra a zla, války a umění, života a smrti, pravé a nepravé křesťanské víry. Jeho snahou bylo provádět dobročinnou a duchovní službu řádem Milosrdných bratří, pro něž dal vystavět kostel Nejsvětější Trojice i Hospital pro staré a nemocné poddané, kteří již procházeli závěrečnou etapou pozemského života a připravovali se na spasení. Duchovní a charitativní stavby byly dokončeny poměrně

rychle, ve zprávě rektifikační komise roku 1722 můžeme již číst o nově vystavěném kostele Nejsvětější Trojice a pohřební kapli sv. Jana určené pro příští Hospital. Charitativní místo vyrůstalo přímo naproti baroknímu zámku a začalo opravdu roku 1743, tedy pět let po smrti donátora, přijímat první strádající. Při lázních stavitel zbudoval i lázeňský dvůr pro chudinu, v době neúrody pak rozdával ze svých sýpek almužnu hladovějícím. Zároveň zde vyrůstaly čistě „účelové“ stavby pro běžné fungování panství – větrný mlýn, prádelna, hostince a další domy pro hosty.

Přestože velmož patřil tehdy mezi privilegovanou vrstvu společnosti, nemohl veřejně kritizovat neutěšený stav společnosti, a tak si umínil, že všechny vnitřní pocity vyjádří přes uměleckou skupinu, kterou kolem sebe shromáždí a ta jeho představy zhmotní do výtvarné podoby. Proto získal pro svůj záměr vynikající umělce té doby, kteří směli směle nastavit zrcadlo společnosti v podobě alegorií lidských Ctností a Neřestí – především geniálního sochaře mazlíčího se s kamenem - Bernarda Matyáše Brauna⁵, ale i další výtvarníky jako byli Bartoloměj Zwengs a Jan Bedřich Kohl - Severa. Z malířů si Špork pozval věhlasného Petra Brandla, umělce, jenž svého mecenáše maloval několikrát, grafika a knižního ilustrátora Michaela Heindricha Rentze, slezského básníka Johanna Christiana Günthera, Gottfrieda Benjamina Haucheho, dále především stavitele i architekta Giovanna Battistu Alliprandiho a jiné. Ti všichni realizovali a uskutečňovali Šporkovy sny o politickonáboženské a myšlenkové spravedlnosti ve smyšleném harmonickém světě.

Mnozí poutníci, kteří navštívili toto místo, a byli schopni vnitřně chápat duši umělců i mecenáše, s úžasem stáli nad výrazovostí i genialitou zpodobnění plastik alegorií lidských Ctností a Neřestí (Preiss: 1981, 159–164; Kořán: 1999, 52-79; Neumann: 1989, 16–18), poklonili se autorově uměnímilovnosti, viděli lidské zrcadlo typických charakterových vlastností, uvědomili si pomíjivost života. Tehdejšímu církevnímu světu se Špork zase snažil ukázat pravé základy křesťanství v podobě zbožnosti, úcty k bližnímu svému, pokory i charity pro lidi na okraji společnosti. Jeho revoltu s oficiálním katolictvím měly manifestovat sochy rytíře zvaného Miles Christianus,⁶ který hrozil mečem z hranice Šporkova panství směrem k Žířci, jednomu z center jezuitského řádu ve východních Čechách (SOA, Jesuitica 1555-1774, Žířeč, kart. č. 78-80). On sám se cítil být Kristovým následovníkem, který brání křesťanskou víru, spravedlnost a čistotu

pravdu. Pokřivenou spravedlnost soudnictví pak dal personifikovat v soše Herkomana (dnes Goliáše), kde vyjadřoval své zkušenosti ze soudních sporů.

V duchu katolických romantických ideálů, jež se objevovaly na sklonku 17. století v tehdejší společnosti, zakoupil roku 1717 Špork Nový les, aby tam realizoval „Svatý les“ s pomníky poustevníků a dalších světců. V divoké přírodě se objevují již roku 1726 miche-langelovsky pojaté postavy - poustevník Garinus a Onufrius. Posléze zde byly vysekány i další sochy – sv. Jeroným, sv. Jan Křtitel, Maří Magdalena aj. Protože hrabě miloval vodu jako hlavní zdroj života, což ostatně je patrné i při pohledu na jednu z nejznámějších rytin s postavou Šporka. Proto sem do přírody musel umělec zasadit Já-kobovu studnu s postavami Krista a Samaritánky se psem, aby zdů-razňoval přátelství zvířete s člověkem. Monumentálně slavnostně působí reliéfy Betléma s Narozením Páně a Vidění sv. Huberta. Ně- které části výzdoby Nového lesa – Betlému byly přemístěny, napří- klad řezbářská díla - sv. Antonín nebo bratr Lustig, či kamenná so- cha sv. Jeronýma (dnes umístěná v zahradě Hospitalu), jiné kamenné sochařské kompozice se však během věků ztratily beze stop – např. sousoší Krista pokoušeného ďáblem.

Věhlasný barokní malíř Petr Brandl na podnět svého pána namaloval obraz pekla a čertům propůjčil tváře některých představitelů jezuit- ského řádu ze sousedství. František Antonín hrabě Špork se svými tiskaři v Lysé nad Labem dal během svého života vytisknout 125 knižních titulů a to nejen knih v čistě oficiálním římsko-katolickém náboženském pojetí, ale také tajně prosazoval tištění tisků pro nové myšlenkové proudy ovlivněné hlavně jansenistickým hnutím, které znepokojovaly tehdejší vládnoucí společenské vrstvy. Knižní pro- dukce jeho tiskárny patřila k vrcholům barokní knižní tvorby našich zemí v té době a přímo vzorem kvality byl například i do-konalý úpravou kancionál Jana Josefa Božana s květnatým názvem *Slavíček rajský na ostrově života*.⁷

I když Špork v řadách duchovenstva měl několik dobrých přátel, přesto jeho protivníci způsobili, že úřední komise doprovázená od- dílem kyrysníků obsadila v noci 26. července 1729 Kuks, aby pro- hledala jeho vzácnou knihovnu,⁸ usvědčila ho z rozšiřování kacířství, hereze, prozkoumala zá- vadnost právě instalovaných sochařských děl v areále barokního komplexu a posléze z nich odstranila původní nápisy. Původně navržený trest pro hraběte byl mnohem tvrdší –

pokuta 100 000 zlatých, spálení knih a přísné doživotní žalářování, avšak posléze zmírněn na vyměření pokuty 25 000 zlatých (27. února 1733).

Popsanému zákroku však předcházelo shromažďování usvědčujících materiálů zejména prostřednictvím farářů z okolních farností, obzvláště z Choustníkova Hradiště a z Dubence. Duchovní Böhm z Kuksu uvedl, že mezi dětmi ve své farnosti našel nebezpečné knihy a že Šporkovi úředníci rozšiřovali mezi poddanými kacířské tisky. Administrátor z Chvalkovic zase vypověděl před exekuční komisí, že se pan hrabě neuctivě vyjadřoval o jezuitěch a nechal o nich zpívat žertovné písničky. Navíc o Šporkovi bylo také známo, že mu nebyly cizí Komenského myšlenky, které znovu ožily v I. polovině 18. století zejména díky osvěcenému hraběti Nikolausu Ludwigu Zinzendorfovi z Ochranova (Hanzal, 1977, 65),⁹ s kterým si rozporuplný mecenáš dopisoval a také se s ním setkal v Čechách roku 1723 (Hanzal, 1977, 71). Šporkovy filozofické názory vycházely z myšlenkových proudů, které předcházely osvíceneckým tendencím, jež šířili po Evropě zejména francouzští filozofové¹⁰ - ti mravokárci, jejichž etické snahy byly později u zrodu Velké francouzské buržoazní revoluce s prohlášením práv lidských a občanských.

Když František Antonín hrabě Špork roku 1738 zemřel, uzavřel se nejen jeden jistě pozoruhodný, dramatický a rozporuplný životní příběh lidské bytosti, ale zároveň si oddychli mnozí jeho odpůrci, neboť z tohoto světa odešla opět jedna problematická a na svou dobu výjimečná osobnost, která po celé generace vzbuzuje živou i neutuchající diskusi. Jeho uměnímilovné snahy i podivínská osobnost byly zajisté nepodobné pohnutkám kdysi věhlasného císaře římského a krále českého Rudolfa II. Když byly ostatky hraběte Šporka ukládány do bezpečí rodinné hraběcí krypty, kterou si sám donátor zbudoval, zajisté oči mnohých účastníků spočinuly na cínové rakvi jeho manželky s nápisem: „Cur sic luges, Francisce? Francisca, tua agnella, meruit fieri angela.“

Poznámky

1. Zadáme-li se pozorně na mědirytinu veduty Kuksu z roku 1724, na níž je zobrazen celý obdivuhodný komplex Šporkova Kuksu od M. H. Rentze a J. D. de Montalegra (rozměry grafického listu 81 x 94 cm), vystupují před námi především čtyři dominanty architektonických komplexů v krajině (kromě okázaných radovánek v předním plánu zobrazujících

oslavy života na panství) – vlevo filozofický dům s knihovnou, odkud vycházely zdroje „kacířských“ ale i ryze křesťanských myšlenek o správnosti tehdejších etických a duchovních norem, které nastolovali mravokárci doby. Uprostřed výjevu lázně s lázeňským domem pro chudinu, vlevo do dnešních dnů dochovával se klášter Milosrdných bratří s kostelem Nejsvětější Trojice a s Hospitalem, vpravo pak rozsáhlý zámek, odkud se majitel panství často díval na symboly jediné jistoty a spravedlnosti - symboly křesťanství a smrti. Veduta citlivě zachycuje harmonii barokního pojetí stavitelství a sochařství v české krajině poněkud mírně zvlněné a zasněžené. Vpravo dole je zobrazen šporkovský znak obklopený florálními motivy - detailně až naturalisticky propracovanými keři, nad ním se sklání větvoví torza stromu jakoby symbolizovalo zánik části barokních staveb v dalších stoletích. Uprostřed krajinu protíná poklidně linoucí se řeka Labe uprostřed pahorků. Melancholická krajina je zneklidněna lesním porostem, obzor veduty ohraničený, v dálce hory s hlubokými háji, které citlivě splývají s poměrně klidnou oblohou. Srovnej rozměrné plátno od A. Friedlera, který Kuks maloval dle Rentzovy rytiny v roce 1886 patrně dle kopie staršího barokního obrazu Kuksu – olej na plátně, rozměry 93 x 367 cm.

2. Kolem roku 1713 při nevelké obci bylo uvedeno 130 duší – Tereziánský katastr český, svazek 3, Dominikál, Praha 1970, p. č. 486, s. 173.
3. Přibližně na pomezí tří vikariátů se nacházelo šporkovské panství - vikariát trutnovský, jaroměřský a náchodský.
4. Duševní pocity Františka Antonína Šporka se snažili zobrazit společně s jeho tělesnou schránkou mnozí výtvarní umělci, jež působili v 18. století – P. Brandl, E. J. Haas, A. Birckardt, J. Hiebel, Kapoun, J. F. Fischer, J. F. Schor. Zejména výstižně je hrabě vyobrazen na malbách od Petra Brandla a na grafickém listu E. J. Haase s osobitým gestem, jež ukazuje k jeho životnímu dílu – klášteru Milosrdných bratří, kostelu Nejsvětější Trojice a Hospitalu. Postava mecenáše je oblečena v bohatý šlechtický šat, vlevo od něho patrná alegorie symbolů – na stole otevřená kniha se jménem tehdejšího panovníka rakouského císařství – Karla VI., vedle stojí hodiny, jež odměřují čas a na nich lidská lebka – symbol pomíjivosti života. Jiná pozoruhodná rytina, která pochází z roku 1725, zobrazuje F. A. Šporka v knihovně, jak sedí za psacím stolem, v levé ruce drží otevřenou knihu, další je před ním otevřená na stole a v pravé drží brk. Kulisu tvoří hřbety knih umístěné v policích. Kolem výjevu pětice putti nesoucích symboly vzdělanosti šporkovský znak. Srovnej vyobrazení F. A. Šporka na dalších dobových mědirytinách.

5. Mistr sochař Matyáš Bernard Braun mimochodem pracoval současně na zakázkách pro Antonína hraběte Šporka i jezuitský řád. Jako jeden z mála barokních sochařů také vytvořil pro ženu z měšťanského prostředí, náhrobek své tchyně A. Miseliusové, který se nalézá na hřbitově v Jaroměři. Po Bílé hoře honosná produkce této skupiny obyvatelstva končí a mysteriózně oficiální umění slouží hlavně církvi a šlechtě. Náhrobek zobrazuje postavu lkající ženy v životní velikosti, jež se sugestivně sklání nad křížem s korpusem Kristovým. Dokonalá je zejména sugesce jejího vnitřního prožitku. Celý výjev doplněn dramatickou lehkostí zřasené drapérie truchlící. Vpředu tumby nápis: LETA 1721 / VSNVLA W PANV PANI ANNA MISELIVSOWA DNE 30. MART. / a NA TOMTO MIESTE W SWATEM POKOJI ODPOCZIWA (kolem roku 1730). Umění v průběhu věků překonává hranice společenských předsudků a spojuje se hlavně k obohacení lidské duše. V Braunově sochařské dílně pracovali mnozí významní mistrovi žáci: Ř. Thény, Perlwanger, Pacákové aj.
6. Sochy Velký a Malý Miles Christianus z roku 1731 a 1732 z Nového lesa působily jako revolta proti oficiálnímu pojmání církevní moci v tehdejší společnosti.
7. *Slaviček rajský na ostrově života slávu Tvůrci svému prozpěvující, to je kancionál aneb kniha písební* – mistrovská knižní produkce vrcholného baroka byla vydána u Václava Tybelliho v Hradci Králové roku 1719 donátorem Františkem Antonínem Šporkem.
8. SOA Zámorsk, BK I, 1664 – 1775, Nařízení pražského arcibiskupství, číslo kartonu 30. Arcibiskupská konzistoř v Praze vydala pokyn českému místodržiteli ke konfiskaci knih Františka hraběte Antonína Šporka, které dal tajně tisknout bez cenzury ve své tiskárně v Lysé nad Labem.
9. Hrabě Nikolaus Ludwig von Zinzerdorf byl saský luteránský duchovní a skladatel náboženských písní, který pocházel z dolnorakouského šlechtického rodu a pro své přesvědčení v době protireformace musel opustit svou rodnou zemi. Jako stoupenec pietismu založil na svém panství v Horní Lužici osadu Herrnhut (Ochranov) v roce 1722 pro emigranty – zejména nekatolíky z Českých zemí – především pro následovníky jednoty bratrské (poslední biskup Jednoty bratrské v Českých zemích J. A. Komenský). Odsud se členové komunity vysílali na misie do západoindických oblastí, do Grónska, Severní Ameriky aj.
10. Více o tom: KŘIVSKÝ, Petr; KVAČEK, Robert; SKŘIVAN, Aleš: *Věk starý a nový. Dějiny, kultura, život Evropy v 17. a 18. století*, Albatros 1985, s. 208 – 222.

Prameny

Státní oblastní archiv Zámorsk, Biskupská konsistoř v Hradci Králové v letech 1664 – 1775.

Nařízení pražského arcibiskupství, čísla kartonů 30 – 31.

Popisy hranice hradecké diecése, číslo kartonu 42.

Pověry, magie, zakázané knihy, číslo kartonu 56.

Jesuitica 1555 – 1774, Žířeč, čísla kartonů 78 –80.

Beneficia, čísla kartonů 91-92.

Státní památkový ústav v Pardubicích, Fotoarchiv.

Literatura

BOČAN, J. J. 1719: *Slaviček rajskej na ostrově života slávu Tvůrci svému prozpěvující, tj. kancionál aneb kniha písební*, u Václava Tybelli v Hradci Králové.

BARTOŠ, F. M. 1929: *Osud hraběte F. A. Šporka*. In: *Českou minulostí*. Práce věnované Václavu Novotnému jeho žáky k šedesátým narozeninám, s. 293 – 309.

BLAŽÍČEK, O. J. 1952: *Braunova plastika v Kuksu a Betlémě*. Edice Sbírký na státních hradech a zámcích.

BLAŽÍČEK, O. J. 1967: *Umění baroku v Čechách*, Artia Praha.

BUZKOVÁ, P. – CULKOVÁ, D. – ČÁŇOVÁ, E. – LIŠKOVÁ, M. – RAJTOVAL, F., 1970: *Tereziánský katastr český*, svazek 3, Dominikál, Praha.

DEML, J. 1933: *Posvátný den v Kuksu*, Tachov.

HANZAL, J. 1977: *F. A. Šporck a počátky osvícenství v Čechách*. In: *Sborník historický*, XXV, s. 45 – 87.

DUCREUX, M. E. 1987: *Livre et en mousir. Livres et lecteurs en Bohême an XVIIIe siècle*. In: R. Chastrei (red.), *Les usages de l'imprimé*, Paris.

KALISTA, Z. 1941: *České baroko*, Praha.

KAŠEK, J. – Kotlík, P. 1999: *Braunův Betlém*, Praha – Litomyšl.

KOŘÁN, I. 1999: *Braunové, Akropolis*.

KOŘÁN, I. 1971: *Umění a umělci baroka v Hradci Králové*. In: *Umění* 79, Praha, s. 35 – 90.

NEUMANN, J. 1950: *Šporkův Kuks*, Tvar, Praha.

NEUMANN, J. 1969: *Český barok*, Praha.

POCHE, E. 1937: *Soupis památek historických a uměleckých v okrese královédvorském*, Praha.

- POCHE, E. a kolektiv 1977: *Umělecké památky Čech 2*, Academia, Praha, s. 171 – 175.
- PREISS, P. 1981: *Boje s dvouhlavou saní*, Vyšehrad, Praha.
- ROKYTA, H. 1967: *Bratrské motivy u hraběte Fr. A. Šporka*. In: Bratrský sborník. Soubor prací přednesených při symposiu konaném 26. a 27. září 1967 k pětistému ustavení Jednoty bratrské, s. 207 – 210.
- Sborník příspěvků z pracovního semináře k 300. výročí narození M. B. Brauna konaného na Kuksu ve dnech 19. – 20. září 1984, 1985*, vydalo Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje v Pardubicích.
- SEDLÁČEK, A. 1905: *Fr. A. Špork*, in: *Ottův slovník naučný*, XXIII., Praha, s. 901 – 902.
- ŠTĚCH, V. V.: *Matyáš Bernard Braun*. In: *Otázky a názory*, s. 188 – 291.
- ŠŮLA, J. 1966: *Barokní callotovské plastiky v Hradci Králové*. In: *Památková péče*, XXVI, s. 284 – 286.
- TRÍSKA, Karel 1940: *František Antonín hrabě Špork*, 2. vydání.
- VLČEK, Jaroslav 1899: *Jansenismus na české půdě*, In: *Naše doba*, VI, s. 15 – 21.
- VLČEK, Jaroslav 1960: *Dějiny české literatury I. – II.*, Praha.
- WAGNER, Václav 1940: *Baroko v Čechách*.
- ZÍBRT, Čeněk 1900 – 1912: *Bibliografie historie české*, 5 sv., Praha.

Seznam vyobrazení

- Obr. 1: Mědirytina alegorie s portrétem hraběte Františka Antonína Šporka, rozměry 26 x 18 cm, signováno vpravo dole Hiebel-Birckhardt., I. polovina 18. století.
- Obr. 2: Mědirytina portrétu hraběte Františka Antonína Šporka, rozměry 33 x 23 cm, signováno Emanuel Joachim Haas. datováno 9. června 1735.
- Další vyobrazení v barevné příloze.

Obr. I

Obr. 2

Rekonstrukce usedlosti z Mokrých Lhoty v Souboru lidových staveb Vysočina

Ilona Vojancová, Magda Křivanová

Soubor lidových staveb Vysočina si v roce 2002 připomene již 30 let své existence. Je symbolické, že tento rok zároveň završí etapu budování areálu na Veselém Kopci. Stane se tak dokončením a zpřístupněním rozsáhlé zemědělské usedlosti z Mokrých Lhoty, která doplňuje předpokládaný expoziční záměr tohoto celku lidové architektury východních Čech. Stavebně i památkově hodnotný a zajímavý objekt dokumentující lidové stavitelství 2. poloviny 19. století umožňuje nabídnout návštěvníkům expozici domácnosti a zemědělského provozu datovanou do první poloviny 20. století, jež logicky uzavírá prohlídkovou trasu poskytující poznání života a práce venkovských obyvatel od poloviny 19. do poloviny 20. století.

Přípravné práce započaly již na počátku 90. let. Postupně bylo vytypováno několik objektů - usedlost z Vraclavi čp. 49, Trstěnice čp. 2, usedlost z Rosic, dům čp. 171 z Čisté a konečně usedlost z Mokrých Lhoty čp. 19 nedaleko Nových Hradů. Ta nejenže nejlépe splňovala výše uvedené požadavky, ale zároveň byla ohrožena radikální přestavbou a již provedenou částečnou demolicí hospodářských částí. Usedlost čp. 19 stála v jihozápadní části obce Mokrá Lhota a tvořila součást fronty selských statků v jižní části obce. Původní objekt trojstranné dispozice sestával z větší obytné části, dvou drobnějších hospodářských křídel napojených v rozích a samostatně stojící čtyřboké průjezdné roubené stodoly kryté došky. Roku 1866 došlo k celkové přestavbě obytné části, vybudování zděných chlévů, nové úpravě průčelí, a zřejmě s tím i k zvětšení polootevřené kolny a uzavření dvora. Zemědělská stodola byla zbourána až v 60. letech 20. století. Poslední aktivně hospodařící obyvatelé objektu manželé Hruškovi (nar. 1895, 1896) se věnovali pěstování obilí, brambor a cukrovky, chovali koně, krávy, drobné domácí zvířectvo a prasata určená především k prodeji.

Záchranné práce byly zahájeny na jaře roku 1995. V té době již byla rozebrána roubená sýpka a přestavěna obytná část - odstraněn původní krov, krytina, snížena výška štítu a poškozeny zdobné prvky.

Zaměření stávajících dochovaných dřevěných a zděných částí provedli pracovníci Památkového ústavu M. Šotola, J. Javůrek a M. Křivanová. Po následném vyhotovení podrobné fotodokumentace byly jednotlivé dřevěné prvky označeny a popsány. Následovalo rozebrání a transfer dřevěných prvků podstaje a zachráněných částí již demontované patrové sýpky pracovníky SLS Vysočina. Zároveň byl proveden základní stavební, historický a etnografický průzkum. Projektové práce na rekonstrukci objektu v areálu Veselého Kopce realizoval ing. arch. Petr Dostál a ing. Jiří Krejčí. Jedinou změnou oproti původnímu situování byl sklon terénu. Zatímco v Mokré Lhotě se dvůr mírně svažoval k obytné části (podél vchodu do domu bylo vyšší zápraží), umístění na Veselém Kopci vyžadovalo výškovou úpravu. Objekt, který byl navržen k realizaci v Souboru lidových staveb, zachovává stavební stav po roce 1866. Sestává ze tří konstrukčních celků. Přízemní opukový dům se sedlovou střechou, křídlem pálenými taškami, a třemi okenními osami je rozdělen na obytnou část a chlévy. Výrazným prvkem je zdobený štít, na původním místě orientovaný do návesního prostoru, s rostlinným dekorem, datováním 1866, výklenkem, (původně s plastikou sv. Jana Nepomuckého), a malým okénkem ve tvaru lunety zasazeným ve vrcholu štítu. Obytnou část tvoří hlavní světnice, menší světnička, zaklenutá síň a bývalá černá kuchyně s chlebovou pecí a udírnou. Ze síně se vstupuje na půdu a do sklepa, ten však není z technických důvodů na Veselém Kopci realizován. Vnitřní stěny jsou omítnuty vápennou omítkou a opatřeny barevným nátěrem, stejně jako celé štítové průčelí usedlosti. Vnější boční zdivo a zadní průčelní stěna zůstává z režného opukového zdiva kladeného do nepravidelných řádků. Zděný chlév má cihlovou klenbu do pasů na středový sloup. Vnitřní zdivo chléva je olíčeno vápenným nátěrem. Průčelní ohrazení usedlosti tvoří zaklenutá brána a branka, na zadní straně brána pod špýcharem, umožňující průjezd na humna, a menší branka. Polootevřená kolna a roubená dvouprostorová sýpka v patře lemují lichoběžníkový dvůr. Obě části se sedlovými střechami jsou kryty šindelem. Nároží kolny tvoří opukové zdivo, středovou část roubení a bednění, v rohu kolny je umístěn chlívek. Polootevřená kolna slouží k ukládání zemědělských strojů a hospodářského nářadí. Expozice v usedlosti z Mokré Lhoty bude věnovaná bydlení rodiny samostatně hospodařícího zemědělce z 50. let 20. století. Sbírkové předměty pro tuto expozici shromažďujeme od poloviny 80. let 20.

století. Domníváme se, že se nám podařilo získat zajímavé zemědělské stroje, které v polovině 20. století představovaly pokrok a ulehčovaly lidem práci. Obytná část bude vybavena nábytkem, který znamenal v 50. letech také určitou modernizaci bydlení – především vybavení kuchyně. V záměru expozice je i postihnout prolínání tradičních forem bydlení s novými prvky pronikajícími z městského prostředí. Podobně pojatá expozice se v současnosti nenachází v žádném muzeu v přírodě v naší republice. Věříme, že se nám podařilo postavit i funkční chlebovou pec, která bude využívána při nejruznějších programech a návštěvníci budou mít možnost uvidět domácí pečení chleba v peci.

Rekonstrukci dřevěných částí, tedy polootevřené kolny a roubené sýpky provedli pracovníci SLS Vysočina, realizaci zděného domu zabezpečila stavební firma Loučka, spol. s r.o. Pardubice – Rosice n. Labem. Odborný stavební dohled zajišťoval ing. M. Bouček ze stavebního oddělení SPÚ a památkový dohled odborní pracovníci SLS Vysočina I. Vojancová, M. Křivanová a J. Häuszler. Stavební práce byly dokončeny v průběhu roku 2001, rozsáhlé terénní úpravy proběhnou v první polovině roku 2002. Slavnostní otevření objektu je připraveno na měsíc červen téhož roku, odkdy bude již plně k dispozici návštěvníkům v rámci prohlídkové trasy. Pouze klenutý chlév již nebude plnit svůj původní účel, nýbrž poslouží jako výstavní prostor k pořádání tematických výstav. První návštěvníky přivítá výstavou věnovanou právě 30. výročí založení SLS Vysočina.

30 let Souboru lidových staveb Vysočina

Ilona Vojancová, Magda Křivanová

V roce 2002 si připomeneme 30 let od chvíle, kdy se poprvé objevilo jméno Veselého Kopce ve spojitosti s expozicí lidového stavitelství v přírodě. Na počátku stálo nadšení několika dobrovolných pracovníků památkové péče, především pana Lud'ka Štěpána, kteří se zasadili o zá-chranu hodnotných staveb nacházejících se v osadách Dřevíkov - Veselý Kopec, Svobodné Hamry a Možděnice. Jmenujme např. jednu z nejstarších dochovaných zemědělských usedlostí v Železných horách – usedlost čp. 4 na Veselém Kopci, fragmenty vodního mlýna, hamru ve Svobodných Hamrech, roubenou hospodu z 18. století tamtéž, kovárnu, roubenou školu a klenuté haltýře v Možděnici či doklady židovského osídlení v obci Dřevíkov. Zároveň bylo rozhodnuto o doplnění těchto objektů dalšími zajímavými a již tehdy povětšinou ohroženými stavbami. Postupem let se expozice lidového stavitelství pod širým nebem rozrůstala o další a další objekty. Toto úsilí přerostlo rámcem dobrovolné a amatérské práce do té míry, že se dnes naše zařízení řadí mezi uznávaná muzea v přírodě České republiky. Již roku 1981 převzal Soubor lidových staveb Vysočina (dále jen SLS Vysočina) pod správu Státní památkový ústav v Pardubicích, tehdy Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody. Přirozeným jádrem rozsáhlého zařízení se stala osada Veselý Kopec, kde postupně vznikl stavebně i expozičně ucelený soubor lidových staveb dokumentujících vývoj vesnického domu, bydlení a hospodářských staveb Českomoravské vrchoviny a Železných hor – tedy oblasti Hlinecka, Chrudimska, Poličska, Litomyšlska, a Horácka v horizontu tří století. Velký důraz byl od počátku kladen na záchranu a obnovu lidových technických staveb, takže dnes zde návštěvníci naleznou zajímavou kolekci dokládající zručnost našich předků. Obdobná pozornost byla již od prvních let věnována také interiéru obytných i hospodářských částí, dokládajícímu životní způsob vesnického obyvatelstva. Na Veselém Kopci bylo postupně realizováno 25 objektů, z nichž původním je soukromá usedlost čp. 4 s haltýřem, zmiňovaná již v polovině 17. století. Zbývající objekty byly na Veselý Kopec buď přeneseny nebo vybudová-

ny formou kombinace rekonstrukce a kopie. Účelovou stavbou je dům usedlosti z Hlinecka, který slouží jako vstupní objekt a částečně i bývalý výměnek ze Širokého Dolu využívaný nyní jako hospoda. K hodnotným lidovým stavbám patří kromě výše jmenované usedlosti čp. 4 zejména čtrnáctiboká polygonální stodola přenesená ze Sádku u Poličky, která je již jedinou dochovanou v českých zemích, dále vodní obilní mlýn s mechanickou varnou povidel a stoupou na kroupy, vodní olejna či chalupa drobných zemědělců z Herálce, v neposlední řadě i právě dokončovaný rozsáhlý statek z Mokré Lhoty. Doprovodné expozice se nacházejí ve Svobodných Hamrech a v Možděnici.

V průběhu uplynulých dvanácti let se SLS Vysočina rozrostl o další významný expoziční celek, a sice o památkovou rezervaci Betlém nacházející se ve středu města Hlinska, kde také sídlí současná správa a zázemí tohoto zařízení. Urbanisticky i architektonicky hodnotný soubor původních roubených a zděných domů postavených od poloviny 18. do poloviny 19. století čítá celkem 14 zrekonstruovaných objektů, z nichž 11 je v majetku SPÚ Pardubice, obnova dalšího domu bude zahájena v roce 2002. Zbývající objekty v památkové rezervaci jsou v soukromém vlastnictví a trvale obydleny.

Pracovníci SLS Vysočina vykonávají, kromě povinností spojených s pro-vozem rozsáhlého zařízení čítajícího již 39 objektů lidového stavitelství, celou šíři odborných prací a úkolů, které jsou pro zdárný chod zařízení potřebné. Významným okruhem činnosti je především zajišťování rekonstrukce a obnovy výše uvedených objektů. V tomto směru úzce spolupracujeme jednak se stavebním odborem, s oddělením fotodokumentace a správou majetku SPÚ, jednak s projektanty při přípravě a realizaci projektové dokumentace. Širokou oblast pracovní činnosti představují odborné úkoly, které zajišťujeme samostatně:

úkoly odborně – vědecké

Jedná se především o kompletní historicko-etnografický a stavebně historický průzkum sběrné oblasti SLS Vysočina. Předmětem etnografického průzkumu je život lidových vrstev v celé jeho šíři. Zabýváme se hmotnou kulturou - lidovým stavitelstvím a bydlením, způsobem hospodaření, lidovým oděvem, lidovými řemesly, duchovní kulturou, výtvarnými aktivitami či obyčejí kalendářního a rodinného cyklu. Pozornost se neobrací pouze k minulosti, ale sledujeme i vývoj uvedených jevů v současnosti, přičemž využíváme spolupráce se

studenty filozofických a pedagogických fakult. Historický a stavebně historický průzkum postihuje ucelenou dokumentaci jednotlivých objektů SLS Vysočina, která je důležitým podkladem pro rekonstrukce a obnovu. Dále provádíme výzkum vývoje lidového stavitelství regionu jako celku. U technických staveb se zaměřujeme kromě stavebně historického i na technologický průzkum. Všechny průzkumy jsou prováděny přímo v terénu i prostřednictvím badatelské práce v archivech, muzeích apod. Takto získané poznatky uplatňujeme v další činnosti SLS Vysočina při přípravě expozic, programů, tematických výstav i v publikační činnosti. Jedním z výstupů je i pravidelná aktivní účast pracovníků na odborných seminářích a konferencích i realizace výzkumných projektů. Odborní pracovníci SLS Vysočina pracují v několika komisích při Národopisné společnosti, Asociaci muzeí a galerií, Kolegiu muzeí v přírodě, Společnosti pro dějiny věd a techniky či v odborných komisích Krajského úřadu v Pardubicích.

Další oblastí činnosti je vydávání závazných vyjádření k obnově objektů jiných vlastníků spadajících do památkové rezervace Betlém a její ochranné zóny a ochranné zóny v obci Vysočina.

Odborní pracovníci samostatně připravují a realizují scénáře expozic pro jednotlivé objekty i scénáře a libreta všech programů a výstav pořádaných v SLS Vysočina.

publikační činnost – odborná i popularizující

Během třicetileté existence vzešly z tohoto zařízení desítky článků a statí v odborných časopisech a sbornících, věnující se rozličným oblastem lidové kultury, lidového stavitelství a památkové péče. Pracovníci SLS Vysočina vydali i několik populárně-vědeckých monografií. Neméně důležitá je i popularizační činnost v tisku a ostatních médiích.

sbírkotvorná činnost – vyhledávání a shromažďování sbírkových předmětů, odborné zpracování evidence

Sbírkotvorné činnosti se koncepčně věnujeme od roku 1980. Fond je vytvářen především získáváním předmětů v terénu. V současné době čítá 2008 sbírkových předmětů a takřka 2000 evidovaných tzv. pomocných předmětů. Díky práci dokumentátorky dochází k odbornému muzejnímu zpracování sbírkových předmětů klasickou i počítačovou metodou, při níž používáme program DEMUS. V roce 2002 budou sbírky SLS Vysočina zařazeny do Centrální evidence sbírkových předmětů podle zákona č. 122/2000 Sb.

konzervace a restaurování sbírkových předmětů, konzervace objektů

V SLS Vysočina pracuje konzervátor ošetřující nejen sbírkové předměty, ale i vlastní objekty. Během dvaceti let práce nashromáždil velké množství zkušeností především v oblasti ochrany a konzervace dřeva, dřevěných a kovových předmětů. O tyto poznatky se dělí s kolegy z podobných zařízení, s návštěvníky a poskytuje poradenskou službu majitelům roubených objektů.

výtvarná realizace výstav, propagačních materiálů i zvykoslovných předmětů

Pro prezentaci a práci SLS Vysočina je velmi důležitá činnost vlastní výtvarnice. Její práce vtiskuje charakteristický rukopis nejen propagačním materiálům, ale i všem tématickým výstavám. Velmi významná je spolupráce s etnografkou, kdy na základě výzkumů rekonstruuje dnes již zaniklé zvykoslovné předměty.

Skutečnost, že návštěvníci stále vyhledávají expozice SLS Vysočina je nám největší odměnou za náročnou práci. Zároveň je návštěvnická přízeň zavazující pro další roky trvání této jediné rozsáhlejší expozice lidového stavitelství nejen v Pardubickém kraji, ale v celých východních Čechách.

Medailónek jubilanta Lud'ka Štěpána

Ilona Vojancová

Jsou životní výročí, kdy si člověk sám a všichni kolem něho pokládají za povinnost ohlížet se a hodnotit prošlou cestu. Oslava sedmdesátých narozenin k takovým výročím jistě patří. Pro nás všechny, kteří známe energii a vitalitu již pan Luděk Štěpán oplývá, je těžké uvěřit, že se i on zařadil mezi jubilanty - sedmdesátníky. Luděk Štěpán se narodil 19. srpna 1932 v Nasavrkách. Díky povolání svého otce poznal již během dětství nejrůznější vesničky a kouty malebného Chrudimska (Nasavrky, Hlinsko, Svídnice, od roku 1945 až dosud Zaječice). Jistě již v tomto období rostl jeho vztah k vesnickému prostředí a regionální historii, s přirozenou zvědavostí sledoval dění kolem sebe, aby vše později využil v oblasti svého zájmu a práce. Vystudoval Vyšší vodotechnickou školu ve Vysokém Mýtě a stal se stavebním technikem při výstavbě mostů a silnic. Zájem o historii a lidové stavitelství jej v roce 1962 přivedl k činnosti dobrovolného pracovníka státní památkové péče, od roku 1968 vedle svého zaměstnání pracoval jako okresní konzervátor památkové péče. Doku-mentoval lidové stavitelství na Chrudimsku, zvláštní pozornost věnoval lidovým technickým stavbám na vodní pohon, díky této soustavné práci předložil v letech 1967 a 1968 návrh na zachranu lidových staveb. Podařilo se mu shromáždit kolem sebe podobné nadšence, kteří ve svém volném čase opravovali, zachraňovali a přenášeli ohrožené objekty lidového stavitelství. Díky úsilí a nadšení pana Štěpána vznikla expozice lidového stavitelství na Veselem Kopci, která o něco později dostala název Soubor lidových staveb Vysočina. V roce 1972 zde byla návštěvníkům zpřístupněna první expozice v soukromém objektu čp. 4, který je jedním z nejstarších dokladů lidového stavitelství v oblasti Železných hor. Postupně se expozice rozrůstala o další objekty, vzpomínky pana Štěpána na toto období dnes mohou znít až neuvěřitelně. Je třeba popravdě napsat, že nebýt jeho obdivuhodné a obrovské vůle přenášet sny do skutečnosti, nikdy by nemohly desetitisíce návštěvníků Veseleho Kopce obdivovat mlýn či polygonální stodolu. Tyto aktivity postupně přerostly rámcem dobrovolné práce, v roce 1981 přešla sprá-

va SLS Vysočina pod dnešní Státní památkový ústav v Pardubicích a Luděk Štěpán se stal prvním vedoucím správy. Vedle naplňování koncepce této jediné rozsáhlé expozice lidového stavitelství ve východních Čechách se dále věnoval výzkumu lidového stavitelství, zejména technických památek na vodní pohon, záchraně památek lidového stavitelství v České republice i v zahraničí a bohaté publikační činnosti. Díky původnímu technickému vzdělání a vlastním výzkumům se stal uznávaným a vyhledávaným odborníkem v oblasti lidových technických památek na vodní pohon. Z jeho podnětu vznikla skupina špičkových řemeslníků - sekerníků pod vedením Jiřího Myšky a Pavla Tomáška ze Studnic, kteří společně s panem Štěpánem přivedli k životu nejedno unikátní zařízení, za všechny jmenujme alespoň mlýny ve Vanově, lucemburském Asselbornu či mandl v Ratibořicích. V roce 1993 odešel pan Štěpán do důchodu, ale mnoho času na jeho milovanou zahrádku a práci kolem rodinného domku mu jistě nezbyvá. Dále se věnuje výzkumům, záchraně památek lidového stavitelství a především publikační činnosti. Toto krátké povídání o bohatých a významných aktivitách pana Lud'ka Štěpána končím přáním pevného zdraví, nekončící energie a všeho nej-lepšího do dalších let.

Výběrová bibliografie Lud'ka Štěpána

Množství odborných článků v časopisech *Památky a příroda*, *Zprávy památkové péče*, *Rozpravy NTM*, *Národopisné aktuality*, *Český lid* a další.

Knihy

Klíč od domova - lidové stavitelství východních Čech, Hradec Králové 1991. Spoluautor PhDr. J. Vařeka, CSc., ilustrace PhDr. J. Scheybal
Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách. Historie a technika vodních a větrných mlýnů, hamrů, pil, valch, olejen, stoup..., Praha 2000. Spoluautorka PhDr. M. Křivanová
Lidové stavitelství východních Čech, Hradec Králové 2001. Spoluautorka PhDr. M. Křivanová
Album starých pohlednic Pardubicka a Chrudimska, Liberec 2001. Spoluautoři PhDr. H. Vincenciová a R. Karpaš.
Chrudimsko - utváření venkovských sídel, Chrudim, Státní okresní archiv 2001. S kolektivem spoluautorů.

Drobnější publikace

Chalupy, zemědělské a technické stavby lidu na Chrudimsku, Pardubice 1987.

Lidové stavitelství Chrudimska, Pardubice 1988.

Zemědělské stavby ve starých plánech východočeských archivů. In: *Zemědělské stavby v minulosti a způsob jejich využití*, Pardubice 1987, s. 29 – 32.

Lidové stavitelství ve stavebních plánech a mapách východočeských archivů, část I. Technické a společenské stavby, Pardubice – Ústí nad Labem 1990.

Lidové stavitelství ve stavebních plánech a mapách východočeských archivů, část II. Sídla, domy a zemědělské stavby, Zámorsk 1995.

Seznam použitých zkratk

APP	Archeologická památková péče
ARÚ	Archeologický ústav
AV	Akademie věd České republiky
BOZP	bezpečnost a ochrana zdraví při práci
EZS	elektronická zabezpečovací soustava
CHKO	chráněná krajinná oblast
IFVV	institucionální financování vědy a výzkumu
ISO	integrovaný systém ochrany
KAS	Klub Augusta Sedláčka
KÚ	Krajský úřad
KVČ	kulturně výchovná činnost
MK	Ministerstvo kultury
MPR	městská památková rezervace
MPaR	movité památky a restaurování
MPZ	městská památková zóna
MTZ	materiálně technické zabezpečení
NHIM	nehmotný a hmotný investiční majetek
NKP	národní kulturní památka
NP	Národní park
OP	ochranné pásmo
PČR	Policie České republiky
PO	požární ochrana
PPZAV	program podpory záchranných archeologických výzkumů
PZAD	Program záchrany architektonického dědictví
SH	státní hrad
SHZ	oddělení správy hradů a zámků
SLSŘ	Soubor lidových staveb a řemesel
SPÚ	Státní památkový ústav
STOP	Společnost pro technologie ochrany památek
SÚPP	Státní ústav památkové péče
SZ	státní zámek
ÚPD	územně plánovací dokumentace
ÚSKP	ústřední seznam kulturních památek
TDaIČ	technický dozor a investiční činnost
VaV	věda a výzkum (IFVV)
VPR	vesnická památková rezervace
VPS	vnitropodnikové služby
VPZ	vesnická památková zóna
WMF	World Monuments Fund
ZAD	záchrana architektonického dědictví (PZAD)
ZAV	záchranný archeologický výzkum
ZPP	Zprávy památkové péče

Tato práce, která vznikla tvůrčím zpracováním autorů a nakladatele, je chráněna autorským právem podle autorského zákona. Ve smyslu tohoto zákona jsou chráněny i jednotlivé části publikace. Části nebo celou publikaci lze mechanicky nebo elektronicky nebo jinak reprodukovat pouze se svolením autorů a nakladatele.

Fotografie na 1. straně obálky: Nádvoří zámku v Opočně.

Fotografie na 4. straně obálky: Zámek a městečko Opočno, výřez z Pohledové mapy panství.

© Státní památkový ústav v Pardubicích, Zámek 4, 531 16 Pardubice

© Irena Kučerová (obálka)

Státní památkový ústav v Pardubicích,

Výroční zpráva za rok 2001

Vydal: Státní památkový ústav v Pardubicích v roce 2002

Redakce: Jiří Slavík

Grafická úprava: Irena Kučerová

Tisk: Tiskárna Prosperita, Plčh

Náklad: 500 výtisků

Publikace neprošla jazykovou úpravou. Autoři odpovídají za věcnou a jazykovou správnost svých příspěvků.

Neprodejné

ISBN: 80-903148-0-5

BAREVNÁ PŘÍLOHA

Seznam vyobrazení:

K článku P. Kovaříka

Obr. 1. Východní část Kostela sv. Jana Křtitele v Tasenicích

K článku T. Čurdy: Hrad Litice – archeologický výzkum v roce 2001

Obr. 2: Odkrytý parapet střílnového okna

Obr. 3: Sonda B, západní profil

Obr. 4: Sonda D, východní část se skalním výchozem

Obr. 5: Celkový pohled od východu na sondy A-D

K článku T. Čurdy: Zpráva o archeologickém výzkumu v Pardubičkách I

Obr. 6: Kostel sv. Jiljí od jihu

Obr. 7: Sonda I, pohled od severu – zdivo základu presbytáře

Obr. 8: Sonda I, pohled od východu – zdivo základu lodního rozšíření

Obr. 9: Sonda I, pohled od západu – kostry narušené základem

Obr. 10: Sonda 3, pohled od jihu – zdivo základu

Obr. 11: Sonda 3, pohled od jihu – kostry narušené základem

Obr. 12: Bronzová nášivka

Obr. 13: Architektonické fragmenty

Obr. 14: Čepel nože s nýty

Obr. 15: Železná šipka

Obr. 16: Celkový pohled na výzkum v západní části klášterišť – plocha
rajského dvora

Obr. 17: Sonda 5/00 – negativ zdi

Obr. 18: Sonda 6/00 – negativ zdi

Obr. 19: Sonda 6/01 – zbytek negativu zdi

K článku J. Jiráka

Obr. 20: portrét koně, výřez, konec 17. stol. inv. č. 10044

Obr. 21: Obraz opočenského panství (obraz. mapa), přel. 1682, inv. č. 2158

Obr. 22: Kamenorez arkád jižního křídla

Obr. 23: Kamenorez arkád severního křídla

Obr. 24: Pohled na Opočno, kolem 1710 (?), inv. č. 2153

Obr. 25: Pohled na Opočno, kolem 1710 (?), inv. č. 2154

K článku O. Vančury

Obr. 26: Pohled na krajinu s Kuksem v době jejího největšího rozvoje, mě-
dirytina, signováno vlevo Rentz aj. D. de Montalegro,
rozměry 81 x 94 cm, datace 1724.

Obr. 27: Pohled na Hospital Kuks a kostel Nejsvětější Trojice.

Obr. 28: Pohled na část Polyfémovy fontány ze schodiště zámku – socha
tritóna z roku 1707 z dílny J. Kohla.